



USTAZ
USTANYMY

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«USTAZ USTANYMY» республикалық ғылыми-әдістемелік журналының
№02(100) (2025 ж. Ақпан) шығарылымы.

Выпуск №02(100) (Февраль 2025 г.) республиканского научно-методического журнала «USTAZ USTANYMY».

Қарағанды қаласындағы мекен-жайы: Қазыбек би ауданы, Нұрсұлтан
Назарбаев даңғылы 19. 100012
Журнал "KEMENGER" ЖК баспаханасында басылды.

Таралымы 1000 дана.

Адрес г. Караганды: Қазыбек биский район, пр. Нурсултана Назарбаева 19.
Журнал издан в типографии ИП "KEMENGER". Тираж 1000 экз.

«USTAZ USTANYMY» Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы Нұр-Сұлтан қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 13 ақпандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ26VPY00064454 берілген.

Таралу аумағы: Қазақстан аумағында.

«USTAZ USTANYMY» журналы айына 4 рет жарық көреді.

Республиканский научно-методический журнал «USTAZ USTANYMY» в городе Нұр-Сұлтан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан выдано свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 13.02.2023 года № KZ26VPY00064454.

Территория распространения: На территории Казахстана.

Журнал "USTAZ USTANYMY" выходит 4 раз в месяц.

Меншік иесі: /собственник: ЖК/ИП "BAYANDY"

Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан

Редактор алқалары:

Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті

Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор,

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер

Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер

Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші

Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі

Алшынов А.Ә., жаратылыстану ғылымдарының магистрі

Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы

Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Эл. почта: kemengerustaz.kz@mail.ru

Инстаграм: kemengerustaz.kz

Тел: + 7 771 181 23 03



"KEMENGER" баспасы

Мазмұны / Содержание

Жаумбаева Г.С. Биология және химия сабақтарында оқушыларға экологиялық білім мен тәрбие беру	3
Амангелдиева А.А. Қазақ тілі және әдебиеті сабақтарында оқушылардың сөйлеу тілін дамытудың маңызы	6
Габдушева С.У. Формирование экологической культуры у учащихся на уроках географии	8
Сатаева Т.А. Математика сабағында pisa есептерін қолдану	10
Серікова Ә.Б. Мектеп оқушыларында эмоционалды мазасыздықтың туындау себептері	13
Сабытаева А.К. Мектеп жасына дейінгі балалардың көркемдік эстетикалық дамуы бойынша жұмыстың маңызы	15
Казиева А.С. Дифференцированное обучение как ключ к успеху каждого ученика	17
Жолдасбаева А.С. Музыка арқылы балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту	19
Сисембаева Т.Т. Ағылшын тілі сабақтарында ғаламтор-ресурстар арқылы лексикалық дағдыларды қалыптастыру	21
Муқаналиев Б.М. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен инклюзивті білім беру кеңістігіндегі әлеуметтік педагогтың кәсіби қызметінің ерекшелігі	23
Харченко Е.В. Важность развития функциональной грамотности на уроках химии	25
Сагитов Н.Г. Ағылшын тілі сабағында оқушыларды сұрақ қоя білуге дағдыландыру формалары мен әдістері	27
Нуртілеу Г.Ы. Балалардың ұсақ қол моторикасын дамыту үшін қолданылатын әдіс-тәсілдердің тиімділігі	30
Уайс Г. Бастауыш сынып оқушыларының оқуға құштарлығын арттыру	32
Сибиренко В.В. Ключевые аспекты работы учителя начальных классов в работе с одаренными детьми	35
Ачилова Г.В. Интерактивное обучение в начальных классах	37
Скударнова Т.Ю. Обучение через исследование в начальных классах	39
Мамедова С.И. Педагогическая значимость активных методов обучения в начальных классах	41
Кадырова Л.И. Методические основы развития творческой познавательной активности младших школьников	43
Боранбайқызы А. Повышение внимания учащихся на уроках в начальных классах	45
Остапенко И.М. Приемы развития внимания учащихся в начальных классах	47
Омарова З.А. Развитие логического мышления учащихся в начальных классах	49
Султаняева И.Т. Қосымша білім - жан жақты дамыған азамат қалыптастырудың тиімді жолы	51
Болатова А.А. Арнайы мектептегі тәрбие	54
Самарханова А.Т. Қазақ педагогикасы - саналы ұрпақты дұрыс тәрбиелеудің негізі	56
Сыздыкова С.Ж. "Формирование учебной мотивации учащихся на уроках английского языка"	58
Имангазиева А.Т. «Ұлттық құндылықтар»	59
Сыздықбаева Я.Н. Как научить ребенка правильно говорить	61
Ермекова Э.Х. Арыстан бап кесенесі	62
Кутпаева Р.Р. Қазақ әдебиеті пәнінен білім алушылардың ғылыми зерттеу жұмысын ұйымдастыру	64
Коргосбаева Б.У. Бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс кезінде белсенді оқыту әдістерінің кең мүмкіндіктері	66
Сарсенбаева Ж.Т. "Қазақ тілі сабағында бастауыш сынып оқушыларының оқу ынтымақтастығын дамыту тәсілдері"	68
Кейкенова К.Н. Бастауыш сынып оқушыларын оқыту процесінде мультимедиялық білім беру технологиялары мен құралдарын пайдалану әдістемесі	70
Рысбаев Е.К. Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарының білім беру орнындағы негізгі рөлі	73
Аманова А.Д. Формирование функциональной грамотности в начальных классах	75
Султанбек Қ.С. Стандартты емес география сабағы-заман талабы ретінде	77
Карсаков А.Е. Значение двигательной активности для сохранения здоровья	79
Жұмашова Ж.М. География сабақтарында мектеп оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту	81
Культабина А.Т. Балаларды тәрбиелеудегі ертегілердің рөлі	83
Мукашева Ж.К. Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту	86
Тусупжанов Ж.А. Универсальные приводы	88
Ералиев Т.К. Шаңғы туризмі техникасының элементтерін үйрену	92
Куанышева А.Ж. Туризм түрлері мен ерекшеліктері	94
Таджимагамбетова А.В. Қазақтың ұлттық тағамдары	97
Жүсіпбекова А.Д. Оңдық бөлшекті натурал санға көбейту. оңдық бөлшектерді көбейту	99
Ағибаева Э.К. Инклюзивті білім берудегі тиімді технологияларды қолдану	102
Сариева М.С. ХХІ ғасырдағы балалар мен жасөспірімдерді азаматтық-патриоттық тәрбиелеу адамның жеке дамуының ресурсы ретінде	105
Турсымбаева А.П. Бала - біздің болашағымыз	107
Калабаева А.Е. Арт-терапия: «Ұлттық құндылықтар арқылы эмоцияларды тану және реттеу»	108
Коптлеуова А.М. «Интервал»	110
Канафина Б.К. М.Әуезов. «Көксерек» әңгімесіндегі көтерілген мәселенің әлеуметтік рөлі	113
Кусанинова Ә.Қ. Домбыра - асыл қазына	115
Касымова У.К. Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті дағдыларын дамыту	116
Мақсатқызы М. Ақт-ны қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қолдану білім сапасын арттырудың маңызды факторы	118
Ажибаева А.К. Возможности кейс-метода в обучении информатике в старших классах	120
Алекенова Г.Ш. Differentiated instruction in english classes: meeting diverse learner needs	122
Игамбердиева Л.О. Flipped classroom in english teaching: engaging students beyond the classroom	123

**Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Бәйтерек ауданы білім беру бөлімінің
"Новенькое жалпы орта білім беретін мектебі" КММ
Химия және биология пәні мұғалімі
Жаумбаева Гулзар Сайлауовна**



БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРҒА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ БЕРУ

Ғылыми-техникалық революцияның қазіргі дәуірінде табиғат пен адамның өзара әрекеттесу мәселелері ерекше күрделілік пен маңыздылыққа ие болды. Дүние жүзіндегі халық санының қарқынды өсуі, техниканың қарқынды дамуы адамның табиғатқа әсер ету дәрежесін, әртүрлі табиғи ресурстарды тұтынуды айтарлықтай арттырды. Осының барлығы бүгінгі таңда адамзатты табиғатты қорғау мәселелеріне ерекше көңіл бөлуге мәжбүр етті. Табиғатты қорғау – еліміздің әрбір азаматының маңызды міндеттерінің бірі. Сондықтан қазіргі адамның жеке басын қалыптастыру қажетті құрамдас бөлік ретінде оның табиғатқа дұрыс көзқарасын тәрбиелеуді қамтиды. Табиғаттың азбай, солмай, байып, әдемі болуын қадағалау керек. Бұған әрбір адамда дұрыс экологиялық ойлауды қалыптастыру арқылы қол жеткізуге болады.

Әлем халқының көпшілігінде дұрыс экологиялық білім мен ойлау жетіспейді. Экологиялық ойлау баланың бойында тәрбиелеуді қажет ететін қасиеттер жиынтығынан: қоршаған ортаны эстетикалық қабылдау, сұлулықты сезіну және күшті жаратылыстану білімдерінен тұрады. Сондықтан жаратылыстану ғылымдары – биология, физика, химия ерекше маңызға ие.

Әрбір жеке тұлғаның экологиялық мәдениетіне: танымдық әрекет мәдениеті, еңбек мәдениеті, табиғатпен рухани қарым-қатынас мәдениеті жатады. Осыған байланысты мұғалім үшін оқушы тұлғасына әсер ететін арналардың және оқушыларға экологиялық білім мен тәрбие беруді жүзеге асыратын педагогикалық құралдардың маңызы зор. Химия курсына білім алушыларды экологияның химиялық мәселелерімен таныстыру ұсынылады. Негізгі назар табиғи ортаның жай-күйі мен өркениеттің болашағы үшін елеулі алаңдаушылық тудыратын құбылыстарға аударылады.

Химиялық білім табиғатты сақтау, ұтымды пайдалану және адамның қоршаған ортаны негізді түрлендіру негіздері туралы білімнің құрамдас бөлігі болып табылады.

Қазіргі кезеңдегі экологиялық мәселелерді шешуде химия мен биологияның рөлі зор: олар «белгілі бір зат атмосферада, топырақта, су ортасында қалай әрекет етеді?», «оның және оның өзгеру өнімдерінің биологиялық жүйелерге қандай әсері бар?» деген сұрақтарға жауап бере алады. Олар өнеркәсіптік өндірістің табиғи циклдерге ең табиғи және «ауыртпалықсыз» ену мәселесін шешуге ықпал етеді, оны кез келген экожүйенің бір бөлігі етеді. Олар бақыланатын объектілерге зиянды заттардың түсуін болдырмау, осы объектілерді тазалау, оларды қорғау тәсілдері және т.б. бойынша кейіннен шешім қабылдау үшін қажетті ақпаратты алуға мүмкіндік береді. Сондықтан жаратылыстану ғылымдары – биология, физика, химия ерекше маңызға ие.

Табиғатты қорғау – республикамыздың әрбір тұрғынының маңызды міндеттерінің бірі. Сондықтан қазіргі адамның жеке басын қалыптастыру қажетті құрамдас бөлік ретінде оның табиғатқа дұрыс көзқарасын тәрбиелеуді қамтиды. Бұған әрбір адамда дұрыс экологиялық мәдениетті қалыптастыру арқылы қол жеткізуге болады.

Экологиялық білім беру негізгі оқу пәндерінің экологиялық құрамдас бөлігі ретінде және рухани-адамгершілік дамыту мен тәрбиелеу бағдарламасының бағыттарының бірі ретінде, сондай-ақ сыныптан

тыс жұмыстарда жүзеге асырылады. Педагогтардан экологиялық мәселелердің жаһандану жағдайында экологиялық білім берудің ерекшеліктерін, оның қазіргі тұжырымдамасын, мақсаттарын, жалпы білім беру жүйесіндегі орнын, мазмұнын таңдау тәсілдері мен әдістемелік қамтамасыз етуді түсіну талап етіледі. Жалпы экологиялық білім берудің қазіргі заманғы тұжырымдамасы жүйелік-белсенділік және мәдени-тарихи тәсілдерге, жалпыға бірдей білім беру қызметін дамыту және қалыптастыру бағдарламасының негізгі ережелеріне, рухани-адамгершілік тәрбие беру, әлеуметтендіру, тәрбиелеу бағдарламасына және ең бастысы, денсаулық пен салауатты өмір салтының құндылығына негізделген. Жаратылыстану пәндері оқушыларды қоршаған ортаға жауапкершілікпен және ұқыпты қатынаста тәрбиелеуді, адамның денсаулығына, өмірінің қауіпсіздігіне, қоршаған ортаның сапасына экологиялық қауіптерді болжау мақсатында экожүйенің когнитивтік моделін және оны қолдануды меңгеруді, тұрақты даму тұжырымдамасының маңыздылығын сезінуді қамтиды.

Табиғатты қорғаудың педагогикалық аспектілерін дамытудың жаратылыстану-ғылыми негізі В.И.Вернадскийдің биосфера мен ноосфера туралы ілімі болып табылады, ол адамзатты ғаламдық маңызы бар қуатты фактор ретінде қамтиды. В.И.Вернадский, В.Н.Сукачев, С.С.Шварц және олардың ізбасарларының еңбектері Б.М.Кедровтың пікірінше, жаратылыстану және қоғамдық ғылымдарды біріктіретін блоктың бір түрі болып табылатын қазіргі экологияның негізін қалады.

Бірқатар авторлар (Н.Ф. Винокурова, В.В. Николина) қоғамның тұрақты дамуын қамтамасыз ететін экологиялық мәдениеттің құрамдас бөліктерін бөліп көрсетеді:

- 1) когнитивтік (экологиялық маңызды білім);
- 2) аксиологиялық (экологиялық құндылықтар, көзқарастар, бағалаулар, тәжірибелер, «эмоционалды резонанс»);
- 3) нормативтік (моральдық, этикалық нормалар, ережелер, тыйымдар, экологиялық дәстүрлер);
- 4) шығармашылық-белсенділік (шығармашылық, проективті тәжірибе);
- 5) мінез-құлықтық (қоршаған ортаға қатысты табиғи әрекеттер, оған қатысты ынтымақтастық);
- 6) ойлаудың экологиялық стилі (тірі табиғат құндылықтары, онымен адамның бірлігі).

Ғылыми және экологиялық ақпараттың едәуір бөлігін мұғалім береді.

Мектеп оқушыларының экологиялық тәрбиесінің көрсеткіші олардың қоршаған ортаға, табиғатты қорғау мәселелеріне қамқорлықпен қарауын білдіру болып табылады. Жан-жақты дүниетаным қазіргі заманның барлық деңгейдегі – ғаламдық, ұлттық, жергілікті экологиялық мәселелер кешені туралы білімнің әсерінен қалыптасады.

Әрбір жеке тұлғаның экологиялық мәдениетіне: танымдық әрекет мәдениеті, еңбек мәдениеті, табиғатпен рухани қарым-қатынас мәдениеті жатады. Осыған байланысты мұғалім үшін оқушы тұлғасына әсер ететін арналардың және оқушыларға экологиялық білім мен тәрбие беруді жүзеге асыратын педагогикалық құралдардың маңызы зор.

Менің химия сабақтарындағы экологиялық мақсаттарым:

- оқушылардың қоршаған ортаның экологиясына оң көзқарасын қалыптастыруға бағытталған экологиялық құзыреттілігін қалыптастыру.

- үздіксіз экологиялық білім беру жүйесін құру;
- оқушылардың қоғамдық ұстанымын қалыптастыру;
- теориялық және ғылыми-практикалық қызмет арасындағы байланысты ашу;
- салауатты өмір салтының негіздерін қалыптастыру;
- экологиялық мәселелерді (химия – география, химия – биология, химия – экономика, химия – әлеуметтану) оқуда пәнаралық байланысты қалыптастыру және дамыту.

Алға қойған мақсаттарыма жету үшін келесі міндеттерді шешуім керек:

- экологиялық ақпараттың мазмұнын дамыту;
- химия мен қоршаған ортаны қорғаудың өзара байланысы мәселесі бойынша оқушылардың білім, білік, дағдыларын қалыптастырудың әдістері мен тәсілдерін анықтау;
- оқыту және бақылау тапсырмаларының циклін әзірлеу және таңдау;
- оқушыларды терең танымдық әрекетке тартуға ықпал ету;
- оқушылардың шығармашылық белсенділігі мен дербестігін дамыту;
- салауатты өмір салтына қызығушылықтарын арттыру және өз денсаулығын сақтау.

Экологиялық аспектілерді зерттеу барысында мұғалім оқушылардың келесі дағдыларын қалыптастырады: қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік саясатты қалыптастыру және іске

асыру процесін талдау және бағалау; бұл үдерістегі әрбір азаматтың рөлін анықтау; экологиялық мәселелердің себептерін түсіндіру және оларды шешу жолдарын табу үшін химия мен биологиядан алған білімдерін қолдану; жергілікті экологиялық мәселелерді зерттеу бойынша зерттеулер жүргізу үшін қосымша материалды пайдалану.

Өнеркәсіпті, ауыл шаруашылығын және көлікті, денсаулық сақтауды және күнделікті өмірді химияландыру ең кең ауқымға жетті және бұл, әрине, табиғат пен қоғамның өзара әрекеттесуіне әсер етеді. Осы қатынастарды ақылға қонымды реттеу мақсаттарын оқушылардың санасына жеткізу керек. Олар мыналарды үйренуі тиісті:

- 1) қоғам өмірінің өнімдері жинақталып, адамға және қоршаған ортаға зиянды әсер етпеуге тиіс;
- 2) жаңартылатын табиғи химиялық шикізатты жыл сайынғы тұтыну мөлшері оның жыл сайынғы өсімінен аспауға тиіс;

- 3) қалпына келмейтін табиғи химиялық шикізатты үнемді, кешенді пайдалану керек, өңдеу кезінде қалдықтарды азайту қажет.

Химия сабақтары қазіргі экологиялық мәселелерді шешуде, оның ішінде техногендік және экологиялық апаттардың алдын алуда химия ғылымының маңыздылығы туралы түсініктерді қалыптастырады. Химиялық білім табиғатты сақтау, ұтымды пайдалану және адамның қоршаған ортаны негізді түрлендіру негіздері туралы білімнің құрамдас бөлігі болып табылады. Химия сабақтарында оқушылардың экологиялық мәдениетін қалыптастыруға байланысты келесі мақсаттарды қоюға болады: экологиялық мәселелерді зерттеуде пәнаралық байланысты қалыптастыру және дамыту, салауатты өмір салтын, экологиялық құзыреттілігін қалыптастыру, экологиялық білім беру жүйесін құру және үздіксіз экологиялық білім беру.

Осының барлығы практикалық тапсырмалар, экологиялық мазмұны бар мәселелерді шешу арқылы жүзеге асырылады. Химия пәнінің мұғалімі ретінде мен оқушыларды экологиялық біліммен қаруландыру, олардың бойына экологиялық мәдениет дағдыларын қалыптастыруды өз міндетім деп білемін. Мектептегі химия курсының көптеген тақырыптарына сәйкес экологиялық материалды таңдаймын. Мысалы, «Алғашқы химиялық түсініктер» тақырыбын оқу барысында балалар «ластаушы заттар», «заттарды тазалаудың заманауи әдістері», «ластану көздері» ұғымдарымен танысады. Сабақтарда экологиялық мәселелердің мәнін түсінуге көмектесетін экологиялық мазмұнды есептер шығарылады: 1 г суда және 1 г оттегіде молекулалар саны бірдей ме? Бұл заттардың жер биосферасындағы рөлі қандай?

Экологиялық мәдениетті қалыптастыру жұмысының тиімді түрлерінің бірі – зерттеушілік әрекет: оқушылар мен табиғат арасында тікелей байланыс орнайды, бақылау дамиды, нақты экологиялық мәселелерді зерттеуге қызығушылық оянады. Оқушыларды жігерлі іс-әрекетке баулу арқылы ғана оқу-тәрбие үрдісінде оң нәтижелерге қол жеткізуге болады, яғни өмірдің кез келген мәселесінің лайықты әрі дұрыс шешімін таба алатын тәрбиелі де білімді шәкірт шығаруға болады.

Балаларды өз бетімен, шығармашылық жұмысқа тартуға тырысамын: экологиялық тақырыптар бойынша ақпараттық парақшалар байқауы, хабарламалар, рефераттар, тарихи анықтамалар дайындау сыныпта және сыныптан тыс іс-шараларда қоршаған ортаны қорғау мәселелерін зерттеудің әр кезеңінде дәстүрлі болып табылады, бұл адамның таным-түсінігін кеңейтуге, терең ғылыми зерделеуге ықпал етеді.

Экологиялық білім берудің мақсаттары бұл кезеңге белгілі бір ерекшелік береді, өйткені оқушылардың табиғи ортаны зерттеу саласындағы білім мен дағдылар жүйесін ғана емес, сонымен қатар экологиялық мәселелерге көзқарас жүйесін қалыптастыру керек.

Осыған байланысты келесі тапсырмалар түрлері қызығушылық тудырады:

- 1-түрі – бірнеше шешімі (жауаптары) бар тапсырмалар, олардың ішінен оқушы өзінің моральдық ұстанымына сәйкес біреуін таңдауы керек. Мұндай тапсырмалар оқушыларға жалпы табиғатқа немесе оның жеке объектілеріне қатысты «жақсылық» пен «жамандықты» бағалауға мүмкіндік береді.

- 2-түрі – оқушылардың кез келген экологиялық мәселенің өз бетінше шешімін әзірлеуін талап ететін тапсырмалар.

- 3-түрі – экологиялық жағдайды бағалау (талдау), ықтимал зардаптарды болжау және қоршаған ортаны қорғау шараларын таңдауды қамтитын тапсырмалар. Тапсырмалар оқушылардың білімінің тереңдігін және олардың табиғи заңдылықтарды түсінуін, антропогендік қысым кезіндегі биологиялық жүйелердің әрекетін, сондай-ақ ластанудан және деградациядан қорғану жолдарын таңдау қабілетін бағалауға мүмкіндік береді.

4-түрі – табиғи ортада табиғи түрде болып жатқан немесе адамның шаруашылық әрекетінен туындайтын құбылыстарды (үдерістерді) түсіндіруді талап ететін тапсырмалар. Мұндай тапсырмалар оқушылардың химиялық білімдерін экологиялық мәселелер сферасына көшіру қабілетінің қалыптасу деңгейін бағалауға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, бақылау тапсырмалары оқушылардың қалыптасқан экологиялық білім деңгейіне сәйкес болуы және олардың әрқайсысының жеке басының эмоционалдық, адамгершілік және мінез-құлық аспектілеріне міндетті түрде әсер етуі керек екенін атап өткен жөн.

**Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Бәйтерек ауданы білім беру бөлімінің
"Новенькое жалпы орта білім беретін мектебі" КММ
Қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі
Амангелдиева Айгерім Артурқызы**



ҚАЗАҚ ТІЛІ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Баланы жастайынан шығармашылыққа баулуда қандай іс-әрекетте болсын, баламен әңгімелесуді дұрыс құру маңызды болып табылады. Қазіргі қоғамның жаңғыруы кезеңінде халықтық дәстүр бойынша тәрбиелей отыра, балаларды сөйлетуге қызықтыратындай жағдаяттар арнайы тудырылмаса, олардың бір нәрсе туралы түсіндіріп айтуы, дәлелдеп сөйлеуі немесе ой-пікірін білдіруі ойдағыдай жүзеге аспай жатады. Бұған себеп, біріншіден, бала тілінің ата-әже ықпалымен тиісті деңгейде жетілмеуі болса, екіншіден, тәрбиеші мен мұғалімнің әңгімелесуде жіберетін қателерінің салдары болуы мүмкін. Педагогтар әдіскер ғалым Ш.Сарыбаевтың әр сабақтың тәжірибе жүзінде сөйлеу сабағы болуын ескерткенін саз сабақтарын ұйымдастыруымызда да ұмытпауымыз керек. Баламен әңгімелесу барысында бала ойлау операцияларына (талдау, жинақтау, салыстыру, қорытындылау), өз ойын білдіруге, тындауға және қарсыласын түсінуге, айналасындағыларға түсінік беруге, қойылған сұрақтарға жүйелі жауап беруге үйренеді. Әңгімелесуде балалардың байланыстырып сөйлеу тілі дамиды және педагог балаларды ортақ қызықты тақырыпқа жетелеп, бір-бірімен сөйлесуге деген қызығушылықтарын тудырады. Тақырып ретінде белгілі бір баланың тәжірибесі алынса және ондай әңгіме айтатын балалар көп болса, әңгіме бағалы бола түседі.

Балаларды оқу үдерісінде тілдік әрекетке келтіру үшін ғалымдар мынандай талаптар ұсынады:

1. сөйлеуге қажеттілік тудырылу, яғни балаларға тапсырмалар беруде олардың балаларды өзара сөйлететіндей етіліп берілуі;
2. тіл мазмұнын нақтылау (не туралы сөйлейтіні);
3. тілдік құралдардың (тіл таңбалары: сөздер, сөз тіркестері, т.б.) жеткілікті болуы.

Тілдік құралдар, материалдар әрбір ұлт тілінде бар, тұрақталған, әдеби нормасы қалыптасқан, тіл заңдылықтарына сүйенетін құралдар болса, олардың қолданысқа түсуі адамдардың жасына, әлеуметтік тұрқына, біліміне, қоғамдағы орнына, жеке мінезіне, өзіндік қабілеттеріне байланысты әртүрлі болады. Мысалы, үлкендердің сөйлеуі мен баланың сөйлеуін салыстыра алмайсың, екеуі екі басқа. Үлкендер ұлт тілінде бар тілдік құралдарды баланың жасына қарай таңдап-талғап қолданбаса, балаға ойын тез қабылдата алмайды.

Сөйлеу тілі үш қызмет атқарады: қарым-қатынастық, танымдық және тәртіптеушілік. Бұны сабақта қойылатын міндеттерден байқай аламыз. Тілдің қарымқатынаста, сөйлеу ортасында дамитыны ғылыми тұрғыда дәлелденген. Тіл балаға қоршаған ортаны, оның мәдени-тұрмыстық құралдарын тануға көмектеседі. Туындаған жағдайларға байланысты орыс мектебінде оқытылатын, немесе өз ана тілінде белгілі себептерге орай еркін сөйлеп дағдыланбаған балалардың сөйлеу тілі тиісті деңгейде қалыптаспайды. Сондықтан саз, өнер мектептерінің әрқайсысында сабақ барысында әңгімелесу, баламен жеке және топтық сөйлесулер үздіксіз пайдаланылуы керек.

Сөйлеуді дамыту сабақтары-шығармашылық сабақтар. Олар әр оқушының даралығын көрсетіп, оның шығармашылық қабілеттерін дамытуы керек. Мен тірек сөздермен жұмыс істеуді, сурет немесе фотосурет бойынша эссе-сипаттамаларды, берілген тақырыпқа арналған эсселерді, оқылғанға ұқсастығын, оқушылардың бақылауларын, досыма немесе досыма хат жазуды, берілген бастама бойынша эссе жазуды кеңінен қолданамын. Жоғарыда сипатталған жаттығулар менің басшылығыммен орындалады, ал оқушылардың Тәуелсіздік деңгейі үнемі артып келеді. Балалар материалды жеткілікті түрде игеріп, тиісті жұмыс түрін орындаудың "техникасын" игерген кезде, оқушыларға үйге осындай тапсырмалар ұсынылады. Жақсы эссе жазу кезінде сөйлеуді талдау, жалпылау, логикалық тұрғыдан дұрыс, анық, сондай-ақ эмоционалды түрде құру мүмкіндігі қажет. Сондықтан біз олардың сөйлеу әрекетін дамытуға көмектесуіміз керек. "Сөйлеу әрекеті" - бұл әр түрлі қарым-қатынас жағдайында адамдардың өзара әрекеттесуі кезінде тілдік құралдардың көмегімен жүзеге асырылатын мәлімдемелерді құру мен қабылдаудың белсенді, мақсатты процесі.

Мен эсеге дайындықтың келесі кезеңдерін қолданамын:

1) сөйлеу жағдайын модельдеу. Мақсаты-мотив құру, қажетті эмоционалды көңіл-күйді қамтамасыз ету, жұмысқа деген қызығушылықты ояту, бақылауларды ұйымдастыру, жағдайдың міндеттері мен жағдайларын талқылау;

2) эсеге дайындық. Мақсаты-кейінгі жұмыс үшін база құру (жоспар, тірек сөздер, синонимдік қатарлар), қажетті білім мен әсерлердің жинақталуын ұйымдастыру;

3) эссе жазу.

Мектеп жасындағы баланың ерекшелігі-қабылдаудың тазалығы мен жеделдігі. Балалардың қиялы, қиялы, ойлап табу және жазу қажеттілігі ерекше және бай.

Сөйлеуді дамыту сабақтарын жүзеге асыратын жұмыс түрлері.

1. Еркін жазу - қалағаныңызды жазыңыз! Мен тағы да назар аударғым келеді, бұл жұмыс түрі сөйлеуді дамыту және өз жұмысыңыз үшін тақырыпты таңдау қабілетін қалыптастыру үшін өте маңызды.

2. "Менің күнделігім" - қазір есіңізде қалғаны туралы жазыңыз. Жұмыстың бұл түрін орындауды әр түрлі адамдардың жарияланған күнделіктерімен немесе әдеби кейіпкерлердің күнделіктерімен танысуға ынталандыруға болады.

3. "Қиял-сурет" - өз қиялыңызда тек сіз көре алмайтын суретті сөзбен сипаттаңыз. Егер жазылғандар жаңа және мәнерлі болса, сөздерді сызбаға енгізуге болады.

4. Тақтада жасалған суреттер бойынша мультфильм сценарийі жасөспірімнің суретті жандандыру және эссе-сипаттаманың орнына эссе-әңгіме жазу қажеттілігін қанағаттандырады.

Эссе туралы ойлау балалардың байқауға деген қызығушылығын оятады, олардың шығармашылық зарядымен оқушылардың санасын жандандырады, эмоцияларын оятады, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарына деген қызығушылығын оятады. Балалар сөзге мұқият бола бастады, тәуелсіз бола бастады, тұжырымның нақты құрылымы, ойдың негізділігі пайда болды, Тілдің бейнелі және экспрессивті құралдарын шебер қолдану байқалды. Жұмыс тәжірибесі мені, ең алдымен, балаларды берілген тақырып бойынша сөйлесуге, сөйлемдерді дұрыс құруға, дұрыс сөздерді таңдауға, сөздік қорын байытуға үйрету керек деп сендірді.

Қорыта айтқанда, оқушылардың тілін дамытуға қазақ әдебиетін орындай, жүйелі пайдалана білген әрбір ұстаз баланың санасын арттыра отырып, түсінігін кеңейтіп ұғымын байытады. Сонымен қатар баланың ойлау белсенділігі артады, өз бетімен жұмыс түрі дамиды, өз ойын еркін жеткізе алады.

Западно-Казахстанская область, район Бэйтерек, село Новенький
КГУ «Новеньковская общеобразовательная школа»
Учитель географии
Габдушева Салтанат Утегеновна



ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ У УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

В условиях динамичного развития современного мира, нарастания признаков экологического кризиса, трудности предсказания экологических проблем, с которыми мы можем столкнуться уже в недалеком будущем, при огромном количестве ложной и зачастую бесполезной информации по вопросам экологической безопасности, одной из главных задач современной системы образования является формирование экологической культуры будущего поколения. Понятие «экологическая культура» можно отнести ко всем дисциплинам школьного курса. Под ним подразумевают культуру всех видов деятельности человека, связанную с познанием, освоением и преобразованием природы. Экологическая культура развивается в рамках экологического образования и его важной части - экологического воспитания.

География — единственный из классических школьных предметов, который объединяет в своем содержании естественнонаучный и обществоведческий блоки, формирует в сознании учащихся комплексное представление о целостности Земли как планеты, и одновременно о ее разнообразии, взаимосвязи природных и социально-экономических систем. Присущая только географии пространственная функция дает возможность учителям знакомить школьников со специфическими глобальными, региональными и локальными экологическими проблемами и делает ее незаменимым фактором экологического прогноза. Формируя научный взгляд на мир, его свойства, проблемы и перспективы развития, а также место в нем человека, география является мировоззренческой наукой и базисной учебной дисциплиной для развития экологического мышления и становления экологической культуры школьников — одной из важнейших составляющих общей культуры человека.

Для формирования полного экологического образования должно быть сформировано помимо экологического образования, но и экологическое воспитание. Экологическое воспитание направлено не только на бережливое отношение к животному и растительному миру, но и на определение роли человека в существовании нашей планеты. Только на конкретных примерах, расчетных задачах по природопользованию и загрязнению, с помощью исследовательских проектов и работ, постановки проблемных вопросов и задач, можно разработать не только правила поведения в природе, но и поднять проблемы загрязнения окружающей среды в результате хозяйственной деятельности.

В рамках изучения географии в средней школе экологическая культура формируется через два основных вида деятельности: урочную и внеурочную. Урочная деятельность включает в свой состав принципы и подходы экологического воспитания учащихся, место и роль экологического образования в системе преподавания географии. При разработке системы организации уроков разных типов должен сохраняться деятельностный метод обучения и обеспечиваться соответствующая ему система дидактических принципов как основа для построения структуры и условий взаимодействия между учителем и учеником.

На разных типах уроков необходимо мотивировать учащихся на длительное сохранение основных географических понятий и терминов, с целью последовательного формирования системы знаний по предмету. Это предполагает формирование у учащихся приемов умственной деятельности: сравнения,

анализа, синтеза, обобщения, установления причинно-следственных связей, научного прогнозирования, т.е. включает в себя логические операции, необходимые для выбора экологически целесообразных решений.

В основе методов формирования экологических представлений лежит принцип формирования мыслеобразов. Данный метод предполагает использование в образовательной деятельности методов, формирующих систему экологических представлений учащихся не только на основе научных материалов, но и на основе произведений искусства, литературы, философских теорий и т.п. К данной группе относятся следующие методы: экологической лабилизации, экологических ассоциаций, художественной репрезентации природных объектов, экологических эспектаций, ритуализации экологической деятельности, экологической заботы.

С целью определения взаимосвязей между человеком и природой учащиеся выполняют задания по характеристике объектов, явлений, процессов (доклады, рефераты, сообщения, отчеты по экскурсиям, наблюдениям). При этом познавательная деятельность строится на методах, реализующих проблемный подход в обучении и воспитании экологической культуры учащихся.

Для повышения мотивации и активизации познавательной деятельности учащихся используются различные формы деятельности школьников:

1. Исследовательские (выпуск экологического бюллетеня, изучение состава воздуха, состояния воды, почвы и др.);
2. Конкурсные (выставки плакатов, рисунков, проведение экологических олимпиад и др.);
3. Игровые (эко – случай, эко – бумеранг и др.);
4. Познавательные (уроки-лекции, уроки-семинары, «круглые столы», анализ научной литературы, экскурсии и др.);
5. Продуктивные (озеленение пришкольного участка, посадка цветов, деревьев и др.)

Наиболее эффективным средством экологического воспитания и формирования экологической культуры учащихся является разнообразная деятельность: учебная, познавательная, творческая, игровая.

Внеурочная деятельность реализуется через ведение факультативов по экологическому образованию, проведение конкурсов, круглых столов, предметных недель. Как следствие – участие школьников в научноисследовательских конференциях, экологических олимпиадах.

Одним из наиболее эффективных способов формирования экологической и географической культуры школьников является использование современных технологий обучения географии на основе проектного подхода.

В настоящее время под термином «проектная деятельность» в дидактике понимают совокупность учебно-познавательных приемов, которые позволяют учащимся приобретать знания и умения в процессе планирования и самостоятельного выполнения определенных практических заданий с обязательной презентацией результатов.

Выбор вида продукции проектной деятельности - очень важная организационная задача участников проекта. Его решение во многом определяет, насколько интересной будет реализация проекта, насколько наглядной и надежной будет защита проекта, а предлагаемые решения будут полезны для решения выбранной социально значимой проблемы.

В процессе работы над проектом у учащегося формируются особые навыки, а именно способности к проблемно-поисковой деятельности. Выделю основные этапы работы над программным проектом:

1. разработка проектного задания;
2. Планирование работы;
3. сбор материалов;
4. Выполнение работы;
5. анализ результатов;
6. формирование выводов;
7. презентация и защита проекта.

Преимущества проектной деятельности, применяемой на уроках географии, а также во внеклассной деятельности:

1. Работа над проектом стимулирует внутреннюю познавательную мотивацию и повышает интерес к географии.

2. Работа над проектами повышает активность и самостоятельность учащихся с разным уровнем развития и способностей. Также очень важно, чтобы использование этого метода обучения оказало большое влияние на учащихся, у которых мало мотивации к обучению.

Таким образом, сущность проектного обучения заключается в развитии экологического потенциала, возможностей и индивидуальных особенностей учащихся на разных уровнях развития. Также повышается уровень активности учащихся и качество знаний в предметных областях. Умение использовать метод проекта – отличный показатель зрелости и развития учителя.

Формирование экологической культуры школьников на уроках географии – сложная комплексная задача. Экологическое воспитание и образование должно быть направлено на формирование у каждого обучающегося ясного экологического мировоззрения, основанного на знании законов развития природы и её реакции на антропогенное воздействие.

Использованные литературы:

1. Экологическая составляющая географического образования (в свете требований ФГОС). / А.В.Миронов //География и экология. – 2012. № 10;
2. Миронов, А.В. Экологическая составляющая географического образования (в свете требований ФГОС). /А.В. Миронов //География и экология. -2012. - №10;
3. Экологическое воспитание учащихся. Методические рекомендации./ Составитель Каткова О.А. – Тюмень, ТОГИРРО, 2010.

**Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Бәйтерек ауданы білім беру бөлімінің
"Новенькое жалпы орта білім беретін мектебі" КММ**

**Математика пәні мұғалімі
Сатаева Таттигул Аблаиовна**



МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА PISA ЕСЕПТЕРІН ҚОЛДАНУ

Білім беруді жаңғырту міндеттерінің бірі – мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру және дамыту. Ол сонымен қатар халықаралық салыстырмалы зерттеулер аспектісінде оқушылардың білім сапасының негізгі көрсеткіштерінің бірі болып табылады.

Қазіргі білім беру жүйесінің міндеті – оқушыны оқуға, жазуға, санауға үйрету емес, оның бойында жаңа әлеуметтік тәжірибені саналы түрде меңгеру арқылы жүзеге асырылатын, оның өзін-өзі дамыту қабілетіне жауап беретін әмбебап оқу әрекетін, басқаша айтқанда, «үйрену қабілетін» қалыптастыру. Осыған байланысты қазақстандық білім беру балалардың мектеп білімін әр түрлі оқу және өмірлік жағдаяттарда, тұлғааралық, әлеуметтік қарым-қатынастарда іс жүзінде қолдану дағдыларын дамытуға бағытталуы тиіс. Ал пән мұғалімі үшін келесі сұрақтар өзекті:

- Функционалдық сауаттылықтың мазмұны қандай?
- Қазақстанның қай азаматын функционалдық сауатты деп санаған жөн?
- Мұғалімнің өзі халықаралық PISA зерттеуі аясында функционалдық сауаттылықты қалыптастыру және дамыту міндетін жүзеге асыруға қаншалықты дайын?

PISA зерттеуі 15 жастағы балалардың мектепте алған академиялық білімдері мен дағдыларын әртүрлі өмірлік жағдайларда қолдану және табысты әлеуметтену қабілетін анықтауға бағытталған. PISA зерттеуі оқушылардың ойлау, дәлелдеу, мәселені қою және шешу, модельдеу және нәтижелерді ұсынудың әртүрлі әдістерін пайдалану сияқты дағдыларын бағалайды.

PISA жобасы педагогикалық қоғамдастықтың назарын жаратылыстану-математикалық және гуманитарлық циклдардағы мектеп пәндерінің пәнаралық интеграциясының маңыздылығына аударады. Алған білімдерін өмірлік жағдаяттарда қолдана білу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған практикалық жаттығуларды қосу арқылы мектеп оқушыларының оқуға деген ынтасын арттыруға үлкен көңіл бөлу керек.

Оған ие болған және белгілі бір оқу орны мен білім алушылар контингенті жағдайында білім беру реформаларын жүзеге асыруға дайын мұғалім оқушылардың функционалдық сауатты тұлғасын қалыптастыра алатынын есте ұстаған жөн. Мұғалімнің негізгі міндеті – функционалдық сауаттылықты қалыптастыру жағдайында жалпы бағдарлама мазмұнын, жеке тақырыпты және нақты сабақты тандап алу, функционалдық сауаттылықтың жалпы ережелерін оқытылатын пәнге бейімдеу, оларда бар пәндік компонентті толықтыру.

15 жастағы оқушылардың математикалық дайындығын бағалаудың мазмұны математикалық сауаттылық ұғымына, адамның өзі өмір сүріп жатқан әлемдегі математиканың рөлін анықтау және түсінуге, математикалық пайымдауларды тек сабақ барысында ғана емес, күнделікті өмірде қолданатындай жақсы нәтижеге жетуге негізделеді.

Математикалық сауаттылықтың осы анықтамасына сәйкес зерттеу елдердің 15 жастағы балаларды белсенді, ойлы және қабілетті азаматтар ретінде қаншалықты тиімді дайындайтынын анықтауға тырысады. Математиканы оқыту кезінде адам қызметінің әртүрлі салаларында, сондай-ақ тұлғааралық қарым-қатынаста және әлеуметтік салаларда кең ауқымды өмірлік міндеттерді шешуде білім мен дағдыларды пайдалану үшін қажетті дағды ретінде функционалдық сауаттылықты қалыптастыру жұмысына тиісті назар аудару керек.

Математиканы оқыту сапасын арттыру және республиканың жалпы білім беретін мектептері оқушыларының PISA халықаралық салыстырмалы зерттеулері бойынша математикалық сауаттылығының нәтижелерін жақсарту мақсатында сабақта негізінен тәжірибеге әрі қабілеттерін дамытуға бағытталған тапсырмаларды пайдалану ұсынылады. Мектеп оқушыларын оқытудың нәтижесі олардың сыни тұрғыдан ойлау, өз бетінше іздену және ақпаратты терең талдау дағдыларын меңгеруі болуы керек. Сондықтан бұл тұрғыда функционалдық сауаттылықты ескере отырып, математиканы оқытуды жаңаша ұйымдастыруға мүмкіндік беретін сын тұрғысынан ойлау сияқты технологиялардың мәнін ашатын материалдар өзекті болып табылады.

Сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясының мақсатын С.Паперттің: «Біз оларды оқытпаймыз, біз олар үйренетін жағдайды жасаймыз» деген сөзімен анықтауға болады. Сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясын қолдану арқылы мектеп оқушыларының математикалық сауаттылығын қалыптастырудың әртүрлі кезеңдеріндегі мұғалім мен оқушының іс-әрекетін сабақ барысында және сыныптан тыс жұмыстарда ұйымдастыруға болады.

Біз «PISA тапсырмаларын пайдалана отырып сабақты жобалау» тақырыбы бойынша математика сабақтарын әзірледік және сынақтан өткіздік.

Осы сабақтарда келесі мәселелер қаралды:

- сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясын қолдану арқылы мектеп оқушыларының математикалық сауаттылығын қалыптастыру;
- математика сабағында оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауын дамытудың формалары мен әдістері;
- PISA тапсырмаларын шешу үшін бірлескен орта.

Сабақты пысықтау үшін топтық жұмыс түрін қолдана отырып, сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясының әдіс-тәсілдері қолданылды. Сабақтар алдында белсенді оқыту стратегияларын таңдау, математикалық сауаттылықты дамытуға арналған тапсырмалар құрастыру бойынша тынымсыз жұмыс жүргізілді. Оқу сауаттылығы оқытудың барлық іс-әрекетінің негізі болды, ал метапәндік нәтиже ретінде семантикалық оқу ең маңызды жалпы оқу әрекеті болып саналады.

Мектеп оқушылары математикадан мәтіндік есептерді шығаруда үлкен қиындықтарға тап болады, осыған байланысты сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясының әдістерін қолданып («Зигзаг», «Өзара сұрау», «Синквейн», «Инсерт», «Ойларды айту», «Ашық және жабық сұрақтар», «Еркін ой қозғау»), мәтінмен жұмыс істеуге ерекше көңіл бөлінді. Көптеген тапсырмаларды сәтті орындау кейбір

дәйекті мәтінді мұқият оқып, талдау, ондағы ақпаратта сұраққа жауап алу үшін қажетті фактілер мен деректерді бөліп алу сияқты маңызды жалпы білім беру дағдыларын дамытумен байланысты.

PISA форматы бойынша құрастырылған тапсырмалардың бірін қарастырайық. PISA форматындағы тапсырмаларды құзыреттілікке бағытталған деп санауға болады. Тапсырмалардың бұл түрінің мәні оларда алынған білім мен дағдыларды қолдану қажет болатын нақты өмірлік жағдайды модельдеу болып табылады. Құзыреттілікке бағытталған тапсырманың тек пәндік қана емес, сонымен қатар мета-пәндік іс-әрекет тәсілдерін қалыптастыруға бағытталғаны өте маңызды.

Құзыреттілікке бағытталған міндеттерді шешу кезінде білім алушылар келесі әрекеттерді орындауы керек: оқу (білім алудың негізі ретінде), өзара оқу, бірлескен оқу, бірлескен талқылау, зерттеу (соның ішінде бірлескен), тәжірибе алмасу, жобалау, жеке тұлғаны бағдарламалау. Білім беру бағдарламалары, сондықтан оны шешу кезінде келесі стратегиялар қолданылды: «Ойлан - жұппен жұмыс - бөліс», «Зигзаг», «Консул», «Ойларды айту». Мәтінмәндік тапсырмалардың сәтті орындалуы оқу үдерісі осындай міндеттерді шешуге бағытталғанда ғана қамтамасыз етіледі.

Тапсырма. Сіздердің назарларыңызға Қазақстан Республикасының темір жол желісінің схемасы берілген.

1-сұрақ: Қазақстан Республикасының темір жол желісінің схемасына сүйене отырып, Павлодардан Астанаға дейінгі ең қысқа жолды анықтаңыз:

А.Павлодар - Ақсу - Семей - Ақтоғай - Балқаш - Жарық - Қарағанды - Астана

Б.Павлодар - Кулунда - Қызыл Ту - Көкшетау - Астана

С. Павлодар - Екібастұз - Ерментау - Астана

Д.Павлодар - Семей - Ақтоғай - Алматы - Шу - Қарағанды - Астана.

2-сұрақ: Картада Павлодардан Астанаға дейін 4 см болса, екі қала арасындағы қашықтықты табыңыз. Жауабы:



..... КМ.

3-сұрақ: Үш адамнан тұратын отбасы Павлодардан Астанаға бара жатыр. Отбасы көрсетілген қалаға пойызбен немесе өз көліктерімен жете алады. Бір адамға пойыз билеті 2000 теңге тұрады. Бір көлік 100 шақырымға 9 литр бензин жұмсайды, бензин бағасы литріне 129 теңге. Отбасы үшін Павлодардан Астанаға бару үшін ең аз шығынды анықтаңыз.

PISA зерттеуінің міндеттерін талдау іс-әрекеттің нақты әдістерін анықтауға мүмкіндік береді, олардың иеленуі оқушылардың белгілі бір құзыреттілік деңгейіне жетуін сипаттайды. Бірінші деңгейге математикалық фактілерді, әдістерді жаңғырту, стандартты процедураларды, алгоритмдерді орындау, формулалармен жұмыс істеу, есептеулер жатады. Бірінші деңгейдің жетістігін тексеру үшін қарапайым тапсырмалар қолданылды, олармен оқушылар мектептегі математика курсы аясында танысуға мүмкіндік алды. Екінші деңгей байланыстарды орнатуды, материалды біріктіруді, стандартты емес жағдайларда бағдарлауды, түсіндіруді қарастырады. Бұл деңгей математикалық пайымдаудан басқа, жалпылауды, интуицияны, көбірек шығармашылық пен дербестікті талап етеді. Үшінші деңгейге қол жеткізуді тексеру үшін шешуі есепті анықтау мен тұжырымдауды, математикалық модельді құруды, жалпылауды және интерпретацияны қарастыратын күрделірек тапсырмалар берілді.

Қорыта келгенде, математикалық құзыреттілік деңгейін анықтау үшін оқушылардың математикалық модельдеу сияқты жалпылама әрекет әдісіне кіретін белгілі бір әрекет әдістерін меңгеруі зерттелді. Математикалық білім беруді жетілдірудің басым бағыты іс-әрекеттің келесі үш әдісін үйлесімді қалыптастырудан тұратын құзыреттіліктің жоғары деңгейінің математикалық сауаттылығын қамтамасыз ету болып табылады:

- қоршаған дүние объектілерін және олардың арасындағы байланыстарды математиканың көмегімен модельдеу;
- математикалық білім мен дағдының белгілі бір құрамымен әрекет ету;
- мәселелерді шешудің стратегияларын құру.

Осылайша, оқушылардың математикалық сауаттылығын арттыруда белсенді оқыту стратегияларын қолдану оқушыларға ақпарат жинауға, мәтінмен жұмыс істеуге және стандартты емес тапсырмаларды шешуге көмектесті. Оқушылар жинақталған материалды байыппен талқылап, басқалардың жауаптарын олардың жауаптарымен салыстырып, талдап, өз пікірлерін білдірді.

Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Бәйтерек ауданы білім беру бөлімінің
"Новенькое жалпы орта білім беретін мектебі" КММ

Педагог-психолог
Серікова Әсел Біржанқызы



МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНДА ЭМОЦИОНАЛДЫ МАЗАСЫЗДЫҚТЫҢ ТУЫНДАУ СЕБЕПТЕРІ

Мектеп – балаға әлеуметтік өмір әлемін ашатын алғашқы құрылымдардың бірі. Отбасымен қатар ол бала тәрбиесіндегі басты рөлдердің бірін алып, оның тұлғасының дамуының анықтаушы факторын құрайды. Баланың көптеген жеке қасиеттері өмірдің мектептік кезеңінде қалыптасады және олардың қалай белгіленетіні көбінесе оның барлық кейінгі дамуына байланысты.

Әлеуметтік қатынастардың өзгеруі балаға айтарлықтай қиындықтар тудыратыны белгілі. Мазасыздық, эмоционалды шиеленіс негізінен балаға жақын адамдардың болмауымен, қоршаған ортаның, таныс жағдайлардың және өмір ырғағының өзгеруімен байланысты.

Алда келе жатқан қауіпті күту белгісіздік сезімімен үйлеседі: бала, әдетте, неден қорқатынын түсіндіре алмайды. Ұқсас қорқыныш сезімінен айырмашылығы, мазасыздықтың белгілі бір көзі болмайды. Ол диффузиялық және мінез-құлық жағынан оның бағыты мен өнімділігін бұза отырып, қызметтің жалпы ұйымдастырылмауынан көрінуі мүмкін.

Мазасыздық белгілерінің екі үлкен тобын бөліп көрсетуге болады: біріншісі – соматикалық белгілер мен сезімдер деңгейінде пайда болатын физиологиялық белгілер; екіншісі – психикалық салада болып жатқан реакциялар. Бұл көріністерді сипаттаудың күрделілігі - олардың барлығы жеке және тіпті белгілі бір комбинацияда тек алаңдаушылықты ғана емес, сонымен бірге басқа күйлерді, тәжірибелерді, мысалы, үмітсіздікті, ашулануды және тіпті қуанышты толқуды сүйемелдеуінде.

Мазасыздықтың соматикалық және психикалық белгілері әркімге жеке тәжірибеден белгілі. Көбінесе соматикалық белгілер тыныс алу мен жүрек соғу жиілігінің жоғарылауында, жалпы қозудың жоғарылауында және сезімталдық шегінің төмендеуінде көрінеді. Басқа кенеттен жылыну, суық және дымқыл алақан сияқты таныс сезімдер де мазасыздық белгілерімен бірге жүреді.

Мазасыздыққа психологиялық және мінез-құлық жауаптары әртүрлі сипатта. Мазасыздық, әдетте, шешім қабылдауда қиындықтарға, қозғалыстарды үйлестірудің бұзылуына әкеледі. Мазасыздықтың жеңіл көріністері алаңдаушылық сезімі, өз мінез-құлқының дұрыстығына сенімсіздік кез келген адамның эмоционалдық өмірінің ажырамас бөлігі болып табылады. Балалар субъектінің мазасыз жағдайларын жеңуге дайын болмағандықтан, көбінесе өтірікке, қиялға жүгінеді, зейінсіз, бей-жай, ұялшақ болып қалады.

Физиологиялық тұрғыдан алғанда, мазасыздықтың қорқыныштан айырмашылығы жоқ. Негізгі айырмашылық - мазасыздық дененің күтілетін оқиға болғанға дейін белсендіруіне себеп болады. Әдетте, мазасыздық өтпелі күй болып саналғандықтан, ол адам күткен жағдайға тап болған кезде әлсірейді және бағдарлауға, әрекет етуге кіріседі.

Мазасыздық тұрақты күй ретінде ойдың анықтығына, қарым-қатынас тиімділігіне, іскерлікке кедергі жасайды, жаңа адамдармен танысуда қиындықтар тудырады. Жалпы алғанда, мазасыздық - адамның қиындықтарының субъективті көрсеткіші. Бірақ оның қалыптасуы үшін адам мазасыздану жағдайын жеңудің сәтсіз, адекватты емес тәсілдерін жинақтауы керек. Сондықтан тұлға дамуының мазасыздықпен байланысты невротикалық түрінің алдын алу үшін балаларға толқу, сенімсіздік және

эмоционалдық тұрақсыздықтың басқа көріністерімен күресуді үйренудің тиімді жолдарын табуға көмектесу керек.

Жалпы алғанда, эмоционалды мазасыздықтың себебі баланың ата-анасымен қарым-қатынасындағы сенімділік сезімін бұзатын кез келген нәрсе болуы мүмкін. Өзіне деген дұшпандық және немқұрайлы қатынасты, қобалжу сезімін бастан кешірген балада өзінің мінез-құлық жүйесі мен басқа адамдарға деген көзқарасы қалыптасады. Ол ашуланады, агрессивті болады, тұйықтық танытады немесе сүйіспеншіліктің жоқтығын толтыру үшін басқалардың үстінен билік етуге тырысады, бірақ бұл мінез-құлық жетістікке әкелмейді, керісінше жанжалды одан әрі шиеленістіріп, дәрменсіздік пен қорқынышты арттырады.

Әрбір даму кезеңі баланың басым мазасыздану көздерімен сипатталады. Осылайша, екі жасар бала үшін анасынан айырылу мазасыздық тудырса, алты жасар балалар үшін ата-анамен идентификацияның адекватты үлгілерінің жоқтығы кері әсер етеді. Жасөспірімдік шақта – құрдастар тарапынан қабылданбаудан қорқу. Мазасыздық баланы қиындық пен қорқыныштан құтқаратын мінез-құлыққа итермелейді.

Баланың қиялының дамуымен қобалжу ойдан шығарылған қауіптерге назар аудару бастайды. Баланы мазасыздықтан, үрейден және қорқыныштан арылту үшін, ең алдымен, мазасыздықтың нақты белгілеріне емес, олардың негізінде жатқан себептерге, жағдайларға назар аудару қажет, өйткені бұл жағдай көбіне балада жиі кездесіп, белгісіздік сезімінен, оның күші жетпейтін талаптардан, қорқытудан, қатыгездікпен жазалаудан, тұрақсыз тәртіптен туындайды.

Педагогикалық процеске келетін болсақ, кез келген, тіпті ең идеалды мектепте баланың оқу іс-әрекетіне алаңдаушылық сезімі еріксіз ілеседі. Оның үстіне, жалпы алғанда, адамның ешбір белсенді танымдық әрекеті мазасыздықпен бірге жүруі мүмкін емес. Мазасыздықтың оңтайлы деңгейі белсенділік өнімділігін арттырады. Жаңа, беймәлім нәрсені білу жағдайының өзі, түсініксіз нәрсені анық көрсету үшін күш салу қажет болған мәселені шешу жағдайының өзі әрқашан белгісіздікке, сәйкессіздікке толы, демек, алаңдаушылық тудырады. Тек танымның барлық қиындықтарын жою арқылы ғана мазасыздық жағдайын толықтай алып тастау мүмкін емес.

Мазасыздықтың себебі - әрқашан баланың ішкі конфликті, оның өзімен келіспеушілігі, ұмтылысының сәйкес келмеуі, оның күшті қалауларының бірі екіншісіне қайшы келуі мен бір қажеттіліктің екіншісіне кедергі болуы. Мұндай ішкі жанжалдың жиі кездесетін себептері: балаға бірдей жақын адамдар арасындағы жанжалдық жағдайларда; балаға қойылатын әртүрлі талаптар жүйелерінің сәйкес келмеуі, мысалы, ата-ананың рұқсат ететін және ынталандыратыны мектепте бекітілмеген кезде және керісінше; бір жағынан, көбінесе ата-ананың жоғары талаптары мен баланың нақты мүмкіндіктері арасындағы қайшылықтар, екінші жағынан, сүйіспеншілік пен тәуелсіздік қажеттілігі сияқты негізгі қажеттіліктердің қанағаттанбауы.

Мазасыздық әрқашан айқын түрде көрінбейді, өйткені бұл - өте ауыр жағдай. Ол пайда болғаннан кейін баланың жан дүниесінде бұл күйді басқа нәрсеге «өңдейтін» механизмдердің тұтас жиынтығы қосылады, бірақ жағымсыз болса да, соншалықты төзгісіз емес. Бұл мазасыздықтың бүкіл сыртқы және ішкі көрінісін танымастай өзгертуі мүмкін.

Психологиялық механизмдердің ең қарапайымы бірден жұмыс істейді: бір нәрсені білмегеннен гөрі, бір нәрседен қорқу жақсы. Демек, балалардың қорқыныштары бар. Қорқыныш - алаңдаушылықтың «бірінші туындысы». Оның артықшылығы - оның сенімділігінде, оның әрқашан бос орын қалдыруында. Мен, мысалы, иттерден қорқатын болсам, иттер жоқ жерде жүре аламын және өзімді қауіпсіз сезінемін. Айқын қорқыныш жағдайында оның объектісі осы қорқынышты тудырған алаңдаушылықтың шынайы себебімен ешқандай байланысы болмауы мүмкін. Бала мектептен қатты қорқуы мүмкін, бірақ бұл отбасындағы жанжалға негізделген. Қорқыныш мазасыздықпен салыстырғанда біршама үлкен қауіпсіздік сезімін береді, бірақ ол әлі де өмір сүру өте қиын күй болып табылады. Сондықтан, әдетте, қорқыныш сатысында мазасыз тәжірибелерді өңдеу аяқталмайды. Балалар неғұрлым үлкен болса, соғұрлым қорқыныштың көрінісі соғұрлым жиі емес, ал жас үлкейген сайын алаңдаушылықтың басқа да жасырын көріністері пайда болады.

Көп баланың панасы, оларды уайымнан құтқаратын – қиял әлемі. Қиялда бала шешілмейтін қақтығыстарды шешеді, түсінде оның қанағаттандырылмаған қажеттіліктері қанағаттандырылады. Қиялдың өзі - балаларға тән тамаша қасиет. Адамға өз ойларында шындықтан тыс шығуға, шартты шеңберлермен шектелмей өзінің ішкі әлемін құруға, әртүрлі мәселелерді шешуге шығармашылықпен қарауға мүмкіндік беріледі. Дегенмен, қиял шындықтан толығымен ажырамауы керек, олардың арасында тұрақты өзара байланыс болуы керек.

А.М.Прикожанның «балалық шақтағы мазасыздық – ұзақ уақыт бойы сақталатын тұрақты тұлғаның қалыптасуы» деген тұжырымымен келісе аламыз. Мазасыздық - бұл әртүрлі өмірлік жағдайларда, соның ішінде олар жоқ жағдайларда, алаңдаушылық пен уайымды сезінуге бейімділіктің жоғарылауынан тұратын жеке психологиялық ерекшелік.

Агрессивті балалар сияқты мазасыз балалар да көмекке мұқтаж. Мұндай балалармен жұмысты үш бағытта жүргізген жөн:

- өзін-өзі бағалауды арттыру;
- бұлшықет кернеуін жеңілдетуді үйрену;
- нақты жағдайларда сенімді мінез-құлық дағдыларын дамыту.

Тәжірибе көрсеткендей, мазасыз балалардың ата-аналары оларға бала орындай алмайтын талаптарды жиі қояды және бұл алаңдаушылықтың себептерінің бірі болуы мүмкін, бұл ата-аналармен жеке әңгімелесуде талқылануы керек. Мазасыз баланың ата-анасы өз әрекеттерінде, марапаттауларында және жазаларында дәйекті әрі мұқият болуы керек. Тәрбие мәселесінде отбасылық келіспеушіліктерге жол бермеу керек. Балаға мұғалімдер мен ата-аналардың бірауыздан көзқарасын қалыптастыру өте маңызды. Шиеленісті жеңілдету үшін баламен тактильді байланыстарды (құшақтау, сипау) жиі қолдану ұсынылады.

Осылайша, эмоционалды бұзылыстары бар балалармен жұмыс істеу үшін жеке көзқарас және әртүрлі әдістер мен тәсілдерді қолдану қажет. Мектеп мұғалімдері ең алдымен мектеп психологымен және баланың ата-анасымен бірлесе жұмыс істеуі керек.

Маңғыстау облысының білім басқармасының Маңғыстау ауданы бойынша білім бөлімінің «Еркетай бөбекжайы» жедел басқару құқығындағы МКҚК

Тәрбиеші

Сабытаева Арай Кулхашовна

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ КӨРКЕМДІК ЭСТЕТИКАЛЫҚ ДАМУЫ БОЙЫНША ЖҰМЫСТЫҢ МАҢЫЗЫ

Мектепке дейінгі білім берудің білім беру стандартында көркемдік-эстетикалық даму мектеп жасына дейінгі балаларда өнер туындыларын, табиғат әлемін құндылық-семантикалық қабылдау мен түсінудің алғышарттарын дамытуды, қоршаған әлемге эстетикалық қатынасты қалыптастыруды, өнер түрлері туралы қарапайым идеяларды қалыптастыруды, музыка мен көркем әдебиетті қабылдауды, балалардың өзіндік шығармашылық қызметін әр түрлі көркемдік формаларда жүзеге асыруды көздейді.

Көркемдік-эстетикалық даму-баланы тәрбиелеудің маңызды аспектілерінің бірі, ол сенсорлық тәжірибені, тұлғаның эмоционалды саласын байытуға, танымдық белсенділікті белсендіруге және кішкентай баланың моральдық қасиеттерін қалыптастыруға әсер етеді. Көркемдік білім беру оқушыны көркем мәдени қызметке қосу процесінің құрамдас бөлігіне айналады, көркем шығармашылыққа қабілеттерін дамытады. Баланың рухани әлемін қалыптастырудың негізі-өнер әлемі: әдебиет, театр, музыка, би, кескіндеме, мүсін, халық шығармашылығы. Мектеп жасына дейінгі балаларда өнер туындыларымен танысу эмоцияларды оятады, шығармашылық бейімділікті көрсетеді және адамгершілік тәрбиесімен өте тығыз байланысты, өйткені сұлулық адами қатынастардың реттеушісі болып табылады.

Балабақша тәрбиешілерінің міндеті-әр мектеп жасына дейінгі баланың эмоционалды әл-ауқатын қамтамасыз ете отырып, көркемдік және эстетикалық тәрбие бойынша жұмыс жүйесін құру. Осы негізде жас ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, оның рухани және шығармашылық әлеуетін дамыту, баланың өзін-өзі жүзеге асыруына жағдай жасау. Кішкентай бұлдіршінде қоршаған шындықты мұқият байқай білу, оны қиялында шығармашылықпен өзгерту, табиғат пен өнердегі сұлулықты көру, өзінің еңбек міндеттеріне адал қарау, қажет болған жағдайда басқаларға көмектесуге тырысу, басқа адамдардың қажеттіліктеріне эмоционалды жауап беру сияқты құнды қасиеттерді тәрбиелеу болып табылады.

Көркемдік-эстетикалық дамудың маңызды бөлігі қоршаған әлемге эстетикалық қатынасты қалыптастыру болып табылады. Балалар сұлулық пен үйлесімділікті бағалауды, дәмдік талғамды дамытуды, түсі, формасы, пропорциясы мен композициясы туралы саналы болуды үйренеді. Олар

сұлулықты табиғатта, қоршаған заттарда көруді және өз шығармашылық жобаларында шығармашылығын көрсетуді үйренеді. Тәуелсіз шығармашылық белсенділік балалардағы көркемдік және эстетикалық дағдыларды дамытуда маңызды рөл атқарады. Балалар сурет салу, мүсіндеу, би билеу, ән айту және аспаптармен ойнау арқылы өз идеялары мен сезімдерін білдіруге мүмкіндік алады. Мұндай іс-әрекет барысында олар ұсақ моториканы, кеңістіктік ойлауды, ырғақ сезімін және қимылдарды үйлестіруді дамытады. Мектеп жасына дейінгі баланың эстетикалық талғамының негіздерін қалыптастыру - әрбір тәрбиешінің алдына қоюы керек маңызды міндет. Бала бүкіл оқу-тәрбие үрдісінде өзін қоршаған заттардың сұлулығын тауып, бағалай білуге үйренуі керек. Эстетикалық талғамды қалыптастыру қиын. Сол себепті де тәрбиешінің міндеті балаларға қоршаған әлемге өзінің сұлулық туралы қабылдауын дәл жеткізуге ынталандыру.

Эстетикалық тәрбиенің тағы бір мақсаты- адамның сұлулықты қорғау жөніндегі белсенді әрекеттерін қамтитын шындыққа деген көркем көзқарасты қалыптастыру. Балабақша тәрбиеленушілері эстетикалық мінез-құлықтың негізгі ережелерін білуі керек. Эстетикалық пәндер (музыка, хореография, сурет) арқылы мектеп жасына дейінгі балаларда әдемі сезімді тәрбиелеу қажет. Олар әр балаға шығармашылық арқылы өзінің дүниетанымын сезінуге және білдіруге көмектеседі. Бала өмірінің алғашқы күндерінен бастап ертегілерді, музыканы, өлеңдерді тыңдайды және қабылдайды, суреттерге қарайды. Шындықпен бір мезгілде өнер бала үшін жағымды эмоциялар мен әсерлердің көзіне айналады. Эстетикалық тәрбие процесінде ол барлық жарқын және әдемі нәрсеге бейсаналық жауап беруден, шындықтағы сұлулықты саналы қабылдауға ауысады.

Тәрбиеші баланы сұлулыққа эмоционалды жауап беруден оны түсінуге және ол туралы түсінік қалыптастыруға жетелеуі керек. Бұл жұмыс өте күрделі және қиын. Ол тәрбиешіден бала өмірін жүйелі, байқалмай сұлулыққа қанықтыра білуді, оны қоршаған ортаны жан-жақты көркейтуді талап етеді.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың эстетикалық дамуы үшін қолдануға болатын бірнеше әдістер бар:

1. Ойын қызметі: өнерге, музыкаға, биге, театрға және сурет салуға байланысты ойындар балалардың эстетикалық қабылдауы мен шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Ойын барысында балалар әртүрлі материалдармен, түстермен, пішіндермен тәжірибе жасай алады және шығармашылық ойын арқылы өз идеялары мен сезімдерін білдіре алады.

2. Бейнелеу қызметі: сурет салу, мүсіндеу, коллаждар балалардың шығармашылық ойлауын, қол моторикасын және қиялын дамытады. Шығармашылық үшін әртүрлі материалдар мен құралдарды ұсыну балаларға өнер арқылы тәжірибе жасауға және өз идеяларын білдіруге мүмкіндік береді.

3. Музыкалық белсенділік: ән айту, музыкалық аспаптарда ойнау, би билеу және музыка тыңдау балаларға музыкалық есту қабілетін, ырғақты сезімді дамытуға және эмоцияларын музыка арқылы білдіруге көмектеседі.

4. Көркем мәдениетпен танысу: көрмелерге, мұражайларға, театрлар мен концерттерге бару балаларға өнердің әртүрлі түрлерімен танысуға және оларға деген қызығушылықты дамытуға мүмкіндік береді. Өнер туындылары мен қойылымдарды талқылау эстетикалық қабылдау мен аналитикалық ойлауды дамытуға көмектеседі.

5. Әдеби қызмет: көркем әдебиетті, өлеңдер мен ертегілерді оқу балалардың қиялын, эмоционалдық саласын және тілдік дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Мектеп жасына дейінгі балаларға көркем іс-әрекеттің барлық дерлік түрлері бар: әңгімелер жазу, өлең жазу, пластилиннен, саздан модельдеу; ән айту, сурет салу. Қазірдің өзінде осы кезеңде балалардың көркемдік және шығармашылық қабілеттері дамып келеді, бұл балаларда жаңа идеялар мен ойлардың пайда болуымен көрінеді. Олар балалардың іс-әрекетінде, өз сезімдері мен ойларын шығармашылықпен білдіру кезінде өз білімдері мен әсерлерін шынайылықпен біріктіре білуінде бейнеленген.

Балаға сұлулық сезімін ояту үшін тәрбиеші өзінің тәрбиеленушілерімен өткізген әр күніне мұқият дайындалуы керек. Бұл экскурсия күні болуы мүмкін. Шынында да, экскурсия барысында балалар да белгілі бір білім алады және олардың жасына қажетті тәжірибені жинақтайды. Дұрыс дайындықпен экскурсиялар баланың шығармашылық қиялы мен қабілеттерін дамытуға негіз болады.

Эстетикалық тәрбиені жүзеге асырудағы басты рөл балабақшаға тиесілі. Бірақ отбасы да балаға айтарлықтай әсер етеді. Балабақша мен отбасының әсерінің бірлігі болған жағдайда ғана эстетикалық тәрбие міндеттерін толыққанды жүзеге асыруға болады. Балалардың әрқайсысы керемет музыкант немесе суретші бола бермейді, бірақ әр бала өнерге деген сүйіспеншілік пен қызығушылықты оята алады, қажет эстетикалық талғамды дамытады және сұлулықты көруді, аялауды үйренеді.

**КГУ «Чувашинская общеобразовательная школа» отдела образования района Бэйтерек
управления образования акимата Западно-Казахстанской области»
Учитель начальных классов
Казиева Агайша Салимгиреевна**



ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК КЛЮЧ К УСПЕХУ КАЖДОГО УЧЕНИКА

Дифференцированное обучение — это комплекс методических, психологико-педагогических и организационных мероприятий, направленных на создание различных образовательных условий для разных классов, групп и школ, соответствующих потребностям и способностям учащихся. Основная цель дифференцированного обучения — это организация учебного процесса с учётом индивидуальных особенностей каждого ученика.

Дифференцированное обучение представляет собой подход, при котором учитель организует процесс обучения с учётом общих и индивидуальных особенностей учеников. Учитывая различия в уровне подготовки и потребностях учащихся, учитель разрабатывает различные формы подачи материала, используя разнообразные методы обучения. Это позволяет каждому ученику работать с теми заданиями, которые соответствуют его возможностям и способствуют достижению целей обучения.

Дифференцированное обучение означает использование различных методов обучения для представления одного и того же материала, чтобы удовлетворить различные потребности учеников. В этом процессе учитель группирует задания по уровням сложности, чтобы они соответствовали способностям каждого ученика. Это позволяет организовать уроки так, чтобы каждый ученик мог развиваться в своей зоне ближайшего развития, преодолевая трудности на подходящем уровне.

Методы дифференцированного обучения включают предоставление учащимся различных заданий, основанных на их уровне знаний. Например, для учеников с разным уровнем подготовки разрабатываются задания, которые варьируются по сложности, объёму, степени творческой вовлечённости или необходимому типу работы. В зависимости от потребностей учеников могут использоваться различные формы заданий: творческие задачи, задания различного уровня сложности, задания с разным объёмом работы и различной организацией действий.

Учитель может представить задание для всех учеников одинаково, однако этапы выполнения могут быть организованы по-разному:

1. Для первой группы — выполнение с поддержкой учителя.
2. Для второй группы — сначала с учителем, затем самостоятельное выполнение.
3. Для третьей группы — самостоятельная работа.

Задания могут различаться по сложности, степени творческой вовлечённости и объёму работы.

- Первый вариант — стандартное задание, необходимое для всех.
- Второй вариант — расширенное задание с более сложным содержанием.
- Третий вариант — задание, требующее творческого подхода.

Для реализации дифференциации можно применять различные методы задания:

- Открытые задания, которые позволяют ученику проявить креативность и индивидуальный подход.
- Письменные задания, где ученик должен зафиксировать свои мысли.
- Задания с выбором, дающие возможность ученику выбрать наиболее интересный для него способ выполнения.

При этом важно учитывать, что возможность выбора задания положительно влияет на мотивацию учеников, способствует развитию их инициативы и интереса к обучению.

Ученикам предоставляется одно и то же задание, соответствующее общим целям урока, но учитель ожидает, что каждый из них покажет результат, исходя из своих индивидуальных способностей и предыдущего уровня знаний. Результатом является не просто выполнение задания, а демонстрация усвоенных знаний и навыков в ходе выполнения работы.

Задания могут быть одинаковыми по содержанию для всех, однако в зависимости от уровня подготовки учащихся и их потребностей, результаты могут значительно отличаться. Ученики реагируют на задания, опираясь на свои сильные стороны и те области, где им нужно совершенствоваться. Важно, чтобы они осознавали, где им необходимо улучшиться и какие знания еще нужно подтянуть. На уроке учитель предоставляет ясные инструкции, обращая внимание на то, чтобы каждый ученик точно понимал, какие результаты от него ожидаются.

Каждому ученику дается задание, но время на его выполнение и сложность зависят от его уровня подготовки и навыков. Некоторые дети могут быстро справляться с заданиями, в то время как другие будут нуждаться в большем времени для освоения материала. Для учащихся, которым требуется больше времени и усилий, можно предложить дополнительные задания, направленные на укрепление их знаний и навыков. Тех же, кто уже усвоил основной материал, можно мотивировать более сложными или расширенными заданиями.

Задания могут варьироваться не только по сложности, но и по форме. Например, для одних учеников могут быть предложены творческие задания, развивающие их критическое мышление, в то время как другим — задачи на повторение и углубление уже изученного материала. Таким образом, каждому ученику будет предложена задача, соответствующая его уровню и потребностям.

Учитель, в свою очередь, не ожидает одинаковых ответов от всех учеников. Он создает условия для того, чтобы каждый ученик мог проявить себя, исходя из своих сильных сторон. Основной акцент должен быть на том, чтобы ученики не стремились просто к единственно правильному ответу, а развивали умение анализировать, сопоставлять и творчески подходить к решению задач.

Все ученики выполняют одинаковое задание, но некоторые из них получают больше или меньше поддержки по сравнению с другими. Этот подход накладывает на учителя особую ответственность. Он должен определить, какие ученики нуждаются в подробных разъяснениях на простом языке, а какие могут обойтись лишь диалогом или кратким направлением. Кроме того, для учеников с более высоким уровнем подготовки учитель может использовать более сложные вопросы, чтобы стимулировать их развитие. Важную роль в этом процессе играют языковая поддержка и мотивация, которые помогают учащимся двигаться вперед.

Ученики выполняют одно задание, но для каждого из них предоставляются различные ресурсы, требующие различных уровней учебных или исследовательских навыков. Например, некоторые учащиеся могут работать с основным текстом, в то время как более продвинутые ученики могут использовать более сложные материалы, такие как специализированные словари или ресурсы с более глубокой информацией. Это позволяет учитывать индивидуальные различия в обучении и эффективно развивать способности каждого ученика. И для обеспечения дифференциации важно понимать, что некоторые ученики будут работать с более сложными и объёмными ресурсами, в то время как другие будут ограничены в своём выборе. Такой подход позволяет не только охватывать различные аспекты темы, но и использовать разнообразные учебные материалы для достижения общей цели. Для этого учитель может использовать широкий спектр ресурсов, включая учебники, дополнительные источники информации, мультимедийные материалы и специализированные задания, что поможет каждому ученику достичь желаемых результатов в зависимости от его уровня знаний и умений.

В результате, дифференцированное обучение помогает обеспечить достижение общих образовательных целей, используя разнообразие материалов, методов и подходов, что способствует более глубокому и всестороннему освоению темы.

Ученики выполняют общую задачу, но они разделены на группы таким образом, чтобы каждый имел возможность достичь успеха. В зависимости от предполагаемой цели обучения существует множество эффективных методов для создания групп: объединение учеников с похожими интересами (например, по уровню сложности или необходимой поддержке), группы с разными требованиями, метод "джигсо", группы по профессиональным навыкам или эксперты, смешанные по гендерному признаку группы или команды, работающие на основе сотрудничества.

Важным является то, что для успешного выполнения групповой работы не так важно, кто именно входит в группу. Учитель может свободно выбирать метод группировки, ориентируясь на текущие задачи урока. В некоторых случаях группа формируется случайным образом, что способствует лучшему взаимодействию учеников друг с другом. В этой ситуации особое внимание стоит уделить тому, чтобы ученики могли работать в различных составах и обмениваться множеством точек зрения и подходов. Такой подход способствует развитию социальных навыков, улучшению коммуникации и взаимодействию в группе, а также помогает создавать инклюзивную атмосферу в классе.

Таким образом, дифференцированное обучение является эффективным методом, который позволяет учитывать индивидуальные особенности каждого ученика и адаптировать учебный процесс в соответствии с его потребностями и возможностями. Применение разнообразных подходов к группировке учащихся, выбору заданий и типов оценки способствует лучшему усвоению материала, развитию сильных сторон и устранению слабых областей. Такой подход не только улучшает качество образования, но и мотивирует учеников, дает им возможность раскрыть свой потенциал. Интеграция дифференцированного обучения в образовательный процесс помогает создать более инклюзивную и продуктивную учебную среду, где каждый ученик может достигнуть успеха.

Петропавловск қаласы

Абай атындағы мамандандырылған қазақ мектеп-гимназиясы "Өнер" орталығы

Домбыра сыныбының ұстазы

Жолдасбаева Айзада Сагиндыковна

МУЗЫКА АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУЫ

Бүгінгі таңда еліміздің әлеуметтік-экономикалық өмірін жаңғырту жағдайында бүкіл білім беру жүйесі ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар, ғылым мен тәжірибенің жетістіктері негізінде жеке тұлғаның дамуына, Қазақстан Республикасының физикалық және рухани дамыған азаматын қалыптастыруға және бәсекеге қабілетті адами капиталды дамытуға қолайлы жағдай жасауға бағытталған. Мұның барлығы білім беру үдерісінің мазмұнына, сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін және ақпаратты өз бетінше іздеу дағдыларын дамытуға негізделетін оқу бағдарламаларының мазмұнына жаңа көзқарастарды талап етеді. Жаңартылған тәсілдер жаңа педагогикалық және ақпараттық технологияларды тиімді пайдаланатын, қазіргі ғылым мен тәжірибенің деңгейін көрсететін, сондай-ақ білімді өз бетінше меңгеруге, оны өңдеуге және нақты жағдайларда қолдануға ықпал ететін оқу процесін ұйымдастыруды да талап етеді.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының біртұтас оқу-тәрбие процесінің бір бөлігі болып табылатын заманауи музыка сабағы ерекше назар аударуды қажет етеді. Оның мазмұны балабақшадағы білім беру стандарттарын басшылыққа алады және мазмұнды меңгерудің жолы мен әдістерін анықтайтын музыкалық бағдарлама негізінде жүзеге асырылады. Балабақшада бүлдіршіндердің дайындық деңгейіне қойылатын міндетті талаптар бар, яғни сабақ баланың біліммен кездесу фактісі ғана емес, оның нәтижесі баланың өзіндегі өзгерістер болуы керек.

Мектепке дейінгі білім беруде музыканың маңызы аз емес, өйткені музыка балаға адамгершілік және эстетикалық тәрбие беру тұлғаны дамыту мен тәрбиелеудің маңызды аспектісі болып табылады. Мектеп жасына дейінгі бала қоршаған шындықты эмоционалды және сезімтал түрде қабылдауына байланысты өнер әлемін қабылдаудың ең табысты әрі нәтижеге толы кезеңі болып табылады.

Музыка сабағының ерекшеліктері баланың қажеттіліктеріне барынша сәйкес келеді. Музыка сабағы балаға психотерапиялық әсер етеді, өзіндік релаксация және психологиялық демалу қызметін атқарады, басқа әрекеттерден туындаған жалпы қаттылықты жеңілдетеді, сол арқылы баланың денсаулығын сақтайды. Музыка сабағы ең алдымен шығармашылық сабағы, ол баланың музыкамен кездесуінің фактісі болып қана қоймай, баланың өз бойындағы өзгерістерге әкелуі керек. Ерте жастан балаларға музыкалық білім берудің өзекті міндеттері: балалардың сана-сезімін, музыкалық ойлауын және эмоционалдық

сферасын әрі әр түрлі әрекеттерді қалыптастыруға байланысты тұлғаның ерік-жігері күшті, белсенді жағын дамыту.

Балабақшада музыка пәнін оқытудың көптеген технологиялары бар, оған музыка жетекшілері сүйенеді және балаға деген көзқарасына және оның өміріндегі музыканың рөліне сәйкес келетін технологияны таңдау құқығын иеленеді. Бірақ ең бастысы балаларға музыканы қалай үйретуде емес, оларды музыкалық процесске қалай баурап алуларында. Музыка жетекшісі қандай технологияны таңдаса да, музыка сабағының құрылымы әрқашан стандартты түрде жүзеге асады. Сабақта дәстүрлі түрде музыкалық әрекеттің келесі түрлері қолданылады:

- музыка тыңдау;
- орындаушылық әрекет;
- ән айту;
- музыкалық-танымдық іс-әрекет.

Музыка тыңдау – мектеп жасына дейінгі балалар үшін ең қиын іс. Бұл жастағы балалар өте белсенді, олар үшін ұзақ уақыт отыру қиын. Дегенмен де балаларды тыңдау кезінде тыныш отыруға үйрету маңызды, өйткені нағыз музыка тыныштықта туады.

Музыкалық ақпараттар ағыны көпшілікке қолжетімді болып тұрған біздің заманда музыка жетекшісінің міндеті – балаларды музыкадағы жақсы мен жаманды айыра білуге үйрету, баланың музыкалық талғамын қалыптастыру. Тыңдамас бұрын, балалардың көңіл-күйін көтеру, әуенді музыканың арқасында жақын арада орын алуы керек деген көңіл-күйді ояту үшін жұмыс туралы қысқаша әңгімелесу керек. Балалар әсіресе музыкаға қимыл-қозғалыстарды ұнатады (тапылдату, қол қимылдары, шапалақтау). Музыкалық әрекеттің бұл түрі демалуға және күйзелістен арылуға мүмкіндік береді.

Музыкалық қатысудың тағы бір түрі – орындаушылық әрекет. Іс-әрекеттер өте әртүрлі: музыкалық аспаптарда ойнау, оркестрге қатысу, ритмикалық ансамбльдерге қатысу және т.б. Орындаушылық әрекет балалардың ырғақ сезімін, ұжымдық жұмысын дамыту, баланың шығармашылық дамуы сияқты музыкалық-педагогикалық міндеттерді жүзеге асырады.

Барлық музыкалық әрекеттердің ішінде балалардың ең сүйіктісі – ән айту. Ән репертуарын жетекші өте мұқият таңдауы маңызды, ең бастысы музыка балаларға қуаныш сезімін сыйлауы керек, ал жалпы көңіл-күй балаларға тек жағымды эмоциялар әкелуі керек. Музыка сабағында ән айту ұжымдық әрекет екенін атап өткен жөн.

Балалардың музыка тыңдауы да, орындауы да, шығармашылық әрекеті де музыкалық-танымдық әрекетпен тығыз байланысты.

Музыкалық іс-әрекеттің барлық түрлері процесінде балалар музыкалық тілдің заңдылықтарын меңгереді, нота жазуының негіздерімен танысады, музыканы өздігінен ойнауды үйренеді.

Музыкалық сауаттылыққа келетін болсақ, осы уақытқа дейін жасалған музыкалық бағдарламаларда әртүрлі пікірлер бар. Кейбір бағдарлама авторлары музыка теориясының элементтерін енгізуді маңызды және қажет деп санаса, басқалары білім берудің бастапқы сатысынан мүлдем алып тастау керек деп есептейді. Алайда музыкалық сауаттылық пен музыка теориясының элементтерін енгізу бірдей ұғымдар емес. Музыкалық сауаттылық – баланың музыканы эмоционалды түрде қабылдауы, оны түсінуі, шығарманы білмесе де автордың стилін, орындалып жатқан шығарманы сезіну қабілеті мен тілегі, баланы шығармашылыққа баулудың кілті. Ал музыка теориясының элементтері бала есту тәжірибесін жинақтағаннан кейін өте мұқият енгізілуі керек.

Олай болса, музыканы тыңдау және есту, ол туралы ойлау қабілетін балалардың бойында музыка сабағынан бастап тәрбиелеу керек. Музыкалық қабылдауды дамыту мәселесін түсіне отырып, жетекші сабақ бойы балаларды музыка дыбысын тыңдауға шақырады. Балалар музыканың табиғатын терең сезініп, түпкі ойын ұғынғанда, оны шығармашылық іс-әрекетінде білдіргенде ғана, меңгерілген дағдылар мен қабілеттер мектеп жасына дейінгі тәрбиеленушілердің музыкалық дамуына және адамгершілік-эстетикалық тәрбиесіне пайдасын тигізері анық.

Батыс Қазақстан облысы Бәйтерек ауданы Чувашка ауылы
«Чувашка жалпы орта білім беретін мектебі» КММ
Ағылшын тілі пәні мұғалімі
Сисембаева Таңжарық Турмаганбетовна



АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ҒАЛАМТОР-РЕСУРСТАР АРҚЫЛЫ ЛЕКСИКАЛЫҚ ДАҒДЫЛАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қазіргі уақытта мектептерде ағылшын тілдерін оқытуда ақпараттық технологияларды қолдану кең таралған. Шын мәнінде, бұл еліміздегі білім беру жүйесінде қолданылатын жалғыз жаһандық телекоммуникациялық желі. Ғаламтор оқушылардың қабілеттерін, олардың оқу деңгейі мен бейімділігін ескере отырып, оқытудың даралануы мен саралануын қамтамасыз ете отырып, оқытуда тұлғаға бағытталған тәсілді іске асыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ғаламтор тек бір оқушыға емес, бүкіл сыныпқа оқу материалдарына қол жеткізуге мүмкіндік береді. Жаңа мүмкіндіктердің арқасында қазіргі уақытта компьютерлік технологияларды қолдану өте маңызды болып табылады.

Білім беру ғаламтор-ресурстары деп ағылшын тілінің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруға және оқушылардың ақпаратты іздеу, іріктеу, жіктеу, талдау және жалпылау бойынша коммуникативтік-танымдық дағдыларын дамытуға бағытталған әртүрлі тақырыптағы мәтіндік, аудио және көрнекі материалдарды айтамыз.

Қазіргі уақытта сабақта ғаламтор-ресурстарды пайдалану дәстүрлі ағылшын тілін оқытуға қарама-қайшы келуде, мұнда бірінші кезекте ережелер жатталып, тілдік жаттығулар орындалады. Бірақ ағылшын тілін үйрену үшін, ағылшын тілінде сөйлеу үшін, белгілі бір жағдайда дұрыс мінез-құлықты қалыптастыруға және қажетті материалды зерттеуге түрткі болатын нақты жағдайларды жасау қажет. Бұл жағдайда ғаламтордың үлкен артықшылығы бар, ол шынайы материалдардың қол жетімділігі мен өзектілігі болып табылады. Осылайша, оқушылар нақты ағылшын тіліндегі қарым-қатынас жағдайларына дайындалуға мүмкіндік алады.

Ғаламтор-ресурстармен жұмыс істеу кезінде мұғалімнің міндеті-оқушылардың жеке басының дамуына бағыт-бағдар беру және қолдау. Мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас бірлескен шығармашылық пен ынтымақтастық принципіне негізделген. Оқытудың осы тәсілімен сабақтар негізінен иллюстрациялық материалдың басым болуына және оқушылардың шығармашылық жұмыстарының артуына негізделеді, ал ғаламтор технологиялары оқушыларға іздеу, талдау, салыстыру, пікірталас, яғни сыни ойлау дағдыларын дамыту үшін кең өріс береді.

Лексиканы оқытуда ғаламторды қолданудың бірнеше мақсаты бар: оқу және тыңдау үшін қажетті лексикалық дағдыларды қалыптастыру; жазбаша тілдің лексикалық дағдыларын қалыптастыру; оқушылардың белсенді және пассивті сөздік қорын кеңейту; сөздіктер мен басқа да ақпараттық құралдарды қолдану; әртүрлі тесттер, ойындар және т. б. негізінде лексика білімін бақылауды жүзеге асыру.

Ғаламтор-ресурстарын пайдалану кезінде бірнеше негізгі принциптерді бөліп көрсетуге болады, олар толығымен немесе ішінара оларға негізделген жаттығулар жиынтығын жасау кезінде ескерілуі керек.

1. Оқу мақсаттарды мұқият қарастырған жөн, яғни мұғалім сабақтың мақсатын нақты ойластырып, соған сәйкес қажетті тапсырмаларды таңдауы керек дегенді білдіреді.
2. Интеграциялау қабілетінің болуы қажет.

Осылайша, мұғалім сабаққа арналған материалдар мен тапсырмаларды дұрыс таңдап қана қоймай, оны бағдарламада белгіленген тапсырмалармен үйлестіре білуі керек.

3. Қиындықты төмендетуге болмайды.

Ғаламтор-ресурстарды пайдалану әрдайым дерлік кез-келген қиындықтармен байланысты. Мысалы, компьютерлердің қажетті санымен немесе оқушылардың техникалық дайындығымен. Осылайша, ғаламтор-ресурстарды қарапайым тапсырмалардан бастап біртіндеп қолдану керек, егер олар оң нәтиже берсе, онда тапсырмалардың күрделілік деңгейін біртіндеп арттыру керек.

4. Қажетті қолдауды қамтамасыз ету қажет.

Бұл мұғалім оқушыларға ғаламтор технологиясын қолданудағы қиындықтарды жеңуге көмектесуі керек дегенді білдіреді.

Ағылшын тілі сабақтарында ғаламтор-ресурстармен жұмыс жаңа лексиканы үйренуге, жаңа сөздердің дұрыс айтылуын пысықтауға, оларды дұрыс жазуға үйретуге мүмкіндік береді. Қазіргі уақытта зерттелген лексикалық материалды зерттеу, бекіту және тексеру үшін әртүрлі тапсырмаларды, мәтіндерді, тестілерді, аудиоматериалдарды, бейнематериалдарды пайдалануға мүмкіндік беретін көптеген сайттар бар. Сонымен қатар, ғаламтор арқылы оқыту үшін қолданылатын көптеген мәдени және дидактикалық материалдар бар. Сондай-ақ, ғаламтордың көмегімен оқу процесінің ажырамас бөлігі болып табылатын оқу процесін бақылауды жүзеге асыруға болады. Бұл жағдайда объективті және бейтарап компьютер бақылау функциясын алады және бұл оқушылар үшін маңызды.

Білім беру ғаламтор-ресурстарын әзірлеу кезінде оларды құрудың негізгі жолдарын бөліп көрсету қажет:

1. «Hotlist»- белгілі бір тақырыпты зерделеу үшін қажетті маңызды ғаламтор сайттарының тізімі, яғни ол осы тақырып бойынша пайдалы ресурстарға сілтемелерді қамтиды, бұл ақпаратты іздеуді айтарлықтай азайтады.

2. «Multimedia scrapbook» ресурсында тақырып бойынша сайттардың тізімі, бірақ мәтіндік ресурстарға сілтемелерден басқа, фотосуреттер, аудио және бейне файлдар, графикалық ақпарат және т. б. сілтемелер бар.

3. «Treasure hunt» - әртүрлі сайттарға сілтемелерді қамтиды және "Hotlist" және "multimedia scrapbook"-тен ерекшеленеді, өйткені әр сілтемеде сайттың мазмұны бойынша сұрақтар бар, олардың көмегімен мұғалім оқушылардың іздеу-танымдық әрекеттерін бағыттайды.

4. «Subject sample». Бұл ресурста ғаламтор желісінің мәтіндік және мультимедиялық материалдарына сілтемелер бар және әрбір зерттелген тақырыптан кейін оқушы бірқатар сұрақтарға жауап беруі керек.

5. «Web quest» - ғаламтор-ресурстарының ішіндегі ең күрделісі және оқушылардың кез-келген тақырып бойынша жобалық қызметі болып табылады. Осылайша, біз белгілі бір лексикалық тақырып бойынша ақпарат іздеуді жеңілдету үшін қолдануға болатын бірнеше бағдарламаларды қарастырдық.

Сонымен, ағылшын тілі сабақтарында ғаламтор-ресурстарды пайдалану оқу процесінің сапасын арттырады және материалды игеру жылдамдығы мен қарқындылығын арттырады. Сонымен қатар, компьютерлік технологияны қолданған кезде материал дәстүрлі оқыту түрлеріне қарағанда әлдеқайда берік сіңеді. Бірақ соған қарамастан, лексиканы оқыту процесінде ғаламтор оқулықтарға балама емес, тек оқытудың жаңа көмекшісі болып табылады, бұл материалды зерттеу кезінде оқушылар үшін өзіндік мотиватор болып табылады. Оқушылар ғаламторды жеке тақырыптарды зерттеу үшін ғана емес, сонымен қатар сабақта алған білімдерін өз бетінше тексеру үшін де қолдана алады.

**Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Бәйтерек ауданы білім беру бөлімінің
"Новенькое жалпы орта білім беретін мектебі" КММ
Әлеуметтік педагог
Муқаналиев Бибит Маратович**



ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРМЕН ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ КЕҢІСТІГІНДЕГІ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ ҚЫЗМЕТІНІҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Соңғы уақытта Қазақстанда денсаулығында дамуында бұзылыстары бар адамдарға деген қоғамның көзқарасы және ерекше білім алуды қажет ететін балалардың мүмкіндіктері туралы пікірлері өзгерді. Осыған байланысты білім берудің тағы бір түрі – инклюзия тарай бастады. Инклюзивті білім беруді енгізу ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың жеке тұлғасының дамуына және олардың қалыпты дамып келе жатқан қатарластарына оң әсер етеді. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушыларға төзімділік позициясын қалыптастыру, оларға көмектесуге ұмтылу олардың сыныптастары арасында бас тартушылық және агрессивтілік қаупін азайтады.

Қазіргі Қазақстанда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытуға көбірек көңіл бөлінуде. Өткен жылдың басында Мемлекет басшысы Қазақстанда ерекше білім беруді қажет ететін балалар саны артып келе жатқанын атап өтті. Бүгінгі таңда облыстық психологиялық-медициналық-педагогикалық комиссияларда 7 мен 18 жас аралығындағы ерекше білім беруді қажет ететін 112 мыңдай бала есепте тұр.

2021 жылғы 25 ақпанда Қасым-Жомарт Тоқаев ҰҚКК V отырысында мамандандырылған мекемелер мен ұйымдардың жұмыс істеуінің қолданыстағы стандарттарын жаңарту қажет екенін атап өтті. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының Президенті осы саладағы нормаларды қолданыстағы стандарттарды ескере отырып жаңғыртуды тапсырды. Осы тапсырмаларды орындауға Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 26 маусымдағы № 56 Заңы бағытталған. Сондай-ақ бұл құжат ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін даму бағдарламаларын жасауды, қолданыстағы білім беру жоспарларын бейімдеуді және психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетуді көздейді.

Инклюзивті білім беру енгізілгенге дейін білім берудің екі жүйесі – жалпы білім беру және арнайы білім беру жүйесі болғаны белгілі. Екі жүйе дерлік автономды жұмыс істеді және бір-біріне тәуелді болмады. Жалпы білім беру жүйесі қалыпты дамыған балаларды оқытумен айналысты. Арнайы білім беру жүйесі ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытуға бағытталған және айтарлықтай тиімді нәтиже көрсетті. Осыған қарамастан, көптеген ғалымдар бұл жүйенің кемшіліктерін анықтады, олардың негізгілері ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланы әдеттегі ортадан окшаулау және болашақта әлеуметтік өмірдің қиындықтарына төтеп беру қабілетінің қалыптаспауы болды.

Инклюзивті білім беру – адам тұлғасының ерекше құндылығына, оның бірегейлігіне, қандай физикалық жағдайына қарамастан лайықты өмір сүру құқығына негізделген гуманизм идеяларының дамуының нәтижесі.

Инклюзивті білім беру концепциясы – барлық адамдардың өзіне тән қадір-қасиетін құрметтеу феноменін тудырған мүлде жаңа ұғым. Туа біткен қадір-қасиет концепциясы қоғамдағы барлық адамдардың ерекшеліктеріне қарамастан белсенді қатысуын атап көрсетеді. Инклюзивті білім беру жүйесі егер бала оқи алмаса, онда мәселе ерекше білім беру қажеттіліктері бар балада емес, білім беру жүйесінде деп есептейді. Білім беру барлық балалардың қажеттіліктерін қанағаттандыратындай оқытуды ұйымдастыруға жауапты.

Кез келген білім беру бағдарламасының табысты болуы мұғалімдердің дайындығына және олардың көзқарасына байланысты. Инклюзивті оқу бағдарламасы мектептердің оқушылардың айырмашылықтары негізінде ұйымдастырылуы және барлық оқушыларға өз мақсаттарына жетуге мүмкіндік беретін икемді болуы қажеттігін мойындайды. Инклюзивті оқу бағдарламасын енгізу қазіргі заманғы оқыту тәжірибесіне, оқу бағдарламасының мазмұнына, бағалау процедураларына және мектеп деңгейіндегі қолжетімді ресурстарға бірқатар өзгерістер енгізуді талап етті, онсыз сапалы білім беру мақсаты жүзеге аспай қалады.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытудағы қиындықтар оларға интолерантты қарым-қатынастан, әдістемелер мен оқу бағдарламаларының сәйкессіз мазмұнынан, қолжетімсіз ортадан, қажетті ресурстардың жетіспеушілігінен, ата-аналардың жеткіліксіз қатысуынан, мұғалімдердің дайын еместігінен және оқыту сапасының төмендігінен туындайды. Осы факторлардың барлығын ескере отырып, мұғалімдердің құзыреттілігі мен мұғалімдердің оң көзқарасы өмірлік маңызды болып табылады, өйткені өз сыныптарында әртүрлі сипаттағы балаларды тәрбиелеу және инклюзивті білім беру принциптерін шынайы мағынаға айналдыру мұғалімдерге байланысты.

Осылайша, білім беру жүйесін жауапты етуден басты назар аударылады. Балалардың қабілеті әртүрлі, әртүрлі пәндерді түсінуі де әртүрлі. Мұғалімнің рөлі тек пәнді оқыту ғана емес, сонымен қатар мобильділікке үйрету, өзіне-өзі қызмет көрсетуді үйрету, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың қажеттіліктеріне сәйкес оқу материалдарын дайындау сияқты басқа да тренингтерді өткізу болып табылады.

Әлеуметтік қолдау ерекше білім алуды қажет ететін балалар үшін өте маңызды. Осыған байланысты әлеуметтік педагог инклюзивті білім беруде негізгі рөлдердің бірін алады. Әлеуметтік педагог жұмысының мақсаты – баланы тұтас тұлға ретінде қарастырып, оның дамуына қолдау көрсету. Әлеуметтік педагог рефлексиялық практик рөлі арқылы жүзеге асуы керек, өйткені білім беру жүйесі тұрақты және жеделдетілген өзгерістерге ұшырайды, соның арқасында қарапайым заңдар тез өзгереді.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға интолеранттылық мәселесі кейде мұғалімдердің оларға төзімсіздік танытуымен қиындайды. Сондықтан да әлеуметтік педагог жұмысының басты мақсаттарының бірі – педагогтар арасында толеранттылықты қалыптастыру. Ол үшін әдістемелік материалдарды әзірлеу, инклюзивті білім берумен таныстыру үшін дәрістер ұйымдастыру, кеңес беру, шеберлік сыныптары мен топтық тренингтер қолданылады. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды кейіннен тәрбиелеу үшін педагогтар үшін инклюзивті білім беру негіздерін меңгеру маңызды. Педагог ерекше білім беруді қажет ететін балалармен табысты жұмыс істеуі үшін оның тиісті құзыреттіліктері болуы керек.

Әлеуметтік педагог үшін ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен және олардың қалыпты дамып келе жатқан құрдастарымен жұмыс бірдей маңызды. Ол өз қызметінің шеңберінде профилактикалық бағдарламаларды жасайды және жүзеге асырады, бұл соңғылар тарапынан интолеранттылық тәуекелдерінің төмендеуіне және ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың қорғаныс факторларының артуына әкеледі. Айта кету керек, әлеуметтік педагог сонымен қатар әрбір баланың және барлық балалар тобының қажеттіліктері мен жеке ерекшеліктерін бағалайды. Ерекшеліктерді бағалауға сәйкес келетін жеке және топтық әлеуметтік-педагогикалық әрекеттерді әзірлейді, жүзеге асырады және бағалайды. Сондай-ақ ол мұғалімдермен, құрдастарымен, ата-аналарымен және ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланың өміріндегі барлық маңызды адамдармен кеңеседі.

Инклюзивті білім берудің пайда болуы мен жүзеге асырылуы шешуді қажет ететін әртүрлі қиындықтармен қатар жүреді. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды жалпы білім беру жүйесіне қосу, жаңа әдістерді енгізу, қолданыстағы білім беру бағдарламаларын бейімдеу және жеке психологиялық ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, тұрақты білім беру ортасына ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды тезірек және тиімдірек қамтуға әкеледі.

Осылайша, әлеуметтік педагог ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға толеранттылықты қалыптастыруда жетекші орын алады және білім беру мекемесінде қолайлы психологиялық-педагогикалық климат құруға ықпал етеді.

**Западно-Казахстанская область, район Бәйтерек, село Новенький
КГУ «Новеньковская общеобразовательная школа»
Учитель химии и биологии
Харченко Елена Викторовна**



ВАЖНОСТЬ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ХИМИИ

Человек постоянно взаимодействует с изменяющейся внешней средой на протяжении всей своей жизни. Чтобы успешно адаптироваться к этим изменениям, человек не только приспосабливается к окружающим условиям, но и вносит изменения в окружающую среду в соответствии со своими потребностями. Основным фактором, определяющим успешность процесса адаптации, являются знания и навыки, которые приобретаются в процессе обучения в школе. Однако, несмотря на освоение базовых знаний и навыков, многие люди сталкиваются с трудностями в применении их в современном мире. Именно здесь возникает необходимость развития функциональной грамотности у детей и подростков.

Функциональная грамотность представляет собой уровень знаний, навыков и компетенций, необходимых для успешного участия в различных сферах жизни. Она включает в себя несколько компонентов, таких как грамотное чтение, понимание естественных наук, математическая и финансовая грамотность, глобальная компетентность и развитие творческого мышления.

Развитие функциональной грамотности является ключевым фактором успеха в различных сферах жизни, таких как карьера, образование и личная жизнь. Поэтому разработка программ и методик, направленных на повышение функциональной грамотности детей и подростков, имеет большое значение для общества в целом.

Уроки химии и биологии являются неотъемлемой частью обучения естественным наукам и играют важную роль в формировании функциональной грамотности учащихся. На этих уроках учащиеся изучают теоретические основы химии и биологии, а также практические навыки, которые можно использовать в повседневной жизни. Кроме того, для успешного применения этих знаний и навыков в реальной жизни необходимо развивать функциональную грамотность учащихся, которая включает в себя знания и навыки, необходимые для успешного участия в различных формах повседневной жизни.

Основной целью обучения химии в школе является развитие учащихся в области химической грамотности, которая состоит из трех компонентов: гносеологического, праксиологического и мотивационного. Гносеологический компонент включает в себя систему знаний о химии, которая включает понимание химических веществ и явлений, химический язык, теоретические и экспериментальные основы неорганической и органической химии, а также знания о химии и ее взаимодействии с жизнью. Праксиологический компонент включает специальные общеобразовательные навыки, такие как анализ, сравнение, классификация, обобщение, применение исследовательских навыков и т. д. А мотивационный компонент включает в себя мотивы учебной деятельности и готовность к самообразованию.

Основная задача обучения химии в школе - знание о вреде химических веществ для здоровья человека и окружающей среды в повседневной жизни, безопасное использование бытовых химикатов, образование и способность решать жизненные задачи.

Для достижения этой цели важно, чтобы учащиеся развивали не только гносеологические, но и праксиологические и мотивационные компоненты химической грамотности. Это поможет им не только

получить необходимые знания, но и научиться применять их на практике, а также развивать интерес к химии и готовность к самообразованию в этой области.

Модель развития функциональной грамотности в области химии включает ряд ключевых компонентов:

- Глубокое знание химии: учитель должен обладать широкими знаниями в области химии, осознавая концепции и теории, а также следить за последними научными исследованиями в этой области.

- Коммуникативные навыки: учитель должен быть способен ясно и понятно объяснять сложные химические концепции своим ученикам. Он должен использовать различные методы и технологии обучения, чтобы сделать процесс обучения более интересным и доступным.

- Педагогические навыки: учитель должен быть знаком с современными методиками обучения и уметь их применять. Он также должен уметь оценивать успеваемость учащихся и адаптировать свою работу в соответствии с их индивидуальными потребностями.

- Профессиональная ориентация: учитель должен иметь четкое представление о целях и задачах своей работы. Он должен знать, какие знания и навыки необходимо передать учащимся, а также какие компетенции они должны развить в результате обучения.

- Личностные качества: учитель должен обладать терпением, добротой и уважением к своим ученикам. Он должен быть способен мотивировать их к обучению и помогать им преодолевать трудности.

- Профессиональное развитие: учитель должен постоянно совершенствовать свои знания и навыки, участвуя в семинарах, конференциях и других профессиональных мероприятиях, связанных с преподаванием химии.

- Использование современных технологий: учитель должен активно использовать современные технологии, такие как компьютерные программы и интернет-ресурсы, для облегчения процесса обучения и повышения его эффективности.

Эти компоненты связаны и взаимодействуют друг с другом, что позволяет учителю развивать свою функциональную грамотность и успешно преподавать химию своим ученикам.

Условия формирования функциональной грамотности учащихся по химии:

1. содержательные условия: изменение содержания предмета химии с учетом ориентации на самопознание, саморазвитие личности будущего выпускника на основе компетентного подхода, определение возможностей интеграции естественных научных дисциплин и современного эксперимента для формирования химической грамотности.

2. технологические условия: разработка и внедрение системы практико-ориентированных учебных модулей с междисциплинарной интеграцией, использование современных образовательных технологий, реализация комплексного подхода к экспериментальной учебно-исследовательской деятельности по химии, ориентация учебно-воспитательного процесса на личностную направленность и деятельностный характер воспитания учащихся, развитие духовно-нравственных качеств.

3. условия организации: организация сотрудничества на основе установления субъектно-субъектных отношений учителя и обучающихся, применение новых форм оценки химической грамотности: ситуационные задания, презентации, проекты, участие в олимпиадах, конкурсах, конференциях, исследовательских работах.

В заключение, системная работа по развитию функциональной грамотности позволяет будущему выпускнику быть более подготовленным к жизни, способным быстро и эффективно использовать полученные знания и компетенции в повседневной жизни, легко адаптируемым и адекватно реагирующим на устойчивые изменения в современном мире, готовым к освоению новых функций. Другими словами, это способствует достижению цели подготовки конкурентоспособной личности. Химическая наука играет важную роль в этом процессе, поскольку ее основная цель – удовлетворить различные потребности человека. В этом смысле основная задача состоит в том, чтобы научить видеть его проявления и результаты, а также применить этот потенциал знаний на практике и понять полученный опыт.

Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Бәйтерек ауданы білім беру бөлімінің
"Новенькое жалпы орта білім беретін мектебі" КММ
Ағылшын тілі пәні мұғалімі
Сагитов Нарынбек Галлемович



АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ СҰРАҚ ҚОЯ БІЛУГЕ ДАҒДЫЛАНДЫРУ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Заманауи мектеп оқушыларға ғылымның қазіргі деңгейіне сай білім беріп, оқушылардың дербестігін, зерттеушілік қабілетін дамытуы керек. Сондықтан мұғалімдер оқушылардың жаңа білім алуға қызығушылығын арттыруға ықпал ететін тиімді педагогикалық оқу құралдарын үнемі ізденіс үстінде. Осы құралдардың бірі – сабақтағы оқушының сұрағы.

Уақыт өте келе сұрақтың оқытудағы рөлін, сонымен қатар оны сабақта қолданудың әдіс-тәсілдері мен технологияларын зерттеу қажет болды. Осы қажеттіліктен «Сұрақ қоя білуді қалыптастырудың заманауи әдістемелері» атты зерттеу тақырыбы туындайды.

Зерттеу нысаны – оқушылардың «дұрыс» сұрақтарды қалыптастыруға үйренуін қамтамасыз етуге бағытталған сабақты ұйымдастыру процесі. Зерттеу пәні – оқушылардың танымдық іс-әрекетін ұйымдастырудағы сұрақтардың рөлі.

Осылайша, бұл жұмыстың мақсаты ағылшын тілі сабақтарында сұрақтардың әртүрлі түрлерін қолдана білуге үйретудің қолайлы әдістерін таңдау болып табылады. Ол мынадай гипотезаға негізделген: егер мектеп оқушыларының сұрақ қою қабілетін қалыптастыру барысында оқушылар сабақта сұрақтардың түрлері мен олардың құрылымы туралы қажетті білім алса, онда мектеп оқушыларының сұрақ қою қабілеті соғұрлым жақсы бағытқа өзгереді. Зерттеу мақсаттары:

- Ықтимал сұрақтар мен жағдайлардың дерекқорын зерттеу;
- Қолданылуы мүмкін сұрақтар мен жағдайларды жіктеу;
- Әртүрлі жағдайлардың оқушылардың сабақта сұрақтар құрастыру қабілетіне қалай әсер ететінін тәжірибеде тексеру.

«Көптеген мұғалімдер оқушылардың ақыл-ой белсенділігінің деңгейін сұрақтарды қалай және қандай сұрақтарды қоятынына байланысты анықтайды. Көптеген адамдар қарапайым сұрақтармен шектеледі, ойластырылған сұрақтар қоя білу - оқу процесінде көбірек назар аудару керек дағды. Сұрақ қоюды білетін адам, білмейтін адамға қарағанда айналадағы кеңістікте жақсы шарлай алады».

Элисон Кингтің сөзімен айтқанда, «Ойлауды білетіндер сұрақ қоюды біледі». Сұрақ баланың ой-өрісін жауап іздеуге бағыттайды, сол арқылы сұрақ авторын ой еңбегімен таныстыра отырып, білімге деген қажеттілігін оятады. Сұрақ қою – кез келген қарым-қатынастың негізгі дағдысы».

Сұрақ қоя алу қабілеті не үшін қажет?

Психолог В.М.Снетков сұрақтардың бірнеше функцияларын анықтайды:

1. Жаңа ақпарат алу (сұрақ арқылы жаңа ақпарат алуға болады);
2. Бар ақпаратты нақтылау (дұрыс сұрақ қою арқылы бұрыннан бар ақпаратты нақтылай алады);
3. Жауап нұсқауы (дұрыс қойылған сұрақ жауапты ұсына алады);
4. Өз пікірін көрсету (сұрақ қою арқылы өз пікірін көрсетуге болады);
5. Бағалар, позициялар (позицияны көрсетуге болады);

6. Әңгімелесушінің санасы мен эмоциясын белгілі бір жолмен орнату (сұрақтардың көмегімен әңгімелесушіні өзіңізге қажетті қарқынға, сөйлеу режиміне қоюға болады).

Осы функцияларға сүйене отырып, мен назарларыңызға сабақта қолданатын және сұрақ қою қабілетін дамытуға мүмкіндік беретін әдіс-тәсілдерді ұсынамын.

Оқу мен жазу арқылы сыни ойлауды дамытудың ең танымал әдістері – «ашық және жабық сұрақтар» және «Блум түймедағы». Олар мәтінмен жұмыс істеуге өте ыңғайлы, бірақ бүгінде мұғалімдердің көпшілігі бұл технологияларды пайдаланып, балалар енді оларға қызығушылық танытпайтын болғандықтан мен оларды сирек қолданамын.

1) Жаңа ақпарат алу үшін мен бейне немесе анимацияға негізделген сауалнаманы жиі қолданамын. Белгілі бір тақырып бойынша таңдалған бейне немесе анимация сериясы көрсетіледі. Бірақ видеоның дыбысы өшірулі болады. Оқушы көргені туралы түсінік беруі керек. Мысалы, бейне мазмұнына сәйкес сабақтың тақырыбын атаңыз немесе кестені толтыру үшін кейбір ақпаратты таңдаңыз деген типтегі тапсырмалар беріледі.

Бейне мазмұнына сәйкес орта және жоғары сынып оқушылары тақырыпты атай алады, бірақ жоғары сынып оқушылары ғана қажетті ақпаратты құлақ арқылы таңдай алады, өйткені олардың сөздік қоры көбірек және бұл оларға қажетті ақпаратты алуға мүмкіндік береді.

• Оқушылар «Негізгі парақ» тапсырмасын жақсы орындайды. Жұмыс парағында осы тақырып бойынша әрбір білім алушы білуі тиіс негізгі сұрақтар, жауаптар берілген. Жоғарғы сыныптарда парақ «екі қабатты», өйткені міндетті минимум сұрақтардан кейін күрделілігі жоғарылаған сұрақтар қойылады.

Жаңа тақырыпты түсіндірмес бұрын алдын ала негізгі парақ жасалады. Сабақта түсіндіріп, жұмыс істегенде, оқушылар сұрақтарға жауап береді. Тақырып бойынша қорытынды практикалық сабақта базалық парақтарда сауалнама жүргізу ыңғайлы. Ол фронтальды және жеке сауалнама болуы мүмкін.

• Қашықтықтан оқыту кезінде мен оқушылардың жаңа тақырып бойынша не білетінін тексеру үшін Padlet қызметін жиі пайдаланамын.

2) Қолда бар ақпаратты нақтылау үшін мен «Баспасөз конференциясы» әдісін қолданамын немесе оны «Ыстық орындық» деп те атайды - бұл жеке сауалнаманың бір түрі. Бірақ оқушылар өздері құрастырып, сұрақтар қояды. Тақырып бойынша өздеріне сұрақтар қояды. Содан кейін кезекпен тақтаға бір оқушы шығады, ол сұхбат берушінің рөлін атқарады. Қалғандары тілші қызметін атқарып, сұрақтарын қояды.

Жоғары сынып оқушылары үшін тапсырма әртүрлі типтегі сұрақтарды міндетті түрде қолдану арқылы қиындайды. Өйткені олар ағылшын тіліндегі сұрақтардың барлық 5 түрін зерттеп қойған. Орта деңгейдегі оқушылар тек жалпы және арнайы сұрақтарды пайдалана алады.

Менің ойымша, «Мәтінге сұрақ» әдісі - ең сәттісі.

Бұл тәсілдің бірнеше нұсқасы бар. Мысалы, мәтінді оқығаннан кейін белгілі сұрақтар жазылған кестені толтыру қажет. Әрбір арнайы сөзді пайдаланып сұрақ құрастыру керек. Кейбір оқушылар барлық сұрақ сөздерді қолданып дұрыс сұрақ қоя алмайды, сондықтан топпен жұмыс істеу үшін мұндай тапсырманы жиі қолданамын, өйткені бірлесе жұмыс жасағанда оқушылар бір-бірін толықтырады, сұрақтар құрастыруға көмектеседі, тапсырманы орындауға аз уақыт кетеді. Мәтіннің әрбір сөйлеміне (немесе ерекшеленген сөйлемдерге) сұрақтар құрастыруды ұсына алады. Бірақ барлық оқушылардың сұрақтары бірдей болуы ықтималдығы жоғары.

Топтар мәтінмен жұмыс істеп, содан кейін бір-біріне сұрақтар құрастырып, сол сұрақтардың көмегімен мәтінді қайта айтып беру нұсқасын ұнатамын. Оқушыларды әртүрлі сұрақтар түрлерін қолдануға шақыру арқылы тапсырманы күрделендіре аламыз.

Сыныптардың әрбір параллельінде өз бетінше сұрақтар құрастыру қиынға соғатын оқушылар кездеседі. Олар үшін алдыңғы тапсырманың оңай нұсқасы бар: ұсынылған сұрақтардың «логикасын» құру қажет (негізі сюжеттің реттілігі болуы мүмкін). Дайын сұрақтарды беремін, ал оқушылар оларды белгілі бір ретпен орналастыруы керек.

3) Оқушылар сұраққа бірден жауап бере алмайтын кездер болады. Сонда мұғалімге көмекке жетекші сұрақтар келеді. Жетекші сұрақтар өте қажет болғанда ғана қойылуы керек:

- оқушының дұрыс жауап беретініне сенімді болған кезде әңгімені қорытындылау;
- оқушының ауызша жауабын қалпына келтіру;
- егер мұғалім алдында өзіне сенімсіздеу білім алушының болуы.

Мұнда біз әдетте Tag-question- және бұрын зерттелген етістіктің шақтары қолданамыз.

They are not writing now, are they? – Олар қазір жазып отырған жоқ, солай ма?

Jim has got much money, hasn't he? – Джимнің көп ақшасы жоқ, солай емес пе?

4) Өз пікірімді көрсету үшін мен PJEI формуласын жиі қолданамын. Келесіге негізделеді:

P — position

J—justification

E—example

I —implication

Бұл логикалық ойлау дағдыларын дамытуға көмектесетін шығармашылық сұрақ қою әдісі. Мен сұрақ қою кезінде, оқушылар мына сөйлемдерді пайдаланып жауаптарын дайындайды:

P — "I think, that..."

J — "Because..."

E — " As an example ..."

I — "I can make a conclusion, that..."

Менің жоғары сынып оқушыларым да Блум текшесін жақсы көреді. Тәсіл өте әртүрлі сипаттағы сұрақтарды қоюға мүмкіндік беретін ыңғайлы. Текшенің беттеріне сұрақтардың басы жазылады: «Why», «Explain», «Name», «Suggest», «Imagine», «Share». Мұғалім (немесе оқушы) текшені айналдырады. Текше түсетін бетке оқу материалына сұрақ құрастыру керек.

Жоғарыда ұсынылған опциялардың орнына басқа да басқа да тапсырмаларды немесе сұрақ түрлерін пайдалана алады: «Describe. Compare. Name the association. Do the analysis. Apply. Rate.».

Балалардың тақырыптың мәні туралы түсініктері болған кезде, жалпылау сабақтарында әдістемені қолдану өте ыңғайлы. Орта сынып оқушыларымен жұмыс жасағанда мен дайын сұрақтарды беремін, ал жоғары сынып оқушылары өз бетімен сұрақтар құрастырады. Ол (қабылдау) затқа немесе объектіге екінші жағынан қарауға, оның барлық аспектілерін білуге көмектеседі, сонымен қатар өз қиялыңызды көрсетуге, оқиғалардың дамуының өзіндік нұсқасын шығаруға мүмкіндік береді. Оқу жылының соңына қарай барлық оқушыларда сұрақтарды жылдам құрастыру қабілеттері қалыптасады.

5) Оқушылардың өз ұстанымын көрсетуі, осы немесе басқа жағын бағалауы үшін «Сұрақтар қорабы» әдістемесін қолданамын. Әдістеменің мәні оқушылардың сұрақтарды өздері құрастыруды үйренеді. Мұғалім үш қорапты ұсынады. Алғашқы сұрақтар оқулық мәтіні бойынша құрастырылады. Екінші ұяшықта «Менің ойымша, ..., сіз қалай ойлайсыз?» деген сөздерден басталатын бағалау сұрақтары бар. Бұл қораптың да маңызы зор, өйткені ол құндылық туралы пайымдауға үйретеді.

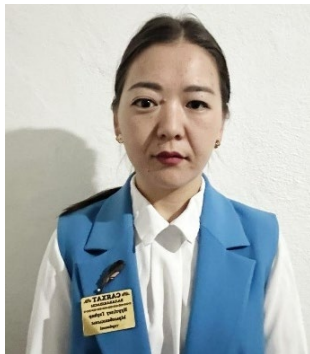
Үшінші ұяшықта оқушының өзі жауап беруге қиналатын немесе жауабын мүлде білмейтін сұрақтар бар. Бұл оқушылардың дайындық деңгейін өз бетінше бағалауға мүмкіндік береді және олардың ой-өрісін кеңейтуге ынталандырады.

Айтпақшы, қораптардағы сұрақтарды кейін өзара сауалнамада немесе фронтальды тексерулерде қолдануға болады.

Сұрақтарды құрастыру дағдыларын жаттықтыруға арналған көптеген тренажерлар бар. Біз сабақтарымызда көбінесе www.triventy.com және www.quizlet.com веб-сайттарын қолданамыз. Бұл сайттар оқушыларға жұмыстарын әртараптандыруға, ең бастысы, менің оқушыларымның қабілетін ескере отырып, өз бетімше тапсырмалар құруға мүмкіндік береді.

Барлық зерттелген материал білім алушылар сұрақтарды өз бетінше құрастырған кезде олардың танымдық әрекеті өнімдірек болады деген қорытынды жасауға әкеледі. Оқушылардың сұрақтары арқылы тұлғаның мотивациялық механизмі іске қосылады, қызығушылықтары, қажеттіліктері, талпыныстары белсендіріледі. Бұл әдіс-тәсілдерді жүйелі қолдану танымдық оқу әрекетінің дамуын қамтамасыз етеді.

Жетісу облысы, Панфилов ауданы, Алты үй ауылы
«Саяхат» балабақшасы
Тәрбиеші
Нуртілеу Гауһар Ырысбекқызы



БАЛАЛАРДЫҢ ҰСАҚ ҚОЛ МАТОРИКАСЫН ДАМУҒА ҮШІН ҚОЛДАНЫЛАТЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІ

"Балалардың шығармашылық қабілеттері мен дарындылығының қайнар көздері-саусақтарының ұшында. Саусақтардан, бейнелі түрде, шығармашылық ойдың қайнар көзін қамтитын ең жақсы ағындар бар. Басқаша айтқанда: баланың қолында шеберлік неғұрлым көп болса, бала соғұрлым ақылды болады"

В. А. Сухомлинский

Психологиялық – педагогикалық тұрғыдан алғанда, бір жастан үш жасқа дейінгі ерте балалық шақ баланың өміріндегі ең маңызды кезеңдердің бірі болып табылады және оның болашақ психологиялық дамуын анықтайды. Бұл жастың ерекше маңыздылығы оның баланың үш негізгі өмірлік жетістіктерімен тікелей байланысты екендігімен түсіндіріледі: тік жүру, сөйлеу қарым-қатынасы және пәндік іс-әрекет. Бірақ ең бастысы, бұл жаста бала өзінің кейінгі мінез-құлқына, интеллектуалды және жеке дамуына, атап айтқанда адамдармен қарым-қатынаста тілді түсіну және белсенді қолдану қабілетіне айтарлықтай әсер ететін шеберлікті игереді. Осы кезеңде балалар сөйлеу арқылы, адамның материалдық және рухани мәдениетінің маңызды жетістіктеріне тікелей қол жеткізе алады. Сөйлеуді дамыту процесі ажырамас қолдың ұсақ моторикасын дамыту құбылысын тікелей байланысты. Саусақтардың кішкентай қимылдарын орындау кезінде жұмыс істеп тұрған саусақтардың ұштарына және ми қыртысына қысым пайда болады, олар баланың сөйлеуін қалыптастыруға жауап беретін жетілмеген ми қыртысының жасушаларын белсендіреді. Сондықтан саусақтарыңызбен әр түрлі әрекеттерді орындау кезінде сөйлеу, демек ойлау дамиды. Қолдың ұсақ моторикасын дамыта отырып, біз баланың ақыл-ойының дамуына жағымды әсер етеміз. Сондықтан сабақтарда өнімді іс-шараларға ерекше назар аудару керек.

Ұсақ моторика (немесе саусақ праксисі) – қолдар мен саусақтардың дәл және ұсақ қозғалыстарын орындау мүмкіндігі. Оның дамуы бірден бірнеше жүйенің – бұлшықет, жүйке және сүйектің үйлестірілген әрекеттеріне байланысты. Ұсақ моторика саласы әртүрлі қозғалыстарды қамтиды – қарапайымнан (ойыншықты ұстау) күрделіге дейін (сурет салу және жазу). Кішкентай балалары бар кез-келген адам нәрестелерде ұстау рефлексі жақсы дамығанын байқады, яғни бала ересек адамның саусағын мықтап ұстап, оны бірнеше секундқа жібермеуі мүмкін. Сондықтан қолдың кішкентай бұлшықеттерімен жұмысты сәби кезінен бастауға болады. Ұсақ моториканың дамуы баланың жалпы дағдыларына жағымды әсер етеді. Бұл жүйелердің өзара әрекеттесу процесінде нейрондар арасындағы байланыстардың тез қалыптасуымен түсіндіріледі. Бұған келесі салалар қатысады:

- Қиял. Ғалымдар суреттерді қарау мидың жұмысы тұрғысынан ойластырылған суреттермен жұмыс жасаудан өзгеше емес екенін дәлелдеді. Қиял кеңістіктік ойлау мен шығармашылықтың дамуына ықпал етеді.

- Жоспарлау. Бала заттармен өзара әрекеттесу кезінде не істеп жатқанының ықтимал салдарын бағалауды үйренеді. Балалар қажетті нәтижеге жету үшін не істеу керектігін түсінеді.

- Сөйлеуді дамыту. Нәресте заттарды сезінгенде, жүйке импульстары миға енеді, нәтижесінде көрші орталықтар (соның ішінде сөйлеу) қатысады.

- Табандылық. Ойындар мен жаттығулар балаларды табанды және шыдамды етеді. Олар мақсатқа жету үшін белгілі бір тапсырмаға шоғырлануды үйренеді.

- Жад. Сабақтан кейін көрнекі бейнелер жақсы есте қалады.

Балалардағы ұсақ моториканың дамуы біртіндеп жүреді, өйткені бұл жеке процесс және әр нәрестеде ол өз қарқынымен өтеді. Бастапқыда қозғалыстар ұқыпсыз және ыңғайсыз болады, бірақ арнайы ойындар оған осы дағдыларды қалыптастыруға көмектеседі. Балалардың ұсақ қол икемділігін дамытудың бірнеше түрлері бар:

- Алақан массажи. Ең қарапайымы-алақанға сағат тілімен жеңіл сипау массажи. Алақанның ортасында өте маңызды нүкте - сөйлеуді дамыту орталығы орналасқан. Сонымен қатар, саусақтарыңызды ұштардан білекке қарай уқалаңыз, оларды барлық жағынан ысқылаңыз, содан кейін әрқайсысының жастықшасына оңай басыңыз. Содан кейін әр саусақты бірнеше рет бүгіп, созыңыз. Мұндай массажды күн сайын 2-3 минут жасау керек. Бұл ми қыртысымен байланысты белсенді нүктелерге әсер етуге көмектеседі. Бұл кез-келген жастағы ұсақ моториканы дамытудың ең қарапайым және әмбебап тәсілі.

- Саусақ ойындары. Алақандар мен аяқтарда барлық ішкі органдардың проекциялары бар. Саусақ ойындары балаларды ептілікке ғана емес, сонымен қатар ішкі ағзалардың дұрыс жұмысын реттеуге, эмоционалды фонды жақсартуға көмектеседі (өйткені, әдетте, барлық балалар оларды қуана ойнайды).

- Қағазды жырту. Бұл жаттығу 7 айдан бастап балаларға жарамды. Тәрбиешілер балаларға ескі газеттерді немесе жұмсақ түсті қағаз парақтарды береді. Балалар алдымен жаңа материалды сезіне бастайды, қолдарында бұралып, содан кейін жыртады. Бұл жаттығу сезім қабілеттерін дамытуда тиімді әдістердің бірі болып саналды.

- Моншақтар. Балалар ұсақ заттарды сұрыптағанды ұнатады және бұл өте пайдалы. Сондықтан сіз әртүрлі мөлшердегі және пішіндегі ойыншықтарды берген дұрыс. Бала оларды саусақтарымен қызығушылықпен сұрыптайды. Бұл сондай-ақ моториканы дамытумен қатар, балада заттардың пішіні туралы ұғымды қалыптастыратын кірістіру жақтаулары және балада заттардың мөлшері туралы ұғымды қалыптастырады.

- Жарма, құм және т. б. Оларды сұрыптауға, себуге, қолмен, қасықпен ауыстыруға болады. Жарма ойындары ұсақ моториканы және тактильді сезімдерді жақсы дамытады. Ыдысқа әр түрлі дәнді дақылдарды салып, балаға кезекпен әр ыдысқа қолын түсіруге мүмкіндік беруге болады. Осылайша ол әртүрлі дәндерді сезіп, оларды саусақтарымен ала алады.

- Қақпақтар, кілттер, құлыптар, ажыратқыштар....Банкалардың, бөтелкелердің, көпіршіктердің қақпақтарын бұрау және бұрау сияқты қарапайым әрекет саусақтардың ептілігін дамытады.

- Түймелеу және байлау. Бұл жаттығу үшін қосымша ойыншықтар қажет емес. Баланы киіну процесіне біртіндеп қосыңыз. Түймелерді өзі бекітіп, шешсін. Бұл қолдың қозғалысын дамытып қана қоймай, баланы тәуелсіздікке үйретеді.

- Модельдеу. Модельдеу әр түрлі жастағы балаларға жарамды. Бұл жерде бала пластилиннен, саздан, қамырдан мүсін жасайды, өз қиялына еріп беріп, түрлі заттар жасайды.

- Сурет салу және бояу. Қарапайымнан күрделіге дейін түрлі-түсті қарындаштар мен бояулармен сурет салуды үйрену арқылы балалардың қол машықтары жаттығады, жазуға үйренеді.

- Қолөнерге үйрету. Балаға қайшыны, желім таяқшасын, түрлі-түсті қағазды және картонды қолдану арқылы түрлі пішіндер, жеміс-жидектер формаларын қиып, жапсыруға жаттықтыру арқылы бала бойындағы кеңістіктік қиял мен шығармашылық ойлауды дамытуға болады.

Осылайша, балабақшадағы балалардың тәрбиешілермен және үйдегі ата-аналармен жұмыс жасауда қолданылатын әр түрлі іс-шаралар оларды мақсатты түрде қолдану арқылы ұсақ моториканың дамуына, саусақтардың қозғалысын үйлестіруге ықпал етеді. Ұсақ моториканы дамытуға арналған жаттығулар балаға үш есе пайда әкеледі: қолдар жақсы ұтқырлыққа, икемділікке ие болады, қол қимылдарының қаттылығы жоғалады, жазуды игеруге дайындалады, олар кез-келген жаста пайдалы болатын көркемдік талғамды қалыптастырады, үшіншіден, қолдың дамуы баланың сөйлеуі мен ойлауының дамуымен байланысты екендігі дәлелденді.

**Ақмола облысы, Зеренді ауданы
Кіші Түкті ауылының негізгі орта мектебі
Бастауыш сынып мұғалімі
Уайс Гулия**



БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУҒА ҚҰШТАРЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Мектеп жасында оқуға деген мотивацияны қалыптастыруды қазіргі мектептің өзекті мәселелерінің бірі, қоғамдық маңызы бар мәселе деп атауға болады. Оның өзектілігі білім беру мазмұнын жаңартумен, мектеп оқушыларының бойында білім мен танымдық қызығушылықты өз бетінше меңгеру әдістемесін қалыптастыру, олардың бойында белсенді өмірлік ұстанымды қалыптастыру міндеттерін қоюмен байланысты. Қоғамның бүгінгі таңдағы мектептерге әлеуметтік тапсырысы – білім мен тәрбие сапасын арттыру.

Мектепте шешілуі тиіс міндеттердің бірі – мектеп оқушыларының бойында оң білім беру мотивациясын қалыптастыру және оны одан әрі дамыту үшін жағдай жасау.

«Мотивация» сөзі латынның «movere», қозғалу етістігінен шыққан. Мотивация – академиялық табыстың кілті. Өйткені ынталы оқушы жігерлі, ынтамен оқиды және қуанышпен және ерекше қиындықсыз табысқа жетеді, ол табанды және тапсырманы орындауға бағытталған, интеллектуалдық, спорттық және шығармашылық табыстарға жетеді.

Оқу мотивациясы – оқу әрекетін жүзеге асыруға бағытталған күш-жігерді іске қосатын, бағыттайтын және қолдайтын процесс. Бұл - оқушының мотивтері, мақсаттары, сәтсіздікке реакциясы, табандылығы мен көзқарасымен қалыптасатын күрделі, күрделі жүйе.

Оқушылардың басым көпшілігінің оқуға деген ынтасының төмендігі мәселесі әрбір мұғалімге дерлік таныс. Барлық мұғалімдер өз оқушыларының сабақта және үйде жақсы оқып, қызығушылықпен және ықыласпен оқуын қамтамасыз етуге тырысады. Бұған оқушылардың ата-аналары да қызығушылық танытуда. Бірақ кейде мұғалімдер де, ата-аналар да балаларға қатысты: «оқығысы келмейді», «жақсы оқитын бала, бірақ құлшынысы жоқ», «қабілеті бар, бірақ олар жалқау» деп өкінішпен айтуы мүмкін. Мұндай жағдайларда оқушының білімге деген қажеттілігінің болмауы, оқуға деген ынтасының жоқтығымен кездесеміз. Оқу мотивациясының деңгейін арттыру – ұзақ, қажырлы және мақсатты процесс. Бала оқығысы келмесе не істеу керек?

Сабақты қалай жандандыруға болады? Пәнге деген қызығушылықты және өмірде таныс немесе керісінше, пайдасыз болып көрінетін нәрсені зерттеуге деген ұмтылысты қалай сақтауға болады?

Бастауыш сынып оқушыларының оқу іс-әрекетіне тұрақты қызығушылығын арттыруда саяхат сабақтары, ойын сабақтары, викториналық сабақтар, зерттеу сабақтары, кездесу сабақтары, әңгіме сабақтары, шығармашылық тапсырмаларды қорғау сабақтары, ертегі кейіпкерлерін тарту, ойын әрекеттері, сыныптан тыс жұмыстар және әртүрлі әдістері қолданылады.

Мотивацияны қалыптастырудың әртүрлі формалары мен әдістерін сабақтың әртүрлі кезеңдерінде дер кезінде алмастыру және қолдану балалардың білім алуға деген құштарлығын күшейтеді.

Бір-біріне ұқсамайтын мінез-құлықтары мен әр түрлі жауаптарына қарамастан, бұл оқушылардың барлығы бірдей мәселеден зардап шегеді - мектептегі нашар үлгерім, бұл өз кезегінде оқу мотивациясының төмендігінің немесе мүлдем болмауының нәтижесі.

Адамның кез келген әрекеті мотивацияға байланысты басталады және жалғасады. Жасөспірімде күшті болса, ол табанды, мақсатына жетеді дейді. Мотивациясы жоқ оқушылардың жақсы оқуға мүмкіндік беретін мақсаттары болмайды, сондықтан олар өздерінің интеллектуалдық әлеуетін толық пайдаланбайды. Бірақ қазірдің өзінде бастауыш мектепте оқу мотивациясы өте үлкен мәселе болып табылады - балалар әр нәрсеге алаңдайды, шу шығарады, мұғалімді тыңдамайды, үй тапсырмасын орындамайды. Бала оқуы үшін оның ынтасы болуы керек.

Балалардың бойында тәрбиелік ынтасын қалыптастыру үшін арнайы педагогикалық жұмыс қажет және баланың бойында мектептің тікелей эмоционалдық тартымдылығын сезіне отырып, оқушымын деген мақтаныш сезімін қалыптастыруға баса назар аудару қажет. Балада оқуға қабілеттілікті, танымдық қызығушылықты және мектеп дағдыларын құрдастарынан кем емес меңгеруге деген ұмтылысты дамыту қажет.

Біздің жұмысымыздағы ең маңызды міндет – мектеп оқушыларының табысты оқытуына жағдай жасау. Оқыту процесі оқушылардың белсенді әрекетіне, мұғалім мен оқушылардың бірлескен іс-әрекетіне негізделетіндей етіп құрылуы керек. Біз, мұғалімдер, адам ұзақ уақыт бойы теріс мотивациямен, төмен бағадан қорқумен жұмыс істей алмайтынын үнемі есте ұстауымыз керек. Мотивацияны қалыптастыру – бұл ең алдымен оқудың ішкі мотивацияларының пайда болуына жағдай жасау.

Үлкендер не үшін оқу керектігін жақсы біледі – білім алу, колледжді бітіру, табысты, білімді, құрметті адам болу және т.б. Бірақ бұл себептер балаларға түсініксіз.

Біз ата-аналар тарапынан мектеп оқушыларының оқуға деген ынтасының төмендеуіне әкелетін осындай «педагогикалық күшейтулерді» қолдануын жиі кездестіреміз:

- шамадан тыс назар аудару және шынайы емес мақтау;
- негізсіз жоғары рейтингтер;
- материалдық ынталандыру және беделді құндылықтарды пайдалану;
- қатаң жазалар, сынды кемсіту және назар аудармау;
- негізсіз төмен бағалар үшін материалдық және басқа құндылықтардан айыру.

Баланың мектепке деген теріс көзқарасы және оқуды қаламайтындығы, содан кейін ол оқуға белсенді түрде қарсы тұратын жағдайлары қиынырақ.

Бастауыш сынып оқушылары білімнің құндылығын нашар түсінеді. Олар көбінесе ойынды, ойын-сауық элементтерін қамтитын сүйікті: сурет салу, дене шынықтыру, технология пәндеріне сілтеме жасайды. Бұл жаста балалардың көпшілігінде ересек, маңызды адамды қуантуға, оны жетістіктерімен қуантуға деген ұмтылыс, сондай-ақ оларды ренжіткісі келмеуі басым. Бірінші сынып оқушысының түсінігінде «үйрену» сөзінің мағынасы білім алудан басқа, сыныптастарымен қарым-қатынасқа түсуге және ойнауға деген ұмтылысты қамтуы мүмкін екенін есте ұстаған жөн.

Осылайша, бірте-бірте мотивация қалыптасады.

Кішкентай мектеп оқушылары армандап ойнағанды, жұмбақ шешуді, құпияны ашуды жақсы көреді. Олар әртүрлі қызық оқиғаларды іздейді. Бір типті және ұзақ жұмыс оларды тез шаршатады. Сол себепті мұғалімге монотонды жаттығулардың көп санын орындау қажет болса, оларды ойын әрекетіне қосу керек, онда бұл әрекеттер ойын мақсатына жету үшін орындалады. Сондықтан оқу процесін балалардың қажеттіліктерін, физиологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып ұйымдастыру қажет:

- сабақтың материалы балаларға қызықты болуы керек;
- оқу кестесін жас ерекшеліктерімен келісе отырып құру;
- сабақтың қарқынын барлық балалардың жұмыс жылдамдығымен үйлестіру (баяу жауап беретін балалардың сәтті жұмыс істеу мүмкіндігі).

Оқушылардың танымдық қызығушылығын дамытуға қандай жағдайлар ықпал етеді?

- Оқушының өз бетінше ізденуге және жаңа білімді «ашуға» тартылатын оқытуды ұйымдастыру;
- Топпен, жұппен жұмыс;
- АКТ-ны сабақта қолдану;
- Баланың пәнді және оның жеке бөлімдерін тұтастай оқудың қажеттілігін, маңыздылығын, мақсаттылығын түсінуі;
- Жаңа материалдың бұрын алған білімдерімен байланысы неғұрлым көп болса, оқушылар үшін соншалықты қызықты болады.
- Оқыту қиын, бірақ орындалатын – көп деңгейлі тапсырмалар болуы керек. Оқушының жұмысы қаншалықты жиі тексеріліп, бағаланса, соғұрлым оның жұмысы қызық болады.
- Сабақтың жағымды психологиялық ахуалы;

- Бала неғұрлым кіші болса, соғұрлым материалды бейнелі түрде беру керек.
- Білім шығармашылыққа мүмкіндік туғызуы аса маңызды.
- Оқушылардың сабақта табысқа жету жағдайын жасау.

Тәжірибе мен психологиялық зерттеулерден белгілі болғандай, қарапайым мысалдар мен есептерді шешуге ойын-сауық түрі берілсе немесе ойынға ажырамас элемент ретінде енгізілсе, онда оларды шешудің тиімділігі айтарлықтай артады. Ойынның енгізілуінің арқасында кез келген сабақ барлық балалар, соның ішінде үлкен оқу қабілеттерімен ерекшеленбейтін балалар үшін қызықты, жанды және әсерлі оқу пәніне айналады.

Қазіргі педагогикалық технологияларда оқушылардың ынтасын арттыратын түрлі дидактикалық ойындар мен ойын-сауық жаттығуларының айтарлықтай саны бар. Оларға мыналар жатады: өлеңдегі тапсырмалар, тапқырлыққа бағытталған тапсырмалар, әзіл-тапсырмалар, драмалық ойындар, қызықты деректер, ребустар, сөзжұмбақтар және т.б.

Оқу мотивациясы, егер оқушы өз мүмкіндіктерін жүзеге асырса, өз жұмысының нақты нәтижелерін алса, сақталады және дамиды. Ол үшін шығармашылық тапсырмалар қолданылады: жұмбақ, сөзжұмбақ құрастыру, ертегілер, шағын мазмұндама жазу, кітапша шығару. Бұл әдістердің барлығын бастауыш сынып мұғалімдері белсенді қолданады. Соңғы жылдары оқу орындарында ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) жиі қолданылуда. АКТ оқу әрекетіне мотивацияны дамытуға да ықпал етеді.

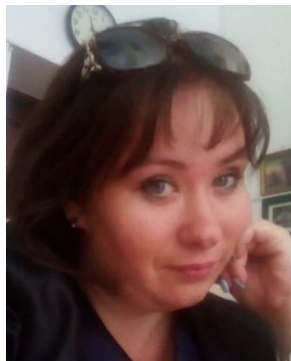
Жаңа мемлекеттік білім стандарттары оқумен қатар, сыныптан тыс жұмыстарды қамтиды. Сыныптан тыс жұмыстар оқу-тәрбие процесінің құрамдас бөлігі және оқушылардың бос уақытын ұйымдастыру формаларының бірі болып табылады.

Кіші жастағы оқушыларға арналған сыныптан тыс жұмыстар – бұл кәдімгі сабақ бере алмайтын нәрсені меңгеру, ол шынайы өмірге бағдарлау, өзін сынау, іздену. Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастырудың әр алуан түрі балалардың белсенділігі мен үлгерімін айтарлықтай арттырады, психологиялық релаксацияға, стресстік жағдайлардан арылуға, адами қарым-қатынас әлеміне үйлесімді еруге, демек, оқытудың тиімділігіне ықпал етеді. Сабақ барысында оқушылардың барлық сұрақтарын қанағаттандыру мүмкін емес. Сыныптан тыс жұмыс оқу-тәрбие жұмысымен ұштастыра отырып, оқушының білім ізденіс белсенділігін жұмылдыратын тиімді құрал қызметін атқарады. Оқушылардың қызығушылықтарын жақсырақ қанағаттандыруға көмектеседі.

Формалардың алуан түрлілігімен сыныптан тыс жұмыс мектеп бағдарламасымен органикалық түрде байланысып, шеңберінен шығып, сонымен бірге оны толықтырып отыруы керек, яғни оқу мен сабақтан тыс жұмыс арасында тығыз байланыс болуы керек. Сыныптан тыс жұмыс формалары: пәндік олимпиадаларға, онлайн конкурстарға, викториналарға, жобалау-зерттеу жұмыстарына, тақырыптық мерекелерге, экскурсияларға және т.б. жалғасады. Осы және басқа да көптеген әдістемелерді іс жүзінде қолдану пәндік мотивация деңгейінің жоғарылауына ықпал етеді, бұл өз кезегінде бастауыш сынып оқушыларының пәнді оқытудың нәтижесіне оң әсер етеді. Көрнекті математик және педагог Джордж Пояның айтуы бойынша, «Жақсы мұғалімдер қанша болса, жақсы әдістер де соншалықты» демекші, бұл барлық оқушыларға оқыту процесінде алған білімдері қызықты және қол жетімді болатынына көз жеткізу ізденімпаз және шығармашыл мұғалімнің қолында.

Бастауыш білім берудің негізгі мақсаты – баланың бойындағы барлық бейімділіктерді оқу іс-әрекеті арқылы оятуға, өзін түсінуге, өзін-өзі табуға, ақырында тұлға болып қалыптасуына, ең болмағанда бойындағы жағымсыз қасиеттерді жеңуге ұмтылу және позитивті дамыту деп ойлаймын. Бұл ретте шешуші рөл мұғалімге тиесілі. Әрбір ұстаз бала тәрбиесі мен білім беруде өзінің неге ұмтылатынын түсінуі керек. Олай болса, сабаққа оқу процесін қызықты әрі қызықты ететін, балалардың көңілді жұмыс көңіл-күйін қалыптастыратын әдіс-тәсілдерді енгізу оқу материалын меңгерудегі қиындықтарды жеңуді жеңілдетеді. Бір немесе басқа ақыл-ой тапсырмасы шешілетін әртүрлі ойын әрекеттері балалардың пәнге деген қызығушылығын қолдайды және арттырады. Тіпті ең пассивті балалар да оқу процесіне бар күш-жігерін салып, үлкен ықыласпен кіреді. Балаларға ең бастысы сәтті, табысты жағдай керек. Табыс дәрежесі көбінесе біздің әлемге деген көзқарасымызды, әл-ауқатымызды, жұмыс істеуге, жаңа нәрселерді үйренуге деген ұмтылысты анықтайды.

Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского»
Учитель начальных классов
Сибиренко Валентина Валерьевна



КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ РАБОТЫ УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В РАБОТЕ С ОДАРЕННЫМИ ДЕТЬМИ

Часто родители становятся первыми, кто замечает одаренность своего ребенка. Однако определить её не всегда легко, так как нет универсальных критериев, по которым можно точно определить, что ребенок одарен. Каждый ребенок проявляет свои способности по-своему, и это может быть не сразу очевидно. Одаренный человек отличается не только более развитыми умственными и творческими способностями, но и уникальным восприятием окружающего мира, особенностями характера и специфическим подходом к взаимодействию с другими людьми. Его труд отличается от труда окружающих, он может решать задачи нестандартно и идти по своему пути.

Часто одаренность связывают с детьми, которые опережают своих сверстников в развитии. Однако существует и другая сторона одаренности, которая может быть трудной для родителей и учителей — это нестандартное мышление и восприятие мира. У таких детей могут быть не выдающиеся способности в традиционных областях, таких как усвоение школьных предметов, что затрудняет распознавание их дарования. Тем не менее, такие дети также имеют огромный потенциал, который необходимо поддерживать и развивать.

Многие исследователи подчеркивают, что наличие одаренности является нормой для каждого человека, а её отсутствие часто связано с неправильным воспитанием, образованием или развитием. Развитие духовного мира ребенка — это ключ к раскрытию его уникальных способностей, таких как одаренность и талант. Важно создать условия для проявления этих качеств, поддерживать индивидуальные особенности и помочь ребенку найти свой путь к творчеству и самореализации.

Младший школьный возраст является благоприятным периодом для накопления знаний и развития личных качеств по нескольким причинам. Во-первых, в этом возрасте дети обладают высокой пластичностью мышления, что позволяет им легко усваивать новую информацию и адаптироваться к новым образовательным ситуациям. Во-вторых, они находятся на этапе активного формирования когнитивных и эмоциональных навыков, что делает их более восприимчивыми к обучению. Кроме того, в этот период происходит интенсивное развитие памяти, воображения и творческих способностей, что делает обучение более эффективным, особенно если оно основано на играх и интерактивных методах. Дети в младшем школьном возрасте склонны к подражанию и очень чувствительны к эмоциональной атмосфере, поэтому положительное влияние авторитетных взрослых, таких как учителя и родители, оказывает значительное воздействие на их мотивацию и успехи в учебе.

Также важно отметить, что младший школьный возраст — это время, когда дети начинают осознавать свои возможности и интересы, и если в этот период они получают поддержку и развивают свои способности через игровую деятельность, это способствует формированию устойчивой мотивации к учебе и самосовершенствованию. Именно в это время закладываются основы для успешного освоения более сложных знаний и навыков в будущем.

Одаренные дети могут проявлять выдающиеся способности в одной области, однако в других сферах они могут ничем не отличаться от своих сверстников. Тем не менее, существует выраженная

закономерность: «талантливый человек талантлив во всем». Одним из ключевых признаков одаренных детей является высокая исследовательская активность и любознательность. Психофизиологические исследования показали, что у таких детей повышена электрическая и биохимическая активность мозга, что способствует их способности быстро воспринимать и перерабатывать информацию.

Одаренные дети воспринимают недостаток информации как болезненный, что приводит к развитию потребности в постоянном расширении знаний. Если эту активность ограничивать, могут возникнуть негативные реакции, в том числе невротического характера. Из-за недостатка стимуляции у таких детей может ухудшаться сон, изменяться настроение, что проявляется в их внутреннем дискомфорте. Помимо этого, в этом возрасте дети начинают активно делать выводы, прослеживать причинно-следственные связи, увлекаются построением моделей и систем. Это свойственно именно одаренным детям, которые имеют отличную память и развитое абстрактное мышление. Они способны классифицировать информацию, делить её на категории и применять полученные знания на практике. Такой уровень восприятия и мышления позволяет им добиваться успехов в самых разных областях и эффективно решать задачи, требующие нестандартных решений.

Одаренные дети часто обладают большим словарным запасом, так как начинают осваивать речь на ранних этапах своего развития. Например, посетив одну и ту же экскурсию, обычный ребенок может выразить свои впечатления несколькими предложениями, в то время как одаренный ребенок с увлечением рассказывает о малейших деталях, включая названия увиденных картин, улиц, соборов и других объектов.

Еще одной отличительной чертой одаренных детей является высокая концентрация внимания. Они способны сосредоточиться на задаче и проявляют упорство в достижении результата. Однако их разнообразные интересы могут приводить к тому, что они одновременно занимаются несколькими делами или берутся за слишком сложные задачи. Когда что-то не удастся, это может вызвать у них приступ паники, срыв или истерику. В таких ситуациях важно обращать внимание на резкие изменения в поведении ребенка и помогать ему справляться с эмоциями.

Иногда одаренный ребенок может быть успешным в одной области, но испытывать трудности в другой. Например, ребенок, проявляющий выдающиеся способности в исследовательской деятельности, может не справиться с простым заданием, таким как наклеивание аппликации, несмотря на то, что он легко собирает сложные конструкции объемных фигур. Это может привести его в состояние фрустрации, он может отказаться выполнять работу или даже заплакать. В таких случаях важно поддержать ребенка, помочь ему преодолеть трудности и направить его внимание на достижение результата, ведь для одаренных детей важен именно процесс успешного завершения любой задачи, независимо от сложности.

Работа педагога с одаренными детьми тесно связана с психологами и требует комплексного подхода. Она может быть организована в трех основных направлениях: развитие интеллектуальных способностей ребенка, формирование адекватного самовосприятия и помощь в социальной адаптации ребенка в окружающем мире. Кроме того, важно развить у одаренного ребенка конструктивные формы общения с окружающими — как со сверстниками, так и с взрослыми.

Ключевым элементом этой работы является помощь в организации учебной деятельности, что требует взаимодействия не только педагогов, но и родителей, а также самого ребенка. Важно, чтобы все участники образовательного процесса понимали особенности и потребности ребенка, создавая оптимальные условия для его развития.

Существует ряд специально разработанных программ для работы с одаренными детьми. В различных странах образовательные учреждения адаптируются под дифференцированный подход к обучению, ориентированный на раскрытие потенциала каждого ученика. Одними из наиболее известных программ являются методика полного усвоения Дж. Кэррол и Б. Блума, программа С. Каплан, педагогика индивидуализации Р. Кузине, концепция "Свободного класса" Гилфорда, а также "Три вида обогащения учебной программы" Рензулли и "Таксономия целей обучения" Блума. Эти программы направлены на расширение возможностей для развития одаренных детей, стимулируя их интеллектуальный, творческий и социальный рост.

При работе с одаренными детьми учитель начальных классов должен учитывать индивидуальные особенности каждого ребенка, предоставляя персонализированные задания и методы обучения. Важно создать стимулирующую образовательную среду, которая будет поддерживать любознательность и развивать творческое мышление, предлагая задачи для решения нестандартных проблем. Также необходимо помогать детям в социальной адаптации, развивая их навыки общения и взаимодействия с

ровесниками. Эмоциональная поддержка и мотивация играют ключевую роль, поскольку одаренные дети могут сталкиваться с повышенными требованиями к себе. Учитель должен поддерживать их уверенность, развивать самостоятельность и прививать навыки самоорганизации. Важно взаимодействовать с родителями, чтобы обеспечить согласованность в образовательном процессе, а также обогатить программу дополнительными материалами и заданиями, которые соответствуют интересам детей. Учитель также должен поддерживать участие одаренных детей в конкурсах и проектах, что дает им возможность продемонстрировать свои таланты и достигнутые результаты.

Таким образом, работа с одаренными детьми требует от педагога индивидуального подхода, умения создать поддерживающую и развивающую образовательную среду, а также внимания к эмоциональным и социальным аспектам их развития. Одаренные дети обладают особыми когнитивными и эмоциональными потребностями, и ключевым моментом в их обучении является не только интеллектуальная поддержка, но и помощь в формировании уверенности, социальной адаптации и навыков взаимодействия. Важно, чтобы учителя, родители и специалисты работали в едином контексте, создавая условия для реализации творческого потенциала ребенка. Использование инновационных методов обучения, участие в различных конкурсах и проектах, а также развитие самостоятельности и критического мышления помогают раскрыть таланты детей и подготовить их к будущим достижениям.

Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского»
Учитель начальных классов
Ачилова Галина Викторовна



ИНТЕРАКТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Начальный класс - очень важный и сложный этап в жизни каждого ребенка. Современные дети живут в большом информационном пространстве, многие из них очень мало общаются со сверстниками, большую часть свободного времени проводят за компьютером и телевизором. Существуют специфические особенности, характерные для периода начальных классов, к числу которых относятся, например, неустойчивость детского внимания, преобладание наглядно-образного мышления, повышенная двигательная активность, тяга к игровой деятельности, различные познавательные интересы. Для поддержания внимания детей во время занятий необходимо организовать активную и интересную умственную деятельность.

Школа занимает важное место в жизни общества, ее задача – подготовить учащихся к самостоятельным шагам в обществе. Для этого учителю необходимо использовать в своей работе многообразные способы усиления учебного процесса, нестандартные формы организации урока.

В педагогике существует несколько моделей обучения:

- 1) пассивный-учащийся выступает (слушает и видит) как «объект» обучения;
- 2) активный-учащийся выступает «субъектом» обучения (самостоятельная работа, творческие задания);
- 3) интерактивный-интер (взаимный), акт (действенный). Процесс обучения осуществляется в условиях постоянного, активного взаимодействия всех обучающихся. Ученик и учитель являются равными субъектами обучения.

Модель интерактивного обучения направлена на организацию благоприятных условий обучения, при которых все учащиеся активно взаимодействуют друг с другом. Интерактивные технологии обучения-это организация учебного процесса, в котором учащийся может участвовать коллективно, взаимодействуя, на основе взаимодействия всех его участников с процессом обучения.

Каковы основные характеристики "интерактивности"? Следует признать, что интерактивное обучение-это особая форма организации познавательной деятельности. Перед ним стоят очень конкретные и предсказуемые цели. Одна из целей - создать благоприятные условия для обучения, чтобы учащийся, делая сам процесс обучения продуктивным, чувствовал свою успешность, интеллектуальную жизнеспособность.

Суть интерактивного обучения заключается в том, что процесс обучения организован таким образом, что почти все учащиеся участвуют в процессе обучения, у них есть возможность понять и поразмышлять над тем, что они знают и думают. Усвоение учебного материала учащимися, совместная деятельность в учебном процессе означает вклад каждого в свой особый личный вклад, обмен знаниями, мыслями, способами деятельности. Кроме того, это происходит в атмосфере доброй воли и взаимной поддержки, которая позволяет не только получать новые знания, но и развивать познавательную активность, переводя ее в более высокие формы сотрудничества.

Интерактивная деятельность в классе предполагает организацию и развитие диалогического общения, что приводит к взаимопониманию, взаимодействию, совместному решению общих, но важных для каждого участника задач. Интерактивное действие предотвращает преобладание одного говорящего и одного мнения над другим. В ходе интерактивного обучения учащиеся учатся критически мыслить, решать сложные задачи на основе анализа ситуаций и актуальной информации, взвешивать альтернативные мнения, принимать взвешенные решения, участвовать в дискуссиях, взаимодействовать с другими людьми. Для этого на занятиях организуются индивидуальные, парные, групповые работы, используются исследовательские проекты, ролевые игры, ведется работа с документами и различными источниками информации, используются творческие работы.

К интерактивным технологиям обучения относятся: работа в парах, «Карусель», работа в малых группах, «Аквариум», незаконченные предложения, «мозговой штурм», «броуновское движение», «дерево решений», ролевая (деловая) игра, метод печати, обсуждение, использование мультимедийных средств (компьютерные классы) и технология моделирования или метод проекта (как внеклассная работа). А также каждый учитель может самостоятельно придумывать новые формы работы с классом. Часто учителя используют парную работу на уроке, когда ученики задают друг другу вопросы и учатся отвечать на них, рассказывать друг другу правила и выполнять задание. Он способствует развитию коммуникативных навыков, умения высказывать свое мнение, критического мышления, умения убеждать и рассуждать.

Интерактивное творчество учителя и ученика безгранично. Важно только умело направлять его для достижения поставленных образовательных целей. В настоящее время основные методические разработки связаны с применением интерактивных методов обучения. Интерактивное обучение-это, прежде всего, форма обучения, в ходе которой осуществляется взаимодействие учителя и ученика. Эти типы работ наиболее эффективны, если на уроке обсуждаются в целом любые вопросы, которые у учащихся есть первоначальные идеи, которые они ранее получили в классе или повседневной практике.

Интерактивное обучение решает несколько задач одновременно:

- развивает коммуникативные навыки, помогает установить эмоциональную связь между учащимися;
- решает информационную проблему, так как обеспечивает учащихся необходимой информацией, без которой невозможно осуществление совместной деятельности;
- развивает общие учебные навыки и способности (анализ, синтез, постановка целей и др.), т. е. обеспечивает решение учебных задач;
- дает воспитательную задачу, учит работать в коллективе, прислушиваться к мнению других.

Использование интерактивных методов-верный способ повысить познавательную активность учащихся на уроке.

Таким образом, использование интерактивных технологий обучения позволяет учителю связать деятельность каждого ученика: возникает целая система взаимодействий, таких как учитель-ученик, учитель – класс, ученик – класс, ученик – ученик, группа – группа, тем самым связывая учебную деятельность и межличностное когнитивное общение.

Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского»
Учитель начальных классов
Скударнова Татьяна Юрьевна



ОБУЧЕНИЕ ЧЕРЕЗ ИССЛЕДОВАНИЕ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

В настоящее время в стране кардинально меняется отношение к образованию. В связи с этим востребованы исследовательские методы обучения в школе. Приоритетное направление новых образовательных стандартов-реализация развивающего потенциала начального образования, актуальная задача-обеспечение развития научно-исследовательских компетенций, основанных на универсальной учебной деятельности. Для решения этой проблемы необходимо отказаться от классического формирования знаний, умений, навыков и перейти к идеологии развития, основанной на личностно-ориентированной модели образования. Методы творческого обучения должны играть ведущую роль. Особое место в арсенале инновационных педагогических средств и методов занимает научно-исследовательская творческая деятельность.

В современной образовательной практике обучение через исследования рассматривается как один из наиболее эффективных способов познания окружающего ребенка мира. Под исследованием в повседневном применении понимается, прежде всего, один из видов познавательной деятельности человека, процесс усвоения новых знаний. Научно-исследовательская работа помогает учащимся участвовать в решении образовательных проблем и повышать вкус к учебной деятельности, что означает важный шаг на пути к долгосрочному стратегическому результату начального образования. Чтобы учебная деятельность ребенка имела прочную мотивационную основу, целью учебной деятельности является не только выполнение поставленных учителем требований, но и приобретение знаний, умений, навыков.

Содержание предмета «Естествознание» в рамках нового стандарта начального образования должно обеспечивать элементарный уровень научного знания в рамках системы «Человек – Природа». Данная учебная дисциплина направлена на развитие у обучающихся природного интереса, исследовательских навыков, формирование научного понимания и видения окружающей среды. Содержание дисциплины структурировано по принципу «от простого к сложному, от знакомых к незнакомым вещам». Понимание взаимосвязи, причин явлений, тенденций живой и неживой природы, понимание многообразия и сложности окружающей среды расширяют кругозор обучающихся. Учебный предмет «Естествознание» представляет собой пропедевтический курс изучения самостоятельных учебных предметов «Биология», «Физика», «География», «Химия» на следующих уровнях образования, а также формирует основы исследовательских навыков, которые важны для любой области знаний.

Основная цель исследовательских занятий на уроках естествознания-формирование у учащихся умения самостоятельно, творчески осваивать новые способы деятельности в любой сфере человеческой культуры. В современных школьных программах большую роль играет исследовательская деятельность детей. Такая деятельность, ставящая учащихся в положение исследователя, занимает ведущее место в системе развивающего обучения. Специфика научно-исследовательской работы в начальной школе заключается в систематической направляющей, стимулирующей, коррекционной роли учителя. Главное для учителя-заинтересовать детей предметом, показать значимость их деятельности и вселить уверенность в их силах, а также вовлечь родителей в школьное дело ребенка. Начиная с первого класса,

необходимо постараться вовлечь учащихся в небольшую исследовательскую работу, внедрить этот вид деятельности во все учебно-воспитательные сферы начальной школы.

На уроках исследования работа носит коллективный характер, темы определяются учителем, но каждый ученик вносит свой вклад в общую работу, которая учит детей работать в коллективе, ставить общие интересы выше собственных. В третьем и четвертом классах учащиеся могут самостоятельно выбрать тему исследования. Учитель может только подтолкнуть их к правильному выбору, попросив ответить на следующие вопросы: Что меня больше всего интересует? Что я хочу сделать в первую очередь? Чем я занимаюсь в свободное время? Отвечая на эти вопросы, ребенок может получить совет учителя о том, какую тему исследования выбрать. Тема может быть: фантастическая (ребенок выдвигает какую-то фантастическую гипотезу); экспериментальная; изобретательская; теоретическая.

Научно-исследовательская деятельность на уроках исследования учит детей работать с книгой, газетой, журналом, что очень важно в наше время. Для формирования исследовательских навыков необходимы следующие условия:

- Целеустремленность и системный характер. Работа по развитию исследовательских навыков на уроке должна проводиться регулярно.
- Мотивация. Необходимо помочь учащимся увидеть сущность научно-исследовательской деятельности, способ саморазвития.
- Психологический комфорт. Одна из задач учителя-повысить стремление учащихся к поиску. Важно, чтобы они не боялись ошибиться в своем мнении.
- Учет возрастных особенностей. Обучение исследовательским навыкам должно проводиться на уровне, доступном для восприятия детьми.

Особенности урока исследования:

- наличие только одной проблемы, которая интересует всех участников;
- свободное изложение материала, умение отстаивать свою точку зрения;
- наличие диалогических отношений между учителем и классом.

Структура урока исследования зависит от особенностей предмета естествознания, проблемы, поставленной в центре учебной деятельности, идеи учителя и выбранных методических подходов к ее реализации. Урок исследования по естествознанию включает в себя следующие структурные компоненты, которые являются одновременно этапами урока:

1. Сообщение темы (определение учебно-исследовательской дисциплины, дети должны четко понимать, что они изучают на уроке).
2. Закрепление воспитательной задачи (формулирование сущности проблемы в виде ситуационной задачи, лежащей в основе воспитательной задачи данного урока).
3. Совместный поиск решения учебно-воспитательной проблемы (составление плана исследования, определение путей решения проблемы, формирование хода дальнейших действий).
4. Получение совместного итогового решения (проведение конкретных исследовательских, поисковых действий, т. е. определенной последовательности воспитательных действий, определяемых совместными усилиями всех участников).
5. Обобщение (обобщение результатов исследования в виде содержательного заключения о том, каков результат работы, как решена проблема).

Таким образом, организационно-педагогические условия, реализуемые в учебно-воспитательном процессе, описанные в настоящей работе, позволяют решать проблемы развития исследовательских навыков учащихся и способствуют включению учащихся в их исследовательский опыт во внеурочное время. Данную технологию проведения учебно-исследовательской работы с учащимися начальных классов можно рассматривать как особую область внеклассной работы, тесно связанную с учебным процессом. Она направлена на развитие исследовательской, творческой активности детей, углубление их знаний, умений, навыков.

Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского»
Учитель начальных классов
Мамедова Севда Идаятовна



ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ЗНАЧИМОСТЬ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

В современных условиях начальное образование направлено на развитие личности ребенка, раскрытие его творческих способностей и сохранение его физического, психического здоровья. Перед обучением ставится задача не только дать учащимся определенные знания, но и обеспечить формирование и развитие познавательных интересов и способностей, творческого мышления, умений и навыков самостоятельного мыслительного труда. Эту проблему можно решить с помощью методов активного обучения.

Проблема учебной активности ребенка является одной из наиболее актуальных как в педагогико-психологической науке, так и в учебной практике. Исторически в педагогике сложились два мнения о позиции ученика в учебном процессе: некоторые рассматривали ребенка как объект обучения и отводили учителю активную роль. Другие выступали за равенство учащегося как участника образовательного процесса, которое наиболее актуально в период новых образовательных стандартов при переходе от пассивной роли «сосуда, наполненного знаниями» к активной.

Теоретические основы активных методов обучения не новы. Проблема активизации личности в учебно-воспитательном процессе тревожила и основоположников педагогики, таких как Ж. Коменский, И. Песталоцци, А. Дистервег, Г. Гегель. Еще такие известные педагоги, как Руссо, Д. Дьюи, основатели дидактики, титаны педагогической науки говорили, что для успешного обучения важна активная позиция ученика.

В зависимости от сложившейся традиционной идеи урока существует три уровня активности:

- 1) попытка модернизации-стремление учащегося к пониманию, запоминанию, воспроизведению, усвоению методов применения знаний по образцу;
- 2) объяснительная деятельность-стремление овладеть смыслом, установить контакт, научиться применять знания в изменившихся условиях;
- 3) творческая деятельность – стремление к теоретическому пониманию, самостоятельному поиску решений проблем, яркому проявлению познавательных интересов.

Познавательная деятельность-одна из самых распространенных психологических характеристик творческих способностей человека. В педагогике познавательная деятельность является одним из важнейших звеньев разработки и реализации специальных методов обучения и воспитания, которые принято называть активными. Познавательная деятельность может возникать как ситуативная интеллектуальная потребность в поиске решения той или иной проблемы.

Проявление активности личности в обучении зависит от ее логики, а также от уровня познавательной активности ребенка, уровня развития учебной мотивации, определяющего специфику его личности. Теоретический анализ данной проблемы и передовой педагогический опыт показывают, что для ее решения необходимо создать психолого-педагогические условия, в которых ребенок может занять активную индивидуальную позицию, наиболее полно проявить себя как субъект учебной деятельности. Из вышесказанного следует понятие «активное обучение», которое подразумевает переход учебной

деятельности от преимущественно регулятивных, алгоритмических, запрограммированных форм и методов организации дидактического процесса к проблемным, научно-исследовательским, опытно-конструкторским, поисковым.

Активные методы обучения- это методы, побуждающие к активной умственной и практической деятельности в процессе усвоения учебного материала. Активное обучение в основном предполагает использование системы методов, направленных не на представление учителем готовых знаний, их запоминание и воспроизведение, а на самостоятельное усвоение знаний и умений учащихся в ходе активной умственной и практической деятельности.

Основные признаки активных методов обучения:

- активизировать мышление, учащийся вынужден быть активным;
- длительное время активности-учащийся работает на протяжении всего учебного процесса, а не время от времени;
- самостоятельность в разработке и поиске решений поставленных задач;
- мотивация к обучению.

Из множества технологий, использующих активные методы обучения в отношении формирования личности учащихся в начальных классах, можно выделить следующие:

1.Деловая игра. Суть деловой игры заключается в творческой деятельности участников, которым необходимо найти проблему и пути ее решения.

Технологию деловой игры целесообразно использовать для:

- развитие навыков анализа и критического мышления;
- развитие профессиональных коммуникативных навыков;
- развитие чувства ответственности за последствия принимаемых решений;
- отработка типовых схем разработки управленческих решений в проблемных ситуациях;
- развитие творческого мышления;
- развивать навыки работы в команде.

2. Проектное обучение. Метод проекта представляет собой совокупность методов обучения, позволяющих решить определенную проблему в результате самостоятельных действий учащихся, с обязательным представлением результатов.

Технологию проектирования целесообразно использовать для:

- самостоятельное получение недостающих знаний из различных источников;
- получение знаний для решения познавательных и практических задач;
- овладение коммуникативными навыками и работа в разных группах;
- развитие исследовательских навыков;
- развитие системного мышления.

3.CASE-технология. Конкретные задачи метода активного проблемно-ситуационного анализа (решение кейсов) основаны на обучении через решение ситуаций.

Необходимо использовать CASE-технологию:

- развитие навыков анализа и критического мышления;
- изучение теории принятия управленческих решений на конкретных примерах.;
- отработка типовых схем разработки управленческих решений в проблемных ситуациях;
- развитие творческого мышления;
- развивать навыки работы в команде.

4.Учебные дискуссии. Учебная дискуссия может использоваться как форма организации обучения, так и как способ работы с содержанием учебного материала. Дискуссия является одной из важнейших форм образовательной деятельности, стимулирующей инициативу учащихся, развивающей рефлексивное мышление.

Учебная дискуссия:

- является эффективным инструментом развития обучающихся;
- формирует у обучающихся качества, способствующие эффективному функционированию в условиях современного общества;
- способствует развитию критического мышления;
- способствует развитию навыков системного анализа;
- способствует формированию собственной позиции.

Особенности активных методов обучения заключаются в том, что они основаны на мотивации к практической и умственной деятельности, без которой нет прогресса в усвоении знаний.

Таким образом, активные методы обучения дают лучшие результаты по сравнению с традиционными методами обучения. Используя новые формы организации учебно-воспитательного процесса, можно внести вклад в развитие личности учащегося. Активные методы обучения дают широкие возможности для творческого поиска учителя, посредством ознакомления с ними способствуют развитию лидерских качеств учащихся, навыков работы в коллективе, защите своих позиций в решении задач. Активные методы обучения позволяют не только повысить интерес учащихся к изучаемому предмету, применить дифференцированный подход, но и развить творческую самостоятельность детей, научить работать с различными источниками знаний, создать условия для достижения успеха.

Использованная литература:

1. Ахтямова Г.С. Активные методы обучения в начальной школе // Санкт-Петербургский образовательный вестник. 2017. № 8 (12). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/aktivnye-metody-obucheniya-v-nachalnoy-shkole> (дата обращения 20.10.2021 г.);
2. Симонова Е. С. Методы на занятиях в школе // Школьный вестник. 2014. Т.9. № 5. С.49–51.

**Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского»
Учитель начальных классов
Кадырова Лейла Идаятовна**



МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

В настоящее время главной целью образования является стимулирование активности, самостоятельности, инициативы и творческого мышления. В современном образовании особое внимание уделяется развивающему обучению, так как оно способствует изменению сознания учащихся, переходу на новый уровень, повышению дисциплинированности и развитию интеллектуальных способностей. Основная идея заключается в улучшении имеющихся знаний и навыков.

Успех ребенка в учебе тесно связан с формированием его мотивационной сферы. Если уровень учебной мотивации низок, это часто приводит к снижению его успеваемости в школе. Формирование мотивации начинается уже в раннем детстве, и оно связано с тем, как ребенок осознает свои действия и устанавливает цели для себя. В младшем школьном возрасте ранее существовавшие мотивы могут потерять свою значимость. Низкий уровень мотивации может быть признаком трудностей, с которыми ребенок сталкивается в учебной деятельности.

Влияние познавательной деятельности на уровень мотивации в школе особенно заметно в младшем школьном возрасте. Развитая познавательная деятельность позволяет ученику активно взаимодействовать с изучаемым материалом, что стимулирует его интерес и способствует усвоению новых знаний. Познавательная деятельность представляет собой стремление к полному пониманию объектов и явлений окружающего мира. Она является основой для успешной учебной деятельности на

всех этапах развития школьника. Без достаточно высокого уровня познавательной деятельности невозможно эффективно организовать образовательный процесс.

Технология интерактивного обучения позволяет эффективно использовать время и достигать важнейших образовательных целей: стимулирование мотивации и интереса в области изучаемых дисциплин и в общеобразовательном плане; повышение уровня активности и самостоятельности обучающихся; развитие навыков анализа, критического мышления, взаимодействия, коммуникации; развитие взглядов (сотрудничества, эмпатии) и социальных изменений ценностей; развивать мыслительную активность, способствующую саморазвитию, через диалогическое взаимодействие с преподавателем и другими участниками образовательного процесса.

Ключом к успеху обучения младших школьников должна быть постоянная учебная мотивация и познавательная активность. Одним из наиболее часто используемых методов в этом отношении является метод проекта.

Метод проекта является эффективным педагогическим подходом, который направлен на развитие исследовательской и творческой активности детей, а также на формирование универсальных учебных навыков. Для маленького ребенка проект (или исследование) означает в первую очередь наблюдение за окружающей жизнью и открытие множества явлений. Проекты весьма просты в своей основе, что обеспечивает успешную их реализацию и вдохновляет ученика на выполнение более сложных проектов.

Проектный метод отвечает потребностям современного общества и способствует развитию гармоничной личности, которая способна самостоятельно принимать решения, раскрывать свой потенциал, решать задачи и задавать вопросы, находить нестандартные ответы, проявлять заинтересованность и активность. Обычно я выделяю шесть этапов в работе над проектом:

- подготовка (формулирование темы и целей проекта);
- планирование (определение источников информации, форм отчетности, распределение задач в группе и др.);
- исследование (сбор информации, решение промежуточных задач);
- регистрация результатов и заключений;
- презентация или доклад;
- оценка результатов и процесса.

Самое ценное в этом методе то, что ученики сами управляют обучением, а учитель организует коллективный поиск, принимает нужную мысль и делает выводы. Учащиеся не боятся ошибиться в ответе, потому что знают, что на помощь всегда приходят Одноклассники, и все вместе принимают правильные решения. Главное в работе-общаться, вести дискуссию, давать ребенку пространство для размышлений, слушать каждого, направлять ответы в нужное русло.

С 3 класса на практику можно внедрить метод группового взаимодействия обучающихся. Организуя работу в группах, необходимо соблюдать несколько условий:

- 1) дать четкую и четко сформулированную задачу с прогнозируемым результатом;
- 2) обеспечение оборудования для решения задач в виде учебников, дополнительной справочной литературы;
- 3) предварительная постановка формы отчета группы: письменные или устные ответы на вопросы, заполнение таблицы и др.

В проектной деятельности в школе ключевыми элементами являются постановка целей и значимых мотивов учащихся, анализ текущей ситуации и выявление проблем, прогнозирование, выбор варианта или метода решения проблемы, постановка задач, планирование деятельности, предвидение возможных трудностей и ресурсов, выполнение задуманного плана, оценка на каждом этапе, коррекция, обобщение и подведение итогов, а также сопоставление результатов с ожиданиями и рефлексия, то есть анализ собственной деятельности.

Таким образом, проектная деятельность включает последовательность этапов, начиная от постановки целей и анализа ситуации, и заканчивая оценкой и рефлексией, что способствует развитию учащихся и их способности самостоятельно планировать, решать проблемы и оценивать свои достижения. Подводя итог, можно сказать, что важным фактором в образовании младших школьников является стимулирование их познавательной активности и поддержка устойчивой мотивации. Если учебный процесс основан на данной модели, результаты обучения свидетельствуют о ее эффективности. Эта модель учитывает индивидуальные способности и потенциал каждого ученика, а также способствует максимальному развитию их личностных качеств.

Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского»
Учитель начальных классов
Боранбайқызы Акбота



ПОВЫШЕНИЕ ВНИМАНИЯ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Проблема плохого распределения внимания учащихся и в частности школьников начальных классов достаточно распространена и вызывают беспокойство не только у родителей, но и у педагогов, и у психологов, работающих с детьми.

Значимость сформированности внимания в школьном возрасте имеет большое значение для успешности в учебной деятельности. Новые образовательные стандарты предполагают развитие регулятивных универсальных учебных действий, главным из которых являются именно регуляция внимания. Актуальность проблемы развития внимания школьников начальных классов объясняется увеличением количества школьников, испытывающих трудности в обучении из-за преобладания непроизвольного внимания, низкого уровня устойчивости и концентрации, отсутствия способности концентрироваться на одном предмете, не обращая внимания на отвлекающие факторы.

Внимание-направленность и концентрация сознания человека на каком-либо необходимом или интересующем его предмете, явлении или действии. Особое место в образовательном процессе занимает внимание. В обучении успех начинается с сосредоточения внимания на изучаемом объекте.

Также внимание – это психическое состояние человека, от характеристики которого зависит успешность обучаемости детей младшего школьного возраста.

Необходимым условием знаний является внимание. У школьников оно не обладает большой устойчивостью. Дети не могут длительно сосредотачиваться в силу особенностей их нервной деятельности. В этом возрасте непроизвольное внимание преобладает над произвольным. Однако условия учебной работы требуют направлять и устойчиво сохранять внимание на том, что необходимо усвоить, а не на том, что привлекает внешней необычностью. В результате математического целенаправленного воздействия со стороны учителя, также активности детей уже в младшем школьном возрасте значительно развивается внимание.

Поэтому, ключевым моментом и важнейшим условием развития школьников начальных классов является необходимость развитие его произвольного внимания. Произвольное внимание помогает ребенку воспринимать, запоминать, осознанно понимать материал, действовать и следовать указаниям, понимать, что хочет учитель и действовать инстинктивно. Большой трудностью в обучении детей в начальных классах является низкий уровень развития произвольного внимания. Однако, несмотря на колоссальное количество литературы по данной проблеме, она остается недостаточно разрешенной и исследованной.

От уровня развития произвольного внимания зависит также развитие и формирование других когнитивных процессов, таких как память, мышление и различные интеллектуальные способности. Как бы ни был хорошо оснащен урок наглядными пособиями, как бы ни был он прекрасен по своему содержанию, учитель не достигнет своей цели — усвоения школьниками учебного материала — если он не сможет обеспечить устойчивого внимания учащихся.

Способами развития внимания в ходе занятия являются взаимная беседа, задавание вопросов, коллективное подведение итогов выполненного задания, наблюдение за тем, соответствует ли данное задание силам ребенка, а приемами, восстанавливающими внимание, являются уточняющие упражнения и игровые моменты во время занятия. Слова в наглядном пособии слишком длинные, вместо этого необходимо разукрасить буквы разными цветами, чтобы сразу прочесть и понять самые важные слова в нем. Чтобы привлечь внимание школьников, лучше постоянно менять предметы или заменять их один за другим. Только тогда будет развиваться устойчивость детского внимания. Считаю, что для развития детского внимания необходимы следующие упражнения:

"Сходства и различия". Учащимся предлагается сравнить различные объекты и понятия. Знакомые школьникам предметы: молоко и вода, корова и лошадь, самолет и поезд (можно представить в виде картинок). Определяются правильные ответы, ошибки, соотношение сходства и различия, доминирующие признаки и т.д.

«Узнай под другим углом». Открытие другого аспекта определенной вещи. Например, спичка не только горит и светится, но и уменьшается в размерах и весе. Учащимся рекомендуется открывать и определять особые свойства простых предметов: полиэтиленового колпачка, пенопласта и др. Принимаются во внимание конкретные ответы, могут быть проанализированы предложения и организованы дебаты.

«В поисках сходства». Упоминается конкретный предмет или явление, например, «вертолет». Вещи, похожие на вертолет, записывают по разным видовым признакам, а также сходные вещи можно записывать, группируя их по свойствам. Например, «птица», «бабочка» (летит, приземляется), «автобус», «поезд» (автомобиль) и т. д. Это задание предназначено для определения свойств предметов и классификации их по признакам.

Коррекционные задания. В коррекционных заданиях ребенку предлагается находить и вычеркивать определенные буквы в печатном тексте. Это основной тип упражнений, в которых ребенок имеет возможность почувствовать, что значит быть внимательным, и развивать состояние внутреннего сосредоточения. Выполнение коррекционных заданий способствует развитию концентрации внимания и самоконтроля при выполнении школьниками письменных работ.

В результате постоянного упражнения внимания учащихся должна развиваться внимательность как черта личности, проявляемая постепенно в разных условиях. А внимательность является предпосылкой появления учащихся сознательной дисциплинированности. Развитие внимания происходит эффективнее, если объем и продолжительность работы, требующей внимания, увеличивается постепенно.

Учителям начальных классов и родителям школьника стоит заниматься формированием у детей навыков и умений произвольной регуляции деятельности. Значимость развития внимания у детей младшего школьного возраста одно из главных регулятивных моментов в воспитании ребенка.

Практика показывает, что ученики начальных классов с большим интересом и старанием относятся к таким занятиям, на которых в качестве специальной учебной задачи ставится формирование внимания, организованности. Хорошо развитые свойства внимания и его организованность являются факторами, непосредственно определяющими успешность обучения в младшем школьном возрасте.

Использованная литература:

1. Баранова Э. А., Васильева Н. Н. Социально-личностное развитие детей: учебное пособие / Москва : Спутник+, 2015. – 142 с.;
2. Гусева Т. А Психология развития : учебное пособие / Бийск : АГАО им. В. М. Шукшина , 2014. – 138с.;
3. Внимание. - Связь уровня возбуждения и внимания в теории Канемана. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <https://libsib.ru/obschaya-psychologiya/vnimanie/svyaz-urovnyavozbuzhdeniya-i-vnimaniya-v-teorii-kanemana>. Дата обращения: 12.04.2019.

Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского»
Учитель начальных классов
Остапенко Ирина Михайловна



ПРИЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНИМАНИЯ УЧАЩИХСЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Проблема плохого распределения внимания учащихся и в частности школьников начальных классов достаточно распространена и вызывают беспокойство не только у родителей, но и у педагогов, и у психологов, работающих с детьми.

Значимость сформированности внимания в школьном возрасте имеет большое значение для успешности в учебной деятельности. Новые образовательные стандарты предполагают развитие регулятивных универсальных учебных действий, главным из которых являются именно регуляция внимания. Актуальность проблемы развития внимания школьников начальных классов объясняется увеличением количества школьников, испытывающих трудности в обучении из-за преобладания непроизвольного внимания, низкого уровня устойчивости и концентрации, отсутствия способности концентрироваться на одном предмете, не обращая внимания на отвлекающие факторы.

Внимание-направленность и концентрация сознания человека на каком-либо необходимом или интересующем его предмете, явлении или действии. Особое место в образовательном процессе занимает внимание. В обучении успех начинается с сосредоточения внимания на изучаемом объекте.

Также внимание – это психическое состояние человека, от характеристики которого зависит успешность обучаемости детей младшего школьного возраста.

Необходимым условием знаний является внимание. У школьников оно не обладает большой устойчивостью. Дети не могут длительно сосредотачиваться в силу особенностей их нервной деятельности. В этом возрасте непроизвольное внимание преобладает над произвольным. Однако условия учебной работы требуют направлять и устойчиво сохранять внимание на том, что необходимо усвоить, а не на том, что привлекает внешней необычностью. В результате математического целенаправленного воздействия со стороны учителя, также активности детей уже в младшем школьном возрасте значительно развивается внимание.

Поэтому, ключевым моментом и важнейшим условием развития школьников начальных классов является необходимость развитие его произвольного внимания. Произвольное внимание помогает ребенку воспринимать, запоминать, осознанно понимать материал, действовать и следовать указаниям, понимать, что хочет учитель и действовать инстинктивно. Большой трудностью в обучении детей в начальных классах является низкий уровень развития произвольного внимания. Однако, несмотря на колоссальное количество литературы по данной проблеме, она остается недостаточно разрешенной и исследованной.

От уровня развития произвольного внимания зависит также развитие и формирование других когнитивных процессов, таких как память, мышление и различные интеллектуальные способности. Как бы ни был хорошо оснащен урок наглядными пособиями, как бы ни был он прекрасен по своему содержанию, учитель не достигнет своей цели — усвоения школьниками учебного материала — если он не сможет обеспечить устойчивого внимания учащихся.

Способами развития внимания в ходе занятия являются взаимная беседа, задавание вопросов, коллективное подведение итогов выполненного задания, наблюдение за тем, соответствует ли данное

задание силам ребенка, а приемами, восстанавливающими внимание, являются уточняющие упражнения и игровые моменты во время занятия. Слова в наглядном пособии слишком длинные, вместо этого необходимо разукрасить буквы разными цветами, чтобы сразу прочесть и понять самые важные слова в нем. Чтобы привлечь внимание школьников, лучше постоянно менять предметы или заменять их один за другим. Только тогда будет развиваться устойчивость детского внимания. Считаю, что для развития детского внимания необходимы следующие упражнения:

"Сходства и различия". Учащимся предлагается сравнить различные объекты и понятия. Знакомые школьникам предметы: молоко и вода, корова и лошадь, самолет и поезд (можно представить в виде картинок). Определяются правильные ответы, ошибки, соотношение сходства и различия, доминирующие признаки и т.д.

«Узнай под другим углом». Открытие другого аспекта определенной вещи. Например, спичка не только горит и светится, но и уменьшается в размерах и весе. Учащимся рекомендуется открывать и определять особые свойства простых предметов: полиэтиленового колпачка, пенопласта и др. Принимаются во внимание конкретные ответы, могут быть проанализированы предложения и организованы дебаты.

«В поисках сходства». Упоминается конкретный предмет или явление, например, «вертолет». Вещи, похожие на вертолет, записывают по разным видовым признакам, а также сходные вещи можно записывать, группируя их по свойствам. Например, «птица», «бабочка» (летит, приземляется), «автобус», «поезд» (автомобиль) и т. д. Это задание предназначено для определения свойств предметов и классификации их по признакам.

Коррекционные задания. В коррекционных заданиях ребенку предлагается находить и вычеркивать определенные буквы в печатном тексте. Это основной тип упражнений, в которых ребенок имеет возможность почувствовать, что значит быть внимательным, и развивать состояние внутреннего сосредоточения. Выполнение коррекционных заданий способствует развитию концентрации внимания и самоконтроля при выполнении школьниками письменных работ.

В результате постоянного упражнения внимания учащихся должна развиваться внимательность как черта личности, проявляемая постепенно в разных условиях. А внимательность является предпосылкой появления учащимися сознательной дисциплинированности. Развитие внимания происходит эффективнее, если объем и продолжительность работы, требующей внимания, увеличивается постепенно.

Учителям начальных классов и родителям школьника стоит заниматься формированием у детей навыков и умений произвольной регуляции деятельности. Значимость развития внимания у детей младшего школьного возраста одно из главных регулятивных моментов в воспитании ребенка.

Практика показывает, что ученики начальных классов с большим интересом и старанием относятся к таким занятиям, на которых в качестве специальной учебной задачи ставится формирование внимания, организованности. Хорошо развитые свойства внимания и его организованность являются факторами, непосредственно определяющими успешность обучения в младшем школьном возрасте.

Использованная литература:

4. Баранова Э. А., Васильева Н. Н. Социально-личностное развитие детей: учебное пособие / Москва : Спутник+, 2015. – 142 с.;
5. Гусева Т. А Психология развития : учебное пособие / Бийск : АГАО им. В. М. Шукшина , 2014. – 138 с.;
6. Внимание. - Связь уровня возбуждения и внимания в теории Канемана. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <https://libsib.ru/obschaya-psichologiya/vnimanie/svyaz-urovnyavozbuzhdeniya-i-vnimanija-v-teorii-kanemana>. Дата обращения: 12.04.2019.

Алматинская область, Карасайский район, город Каскелен
КГУ «Средняя школа имени В.Г.Белинского»
Учитель начальных классов
Омарова Зульфия Агабековна



РАЗВИТИЕ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Одной из актуальных проблем современной школы является создание условий, способствующих развитию ребенка в системе обучения. С помощью учителя ребенок должен научиться рассуждать, а главное, анализировать различные факты и точки зрения, сравнивать их, задавать вопросы и пытаться самостоятельно искать на них ответы. Без самостоятельного мышления интеллектуальное развитие ребенка невозможно.

Школа является основным звеном образования, к которому общество предъявляет свой социальный заказ на формирование личности будущего гражданина. Современному обществу нужен человек, который мыслит самостоятельно, критически, способен анализировать проблему, способен принимать творческие и нестандартные решения, т. е. интеллектуально развитый человек. А интеллект определяется не суммой накопленных знаний, а высоким уровнем логического мышления.

В период младшего школьного возраста наблюдается прогрессирующий рост умственных возможностей ребенка. Это явление связано не только с возрастными изменениями, но, прежде всего, с интеллектуальными задачами, которые ребенок должен решать во время учебы в школе. Сфера понятий, которые ребенок усваивает в процессе школьного обучения, все шире расширяется и включает новые знания в различных областях. При этом осуществляется переход от конкретного понятия к абстрактному, обогащается содержание понятий: ребенок осваивает многообразие свойств и признаков предметов, явлений, а также их взаимосвязь; он знает, какие качества важны, а какие нет. От простых, поверхностных связей предметов и явлений ученик переходит к более сложным, глубоким, разносторонним. В процессе формирования понятий происходит развитие психических операций.

В процессе обучения в школе дети изучают несколько предметных курсов, каждый из которых обеспечивает психологическое и психическое развитие учащихся. Однако основным условием развития в начальной школе многих познавательных действий, особенно логических, является математика. Действительно, особая задача математического образования-вооружить школьников общими методами пространственного воображения и мышления, развить умение понимать суть решаемой задачи, умение прийти к правильному и логически правильному решению.

Используя потенциал и разносторонний материал данного предмета, можно проводить целенаправленную работу с целью развития мышления, творческих способностей школьников. Дисциплина математики позволяет развивать наиболее важные психические качества, такие как дедуктивные и аналитические, предсказательные и критические способности. Успешные уроки математики информируют о логических структурах и безграничных возможностях логического мышления, позволяют получать информацию о мире на основе логических выводов.

Под логическим мышлением понимается способность ребенка младшего школьного возраста самостоятельно выполнять простые логические действия (анализ, синтез, сравнение, обобщение и т.д.), а также составные логические операции (утверждения, опровержения, рассуждения с использованием индуктивных или дедуктивных логических схем).

Как показывает практика, одним из наиболее эффективных способов логического мышления в школьном возрасте является решение учащимися нестандартных логических задач. Они тренируют умы детей, расширяют кругозор. Нестандартные логические задачи представляют собой задачи на реализацию мыслительного процесса, связанные с применением понятий, операций к ним, различных математических конструкций. Предлагая учащимся такие задания, мы формируем их умение выполнять математические операции и одновременно развиваем их.

Наиболее эффективным методом развития знаний, умений детей в основных математических понятиях является игра. Игру следует рассматривать не как регулируемый процесс развития основных математических понятий, а как свободную деятельность, которую ребенок воспринимает осознанно, сопоставляет, выбирает пути и методы достижения результата, проявляет самостоятельность в преодолении трудностей на своем пути. Каждая дидактическая игра с математическим содержанием имеет свои задачи: развивать умение выполнять вычисления, знакомиться с простыми геометрическими фигурами, естественным порядком чисел, составом чисел и др.

Использование различных методов работы над заданием также способствует развитию мышления:

1. Решение задач различными способами.
2. Решение задач с недостающими или избыточными данными.
3. Работа над решенным заданием.
4. Моделирование текста задания.
5. Представить ситуацию, описанную в задании.
6. Самостоятельное составление учащимися заданий.

Игры создают условия, побуждающие детей помогать друг другу, вместе обсуждать результат работы, вызывать и развивать положительные эмоции. Цель логических игр-постепенно развивать изобретательность, развивать образное мышление, логику и способность делать гибкие суждения с помощью игр.

Дидактические игры различаются по содержанию обучения, познавательной деятельности детей, игровым действиям и правилам, организации и общению детей, роли учителя. Эти знаки характерны для всех игр, но в одних играх одни признаки более выражены, а в других – по-разному. Четкой классификации, группировки игр по видам не существует. Чаще всего с учебным содержанием связаны игры: игры на сенсорное восприятие, словесные игры, игры на знакомство с природой и другие.

Игры с предметами доступны детям, поскольку они основаны на непосредственном восприятии, что соответствует желанию ребенка реагировать на предметы и, таким образом, знакомиться с ними.

Словесные игры самые сложные, они не связаны с непосредственным восприятием предмета. Эти игры имеют большое значение для развития мышления ребенка, так как в них дети учатся самостоятельно высказывать мнения, делать выводы, не полагаясь на мнение других, замечать логические ошибки.

Игры-догадки-это когда перед детьми ставится задача и создается ситуация, требующая осмысления последующего действия. Игровые действия определяются заданием и требуют от детей целенаправленного действия в соответствии с поставленными условиями или созданными обстоятельствами. Дети делают обоснованные или обобщенные предположения. Эти игры требуют связывания знаний с ситуациями, установления причинно-следственных связей.

Сюжетные игры (диалоги). Игра-беседа основана на взаимодействии учителя с детьми, детей с учителем и детей друг с другом. Такое общение имеет особый характер игровых упражнений и игровых действий детей. Ценность этой игры-это требования к активизации эмоционально-мыслительных процессов: единство речи, деятельности, мысли и воображения детей. Эта игра воспитывает умение слушать и слушать вопросы учителя, вопросы и ответы детей, обращать внимание на содержание беседы, дополнять сказанное, рассуждать.

Таким образом, формирование логического мышления является важнейшей составляющей педагогического процесса. А развитие логического мышления является неотъемлемой и важной частью математических знаний. Его качества и основные аспекты необходимы детям для решения образовательных, развивающих и познавательных задач.

Использованные литературы:

1. Алексеева, О.В. Окружающий мир. Особенности изучения предмета в начальной школе / О.В. Алексеева, А.А. Арасланова. – М.: Издательский дом Академии Естествознания, 2017. –144 с.;

Атырау облысы, Құрманғазы ауданы, Құрманғазы ауылы
Құрманғазы аудандық жас туристер бекеті
Директордың әдістемелік жұмыстары жөніндегі орынбасары
Султанияева Индира Талгатовна



ҚОСЫМША БІЛІМ - ЖАН ЖАҚТЫ ДАМЫҒАН АЗАМАТ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛЫ

Аннотация. Мақалада қосымша білім берудің тұлғаның жан-жақты дамуына тигізетін ықпалы ғылыми-теориялық тұрғыдан қарастырылады. Қосымша білімнің оқушылардың шығармашылық әлеуетін арттырудағы рөлі, олардың зияткерлік және әлеуметтік дағдыларын дамытуға қосқан үлесі жан-жақты талданады. Сонымен қатар оқушылардың бос уақытын тиімді ұйымдастыруда қосымша үйірмелер мен секциялардың маңыздылығы қарастырылады. Зерттеу барысында қосымша білім беру ұйымдарының тиімділігі дәлелденіп, оларды ұйымдастыру жолдары ұсынылады.

Кілт сөздер: қосымша білім, оқушылардың шығармашылық дамуы, жан-жақты білім беру, үйірме, секция, тұлғаның әлеуеті.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі – жан-жақты дамыған, интеллектуалды, шығармашылық қабілеті жоғары азаматтарды қалыптастыру. Білім беру тек мектеп бағдарламасымен шектелмей, қосымша білім арқылы толықтырылуы тиіс. Қосымша білім беру – бұл оқушылардың бос уақытын тиімді пайдалануына, олардың жеке қабілеттерін дамытуына, өзіндік қызығушылықтары мен таланттарын шыңдауына бағытталған маңызды процесс.

Қосымша білім беру жүйесі оқушылардың білімдерін тереңдетіп қана қоймай, олардың әлеуметтік және мәдени тұрғыдан дамуына да ықпал етеді. Педагогикалық зерттеулер көрсеткендей, қосымша үйірмелерге қатысатын оқушылар өздерінің қабілеттерін ерте танып, болашақ мамандықтарын таңдауда дұрыс шешім қабылдайды. Қосымша білімнің келесі негізгі артықшылықтарын атап көрсетуге болады:

1. Жеке қабілеттерді дамыту – әрбір оқушының белгілі бір салаға деген бейімділігі әртүрлі. Қосымша білім беру арқылы балалар өздерінің шығармашылық және зияткерлік әлеуеттерін ашады.

2. Әлеуметтік бейімделу – үйірмелер мен секциялар оқушылардың қарым-қатынас жасау дағдыларын жетілдіреді, өз ойларын еркін жеткізуге үйретеді.

3. Кәсіби бағдарлау – қосымша білім беру ұйымдары арқылы оқушылар өздеріне ұнайтын кәсіпті ерте таңдай алады.

Бүгінгі қоғамда балалардың бос уақытын тиімді ұйымдастыру – маңызды мәселелердің бірі. Қазіргі технологиялық даму кезеңінде оқушылардың көпшілігі бос уақытын компьютерлік ойындар ойнауға немесе әлеуметтік желілерде өткізуге бейім. Бұл олардың денсаулығына, психологиялық жағдайына және оқу үлгеріміне теріс әсер етуі мүмкін. Осы тұрғыда қосымша білім беру ұйымдары балалардың бос уақытын тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

Үйірмелер мен секциялардың жұмыс істеу принциптері әртүрлі болуы мүмкін. Мысалы, шығармашылық үйірмелер (сурет салу, қолөнер, музыка, театр өнері) оқушылардың эстетикалық дамуына ықпал етеді. Спорт секциялары денсаулықты нығайтып, дене дайындығын арттырады. Робототехника, бағдарламалау, ғылыми-зерттеу бағытындағы үйірмелер оқушылардың техникалық және логикалық ойлау дағдыларын дамытады.

Қосымша білім беру тиімді болуы үшін келесі мәселелерге назар аудару қажет:

1. Қолжетімділік – қосымша білім беру ұйымдары барлық оқушылар үшін қолжетімді болуы керек. Әсіресе, шалғай ауылдардағы балаларға онлайн форматтағы курстар ұйымдастырылуы қажет.

2. Сапалы бағдарлама – әр үйірменің оқу бағдарламасы ғылыми негізделген, оқушылардың қызығушылығына сай болуы тиіс.

3. Білікті мамандар – қосымша білім беретін педагогтар жоғары кәсіби деңгейде болуы керек. Олардың тәжірибесі мен біліктілігі оқушылардың дамуына тікелей әсер етеді.

Қосымша білім беру жүйесі оқушылардың жан-жақты дамуы үшін маңызды құрал болып табылады. Үйірмелер мен секциялар оқушыларға өз қабілеттерін дамытуға, бос уақыттарын тиімді пайдалануға және болашаққа нық қадам жасауға көмектеседі. Сондықтан білім беру мекемелерінде қосымша білімнің қолжетімділігі мен сапасын арттыру – заман талабы.

Экологиялық білім беру қазіргі замандағы мектебімізде жүргізілетін маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Жер бетіндегі экологиялық жағдайдың күрделене түсуі, табиғи ресурстардың сарқылуы, климаттық өзгерістер және қоршаған ортаның ластануы сияқты мәселелер экологиялық білім берудің өзектілігін арттыра түседі. Экологиялық білім тек табиғат туралы ақпарат берумен шектелмей, оқушыларға қоршаған ортаға саналы көзқараспен қарауды, табиғатты қорғаудың маңыздылығын түсінуді және экологиялық мәдениетті қалыптастыруды мақсат етеді.

Экологиялық мәдениет – адамның табиғатпен үйлесімді өмір сүруіне, табиғи ресурстарды ұтымды пайдалануға және экологиялық қауіп-қатерлерді болдырмауға бағытталған қасиеттер жиынтығы. Оқушылардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру олардың қоршаған ортаға деген жауапкершілігін арттырумен қатар, болашақта экологиялық тұрғыдан саналы шешімдер қабылдайтын азамат ретінде тәрбиеленуіне ықпал етеді. Осыған байланысты, мектеп бағдарламасында экологиялық білім беруді тереңдетудің тиімді әдістерінің бірі – қосымша үйірмелер ұйымдастыру болып табылады.

Қосымша үйірмелер – оқушылардың экологиялық білімін жетілдірудің, практикалық дағдыларын дамытудың және табиғатпен тікелей қарым-қатынасын нығайтудың маңызды құралы. Мұндай үйірмелер мектеп бағдарламасынан тыс уақытта ұйымдастырылып, оқушыларға өздігінен зерттеу жүргізуге, тәжірибе жасауға, табиғат аясында іс-шаралар өткізуге мүмкіндік береді. Үйірмелер экологиялық мәселелерді теориялық және практикалық тұрғыдан зерттеуге бағытталғандықтан, оқушылар табиғатты қорғау шараларына белсенді түрде қатыса алады.

Экологиялық үйірмелердің негізгі бағыттары әртүрлі болуы мүмкін. Кейбір үйірмелер оқушыларға табиғатты бақылау әдістерін, өсімдіктер мен жануарлар дүниесін зерттеуді, экологиялық мониторинг жүргізуді үйретеді. Басқа үйірмелер экологиялық жобаларға, эко-акцияларға және сенбіліктерге қатысуға бағытталады. Сонымен қатар экологиялық тақырыптағы шығармашылық үйірмелер де маңызға ие, өйткені олар экологиялық мәселелерді өнер арқылы жеткізуге мүмкіндік береді.

Оқушылардың бос уақытын тиімді ұйымдастыру – олардың тұлғалық дамуының маңызды бөлігі. Бос уақытты дұрыс пайдаланбау білім сапасының төмендеуіне, әлеуметтік мәселелердің көбеюіне, сондай-ақ оқушылардың экологиялық мәселелерге немқұрайлы қарауына әкелуі мүмкін. Сондықтан қосымша үйірмелер экологиялық тәрбие беру үдерісінде маңызды рөл атқарады. Мұндай үйірмелер оқушылардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, оларды экологиялық жауапкершілікке үйретеді.

Қазіргі уақытта көптеген мектептерде экологиялық клубтар мен үйірмелер жұмыс істейді. Мұндай клубтардың жұмысы түрлі тақырыптық бағыттарды қамтиды: суды үнемдеу, қалдықтарды қайта өңдеу, жасыл аймақтарды көбейту, биоалуантүрлілікті сақтау және климаттық өзгерістерге бейімделу. Үйірмелер шеңберінде оқушылар экологиялық мәселелерді шешуге арналған жобалар әзірлейді, тәжірибелік жұмыстар жүргізеді және қоғамға экологиялық сауаттылықты насихаттайды.

Экологиялық білім беруде оқушыларды белсенді іс-әрекетке тарту – негізгі міндеттердің бірі. Тек теориялық білім берумен шектелу оқушылардың экологиялық санасын жеткілікті деңгейде қалыптастыра алмайды. Сол себепті қосымша үйірмелер оқушыларға табиғатқа қатысты нақты іс-әрекеттер жасауға мүмкіндік береді. Мысалы, экологиялық үйірмелер арқылы оқушылар мектеп ауласында ағаш отырғызу, көгалдандыру жұмыстарын жүргізу, мектеп маңындағы экологиялық жағдайды зерттеу, табиғи ортаны жақсарту бойынша ұсыныстар әзірлеу сияқты іс-шараларға қатыса алады.

Экологиялық мәдениетті қалыптастыруда мектеп пен қоғамның өзара әрекеттестігі маңызды рөл атқарады. Жергілікті экологиялық ұйымдармен, қоршаған ортаны қорғау мекемелерімен және жоғары оқу орындарының ғылыми орталықтарымен бірлесе отырып, экологиялық үйірмелердің жұмысын жүйелі

жүргізу тиімділік береді. Мұндай серіктестік нәтижесінде оқушылар экологиялық зерттеу жұмыстарына қатысу мүмкіндігіне ие болады, өз білімдері мен тәжірибелерін тереңдетеді.

Қосымша экологиялық үйірмелерді ұйымдастыру барысында бірнеше маңызды әдістемелік аспектілерді ескеру қажет. Біріншіден, үйірмелердің бағдарламасы оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес болуы тиіс. Кіші сынып оқушылары үшін ойын түрінде ұйымдастырылған экологиялық сабақтар мен эксперименттер қызықты болса, жоғары сынып оқушыларына ғылыми-зерттеу жұмыстары мен практикалық іс-шаралар тиімді. Екіншіден, үйірмелерде экологиялық мәселелерді шешудің жаңа тәсілдері ұсынылып, инновациялық технологиялар пайдаланылуы қажет. Үшіншіден, экологиялық үйірмелердің нәтижелілігін арттыру үшін оқушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз ететін интерактивті әдістер қолданылғаны жөн.

Сонымен қатар мектеп оқушыларының тілдік мәдениетін дамытуда көркем әдебиет пен поэзиялық клубтардың атқарар рөлі зор. Әдебиет – тек сөздердің жиынтығы ғана емес, ол адамның дүниетанымын кеңейтетін, шығармашылық қабілетін шыңдайтын құрал. Осы орайда, мектептердегі көркем әдебиет және поэзия клубтары оқушылардың тілдік қабілеттерін дамытудың маңызды әдістерінің бірі ретінде қарастырылады.

Көркем әдебиет пен поэзия клубтары оқушылардың сөздік қорын байытып, тілдің құрылымын тереңірек түсінуге көмектеседі. Оқушылар шығармаларды оқу және талдау барысында әдеби тілдің көркемдік құралдарын меңгереді, сөйлеу мәдениетін дамытады. Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде оқушылардың тілдік дағдыларын жетілдірудің түрлі әдістері қолданылады, бірақ олардың ішінде әдеби шығармалармен жұмыс істеу ең тиімді тәсілдердің бірі болып табылады.

Әдебиет арқылы оқушылар тек тілдік дағдыларын дамытып қоймай, рухани-адамгершілік тәрбиесін де алады. Әдеби шығармаларды оқу барысында олар түрлі кейіпкерлердің тағдырын түсінеді, қоғамдағы әртүрлі құндылықтарды таниды. Әдебиет – адамның ішкі жан-дүниесін тәрбиелеудің маңызды құралы. Осыған байланысты мектеп қабырғасында әдеби және поэзия клубтарын ұйымдастыру – оқушылардың жан-жақты дамуына ықпал ететін тиімді әдіс.

Поэзия клубтары оқушылардың тілдік мәдениетін арттыруда ерекше орын алады. Өлең – тілдің ең көркем әрі ықшам түрі. Оқушылар өлеңді жаттау, оны мәнерлеп оқу және өз бетінше жазу арқылы тілдің эмоциялық-экспрессивті қырларын меңгереді. Поэзия арқылы тілдің музыкалығы, ритмі, интонациясы жақсы сезіліп, оқушылардың сөйлеу мәнері қалыптасады. Сонымен қатар, өлең жазу процесі оқушыларды шығармашылық ойлауға баулиды, олардың ішкі сезімдерін сөз арқылы жеткізу дағдыларын дамытады.

Көркем әдебиет пен поэзия клубтарының тағы бір маңызды тұсы – оқушылардың бос уақытын тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік беруі. Қазіргі таңда жасөспірімдердің бос уақытын өткізу әдістері әртүрлі болғанымен, олардың барлығы бірдей пайдалы емес. Көптеген оқушылар әлеуметтік желілерде уақыт өткізіп, кітап оқуға деген қызығушылықтары төмендеп барады. Осы мәселені шешу үшін мектептерде әдебиетке қызығушылықты арттыратын шаралар ұйымдастыру қажет. Оқушыларға арналған поэзия кештері, жазушылармен кездесулер, әдеби сайыстар олардың әдебиетке деген ынтасын оятып, өз шығармашылығын дамытуға септігін тигізеді.

Әдеби үйірмелер арқылы оқушылар шығармашылық жұмыспен айналысуға мүмкіндік алады. Олар өздерінің эссе, әңгіме, өлең жазу қабілеттерін дамытады. Бұл өз кезегінде жазу мәдениетін жетілдіруге көмектеседі. Жазу дағдысын қалыптастыру арқылы оқушылар өз ойын жүйелі жеткізуге, ойлау қабілеттерін жетілдіруге машықтанады. Сондай-ақ, әдеби үйірмелер оқушыларды көпшілік алдында сөйлеуге дағдыландырады. Бұл олардың өзін-өзі еркін ұстауына, коммуникативтік қабілеттерін жақсартуға ықпал етеді.

Көркем әдебиет пен поэзия клубтары оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамытуда да маңызды рөл атқарады. Оқушылар шығармаларды талдау барысында мәтіндік құрылымды түсінуге үйренеді, жазушының идеясын тануға, оның қолданған көркемдік әдістерін анықтауға машықтанады. Бұл дағдылар жоғары оқу орындарына түскен кезде де, болашақ кәсіби қызметтерінде де үлкен көмегін тигізеді.

Қорытындылай келе, көркем әдебиет пен поэзия клубтары оқушылардың тілдік мәдениетін дамытуда маңызды рөл атқарады. Мұндай қосымша үйірмелер оқушылардың сөздік қорын байытуға, шығармашылық ойлауын дамытуға, әдеби талдау дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. Сонымен қатар, әдеби және поэзия клубтары оқушылардың бос уақытын тиімді ұйымдастыруға, олардың рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жалпы, қосымша білім беру жүйесі –

тұлғаның жан-жақты дамуына жағдай жасайтын маңызды құрал. Үйірмелер мен секциялар арқылы оқушылар өз қабілеттерін шындап, жаңа дағдыларды меңгеріп қана қоймай, қоғамның белсенді мүшесіне айналады. Осыған орай, мектептерде көркем әдебиет пен поэзия клубтарын кеңінен дамыту және олардың жұмысын жетілдіру – білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі болуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Айтмұхамбетова, Б.Қ. (2019). Қосымша білім берудің теориялық негіздері. Алматы: Білім баспасы.
2. Бектемісов, Ә. (2020). Оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамыту. Нұр-Сұлтан: Ғылым баспасы.
3. Омаров, Т.С. (2021). Қосымша білім беру және инновациялық әдістер. Шымкент: Оқулық.

«Жетісу облысының білім басқармасы» мемлекеттік мекемесінің «Талдықорған қаласының облыстық №1 «балабақша-мектеп-интернат» арнайы кешені» КММ

Тәрбиеші

Болатова Аида Асановна



АРНАЙЫ МЕКТЕПТЕГІ ТӘРБИЕ

Тәрбие дегеніміз- адамдарды қоғамдық өмірге және еңбекке дайындау мақсатын көздеп, жаңа ұрпаққа қоғамды тарихи тәрбие беру процесі болып табылады.

Тәрбие ұғымы кең мағынада әлеуметтік қоғамдық құрылыс ретінде барлық салаларын қамтиды: жанұя, мектепке дейінгі мекеме, оқу, тәрбие орындары, еңбек ұжымы, информатика құралдары және басқа орындар. Тәрбие процесі - күрделі диалектикалық процесс. Жас ұрпақ, бойына саналықты қоршаған ортаға адамгершілікті көз-қарасты, мектеп мақсатына сай, адамзат тарихының бай процестерін игеру. Тәрбие процесі - ұжымды дамытумен, қалыптастыруға бағытталған тәрбиеші мен тәрбиеленушінің мақсатты және өзара байланысты қызметі.

Тәрбиенің өмірмен, еңбекпен қоғам құрылысының практикасымен байланыс принципі. Бұл принциптің мәні- қоғамның экономикалық, әлеуметтік және рухани қатынастарын өмір шындығының моралі және әсемділікке көзқарасын тәрбие ісінде қолдау болып табылады. Осы принципті жүзеге асыру балаларды өмірге, еңбекке, мамандықты таңдауға, толық дайындауының шынайы алғышартын жасайды.

Естімейтін оқушылардың жеке басының адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру үшін, оның дербес әрекеттері ерекше маңызды, мұндай оқушылар тек мұғалімнің нұсқауы және олардың бақылауы мен әрекет жасаған кезде, ең алдымен үйретеді. Тәрбиеші тәрбие арқылы баланың түрлі іс- әрекеттерінің тиімді етуін ұйымдастырады, оның дамып жетілуіне қажетті материалдарды іріктеп алады, айналадағы табиғи және әлеуметтік ортаға көзқарасын дамытады.

Арнайы мектептерде оқытылатын естімейтін және нашар еститін оқушылардың сабақ үстінде тәрбиеші және құрбыларымен үнемі қатынасып отыруы нәтижесінде баланың адамгершілігі қалыптасып, өмір тәжірибесі молаяды. Оқушылардың тебіреністері, олардың эмоциялары, ең алдымен тәрбиеге байланысты. Сабақта көптеген көрнекіліктерді пайдаланылады, сол арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады. Арнайы мектепте тәрбие тәрбие мазмұнының рөлі аса зор. Мұғалім оқушыға тек бір жақты қарамай, оның мінез-құлқына, денсаулығына аса зор мән беру қажет. Кейбір балалар қарапайым нәрсені орындаудан бас тартады. Мұндай кезде мұғалімнің талап қойғыштығы болу керек. Балаға бас салып ұрыспай, оған түсіндіру, дұрыс жолға бағыт беруі тиіс.

Жанұя ортасы - әр бала үшін алтын бесік, қанатын қатайтып, үлкен өмірге аттандыратын мейірімді биік тұғыр. Гүл күнге қарап өсетін сияқты, бала да тәрбиешінің мінез-құлқына қарап, ер жетеді, өседі. Әр баламен жеке дара жұмыс жасап, әңгімелесіп, сырласу - тәрбиешінің ғанибетті ісі. Тәрбиешілер табиғи болуы қажет, олардың жылы жүрегі, мейірімді жүзі, аялы алақаны, ыстық құшағынан балаға дүние есігі ашылады, оның дүние танымы, өмірді танып білуінен басталады. Әр тәрбиешінің бойында, естімейтін және нашар еститін балаларға деген сүйіспеншілік, қамқорлық сезімі, елеулі рухани күштің, сезім сұлулығы мен мінез байлығының, өмірдің әр қырының жағымды үлгі-өнегесі болуы қажет.

Есту қабілеті бұзылған балаға мұғалімнің сабақта қалыптасқан қарым-қатынас стилінің тәрбиелік маңызы зор. Мұғалім мен оқушының сабақ үстіндегі қарым-қатынасын, олар балалар арасында үстем болатындай етіп ең жоғарғы адамгершілік қарым-қатынастар түрінде құрудың маңызы өте зор. Олар рухани байлықтарды әртүрлі қабылдайды. Осының салдарынан психикалық даму ерекшеліктері байқалады. Қоғамдағы қарым-қатынасты игеру балалардың жанұядағы қарым-қатынасына, жанұядағы мәдениетіне, педагогикалық жұмыс жүйесіне байланысты.

Мектепке дейінгі және мектеп жасындағы естімейтін балалардың негізгі іс-әрекеті-ойын. Ойын әрекеті балалардың психикасын, тұлғасын дамыту үшін маңызды. Естімейтін және нашар еститін балалар ойын әрекеттерінде қоғамдық өміріндегі формаларымен және қоршаған ортамен танысады. Арнайы мектептің сабақтарында жүргізілетін дидактикалық ойындардың да тәрбиелік мәні өте зор. Бұл жағдайда, кемістігі бар балалардың ұжымдық жұмысын ұйымдастыру формасы тәрбиелеуші фактор болып табылады, мұнда оқушылар бір-бірімен араласып, ортақ жауапкершілікті көтеріп, бір-біріне көмектеседі, тапсырмаларды шеше алмай жатқанда бір-біріне жандары ашиды. Міне, осы жағдайды арнайы мектептегі педагог, балалар арасындағы жолдастық, ізгі ниеттік қатынастарды қалыптастыруға, әдептілік және жолдастық сезімді тәрбиелеуге пайдаланады. Бәрінен де бұрын, назарын дидактикалық міндеттерді: балалардың ой-өрісін кеңейту, олардың өздерін қоршаған әлем туралы түсінігі мен білімін, табиғаттың өзара байланысты және өзара сабақтас құбылыстарды білу туралы білімін байыту танымдық мүдделерін дамыту міндеттерін шешуге бағыттайды.

Табиғатта жасалатын серуендеудің де маңызы зор. Табиғаттану бойынша серуендеу, оқушыларға өздерін қоршаған аймақтың жер бедерімен, өсімдіктерімен таныстырып, зерттеуді, оның ерекшеліктерін анықтауды мақсат етеді. Табиғатпен араласу- балаларда мейірімділік, қайырымдылық, сезімталдық қасиеттерін тәрбиелеудің тамаша мектебі. Кімде-кім бала кезінде табиғатқа немқұрайлы қарап, оның сұлулығын көре алмай, хайуандарға табиғаттағы әлсіз тіршілік иесі ретінде қарап, қамқорлық жасауды үйренбесе, кейін ондай балалардың адамгершілік мейірім күту қиын, өйткені, қайырымдылықтың жақын адамға деген нышаны адамға бала кезінен егіледі.

Тұлғаны қалыптастыруда және арнайы мектеп оқушының түзетуде келесідегідей жағымды жағдайларда қалыптастыру керек:

- Күн тәртібін орындау.
- Жекелеген қатынас
- Әр түрлі үйірмелерге қатысуы.
- Жүйелі қадағалау.

Естімейтін балаларға арналған мектептерде оқитын оқушылар тез шаршағыш болып келеді, сөздік қоры азболады. Қоршаған ортаның сөздерін ұғынуға қиналады. Естімейтін және нашар еститін баланы ұжымда тәрбиелеу, оның өз тәртібіне, жеке басының жауапкершілігіне тәрбиелеуді, барлық оқу міндеттерін орындауды талап етеді. Сондықтан да, естімейтін балаларға арнайы мектеп тәрбиешісінің алатын орны ерекше.

Тәрбиенің басты мақсаты- балаларды әлеуметтік ортаға бейімдеу, оларды әр тарапты дамыған қоғамның толық мүшесі етіп дайындау.

**Абай облысы Білім басқармасының Семей қалалық білім бөлімінің
"№30 жалпы орта білім беретін мектебі" КММ
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Самарханова Айжан Төлегеновна**

ҚАЗАҚ ПЕДАГОГИКАСЫ - САНАЛЫ ҰРПАҚТЫ ДҰРЫС ТӘРБИЕЛЕУДІҢ НЕГІЗІ

Қазақстандағы заманауи педагогикалық ғылым ұлы ағартушылар Ы.Алтынсарин, Ш.Уәлихановтың еңбектерінің арқасында дербес ғылым ретінде қалыптасты. XX ғасырдың 20-30 жылдарында оның дамуы мен қалыптасуына М.Жұмабаев, А. Байтұрсынов, Ж. Аймауытов, Қ. Жұбанов және т. б. ғалымдар баға жетпес үлес қосты. Алайда, осы уақытқа дейін Қазақстанда педагогикалық ғылымдарды қалыптастырудың бастауында тұрған қазақ ғалымдары мен ағартушыларының бай мұрасы толық зерттелмеген, олардың осы ғылымдарды дамытудағы рөлі толық анықталмаған. Қазақстанда қарқынды дамып келе жатқан ғылым ретінде педагогика тиімділігі олардың қалыптасу тарихын зерттеуге бағытталған жұмыстарға да байланысты деп санаймыз, өйткені Қазақстандағы педагогикалық ғылымдардың бүгінгі жағдайы мен одан әрі дамуы жекелеген ғалымдардың еңбектері мен тәжірибесін түсінуге негізделген.

Қазақ халқы педагогикалық идеяға бай: онда ұлттық мәдениеттің, халық педагогикасы мен халық психологиясының барлық реңктері мен нюанстары шоғырланған.

Қазақ педагогикасы - бұл қазақ мәдениеті аясындағы тәрбиенің ерекшеліктері; халықтың дәстүрлері, әдеттері, тұрмысы, этнопсихологиялық ерекшеліктері, қазіргі ұрпақ қалыптасатын әртүрлі этникалық компоненттердің педагогикалық ойының, тәжірибесі мен дәстүрлерінің синтезі, өскелең ұрпақты тәуелсіз өмірге дайындауда қолданылатын тәрбиенің көптеген құралдары, әдістері мен тәсілдері. Қазақ педагогикасының бірегей ерекшелігі-адамгершілік пен парасаттылыққа, жоғары моральдық және адами құндылықтарға баса назар аударатын бай халықтық педагогикалық білімнің мұрасы. Қазақ педагогикасы ұлттық бірегейлікті нығайтуға ықпал етеді, өзінің түркі тегіне баса назар аударады. Қазақ педагогикасын ұлттық тарихтың немесе ұлттық сананың бір бөлігі ретінде қарастыруға болады.

Қазақ педагогикалық ғылымы жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеу ғасырларынан өткен және дамыған ұлттық практика негізінде қалыптасты. Халық педагогикасындағы прогрессивті идеялар қазақ халқының рухын, ұлттық білім беру дәстүрлерін бойына сіңіре отырып, ұрпақтан-ұрпаққа беріліп отырды. Педагогикалық құндылықтар қайта жанданып, алдыңғы теориялардың мазмұны қайта бағаланып, білім берудегі жаңа тәсілдер мен тенденциялар қалыптасуда.

Қазақ халқы үшін алғашқы педагогикалық идеялардың пайда болуы VI–IX ғасырлардан, Күлтегін мен Тоныкөк ескерткішінен бастау алады. Бұл ескерткіштерде дүниетаным мен мифтік ойларды, сондай-ақ адамның адамгершілік бейнесін бейнелейтін құнды педагогикалық идеялар бар. Ескерткіштердің басты ойы-өз еліне қызмет ету, халықтың бірлігін сақтау және саналы азаматтарды тәрбиелеу. Күлтегін мен Тоныкөктің бейнелері ақылдылықты, данышпандықты, еңбекқорлықты, адалдықты, табандылықты білдіреді.

Аристотельден кейінгі «екінші ұстаз» атанған әлемге әйгілі ойшыл, ғалым Әбу Насыр Әл-Фараби адамзат тарихындағы ұрпақ тәрбиесінің эмбебап идеяларын жүзеге асыруда маңызды рөл атқарды. Әл-Фарабидің айтуы бойынша, нағыз мұғалім – адаспайтын, көп нәрсені білетін және ақыл мен ерік күшіне сәйкес келетін жалғыз адам. Мұндай ерекшеліктері бар мұғалім ғана оқушыға үлгі бола алады және халықты өзімен бірге алып жүре алады. Мұғалімнің педагогикалық шеберлігі-бұл оның сауаттылығы мен жан-жақтылығы ғана емес, сонымен қатар оқушыларды сендіру қабілеті.

Педагогикалық идеяларды қалыптастыру ғалым, дана ұстаз Махмұд Қашғаридың атымен және оның «Түркі тілдерінің сөздігі» еңбегімен байланысты. Бұл жұмыс тек лингвистикалық зерттеулерге арналған сөздік ғана емес, сонымен қатар ұрпақ тәрбиесіндегі тәжірибені қарастырады. М. Қашғари педагогикалық тұжырымдамасының негізі оқыту теориясы, білім беру, түсіндіру, оқыту принциптері, оқыту әдістері мен құралдары болып табылады. Білім-бұл тәжірибе жинақтау, ал оқыту-адамның толық дамуын, білімін, дағдыларын мен қабілеттерін игеруді анықтайтын мұғалімнің көшбасшылығының нәтижесі.

Шоқан Уәлиханов - білім беру мәселесін көтерген алғашқы ғалым. Ол қазақ дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын, фольклорын, эпостарын, халық музыкасын, ұлттық музыкалық аспаптарын алғашқы

зерттеуші болды. Оның ерекшелігі-қазақ мәдениетін зерттей отырып, орыс және Батыс мәдениеттерін де зерттеген. Қысқа ғана өмірінде ол тарихта, географияда, әдебиетте, этнографияда және басқа ғылымдарда із қалдырды.

Ыбырай Алтынсарин - алғашқы ұстаз, ақын, жазушы, ағартушы, қоғам қайраткері және ұлт мақтанышы. Оның білім берудегі, ағартудағы, ұлттық бағдарлардағы реформалар туралы мұрасын қазіргі қазақ педагогикасынан да көруге болады. Ол алғашқы қазақ мектебін ашып, қазақ балалар әдебиетінің негізін қалап, мұғалім болды. Ол халықтың ағартушылығын, қазақ балаларын оқытуды өзінің өмірлік парызы ретінде қабылдады.

Ыбырай қазақ жастарын оқуға үндеумен қатар адамгершілікке, махаббат, достыққа, еңбекке, жігерлілікке, тапқырлыққа, халқын сүюшілікке, қысқасын айтқанда, адам деген ардақты есімді ақтай алатын кісі болып шығуға үндеді. Балаға жастай дұрыс тәрбие беру бүкіл дүниежүзіндегі педагог – ғалымдардың ертеден бері үлкен көңіл аударып, айрықша көтерген мәселесінің бірі десек, XIX ғасырдың екінші жартысында қазақ даласынан оларға үн қосушы бірінші қазақ педагогі Ыбырай Алтынсарин. Бұл мәселе жөнінде ол көптеген педагогтердің, әсіресе орыстың алдыңғы саптағы ұлы педагог – ғалымдары К.Д.Ушинский, Л.Н.Толстой мен пікірлес болды. Осылайша, Ыбырай Алтынсарин қазақ қоғамының мәдениет пен экономика жағынан мешеу кезінде өмір сүріп, халқымыздың демократиялық мәдениеті мен өнерінің бір сыпыра саласында жаңадан өсіп өркендеуіне айқын жол ашып, баянды негіз жасады.

Ұлы Абай да жастарды тәрбиелеуге көңіл бөлді. Ол өзінің өлеңдері мен қара сөздері арқылы жас ұрпақты сыпайылыққа, достыққа, шешендікке, ар-намысты сақтауға, еңбекқорлыққа шақырды. Оның әрбір қара сөзі-педагогикалық теория. 15-ші, 17-ші, 23-ші, 29-шы және 32-ші қара сөздер тәрбие мәселелеріне арналған. Екінші қара сөзінде Абай, ең алдымен, балада еңбекқорлықты тәрбиелеу керек деп айтқан. Үшінші қара сөзінде Абай баршаны халық тарихын зерттеуге және мінездің жаман қасиеттерінен арылуға шақырады. Бесінші қара сөзінде Абай қазақтар қолөнерді үйренуі керек, бірақ білім мен дағдыларды игеру үшін көп жұмыс істеу керек дейді. 15-ші қара сөзінде Абай адам өзін-өзі тәрбиелеумен айналысуы керек деді. 17-ші қара сөзінде Адамның жан – жақты дамуы, ең алдымен, батылдық, ақыл мен жанның дамуы екенін атап өтті. Ұлы Абайдың философиясын, ойлары мен идеяларын дамытуды кейін Шәкәрім жалғастырды. Педагогикалық көзқарастар туралы айтатын болсақ, Шәкәрімнің идеялары оқыту ғылым мен білім беруді, адамзатты және тіпті азаматтықты дамытудың бірегей құралы екенін айтты. Ғылым мен білім-бұл ортақ байлық, өйткені олардың жемістерін барлығы пайдаланады.

Қазақ зиялыларының өкілдері А. Байтұрсынов, М. Жұмабаев, Ж. Аймауытов, М. Дулатовтың еңбектері халық педагогикасында өз орнын тапты. Ахмет Байтұрсынов - қоғам қайраткері, ғалым, түркітанушы, жазушы, публицист, ағартушы, қазіргі қазақ әліпбиінің авторы және ұлттық педагогиканың негізін қалаушы. Оның педагогикалық ойлары алғаш рет "Қазақ" газетінде пайда болды. Мақалада ол бастауыш білім адамға көз бен құлақ сияқты қажет деп жазды. Мектепте әдіскер бола отырып, А. Байтұрсынов шет тілдерін оқытуды оқушының ана тілі арқылы жүзеге асыру керектігін түсінді. Ол халықтық білім беруді жазуды үйренуден бастауды ұсынды.

Жүсіпбек Аймауытов - қазақ тіліндегі «Психология», «Педагогика» оқулықтарының авторы. «Кешенді оқу жолы», «Тәрбиеге жетекші», «Жан жүйесі және өнер таңдау» еңбектерімен алғаш рет қазақ тіліндегі дидактикаға ғылыми анықтама берді. Мұғалім педагогикалық процесте баланың ақыл-ойын, сезімін, ерік-жігерін, мінезін тәрбиелеу қажет екенін атап өтті. Ол сөздерді жаттаумен емес, берілген сөздің мағынасын түсінуді ұсынды.

Мағжан Жұмабаев халық педагогикасының дамуына зор үлес қосты. 1922 жылы «Педагогика» кітабын шығарды. Кітапта автор педагогика рухани күштерді, патриотизмді тәрбиелеуге және ұлтты сақтауға бағытталған, жас ұрпақты оқыту жолдарын көрсетеді деп жазады. Оның айтуынша, «Тәрбиенің мақсаты - ұлт өкілін тәрбиелеу!». Жаһандану және әлемдік қоғамдастыққа интеграция процесінде халықтық педагогиканы қайта қарау және қайта бағалау қажет. Бұл патриотизмге тәрбиелеуге, ұлттық бірегейлікті сезінуге, халық рухын оятуға және өз ұлтына деген мақтаныш сезімін оятуға ықпал етеді.

Қазақстанда педагогикалық ойдың қалыптасуы мен дамуы-бұл халықтың тарихы, менталитеті, мәдениеті, қазақтардың салт-дәстүрлері. Бұл қазақ педагогикасындағы ізашарлардың жанқиярлық еңбегі. Бұл жас ұрпақты тәрбиелеу және оқыту бойынша бүгінгі күнге дейін өзекті болып табылатын құнды идеялар. Бұл біздің педагогикамызды ерекше етеді.

г. Астана
ГКП на ПХВ “Школа - гимназия №32”
Учитель английского языка
Сыздыкова Сауле Жаналыковна

"ФОРМИРОВАНИЕ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА"

Учебная мотивация играет ключевую роль в образовательном процессе. Она определяет не только степень заинтересованности учащихся в изучении предмета, но и их успешность в обучении. В контексте уроков английского языка мотивация имеет особое значение, так как изучение иностранного языка требует не только усилий, но и устойчивого интереса. Мотивация учащихся может быть как внутренней (личная заинтересованность, стремление к самосовершенствованию), так и внешней (поощрения, оценки). Задача учителя — выстроить такой процесс обучения, который будет способствовать поддержанию и развитию мотивации учеников на протяжении всего курса. Типы мотивации:

1. Внешняя мотивация — обусловлена внешними факторами, такими как оценки, похвала, требования родителей или учителей. Такая мотивация может быть эффективной в краткосрочной перспективе, но для достижения длительных успехов важно, чтобы она была дополнена внутренней мотивацией.

2. Внутренняя мотивация — возникает из-за интереса ученика к самому процессу обучения, желания улучшать свои навыки и развивать способности. Это более устойчивый тип мотивации, способствующий долгосрочным результатам.

Методы и приемы формирования мотивации

1. Создание позитивной атмосферы на уроках. Важно создать такую атмосферу, где ученики будут чувствовать себя уверенно и комфортно. Открытость учителя, готовность поддержать каждого ученика, уважение к его мнению помогают снизить тревожность и страх перед ошибками, что способствует повышению мотивации к обучению.

2. Использование реальных материалов. Работа с аутентичными материалами (песни, видео, статьи на языке оригинала) помогает ученикам увидеть практическую ценность языка, что повышает их интерес. Также важно показывать ученикам, как знания языка могут быть полезны в реальной жизни.

3. Использование технологий и инновационных методов обучения. Интерактивные задания, онлайн-платформы, приложения для изучения языка делают процесс обучения более увлекательным и современным. Важно использовать мультимедийные ресурсы, игровые методики, которые способствуют вовлечению учеников и помогают сделать уроки более динамичными и интересными.

4. Мотивация через успехи и положительные эмоции. Постепенные успехи, даже в самых маленьких достижениях, создают положительный опыт, который укрепляет мотивацию. Важно похвалить учеников за усилия, внимание к процессу и улучшения, а не только за высокие результаты. Это помогает создать уверенность в себе и желание продолжать учёбу.

5. Индивидуализация и учет интересов учащихся. Задания, соответствующие интересам и потребностям учеников, значительно повышают их мотивацию. Например, можно предложить ученикам выбрать темы для проектов или исследований, которые их заинтересуют. Это дает возможность проявить творческий подход и активно включиться в процесс.

6. Постановка достижимых целей. Важно, чтобы цели урока были четкими и достижимыми. Поставленные задачи должны быть по силам ученикам, но при этом способствовать их развитию. Разбиение крупных целей на более мелкие задачи помогает учащимся видеть прогресс и не терять интерес к обучению.

Заключение. Формирование учебной мотивации учащихся на уроках английского языка — это сложный и многогранный процесс, который требует индивидуального подхода к каждому ученику. Важно учитывать различные типы мотивации и использовать разнообразные методы для поддержания и развития интереса к изучению языка. Создание положительной атмосферы, использование современных технологий, учет интересов учеников и поощрение за успехи — все это способствует не только повышению учебной мотивации, но и улучшению учебных результатов.

Учитель должен быть не только наставником, но и вдохновителем, который поддерживает интерес учеников и помогает им раскрыть потенциал в изучении английского языка.

**«Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Бөрлі ауданы білім беру бөлімінің
«Жас туристер станциясы» КММ
Қосымша білім беру педагогі
Имангазиева Аида Турарбековна**

«ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР»

«Біртұтас тәрбие бағдарламасы» аясында ұйымдастырылған тәрбие сағаты

Мақсаты:

Халқымыздың әдет-ғұрпы, салт-дәстүрі арқылы оқушылардың бойында асыл да адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру. Жас ұрпақтың санасына еліміздің ұлттық құндылықтарын сіңіру.

Тәрбиелігі: Бала тәрбиесі дәстүрлерінің өзекті негіздері: тілі мен діні, тарихы мен салт-дәстүрі, рухани-мәдениетке тәрбиелей отырып, күнделікті өмірде қолдануға баулу.

Дамытушылық: Ұлттық рухының кемелдене түсіп, туған халқына қызмет ету бағытындағы парыздылық қасиетінің қалыптасуына бағдар беру.

Көрнекілігі: Ұлттық құндылықтарға арналған суреттер, слайд, киіз үй, ұлттық тағамдар.

Тәрбие сағатының барысы:

I. Ұйымдастыру кезеңі: Амандасу, топқа бөлу.

Шаттық шеңбері.. Оқушылардың қолына киіз үйдің суреттері беріледі. Киіз үйдің есігін ашқанда төрдегі ұлттық аспаптарды көреді. Ұлттық аспаптар бойынша екі топқа бөліну. (домбыра және қобыз)

Киіз үй туралы оқушыларға қысқаша мәлімет беру

II. Ой-қозғау.

-Балалар қалай ойлайсындар ұлттық құндылықтар дегеніміз не?

-Бір ұлтты екінші ұлттан ерекшелендіріп тұратын не?

Мұғалім сөзі:

Әрине, балалар әр ұлттың өзіне тән өзгелерге ұқсамайтын құндылықтары болады. Бір ұлтты екіншілерінен ерекшелендіріп тұратын оның: тілі, әдет-ғұрпы, салт-санасы, мәдениеті, өнері, тағамдары, ұлттық қолөнері, тұрмыстық бұйымдары, ұлттық ойындары, мақал-мәтелдері, нақыл сөздері т.б. қасиеттері. Осылардың бәрі ұлттық құндылықтарға жатады. Ұлттық құндылықтарды әр ұлттың ата-бабалары өздерінің өмір сүру салтына байланысты шығарып, пайдаланып, дамытып ұрпақтарына мұра етіп қалдырып отырған. Оны әр ұлттың ұрпақтары сақтап заманына қарай дамытып отырулары керек.

III. Сан сұраққа саяхат

1-ші топқа

1) Төрт түліктің пірлерін ата (жылқы пірі- «Қамбар ата», түйе пірі —«Ойсыл қара», сиыр пірі- «Зеңгі баба», қой пірі- «Шопан ата», ешкі пірі- «Шекшек ата»)

2) Үй жануарларының төлін тап . (ешкі төлі-лақ, жылқы төлі-құлыншақ, түйе төлі-бота, сиыр төлі-бұзау, қойдың төлі-қозы. т.б)

2-ші топқа

1) Сүтті төрт түлік малдың аттарына байланысты ата

(қой, ешкі, сиыр сүті- сүт, бие сүті- қымыз, түйе сүті-шұбат)

2) Ұлттық ойындарды білесіз бе? (көкпар, қыз қуу, аударыспақ, теңге алу, арқан тарту, асық ойындары т.б)

Ендеше өзіміздің мықтылығымызды сынап ұлттық ойынның бірі арқан тарту ойынын ойнап көрелік.

2 топпен ұлттық ойынның бірі арқан тартыс ойыны ұйымдастырылады.

IV. Сыңарын тап (мақал-мәтелдің жалғасын табу)

«Сөз асылы – мақал» деп атам қазақ текке айтпаған ғой.

1-ші топқа

1. Жығылып жатып..... (сүрінгенге күлме)
2. Күлме досыңа.....(келер басыңа)
3. Еңбек етсең ерінбей.....(тояды қарының тіленбей)
4. Ақыл көпке жеткізеді.....(өнер көкке жеткізеді)

2-ші топқа

1. Әдепті бала арлы бала.....(әдепсіз бала сорлы бала)
2. Ұяда не көрсең.....(ұшқанда соны ілерсің)
3. Ауру қалса да(әдет қалмайды)
4. Өнер алды(қызыл тіл)

V.Сергіту

Балалар, ұлттық билердің әрбір қимылы ою-өрнекке байланысты алынған екен. Ендеше мына ұлттық ою-өрнектерге қарап әуенмен би қимылдарын жасаймыз. (ою-өрнекті слайд арқылы көрсету)

VI. Ұлттық құндылықтарымызды жіктеу.

Балалар, суреттен тағы қандай қазақтың ұлттық құндылықтарын көріп тұрмыз.

1-ші топқа

Ұлттық киімдерді атап топтастыру.

2-ші топқа

Ұлттық тағамдарды атап топтастыру.

Балалар қазақтың ұлттық тағамы көже мен бауырсақтан ауыз тиеді.

Қорытынды: Еркін микрофон әдісі.

1.Бүгінгі сабақта қандай ұлттық құндылықтармен таныстық, нені үйрендік?

2.Өз ой-пікірлерімен бөлісу.

Бүгінгі тәрбие шарасынан алған әсерлерін «Жақсы түсіндім», «Өте жақсы түсіндім», «Сұрақтарым бар» деген қоржынға түсіне сай асықтарды толтыру арқылы бөліп, қоржыннан өз сыйлықтарын алады.

Балалар, сабағымызды қорытындылай келе, біз өзіміздің ата-бабамыздан мұра боп кележатқан ұлттық құндылықтарымызды жоғалтып алмай, сақтап, қорғай білуіміз керек. Ұлттық құндылығын сақтамаған халық «Ұлт» деп саналмайды. Әрбір ұлт өзінің ұлттық құндылықтарын сақтауға тырысады, әрі қорғайды. Себебі, ұлттық құндылық-ұлттың тірегі.

Баршаңызға көп рахмет. Сау-саламатта болыңыздар!



КГУ "Общеобразовательная средняя школа №1" отдела образования Железинского района,
управления образования Павлодарской области

Логопед

Сыздыкбаева Яна Николаевна



КАК НАУЧИТЬ РЕБЕНКА ПРАВИЛЬНО ГОВОРИТЬ

Любящие и внимательные родители могут и без помощи специалистов привить своему ребенку навыки разговорной речи. Существует несколько рекомендаций логопедов, следование которым помогает взрослым ускорить обучение малышей говорить на первом году жизни, накопить их словарный запас и сделать их речь наиболее правильной. Причем можно использовать эти правила как при обучении детей, имеющих нормальное речевое развитие, так и тех, кто в таком развитии отстает.

Рекомендации логопедов:

-С первых минут жизни, дети начинают свое обучение. Они учатся всему: дышать, воспринимать окружающий мир. Первым и главным учителем для новорожденного ребенка является его мама. Поэтому очень важно, чтобы мама как можно больше общалась с малышом – улыбалась ему, ласково разговаривала с ним, пела ему песенки. Заблуждаются те, кто думает, что новорожденный ребенок ничего не понимает. Видя артикуляцию материнских губ, ребенок учится.

-Ребенок должен видеть движение губ матери, когда она с ним разговаривает. Ведь он старается подражать взрослым. Поэтому общаясь с ним, необходимо произносить слова без искажений, четко и правильно, растягивая ударные гласные. Если, например, малышу показывают собачку, то нужно проговаривать, выразительно артикулируя: «Это СО-БАА-КА. Собака говорит АА-В». Причем проговаривать слово нужно правильно, так как его пишут – сОбака, а не – сАбака.

-С полуторагодовалым ребенком, который уже сам пытается произносить слова, нужно разговаривать обычным образом, стараясь четко произносить звуки. Однако труднопроизносимое слово следует проговаривать громко и четко, с усиленной артикуляцией, глядя малышу в лицо. Это делают для того, чтобы помочь ему понять и усвоить произношение трудного слова.

-Не нужно заменять незнакомые или сложные слова более простыми. Например, показывая картинку с изображением бегемота, надо так его и называть. Не стоит также обобщать слова одним понятием. К примеру, слова «яблоко», «груша», «апельсин» так и следует проговаривать. Не нужно объединять их одним словом «фрукты». Чем больше слов услышит малыш, тем богаче будет его словарный запас.

-Специалисты рекомендуют использовать слова – противопоставления. Например, медведь большой, а зайчик маленький; одна игрушка веселая, а другая грустная; один зверек светлый, а другой темный; змейка ползет, а птичка летит. Таким образом, запас слов у малыша становится богаче, информация в его голове систематизируется. Все это в значительной мере поможет ему извлекать из памяти нужные слова при попытках говорить.

-В повседневной жизни мы редко пользуемся красочными эпитетами, применяя при разговоре простые глаголы. Поэтому для обогащения словарного запаса ребенка, развития его воображения и образного мышления первым помощником должна стать художественная литература. Иллюстрированные детские книжки нужно подбирать в соответствии с возрастом ребенка. Для закрепления образов в мозгу малыша, главное не забывать после прочтения сказки или стиха вместе с ним хорошенько рассмотреть соответствующие рисунки, охарактеризовать героев.

**"Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Орал қаласы білім беру бөлімінің
"№ 23 жалпы орта білім беретін мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Ермекова Эльмира Хахармановна**



АРЫСТАН БАП КЕСЕНЕСІ

Пән: Қазақ тілі Т2		Бөлім: 9. Қазақстан және «Ұлы Жібек жолы».		
Күні :		Д. Досжан «Жібек жолы» (үзінді)		
Сынып: 6		Педагогтің аты-жөні:		
		Қатысқан оқушылар: Қатыспаған оқушылар :		
Сабақтың тақырыбы: 17. Арыстан бап кесенесі				
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаттары		6. 2. 5. 1 коммуникативтік жағдаят бойынша диалогке қатысушылар өзара түсінісіп, ойларын толықтырып отыру 6. 5. 1. 5 етістіктің шақтарының (ауыспалы келер шақ) қызметін білу, ауызша және жазба жұмыстарда қолдану		
Сабақтың мақсаты :		Барлық оқушылар: орта көлемді шығармаларды түсіну, тақырыбы мен негізгі ойды анықтай алады.		
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі/уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 7 мин	«Психологиялық жағымды ахуал қалыптастыру: Жарқырап күнде ашылды, Айналаға нұр шашылды. Қайырлы күн! Біз көңілді баламыз, Қайырлы күн! Сәлемдесіп аламыз. Мақсатымыз- білім алу, Міндетіміз- еңбектену, Еңбектену арқылы, «5»-ке қолды жеткізу Үй жұмысын тексеру «Сен-маған, мен- саған» тәсілі. Сұрақтарға жауап береді. «Туған жер қандай тамаша!» тақырыбында ой бөлісу		«Қол шапалақ»	Слайд Үлестірмелі топтамалар Ауылдың суреттері
Сабақтың ортасы 12 мин 7 мин	1.Сөздікпен жұмыс. Жаңа сөздермен таныстырады, оқушыларға қайталатады, жаңа тақырыпқа байланысты сөздіктермен жұмыс. Айтылым Қосымша тапсырма Жеке жұмыс 3-тапсырма Топтық жұмыс Айтылым	Тыңдалым,айтылым. Жаңа сөздерді жазады, сөз тіркестерін, сөйлем құрастырады. Аудармасын мұғалімнің көмегімен айтып шығады. Құрылыс-стройтельство Зергер-ювелир Қақпа-ворота Қызықты-интересный Мәліметтер-сведения Орналасқан-расположен Айтайық «Ой қозғау». Тақырыпты болжау. Сабақ тақырыбын анықтау мақсатында интербелсенді тақтадан (кесенелер, ғимараттар) бейнеленген суреттер көрсетіледі. 	«Смайликте рр»	Оқулық сөздік слайд

8 мин	Айтылым Жұптық жұмыс тапсырма. Оқушы қажеттіліктеріне қарай қолдау көрсетіп, қосымша түсіндіреді ЕББҚ (Зейін тапшылығы және гипербелсенділік синдромы (ЗТГС) жеке қолдау көрсетіледі Жеке қажеттілігі бар оқушылар мұғалім көмегімен жұмысты орындайды. «Сәйкестендіру» кестесі беріледі.	«Болжау» стратегиясын қолданады. Айтылым Айтылым Сұрақтарға жауап беріндер. «Дүкенбай Досжан <<Жібек жолы>> романында Арыстан бап кесенесін суреттеген. Арыстан бап Қожа Ахмет Ясауидің ұстазы болған.» деген тұжырымы бойынша ой бөліседі. Диалог құрындар.  Жазылым Семантикалық картаны толтыр. Түсіндір. зат есім негізгі туынды күрделі деректі дерексіз қызғалдақ зергер Арыстан бап арқан күмбез ескерткіш ұста Оқылым Мәтінді оқы. Мәтіндегі ақпаратты пайдаланып, жазушының атынан өмірбаяндық мәтін жаз. Мәтін бойынша жоспар құр. Түсінгенінді айт. Айтылым Диалогті толықтырындар. Ол нені білгісі келді? Күмбездің асты немен қапталған? Бас зергер қандай кітап жазып жүр? Ескерткіштің қандай ерекшелігі бар? Айтылым Жағдаят: сен Түркістан қаласында тұрасың. Досың Түркістанға келетінін айтты. Ол сенен Арыстан баптың кесенесіне қалай баруға болатынын, жұмыс кестесін сұрады. Досыңа Арыстан бап кесенесі туралы айтып бер. Айтылым «ПОПС» формуласы. 	Дескриптор 3 балл -Негізгі ақпараттард ы жазады «Алма ағашы»	Слайд Оқулық
5 мин	Оқылым 5- тапсырма Жеке жұмыс 7-тапсырма Айтылым Жеке жұмыс	Жазылым Айтылым 6- тапсырма Жеке жұмыс	Дескриптор 5 балл -Мәтін жазады - Топтастырад ы. «ББҮ» Дескриптор 3 балл -Түсіндіреді -Талдайды «Өзін- өзі бағалау»	Оқулық слайд
5 мин	Айтылым 8-тапсырма Айтылым Ойтаразы	Айтылым Жағдаят: сен Түркістан қаласында тұрасың. Досың Түркістанға келетінін айтты. Ол сенен Арыстан баптың кесенесіне қалай баруға болатынын, жұмыс кестесін сұрады. Досыңа Арыстан бап кесенесі туралы айтып бер. Айтылым «ПОПС» формуласы. 	Дескриптор 3 балл -Сипаттайды - Топтастырад ы «Қоқыс жәшігі»	Таратпалар
5 мин				
Сабақтың соңы 3 мин	Үй тапсырмасын беру: 9- тапсырма Кері байланыс	Өз деңгейлерін анықтайды. «Рефлексия пирамидасы» тәсілі бойынша сұрақтарға жауап береді.		
Бағалау	Мұғалім формативті бағалауы бойынша қорытынды балын қояды. Смайликтер арқылы формативті бағалау жүргізіледі.			

**Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Күршім ауданы бойынша білім бөлімінің
«Ю.А.Гагарин атындағы №1 Күршім орта мектебі» КММ
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Кутпаева Раушан Рамазановна**

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНЕН БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Әдебиет сабағында жобалау және зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру қазіргі білім берудің басым бағыттарының бірі болып табылады. Дамытатын оқыту әдістемелері, семинарлар, ізденімпаздық сипаттағы элективті курстар, білім беру жобалары оқушылардың жеке бейімділіктерін жақсырақ есепке алуға мүмкіндік береді, бұл олардың оқудағы белсенді және дербес позициясын, өзін-өзі дамытуға, әлеуметтенуге дайындығын қалыптастыруға ықпал етеді. Екі әдіс те (жобалау және ізденіс) жай ғана дағдыларды ғана емес, құзыреттіліктерді, яғни практикалық іс-әрекетке тікелей байланысты дағдыларды қалыптастырады. Олар теориялық білімдердің ұтымды үйлесуі мен нақты мәселелерді шешу үшін практикалық қолдануына байланысты кең сұранысқа ие.

Білім алушылардың зерттеушілік ұстанымын қалыптастыру оңай шаруа емес. Балаларды ізденіс әрекеттеріне жылдар бойы дайындап, мектеп қабырғасында «ойды үйрету қажет еместігін, ойлауға үйрету керек» екенін үнемі есте сақтау қажет.

Оқушылардың зерттеу іс-әрекетін әртүрлі тәсілдермен көрсетуге болады: оқушылардың пәндік зерттеушілік әрекеті (алгоритм бойынша) және оқушылардың жобалау-зерттеу әрекеті (нақты әрекеттермен бекіту).

Білім беру жобасының, сондай-ақ зерттеудің негізі мәселені шешуге бағытталған идея болып табылады. Жобалау-зерттеу қызметін ұйымдастыру мынадай құрылымға ие: мотив, мәселе, мақсат, міндеттер, әдіс-тәсілдер, жоспар, іс-әрекет, нәтиже, рефлексия.

Ол әртүрлі ұйымдастыру формалары арқылы қажет: сабақ, бейіндік оқыту, топтық, жеке, жұптық жұмыс формалары оқушылардың жобалау және зерттеу іс-әрекетіндегі дағдыларын қалыптастыру. Оқушыларға арналған мұндай сабақтар - басқа психологиялық күйге көшу, бұл қарым-қатынастың басқа стилі, жағымды эмоциялар, жаңа сапада болу сезімі. Мұның бәрі олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, білімнің рөлін бағалауға және олардың практикада қолданылуын көруге мүмкіндік береді.

Қазақ әдебиеті өнер ретінде және оқу пәні ретінде маңызды тәрбиелік әлеуетке ие екеніне терең сенімдімін, оның жүзеге асуы білім беру ортасының ойластырылған ұйымдастырылуына, оқушы мен мұғалім арасындағы өзара әрекеттестіктің мазмұны мен формаларына байланысты. Еркін тұлғаны тәрбиелеуге ықпал ету мақсатында оқушыға іс-әрекеттің нысандары мен түрлерін өз бетінше таңдауға, оның нәтижелері үшін жауапкершілік сезімін қалыптастыруға нақты мүмкіндік беретін еркіндік принципін тәжірибеде жүзеге асыруды қамтамасыз ететін осындай оқу-тәрбие кеңістігін ұйымдастырамын. Әдебиет сабағы әрбір жасөспірімнің көркем сөз шығармаларының объективті мазмұнын түсіне отырып, әдебиетті жеке қабылдауын ынталандыруға, баға беруге немесе сөздік қорын байытуға, ойлау мен терең сезімдерге рухани азық табуға бағытталған оқу-танымдық іс-әрекетіне негізделуі керек.

Сондықтан мен бүгінде мен үшін әлі де маңызды сұрақтарды атап өтемін: «Зерттеу әдебиеті сабақтарын қалай ұйымдастыруға болады?», «Зерттеу тақырыбын қалай табуға болады?», «Оқушыларға көмектесу үшін қандай алгоритмдер беру керек?» және «Ең бастысы сабақты қалай қызықты және нәтижелі өткізуге болады?».

Барлығы сабақта мәселелік жағдаят құрудан басталатынын атап өткім келеді.

Педагогикалық жағдаяттар оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Сондықтан оқу процесінде оқушылар өз пікірін қорғайтын, қорғауда дәлелдер, аргументтер, фактілер келтіретін, оқушыны мұғалімге сұрақ қоюға итермелейтін, түсініксіз нәрсеге өздіктерінен жауап тауып, білімді түсінуге терең бойлайтын білім мен тәжірибені меңгеру әдістерін қолданамын. Мұндай жағдаяттар сыныптастардың жауаптарына, шығармаларына тәжірибемен, кеңестермен және жаңасын белсенді іздеумен байланысты сыни тұрғыдан шолу болып табылады. Біз өзімізді де, оқушыларды да осы деңгейдегі жұмысқа дайындай алатын болсақ, білім беру зерттеулері шынайы болады. Әңгіме тақырыптарға зерттеушілік көзқарасты кезең-кезеңмен дамыту, білім мен дағдыларды жинақтауда табандылықты қажет ететін, шығармашылық жұмысқа жол бола алатындай пайдалы жұмыс туралы

болып отыр. Зерттеу жұмыстарын әдебиетті оқытудың барлық кезеңдерінде ұйымдастыруға болады: мектеп оқушылары зерттеу тәсілінің кейбір элементтерін орта деңгейде меңгеруі керек, сонда шығармашылық дербестіктің ең жоғары деңгейіне көтерілу іс жүзінде мүмкін болмақ.

5-6 сынып оқушыларымен әдебиетті өнердің басқа түрлерімен – музыкамен, кескіндемемен, театрмен байланыстыра отырып бір емес, бірнеше рет қарастыруға тура келді. Балалардың алдында сұрақтар туындайды: сөз суретшісі болмыстың қандай да бір құбылысын тілдік құралдардың көмегімен суреттейді, өзінің сезімін, алған әсерін қалай жеткізеді және сол құбылыстар мен ішкі тәжірибелер суретшінің, композитордың шығармаларында қалай ашылады? Жазушылар, суретшілер, композиторлар жақын бейнелерді жасағанда қандай әдістерді пайдаланады?

Жоғары сыныптарда білім берудегі жобалық және ғылыми-зерттеу қызметі ғылыми танымның жалпы және жеке әдістерін оның барлық кезеңдерінде – қабылдаудан практикада қолдануға дейін енгізуді көздейді. Тәжірибеде бұған әдебиет тарихынан және оның қазіргі жай-күйінен алынған фактілерді зерттелетін материалдың мазмұнына енгізу арқылы, сонымен қатар оқушыларды әдебиетті ғылым ретінде ғылыми танудың әдістерімен таныстыратын мәліметтерді енгізу арқылы қол жеткізіледі. Бұл білім беруді бейінділеуге негіз жасайды және оқытудың ғылыми деңгейін арттыруды қамтамасыз етеді.

Зерттеу объектісіне қарай әдебиет пәні бойынша оқушы жұмыстарын мынадай түрлерге бөлуге болады:

- көркем шығарма мәтінінің көркемдік ерекшелігін, автор стилінің ерекшеліктерін, жазушы шеберлігін, образдар типологиясын анықтау мақсатында талдау жасалатын жұмыстар.

- қойылған мәселені шешу екі немесе одан да көп жұмыстарды салыстыру негізінде жүзеге асырылатын жұмыстар. Мәселелер әртүрлі сипатта болуы мүмкін – теориялық және әдеби, дүниетанымдық, эстетикалық, мәдени.

- әдебиет пен тарихты, философияны, тіл білімін біріктіруді көздейтін, оқушыларды гуманитарлық білімнің ортақтығын көре білуге, өнер мен өмір құбылыстарын талдаудың әртүрлі әдістемелік тәсілдерін меңгеруге үйрететін жұмыстар.

- тағдыры қала, облыс тарихымен (әдеби өлкетану) байланысты жазушылардың өмірі мен шығармашылығын зерттеуге арналған жұмыстар. Шығармаларды талдау, эпистолярлық және мемуарлық әдебиеттерді, сыни мақалаларды зерделеу негізінде оқушылар көркем-публицистикалық эссе түрінде оның тұлғасын қабылдауын көрсететін жазушының моральдық-психологиялық портретін жасай алады.

Қандай зерттеу объектісі болса да, ең бастысы, қойылған мәселе білім алушыларға өз бетінше немесе мұғалімнің көмегімен зерттеу жолын анықтауға, көркем шығармамен жұмыс істеуге қажетті әдіс-тәсілдерді таңдауға, талдауда бар дағдыларды қолдануға мүмкіндік береді.

Оқушылардың зерттеу әрекетін ұйымдастыруда келесі жұмыс алгоритмін қолданамын: мәселе мен зерттеу объектісін анықтағаннан кейін мәтінмен жұмысты ұйымдастыру қажет. Ол үшін алдымен зерттеу топтарының бірнеше сабақтарын өткіземін, онда оқушылардың жұмысты талдау әдістері туралы, әдісті таңдаудың тапсырмаға байланыстылығы, бақылау нәтижелерін қалай жазу керектігі туралы білімдерін жаңартып отырамын, содан кейін әр тақырып бойынша жеке консультациялар ұйымдастырамын. Қажетті материал жинақталып, талданғаннан кейін, тәуелсіз қорытындылар тұжырымдалып, кітапханада жұмыс істеуді ұсынуға, зерттелетін мәселе бойынша қолжетімді сын мақалаларды, монографияларды табуға болады. Оқылғанды талдау жұмыстың ажырамас бөлігіне айналуы тиіс болғандықтан, жоғары сынып оқушыларын сыни мақалаларды қарастыру, параллель рефераттарды салыстыру, аннотациялау, шығармашылық жұмыстар жасау әдістерін қолдана отырып және бір жұмысты талдаудың әртүрлі тәсілдерін салыстыруға үйрету қажет. Келесі кезең – мәселе бойынша ғылыми әдебиеттерді меңгеру барысында алынған жаңа білімді ескере отырып, мәтінді талдауға қайталап үндеу және оның нәтижелерін қайта қарау. Дәл осы тақырып бойынша жұмыстың реттілігі мәселенің тарихына, басқа зерттеушілердің пайымдауларына уәжді қызығушылықтың пайда болуына ықпал етеді, оқушылардың өзіндік ұстанымын анықтауға, өз зерттеулерінің жаңашылдық дәрежесін бағалауға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, жобалық-зерттеу іс-әрекетінде дағдыларды қалыптастыруға жағдай жасау бойынша жүйелі және мақсатты жұмыс оң нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді деп айтқым келеді.

Ғылыми-зерттеу іс-әрекетімен айналысатын оқушылар сабақта өздерін сенімді сезінеді, белсенділіктері артады, сауатты сұрақ қоюға үйренеді, ой-өрісі кеңейеді, коммуникативтілігі артады, мектептегі, облыстық ғылыми-тәжірибелік конференцияларға және түрлі деңгейдегі ғылыми-зерттеу жарыстарына белсенді қатысады.

**Жетісу облысы, Панфилов ауданы, Жаркент каласы
«Ш.Уалиханов атындағы орта мектеп» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Коргосбаева Балсулу Умиржановна**



БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫМЕН ЖҰМЫС КЕЗІНДЕ БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІНІҢ КЕҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Қазіргі жағдайда бастапқы білім баланың жеке басын жан-жақты дамытуға, оның шығармашылық әлеуетін ашуға және оның физикалық және психикалық әл-ауқатын сақтауға бағытталған. Оқу процесінің алдында оқушыларға белгілі бір білімді қамтамасыз ету ғана емес, сонымен қатар олардың танымдық қызығушылықтарын, шығармашылық ойлау қабілеттерін, сондай-ақ тәуелсіз ойлау іс-әрекетінің дағдыларын қалыптастыруға және дамытуға ықпал ету міндеті қойылады. Бұл мәселені шешу үшін белсенді оқыту әдістерін қолдануға жүгінуге болады.

Белсенді оқыту әдістері материалды тереңірек игеруге, оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына және олардың сыни ойлауын дамытуға ықпал етеді. Олар балаға оқу материалымен белсенді қарым-қатынас жасауға, өз білімін іс жүзінде қолдануға, ақпаратты талқылауға және талдауға, мәселелерді шешуге және шығармашылықпен ойлауға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушылардың тәуелсіз және зерттеушілік ойлау дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді, бұл олардың сәтті дамуы және қазіргі қоғамның өзгеріп отыратын талаптарына бейімделуі үшін маңызды.

Бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс кезінде белсенді оқыту технологиясына оқушылардың білім беру процесіне қатысуын арттыру үшін білім беру іс-шарасын өткізу кезінде қолданылатын әдістер жатады. Сабақ барысында оқытудың әр кезеңі үшін әр түрлі белсенді әдістер қолданылады, бұл оқушыларға қажетті ақпаратты жеткізу үшін мұғалімнің алдына қойылған міндеттерді тиімді шешуге мүмкіндік береді. Классикалық оқыту, әдетте, дайын білімді мұғалім жеткізеді, ал оқушылар оларды есте сақтайды және семантикалық жүктеме туралы ойланбастан автоматты түрде көбейтеді. Белсенді оқыту технологиясы оқушылардың белсенді ойлау және практикалық іс-әрекет процесінде білім мен дағдыларды өз бетінше игеруіне көмектеседі.

Бастауыш сынып оқушыларында оқытудың когнитивті мотивтері қалыптаспаған, сондықтан жағымды эмоциялар танымдық белсенділікті қалыптастыруға қызмет етуі мүмкін. Таңдау еркіндігін сезіну оқуды саналы, өнімді және тиімдірек етеді. Бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс істеу кезінде ұсынылатын оқытудың белсенді әдістері оқушылардың процеске толық қатысуы, бір-бірімен өзара әрекеттесуі және ақпаратты жақсы игеру үшін жаңа материалды дереу іс жүзінде қолдануы үшін оқыту іс-шарасын өткізуге мүмкіндік береді. Оқытудың белсенді әдістері келесі белгілермен сипатталады:

1. Оқушының ойлауын ынталандыру және белсенді қатысуы: белсенді оқыту әдістерінің негізгі белгілерінің бірі-оқушының оқу процесіне белсенді қатысуын талап ете отырып, оның ойлауын белсендіру қабілеті. Ақпаратты пассивті қабылдаудың орнына оқушы оқу материалымен ойлануға, талдауға және белсенді түрде өзара әрекеттесуге мәжбүр.

2. Оқу процесінде ұзақ белсенділік: кездейсоқ немесе қысқа мерзімді әрекеттерден айырмашылығы, оқытудың белсенді әдістері оқушының ұзақ уақыт белсенді жұмыс істеуін қамтамасыз етеді. Бұл дегеніміз, оқушы тек анда-санда ғана емес, бүкіл оқу процесінде белсенді болып қалады.

3. Шешімдерді әзірлеу мен іздеудегі тәуелсіздік: оқытудың белсенді әдістерінің тағы бір ерекшелігі-оқушының қойылған міндеттердің шешімдерін әзірлеу мен іздеудегі тәуелсіздігін ынталандыру. Оқушы тек дайын жауаптар немесе нұсқаулар алып қана қоймай, зерттеу, талдау және өз шешімдерін іздеу процесіне белсенді қатысады, осылайша өзінің сыни ойлауы мен мәселелік ойлауын дамытады.

4. Оқытуға ынталандыру: белсенді оқыту әдістерінің тағы бір маңызды белгісі-оқытуға ынталандыру. Белсенді әдістер оқушылардың қызығушылығы мен ішкі мотивациясын ынталандырады, оларға алған білімдерінің маңыздылығы мен қолданылуын түсінуге көмектеседі. Оқушылар оқу процесіне қатысады, өздерінің белсенді рөлін сезінеді және оқудағы мақсатты көреді, бұл материалды тиімдірек игеруге ықпал етеді.

Осылайша, оқытудың белсенді әдістері оқушылардың ойлауын жандандырумен, бүкіл оқу процесінде ұзақ белсенділікпен, шешімдерді әзірлеудегі тәуелсіздікпен және оқуға ынталандырумен сипатталады. Бастауыш сыныптарда оқушылардың жеке басын қалыптастыруға қатысты оқытудың белсенді әдістерін қолданатын көптеген технологиялардың ішінен мыналарды бөліп көрсетуге болады:

1. Интерактивті тақталар мен құрылғылар: сенсорлы тақталар немесе планшеттер сияқты құрылғыларды пайдалану оқушыларға білім беру мазмұнымен өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді. Бұл балалардың оқу процесіне белсенді қатысуына және олардың жеке басын қалыптастыруға ықпал етеді.

2. Мультимедиялық материалдар: аудио және бейне оқулықтар, презентациялар, компьютерлік бағдарламалар мен ойындар сияқты мультимедиялық материалдарды пайдалану қызықты және тиімді оқу ортасын құруға көмектеседі. Мұндай материалдар оқушыларды белсендіреді, олардың танымдық белсенділігін ынталандырады және олардың жеке қасиеттерінің дамуына ықпал етеді.

3. Жобалау қызметі: бастауыш сыныптарда жобалау қызметін ұйымдастыру оқушыларға алған білімдері мен дағдыларын практикада белсенді қолдануға мүмкіндік береді. Жобалар бойынша топтарда жұмыс істеу қарым-қатынас дағдыларын, тәуелсіздікті, шығармашылық ойлауды және жеке өсуді дамытуға ықпал етеді.

4. Рөлдік ойындар және драматизация: оқу процесінде рөлдік ойындар мен драматизацияны қолдану балаларға әртүрлі рөлдерді үйренуге, олардың эмоционалдық саласын, әлеуметтік дағдыларын дамытуға және олардың жеке басының қалыптасуына ықпал етеді. Ойын барысында балалар өз ойлары мен сезімдерін білдіре алады, эмпатияны дамытады және қақтығыстарды шешуді үйренеді.

5. Мәселелік жағдайлар мен міндеттер: оқушыларға шешімдерді белсенді іздеуді қажет ететін мәселелік жағдайлар мен міндеттерді ұсыну олардың сыни ойлауын, тәуелсіздігін, шешім қабылдауын және жеке қасиеттерін қалыптастыруға ықпал етеді.

6. Кооперативті оқыту: оқушылар шағын топтарда жұмыс істегенде, бір-бірімен ынтымақтасады және бір-біріне көмектеседі, коммуникативтік дағдыларды қалыптастыруға, әлеуметтік жауапкершілікті дамытуға, көшбасшылық қасиеттерді дамытуға, ұжымда жұмыс істей білуге және мәселелерді бірлескен күш-жігермен шешуге ықпал етеді. Кооперативті оқыту процесінде оқушылар білім мен идеялармен белсенді алмасады, ынтымақтастық пен қарым-қатынас дағдыларын дамытады, бұл олардың жеке басы мен әлеуметтік құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал етеді.

7. Технологияларды қолданатын жобалар: презентациялар, бейнероликтер, блогтар немесе веб-сайттар жасау сияқты заманауи технологияларды қолдануды қамтитын жобаларды жүргізу оқушыларға пән бойынша білімдерін тереңдетіп қана қоймай, цифрлық дағдыларды, шығармашылық ойлауды және тәуелсіздікті дамытуға мүмкіндік береді. Ол сондай-ақ жауапкершілік, табандылық және өзіне деген сенімділік сияқты жеке қасиеттерді қалыптастыруға ықпал етеді.

8. Ойын әдістері мен оқу бағдарламалары: ойын әдістері мен оқу бағдарламаларын пайдалану интерактивті және қызықты оқу ортасын құруға көмектеседі. Ойындар оқушылардың танымдық, әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын дамытуға ықпал ететін бәсекелестік, ынтымақтастық, есептерді шешу элементтерін қамтуы мүмкін. Мұндай әдістер балаларды белсендіреді және олардың жеке өсуіне ықпал етеді.

Бастауыш сыныптарда белсенді оқытудың бұл технологиялары білім беру процесінің тиімділігін едәуір арттыра алады, Оқушылардың жеке басының дамуын ынталандырады, олардың сыни ойлауын, коммуникативтік дағдыларын, шығармашылық әлеуетін және әлеуметтік құзыреттілігін дамытады.

Осылайша, оқытудың белсенді әдістері дәстүрлі оқыту әдістерімен салыстырғанда жақсы нәтиже береді. Оқу процесін ұйымдастырудың жаңа формаларын қолдана отырып, оқушының жеке басының дамуына үлес қосуға болады. Оқытудың белсенді әдістері мұғалімнің шығармашылық ізденісіне кең мүмкіндіктер береді, олармен танысу арқылы оқушылардың көшбасшылық қасиеттерін, ұжымда жұмыс істеу дағдыларын дамытуға, мәселелерді шешуде өз ұстанымдарын қорғауға ықпал етеді. Оқытудың белсенді әдістері оқушылардың зерттелетін пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, сараланған тәсілді қолдануға, сонымен қатар балалардың шығармашылық тәуелсіздігін дамытуға, әртүрлі білім көздерімен жұмыс істеуге үйретуге, жетістікке жету үшін жағдай жасауға мүмкіндік береді.

Жетісу облысы, Панфилов ауданы, Жаркент каласы
«Ш.Уалиханов атындағы орта мектеп» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Сарсенбаева Жамила Токтасыновна



"ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫН ДАМУ ТӘСІЛДЕРІ"

Аннотация. Мақалада қазақ тілін оқыту барысында ұстаздар мен бастауыш сынып оқушылары арасындағы тығыз қарым-қатынастың (ынтымақтастық), оқыту тәжірибесін заманауи білім беру тенденцияларымен сәйкестендіру маңыздылығы атап өтіледі. Ол сабақта оң нәтижелерге қол жеткізу үшін мұғалімдердің оқытудың жаңа технологиялары мен әдістерін қолдануда белсенді және жаңашыл болуы қажеттігін көрсетеді.

Түйінді сөздер: қазақ тілі, бастауыш сынып, оқу ынтымақтастығы.

Қазақ тілі – қазақ мәдениеті мен болмысының құрамдас бөлігі. Ол қазақ халқының бай тарихын, дәстүрі мен құндылықтарын қамтиды. Бастауыш сыныптан бастап қазақ тілін оқыту арқылы біз, мұғалімдер қауымы қазақ балаларының болашақ ұрпағы өз тамырымен байланысып, мұрасын түсініп, қайталанбас мәдени болмысын сақтай білуіне кепілдік береміз. Сол себепті де бастауыш сыныптан қазақ тілін оқыту өзіндік себептерге байланысты өте маңызды.

Тілдік әртүрлілік салауатты лингвистикалық экожүйені сақтау үшін өзекті рөл атқарады. Бастауыш сыныптан бастап қазақ тілін оқыту арқылы біз қазақ тілінде сөйлейтін жаңа ұрпақты тәрбиелеу арқылы тілдік әртүрлілікті насихаттаймыз. Көптілділік немесе бірнеше тілде сөйлеу қабілеті когнитивтік икемділік, шығармашылық және мәселелерді шешу дағдыларын арттыру сияқты когнитивтік артықшылықтармен де байланысты. Ендеше, қазақ тілін жастайынан оқыту бірнеше тілді меңгерген жан-жақты дамыған жеке тұлғаның қалыптасуына ықпал етеді.

Тіл – қарым-қатынас құралы, ал қазақ тілін білу балаларға қатарластарымен, отбасы мүшелерімен және қоғамдастықтарымен тиімді қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ олардың басқа қазақ тілінде сөйлейтіндермен араласуына, мәдени іс-шараларға, рәсімдерге және қоғамдық жиындарға қатысуына мүмкіндік беру арқылы қоғамдық бірлік сезімін оятады. Оның үстіне тіл – қоғамға, ұлтқа қатыстылық пен мақтаныш сезімін тудыратын, қоғамдық келісім мен ұлттық бірлікке ықпал ете алатын маңызды фактор.

Қазақ тілін жетік меңгеру орыс тілінде білім алатын бастауыш сынып оқушыларының білім алуына және экономикалық мүмкіндіктеріне жол ашады. Бұл оларға мемлекеттік тіліміз қазақ тіліндегі әдебиеттерді, тарихты және олардың жан-жақты білім алуына қажетті басқа да мәдени ресурстарды алуға мүмкіндік береді. Бұған қоса, Қазақстан мемлекет ретінде дамуын жалғастыра отырып, қазақ тілін білу мемлекеттік басқару, академиялық орта, бизнес және туризм сияқты әртүрлі кәсіби салаларда артықшылыққа айналуы мүмкін, бұл балаларға жақсы жұмыс перспективалары мен экономикалық ұтқырлықты қамтамасыз етеді.

Соңғы жылдары жаһандану, урбанизация және басқа да факторлардың әсерінен тілді қолдану деңгейінің төмендеуіне байланысты қазақ тілін үйрену мемлекеттік өзекті міндеттердің біріне айналды. Тілін жоғалтқан ұлтты жою оңай екенін ескерсек, қазақ тілін бастауыш сыныптан бастап оқыту арқылы біз қасиетті тілімізді сақтап қалуға және оның ұрпақтан-ұрпаққа жалғасын табуына өз үлесімізді қоса

аламыз. Бұл - мәдени мұраға, білім саласын дамытуға және бүлдіршіндеріміздің және жалпы қоғамның әлеуметтік әл-ауқатына салынған инвестиция.

Бастауыш сынып оқушыларына қазақ тілін оқыту үдерісінде оқу ынтымақтастығын ұйымдастыру бірнеше негізгі аспектілерді қамтиды:

Мұғалімдер арасындағы ынтымақтастық. Қазақ (орыс) тілі мұғалімдері оқу бағдарламасын, сабақ жоспарын және оқу-әдістемелік кешендерді әзірлеуде топ болып жұмыс істеуі керек. Олар ынтымақтастық құру барысында идеялармен, ресурстармен және озық тәжірибелермен алмасады және тіл үйренудің үйлесімді әрі тиімді бағдарламасын жасау үшін бірлескен әрекетті жүзеге асырады.

Ата-аналардың қатысуы. Ата-аналар үйде тіл үйренуді қолдауда маңызды рөл атқарады. Мұғалімдер ата-аналарды балаларының үлгерімі туралы ақпараттармен үнемі жаңартып отыру, оқу ресурстарымен бөлісу және оларды тілге қатысты іс-шараларға тарту арқылы қамтамасыз ете алады. Сондай-ақ ата-аналар күнделікті балаларымен әңгімелесулер құру арқылы және іс-әрекеттерде қазақ тілін қолдану арқылы үйде тіл үйренуді жақсартуға мүмкіндік алмақ.

Пәнаралық ықпалдастық. Сөздік қор мен тілдік дағдыларды нығайту үшін тіл үйренуді басқа пәндермен біріктіре алу да қажет. Мысалы, мұғалімдер математика, дүниетану сабақтарында қазақ тілінің лексикасы мен сөз тіркестерін енгізіп, тіл үйрену процесін оқушылар үшін мазмұнды әрі өзекті етеді.

Деңгейлік саралап оқыту технологиясы. Бастауыш сынып оқушыларының оқу стильдері мен қабілеттері әртүрлі, сондықтан олардың әртүрлі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін деңгейлік саралап оқытуды қамтамасыз ету маңызды. Мұғалімдер тіл үйренуді барлық оқушыларға қызықты және тартымды ету үшін көрнекі құралдар, ым-ишара, әндер, ойындар және әңгімелеу сияқты оқытудың әртүрлі стратегияларын пайдалана алады.

Шынайы тілдік материал. Төл қазақ тілімен танысу кіші жастағы оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда аса қажетті. Мұғалімдер жасына және тіл деңгейіне сәйкес ертегі кітаптары, әндер, бейнелер және ойындар сияқты шынайы материалдарды пайдалана алады. Олар сондай-ақ балалар қызығатын, сүйсіне тыңдайтын қазақ тілінде сөйлейтін қонақ ретінде спикерлерді шақыра алады немесе шынайы тіл тәжірибесін алу үшін далалық сапарлар ұйымдастыра алады.

Бағалау және кері байланыс. Үнемі бағалау және кері байланыс оқушылардың үлгерімін бақылау және оқуды сәйкесінше реттеу үшін маңызды. Мұғалімдер оқушылардың тілді меңгеру деңгейін бағалау үшін викториналар, тесттер, ауызша презентациялар және жобалар сияқты формативті және жиынтық бағалауды пайдаланады. Сондай-ақ олар оқушылардың тілдік дағдыларын жақсартуға көмектесу үшін сындарлы кері байланыс береді.

Біліктілікті арттыру. Мұғалімдердің тілі мен мұғалімдік шеберлігін арттыру үшін үздіксіз кәсіби даму қажет. Мектептер мұғалімдерге қазақ тілін кіші жастағы оқушыларға оқытуға байланысты семинарларға, конференцияларға және оқу бағдарламаларына қатысу мүмкіндігін береді. Мұғалімдер кәсіби әдебиеттерді оқу және онлайн тіл курстарына қатысу сияқты өздігінен білім алумен де айналыса алады.

Технологияларды біріктіру. Тіл үйренуді қолдаудың қуатты құралы – жаңа педагогикалық технологияларды қолдану.

Расында да, оқу-тәрбие үрдісіне жаңа педагогикалық технологияларды енгізу тәрбиешілерден белсенді, жаңашыл көзқарасты талап етеді. Пән мұғалімдерінің оқытудың жаңа технологияларына бейімделіп, тиімді пайдалана білуі өз сабақтарында оң нәтижелерге әкелуі мүмкін. Оқытудың жаңа технологияларын тиімді пайдалану мұғалім мен оқушы арасындағы тығыз қарым-қатынасты нығайтуды, оңды құралдар арқылы сапалы білім беруге ықпал етуді де қажет етеді.

Осыны ескере отырып, сабақта жаңа технологияларды қолдануға байланысты педагогикалық шеберлік пен құзыреттіліктерді дамытуға басымдық беру маңызды. Мұғалімдердің мемлекеттік білім беру стандарттарына сәйкес келетін жаңа педагогикалық технологияларды меңгеруіне ынталандыру және қолдау көрсету керек. Бұл оқушылар арасында белсенділікті, сыни ойлауды және белсенді оқуды ынталандыратын интерактивті платформаларды, бірлескен құралдарды және басқа сандық ресурстарды пайдалануды қамтуы мүмкін.

Білім беруде жаңа педагогикалық технологияларды енгізу педагогтардан осы технологияларды меңгеруде жаңашылдық пен белсенділікті талап етеді. Осылайша, біз балаларға сапалы және тиімді білім беруді қамтамасыз ете аламыз.

Мәдени әсер ету. Тілдің мәдени контекстін түсіну тілді тиімді үйрену үшін өте маңызды. Мұғалімдер өз сабақтарына қазақ (орыс) тілінің салт-дәстүр, әдет-ғұрып, мереке, әдеби кештер сияқты

мәдени элементтерін енгізіп, сондай-ақ балалармен өз білімі мен тәжірибесімен бөлісу үшін ана тілінде сөйлейтіндерді немесе мәдениет сарапшыларын шақыра алады.

Икемділік және бейімділік. Кіші жастағы оқушыларға қазақ тілін оқыту балалардың өзгермелі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін икемділік пен бейімделуді талап етеді. Мұғалімдер оқушылардың үлгерімі мен кері байланыс негізінде оқыту тәсілдерін, материалдарын және бағалауды өзгертуге дайын әрі тілді оқыту әдістерін үздіксіз жетілдіру үшін балалардың, ата-аналар мен әріптестердің кері байланысына ашық болуы керек.

Жалпы алғанда, бастауыш сынып оқушыларына қазақ тілін оқыту үдерісіндегі білім беру саласындағы ынтымақтастық мұғалімдердің, ата-аналардың және басқа да мүдделі тараптардың бірлескен күш-жігерін, тіл үйренуді мектеп өмірінің әртүрлі аспектілеріне біріктіруді және балалар үшін мағыналы тіл үйрену тәжірибесі эффективті жүзеге асыру үшін үздіксіз кәсіби дамуды қамтиды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Рахметова Р. Кіші жастағы оқушылардың тілін дамыту. Алматы, 1978.
2. Оразбаева Ф.Ш., Рахметова Р.С. Қазақ тілін оқыту әдістемесі: Оқу құралы. – Алматы: 2006.-170 бет
3. Жұмабаева Ә. Қазақ тілін дамыта оқытуда әңгіме әдісін қолдану. «Бастауыш мектеп». №11-12. 2006ж.
4. Буняев М. Подготовка учителя – решение проблемы информатизации //Информатика и образование. 1991. №4. Стр. 93-95
5. Жұмашева Т.С. Оқытудың жаңа технологияларын білім салаларында қолданудың ерекшеліктері. «Бастауыш мектеп». №2. 2007ж.

Қарағанды облысы, Бұқар жырау ауданы, Доскей ауылы
“Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ЖББМ” КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Кейкенова Карлыгаш Нисаповна



БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕ МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ МЕН ҚҰРАЛДАРЫН ПАЙДАЛАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Қазіргі жағдайда жас ұрпақты тәрбиелеудің маңызды құрамдас бөлігі ақпараттық мәдениетті дамыту болып табылады. Өскелең ұрпақ бүгінде уақыт пен нақты кеңістікте ғана емес, медиа кеңістігінде де бар. Бұл объективті құбылыс Қазақстан Республикасының мемлекеттік білім беру стандарттарын енгізу үшін білім беруді жаңғырту процесінде ескерілуі керек.

Жаңа коммуникация құралдарының бар екендігін шындыққа айналдыра отырып, педагогика бастауыш білім беру жүйесіне жаңа ақпараттық технологияларды енгізудің мақсаттылығы мен уақытылылығын белгілеуі керек. Бастауыш сыныпта оқушының қабілетінің дамуы көптеген факторларға, соның ішінде оқу материалын оның қабылдауына қаншалықты көрнекі және ыңғайлы екендігіне байланысты. Сабақ жарқын, әсерлі, эмоционалды, ең бастысы - нәтижелі болуы керек. Сонда ғана балаларға берілген білім ұзақ уақыт есте сақталып, оның барлық кейінгі білімі негізделетін іргетасы берік

қаланбақ. Дәстүрлі оқыту әдістері мен заманауи ақпараттық технологиялардың үйлесімі мұғалімге осы күрделі міндетті шешуге көмектесе алады.

АКТ-ны оқу-тәрбие процесіне енгізу мұғалімге сабақта оқу-танымдық іс-әрекетінің әртүрлі формаларын ұйымдастыруға, оқушылардың белсенді және мақсатты өздік жұмысын жасауға мүмкіндік береді. АКТ-ны іздеу, жинақтау және дереккөзбен жұмыс істеу мүмкіндігін, оның ішінде Интернетті қамтамасыз ететін білім беру ақпаратына қол жеткізу құралы, сондай-ақ ақпаратты жеткізу және сақтау құралы ретінде қарастыруға болады. Оқу процесінде АКТ-ны қолдану оқу материалын меңгеру сапасын жақсартады және оқу әсерлерін күшейтеді.

Академик А.П. Семеновтың «Адамды ақпараттық әлемде өмір сүруге үйрету – қазіргі мектептің ең маңызды міндеті» деген сөзі әрбір мұғалімнің іс-әрекетінде шешуші орын алуы тиіс. Осы мақсаттарға жету үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды бастауыш сынып мұғалімінің іс-тәжірибесінде қолдану қажет болады. Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда АКТ-ны қолданудың орындылығы олардың жас ерекшеліктерімен, мысалы, ауызша-логикалықпен салыстырғанда көрнекі-бейнелі ойлаудың жақсы дамуымен, сондай-ақ анализаторлардың біркелкі және жеткіліксіз дамуымен дәлелденеді.

Бастауыш мектепті ақпараттандыру қазіргі білім сапасына қол жеткізуде және 21 ғасыр баласының ақпараттық мәдениетін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Осыдан АКТ-ны қолданудың мақсаттары:

- оқу мотивациясын арттыру;
- оқу процесінің тиімділігін арттыру;
- оқушылардың танымдық саласын белсендіруге ықпал ету;
- сабақты өткізу әдістемесін жетілдіру;
- оқыту мен тәрбиелеудің нәтижелерін дер кезінде қадағалау;
- өз жұмысымызды жоспарлау және жүйелеу;
- өзін-өзі тәрбиелеу құралы ретінде пайдалану;
- сабақты (оқиғаны) сапалы және жылдам дайындау.

Бастауыш білім беруді ақпараттандыру келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылады:

• АКТ-ны дидактикалық оқу құралы ретінде пайдалану (дидактикалық құралдарды, әртүрлі пәндер бойынша дайын компьютерлік бағдарламаларды жасау және пайдалану, өз жұмысында интернет ресурстарын пайдалану және т.б.);

• АТ-ны пайдалана отырып сабақ өткізу (сабақтың белгілі бір кезеңдерінде АТ қолдану, білімді бекіту және бақылау, топтық және жеке жұмыстарды, сыныптан тыс және ата-аналармен жұмысты ұйымдастыру үшін АТ қолдану);

• АКТ пайдалана отырып, бастауыш мектеп оқушыларының жобалық іс-әрекетін жүзеге асыру.

Мультимедиялық сабақтар келесі дидактикалық міндеттерді шешуге көмектеседі:

- пән бойынша негізгі білімді меңгеру;
- алған білімдерін жүйелеу;
- өзін-өзі бақылау дағдыларын қалыптастыру;
- жалпы оқу мотивациясын қалыптастыру;
- оқушыларға оқу материалы бойынша өздік жұмыста оқу-әдістемелік көмек көрсету.

Қазіргі қазақстандық білім беруде көрнекілік түрлерінің бірі ретінде мультимедиялық оқыту құралдарын пайдалануға ерекше көңіл бөлінеді. Ұсынылған материалдың көрнекілігі оқушының қабылдауының негізгі арналарының қатысуына байланысты оны меңгеру деңгейін арттырады. Қабылдау түріне қарай А.В. Федоров оқу процесінде қолданылатын мультимедиялық құралдардың классификациясын береді. Оларды аудиовизуалды, визуалды, дыбыстық деп бөледі.

Аудиовизуалды оқыту құралдарына оқушыға көрнекі және есту арқылы әсер ету мен қабылдауға арналған техникалық ресурстар мен медиа мәтіндер жатады. Мысалға:

1) оқушылардың алған білімдерін талдау және синтездеу, себеп-салдарлық байланыстарды орнатудағы әмбебап оқу қызметін дамытуға бағытталған оқу бейнефильмдері, фильмдер, мультфильмдер, бейне роликтер мен бағдарламалар. Оқытудың аудиовизуалды әдісінің бұл техникалық құралдары мәнерлі, сабақ барысында аз уақытты қажет ететінін, бірақ сонымен бірге ақпараттың көп мөлшерін беретінін атап өту маңызды;

2) интерактивті презентациялар мен слайд-шоулар алған білімдерін жүйелеуге қызмет етеді, материалды баяндайтын оқытушыға немесе оқушыға негіз және көмекші ретінде пайдаланылады.

Аудиовизуалды оқыту құралдары сабақты «жандандырады», сол арқылы оқушының назарын аудару арқылы оқу процесіне қатысуын қамтамасыз етеді, оқуға деген ынтасының деңгейін арттырады және қабылдаудың дамуына ықпал етеді.

Оқытудың визуалды құралдарына оқу әрекеті процесінде оқушыға көрнекі әсер ету мен қабылдауға арналған техникалық ресурстар мен көрнекі мәтіндер жатады. Мысалы, үлгілер, фото нұсқаулар, портреттер, картиналар мен фотосуреттер, объектілер, сызбалар, сканерлер мен шаблондар.

Оқытудың визуалды құралдарын пайдалану барысында олар түсінікті, жан-жақты, назар аударатын, оқушылардың сенсорлық тәжірибесін белсендіретін, сабақтың мақсатына сай және оқу міндеттерін шешуге көмектесетін болуы керек деп қорытынды жасауға болады. Олардың демонстрациясы мұғалімнің ауызша түсіндірмесі арқылы бекітілуі керек.

Сабақта және сабақтан тыс жұмыстарда қиял мен презентацияны дамыту үшін дыбыстық оқыту құралдары жиі қолданылады. Оларға оқу процесінде есту арқылы әсер ету мен қабылдауға арналған техникалық құралдар мен медиамәтіндер жатады. Мысалы: толтырылған оқу материалын, тарихи деректі, әдеби шығарманың мәтінін, диктантты немесе презентацияны, тілдік бұрмаларды қамтитын бастауыш мектепте қолдануға арналған нақты дидактикалық мақсаттағы аудио жазбалар.

Мультимедиялық технологияны түсіндірмелі және иллюстративті оқыту әдісі ретінде қарастыруға болады, оның негізгі мақсаты оқу материалын жеткізу арқылы оқушылардың ақпаратты игеріп алуын ұйымдастыру және көру жады қосылған кезде оның сәтті қабылдануын қамтамасыз ету болып табылады. Адамдардың көпшілігі естігенінің 5%, көргенінің 20% есте сақтайтыны белгілі. Аудио және бейне ақпаратты бір мезгілде қолдану есте сақтауды 40-50%-ға дейін арттырады. Мультимедиялық бағдарламалар ақпаратты әртүрлі формада береді және осылайша оқу процесін тиімдірек етеді. Белгілі бір материалды оқуға кететін уақытты үнемдеу орта есеппен 30% құрайды, ал алынған білім жадта әлдеқайда ұзағырақ сақталады. Бастауыш сыныпта сабақта мультимедиялық технологияларды қолданғанда сабақтың құрылымы түбегейлі өзгермейді. Ол әлі де барлық негізгі кезеңдерді сақтайды, тек олардың уақытша сипаттамалары өзгереді.

Жұмысымда дайын электронды оқулықтарды пайдаланамын, сабаққа, жеке тақырыптарға электронды қосымшалар құрастырамын, жеке тақырыптар бойынша тест тапсырмаларын құрастырамын, ғылыми жұмыстарды, презентацияларды жобалауда АКТ қолданамын. Мысалы, презентациялар жасап, сабақ түсіндіруде *genially*, *sliderocket*, *Focusky*, *Canva*, *crello*, *bunceer*; оқушылардың білімін тексеруде квиз тест құрастыруда *Gimkit*, *plickers*, *Classtime*, *kahoot*, *Mentimeter*, *Quizizz* қолданбалары мен сервистері көп септігін тигізеді. Ал дидактикалық ойындарды *Wordwall*, *QuizWhizzer*, *Blooket* қосымшаларында әзірлеймін. Барлық аталған сервистер мен қолданбалар білім беру процесіне қажетті, оқушылардың сабаққа белсенділігі мен қызығушылығын арттыратындығына жұмыс барысында көз жеткізіп келемін. Бұл білім сапасын арттыруға, оны серпінді етуге, бірнеше мәселелерді шешуге әрі көрнекілік, қолжетімділік, даралық, бақылау, дербестік сияқты қасиеттерді қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сабақтарда тиімдірек болу үшін тақырыптық жинақтарды, портреттерді, фотосуреттерді, заттардың иллюстрацияларын қолданамын.

Мектеп оқушыларының ақпараттық құзыреттілігі барлық оқу пәндерінің сапалы дамуы үшін қажет. Компьютерлік мәдениетті меңгеру, мектеп оқушыларының ақпараттық құзыреттілігін қалыптастыру өскелең ұрпақты әлемдік ақпараттық кеңістікке қосудың қажетті шарты болып табылады.

Осылайша, бастауыш мектептің оқу-тәрбие процесіне жаңа ақпараттық технологияларды енгізу оқушылардың жеке қасиеттерін дамыту үшін қол жетімді формада танымдық және ойындық қажеттіліктерін пайдалануға мүмкіндік береді.

**Шымкент қаласы, Абай ауданы
№60 жалпы орта білім беретін мектебі
Директордың оқу жұмысы жөніндегі орынбасары, педагог- психолог
Рысбаев Еркінбек Кольбаевич**



ДИРЕКТОРДЫҢ ОҚУ ІСІ ЖӨНІНДЕГІ ОРЫНБАСАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ ОРНЫНДАҒЫ НЕГІЗГІ РӨЛІ

Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары – кез келген оқу орнында маңызды қызмет. Бұл адам академиялық бағдарламаларды қадағалап, оқушылардың сапалы білім алуын қамтамасыз етеді. Директордың орынбасары оқу орнының миссиясы мен көзқарасына сәйкес келетін білім беру саясатын әзірлеу және енгізу үшін директормен тығыз байланыста жұмыс істейді. Оқу ісі жөніндегі директордың негізгі міндеттерінің бірі оқу жоспарын әзірлеу және басқару болып табылады. Бұл оқу бағдарламасының өзектілігін, жаңартылғанын және білім алушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыруын қамтамасыз етуді қамтиды. Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары сонымен қатар оқу бағдарламасына сәйкес келетін сабақ жоспарлары мен оқу материалдарын әзірлеу үшін оқытушылар құрамымен жұмыс істейді.

Қазіргі кезеңде мектепке қойылатын әлеуметтік талаптар сапалы түрде өзгерді, сондықтан директордың оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасарлары осы өзгерістерді көрсету үшін өз жұмыстарын қайта құрылымдау керек. Мектепшілік басқару жүйесінде қалыптасқан стереотиптерден бас тарту, басқару жұмысының технологиясын өзгерту ұсынылады. Оқу-тәрбие орынбасарлары басқарудың теориясы мен тәжірибесін неғұрлым жақсы білсе, оның жұмыс істеуі жеңіл, жұмысы да нәтижелі болатыны белгілі.

Осы уақытқа дейін директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарының рөлі жайында оның жақсы пән мұғалімі болуы жеткілікті деп есептеліп келді, алайда қазіргі таңда білім беру саласын жаңарту оқыту процесіне ғана емес, түпкілікті барлық басқару сатыларына оң әсер етіп келеді, осылайша оқу завучының кәсіби деңгейін арттыру мақсатында білім менеджменті, экономика, құқық, ақпараттық технологиялар, білім беру жүйесіндегі менеджмент мәселесіне арналған пәндер бойынша біліктілігін арттыру және білімін жетілдіру бойынша жұмыстар жүргізіліп келеді. Көптеген елдерде жалпы білім беру мекемелері үшін оқу ісінің орынбасарларын даярлау мақсатты түрде ұйымдастырылады.

Мектеп – басқарусыз елестетуге болмайтын біртұтас құрылым. Функционалдық міндеттерді нақты анықтау тапсырылған жұмысқа толық жауапкершілікпен қарауға мүмкіндік береді. Директордың оқу ісі орынбасары мектептегі оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыруға, оқу жоспарларының орындалуына, оқыту сапасына жауапты, сондай-ақ оқу-тәрбие жұмысының ұйымдастырылуын, оқушылардың үлгерімі мен сабаққа қатысуын қадағалайды, мұғалімдердің оқу жүктемесін реттейді, мектептегі әдістемелік жұмысты, оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастырады.

Оқу орынбасары үшін ұжым жұмысын, біртұтас педагогикалық процесті ұйымдастыра білу – басты қасиеттердің бірі. Педагогикалық ұжымды, ұстаздарды ынтымақтастық пен өзара түсіністікке негізделген өз айналасына пікірлестер ұжымын жинай алатын адам басқарған жөн. Оқу жұмысы бойынша орынбасар оқу процесінің «қозғалтқышы» рөлін атқарады, оның барлық күш-жігері ұжымдағы жұмыс ырғағын сақтауға, жағымды микроклиматты, мектептегі қызметкерлердің продуктивті өзара әрекетін жасауға бағытталған.

Заманауи жағдайда директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары өз саласында кәсіби және сауатты менеджер, басқару мәдениетінің органикалық тасымалдаушысы болуы керек. Г.М. Клочева

басқарушылық мәдениетті дамыту шеңберінде басқару дағдыларының үш негізгі түрін белгілейді: техникалық (шеберлік), тұлғааралық (байланыс, көпшілдік) және концептуалды (процесті ұйымдастыруды тұтас құбылыс ретінде түсіну және көру қабілеті).

Біздің ойымызша, қазіргі қоғам жағдайында нағыз көшбасшы болу үшін ұжым қызметкерлеріне бұйрық берудегі билікке деген ұмтылыс пен эмоционалды талапшылдық жеткіліксіз. Жалпы білім беру ұйымында сирек кездесетін осы нақты жағдайда өзін қызметкерлердің орнына қоя білетін, жоғары білімді, өз ісіне жауапты тұлға болуы керек.

Оқу орынбасарларының негізгі рөлі жас мамандарды педагогикалық қызмет жолына бейімдеуде де көрінеді. Жас мұғалімнің педагогикалық қызметінің басынан бастап директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары әртүрлі бақылау түрлерінің көмегімен оның қабілеттері мен мүмкіндіктерін тексереді: сабақтар мен ашық іс-шараларға қатысуы, жұмыс құжаттамасын жүргізудің дұрыстығын зерделеу, оқушылармен кері байланыс жүргізуі. Егер жас мұғалім интеллектуалдық және шығармашылық әрекетке дайын болса, бақылау кезеңінен әдістемелік қамтамасыз ету процесі белсенді кезеңге өтеді.

Біріншіден, біз кәсіби білім беру және оны үздіксіз жетілдіру сияқты педагогикалық қызметтің негізі туралы айтып отырмыз.

Екіншіден, директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары еліміздің жан-жақты дамыған азаматын тәрбиелеуге шақырылған ұстаздың кәсіби миссиясы мен педагог мамандығына жан-жақты көзқарасын қалыптастыруға көмектеседі. Бұл үшін қызмет жолын жаңадан бастаған мұғалімге өзінің кәсіби қызметінің екі негізгі мақсатын тұжырымдауға үйрету керек (продуктивті білім беру процесін қалай құру керек және сонымен бірге күнделікті жұмысымен жалпы білім берудің тиімділігін тұрақты арттыруға қалай үлес қосу керек?).

Үшіншіден, жаңа оқу жылының басталуы қарсаңында директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары оқу пәндері бойынша оқытушылар жасаған жұмыс бағдарламаларының жалпы білім беру ұйымының жұмыс бағдарламасы туралы ережеге сәйкестігін мұқият тексеруі қажет.

Педагогикалық тәжірибені берудің үздіксіздігіне ерекше назар аудару керек, ол үшін ғылыми-педагогикалық қызметке қабілеті бар ұжым мүшелерін анықтау және олардың жұмысын ынталандыру қажет. Тәжірибенің тиісті деңгейде нақты берілуі тек жоғары оқу орындары мен ғылыми ұйымдардың базасында өткізілетін әртүрлі деңгейдегі конференцияларға оқытушылардың ғылыми және ғылыми-әдістемелік мақалаларымен қатысуы, конференциялардың нәтижесінде шығарылатын жинақтарда материалдардың міндетті түрде жариялануы арқылы қамтамасыз етіледі.

Заманауи жағдайда директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарының маңызды функцияларының бірі мұғалімдердің оқушылармен бірлескен жұмысын, дарынды балаларды анықтау және дамытуды қолдау болып табылады. Оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмысында тәжірибе жинақтауымен түрленетін оқу және ғылыми-зерттеу жұмыстары ерекше назар аударуды қажет етеді.

Ақырында, директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары бүкіл аттестаттау рәсімі барысында біліктілік санатына мұғалімдерді аттестациялау кезінде әдістемелік қолдау көрсетеді.

Осылайша, директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары білім беру саласындағы көшбасшылар тобының маңызды мүшесі болып табылады. Олардың оқу бағдарламасын әзірлеудегі, мұғалімдерді бақылаудағы, оқушыларды бағалаудағы және оларға қолдау көрсетудегі рөлі мектеп түлектерінің болашақта табысқа жетуіне дайындайтын сапалы білім алуын қамтамасыз ету үшін өте маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Багирова З.К. Управленческая культура руководителя общеобразовательной школы: структура и содержание // Мир науки, культуры, образования. 2015. №2 (51). С. 40-42.
2. Ключева Г.М. Управленческая культура как детерминанта профессионализации педагога // Новый взгляд. Международный научный вестник. 2014. №4. С. 51-60.

**КГУ «Общеобразовательная школа №23» Отдела образования по городу Актау
Управления образования Мангистауской области
Учитель начальных классов
Аманова Айзада Джамбуловна**



ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Актуальная стратегия нового тысячелетия «образование через всю жизнь» предполагает развитие функционально грамотного общества. Трансформация определения функциональной грамотности, которая началась с 60-х годов прошлого века, продолжает наполняться новыми характеристиками. Такие общественные тенденции, как внедрение современных технологий в производственные и гуманитарные процессы, мировая глобализация общественных связей, появление цифровой информации, приносят новые элементы в само определение.

Исследователи в настоящее время определяют функциональную грамотность в следующей иерархии: грамотность, минимальная грамотность, функциональная грамотность. Если минимальная грамотность определяется только умениями читать и писать элементарные сообщения, а в рамках грамотности уже предполагается работа с документами, то функциональная грамотность трактуется как способность человека вступать в отношения с внешней средой, максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. Функционально грамотная личность - это человек, ориентированный на мир и действующий в соответствии с общественными ценностями, ожиданиями и интересами. Функционально грамотный человек считается самостоятельным, обладающим определенными качествами, умеющим жить среди людей, обладающим основными компетенциями, такими как исследования, поиск, мышление, понимание, трансформация, интерпретация, сотрудничество, принятие решений и др.

Функциональная грамотность имеет следующие виды:

- общая грамотность;
- компьютерная грамотность;
- информационная грамотность;
- коммуникативная грамотность;
- грамотность в владении иностранными языками;
- бытовая грамотность;
- грамотность поведения в чрезвычайных ситуациях;
- социальная и политическая грамотность.

В соответствии с данной классификацией в формировании функциональной грамотности школьников выделяют следующие направления:

- математическая грамотность, читательская грамотность;
- естественнонаучная грамотность;
- финансовая грамотность.

Таким образом, сущность функциональной грамотности в современной школе заключается не в самом образовании, а в четырех основных способностях обучающегося:

- получении новых знаний;
- применении полученных знаний на практике;

- оценке знаний;
- стремлении к саморазвитию.

Для формирования функциональной грамотности в начальных классах необходимы следующие факторы:

- обучение должно носить деятельностный характер (одна из целевых функций обучения - формирование у школьников знаний, умений и навыков к самостоятельной учебной деятельности, поэтому проблема функциональной грамотности рассматривается, как проблема деятельностная, как проблема поиска построения и способов быстро ориентироваться в современном мире);
- обучающиеся должны стать активными участниками внедрения в процесс изучения нового материала;
- учебный процесс необходимо ориентировать на развитие самостоятельности и ответственности ученика за результаты своей деятельности;
- в урочной деятельности пользоваться всеми формами групповой работы.

Основным инструментом для формирования и оценки функциональной грамотности учеников начальных классов, являются практико-ориентированные комплексные задания, объединенные в тематические блоки. Как правило, блок заданий включает в себя описание реальной ситуации, представленное, в проблемном ключе, и ряд вопросов-заданий, относящихся к этой ситуации. Учащиеся выполняют эти нетривиальные задания, используя знания и навыки из различных предметных областей. Последовательное выполнение таких заданий от простого к сложному, способствует тому, что двигаясь от вопроса к вопросу, ученики погружаются в описанную ситуацию и применяют свои знания и умения, а также вырабатывают и закрепляют новые «навыки XXI века» (например, совместное решение проблем), необходимые для жизни в современном обществе).

Цель заключается в обучении учащихся коммуникации со сверстниками и взрослыми; умении отстаивать собственную точку зрения; уважительно относиться к противоположному мнению других; владеть правильной устной диалогической речью; изучать любое явление с разных «углов». Использование различных форм деятельности, например, кроссвордов, ребусов на уроках активизирует познавательную активность учащихся. Использование информационно-коммуникационных технологий на различных этапах урока способствует овладению практическими способами работы с информацией; развитию умения, позволяющему обмениваться информацией с помощью современных технических средств; активизированию познавательной деятельности учащихся; использованию индивидуального подхода к учащимся, применяя разноуровневые задания.

Также одним из средств формирования функциональной грамотности является коллективная работа. Целью такой работы является активное включение каждого учащегося в процесс усвоения учебного материала. Однородная групповая работа задумана для выполнения небольшими подгруппами учащихся одинакового для всех задания. Групповая работа развивает коммуникативность, интерес к познанию, творчество, качество знаний. Положительная сторона групповой работы заключается в эмоциональной поддержке; нет давящего авторитета учителя; основа «умения учиться»; сочетание на уроке «обучения» и «воспитания»; человеческие и деловые отношения. Групповую работу можно использовать на разных этапах уроков, в проектной деятельности по предмету.

В своей практике я часто применяю нижеперечисленные современные педагогические подходы и технологии для формирования и оценки функциональной грамотности школьников:

1. Игровая технология (дидактическая игра, ролевая игра, познавательный квест);
2. Кейс-технология (решение ситуационной задачи, практического, научно-исследовательского, обучающего кейса);
3. Коммуникативная технология (облако слов, ребусы, кроссворд, кластер, кроссенс, круглый стол, дебаты);
4. Технология развития критического мышления («Представьте, что Вы...»);
5. Технология проектно-исследовательской деятельности (скрайбинг, скетчноутинг, мини-проект, мини-исследование);
6. Технология проблемного обучения (мозговой штурм, творческий эксперимент) и др.

Таким образом, функциональная грамотность является одним из базовых факторов интерактивного обучения. Формирование функциональной грамотности младших школьников способствует развитию индивидуальных способностей школьников, мотивирует их к творческой активности, обеспечивая тем самым подготовку детей к жизнедеятельности в информационном обществе.

Основная задача школы - стремиться подготовить человека способного быть успешным в постоянно меняющемся мире. Все методы, используемые в начальных классах, должны быть направлены на развитие познавательной, мыслительной активности, которая в свою очередь направлена на отработку, обогащение знаний каждого учащегося, развитие его функциональной грамотности.

Использованные литературы:

1. Фролова, П.И. К вопросу об историческом развитии понятия «функциональная грамотность» в педагогической теории и практике / П.И. Фролова // Наука о человеке: гуманитарные исследования. – 2016. – № 1 (23). – С. 179-185;
2. Колесникова, Г.М. Развитие естественнонаучной функциональной грамотности / Г.М. Колесникова // Молодой ученый. – 2016. – № 7.3. – С. 13-15.

**Түркістан қаласы
"Кешкі мектеп" КММ
География пәні мұғалімі
Султанбек Қуатбек Султанбекұлы**



СТАНДАРТТЫ ЕМЕС ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫ-ЗАМАН ТАЛАБЫ РЕТІНДЕ

Әрбір мұғалімнің кәсіби қызметінде стандартты оқу процесі күнделікті өмірге айналуы мүмкін, ал оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы төмендейтін уақыт келуі мүмкін. Бұл ұзақ уақыт бойы алдын-ала жасалған шаблон бойынша жұмыс істеуге байланысты болуы мүмкін. Бұл мәселені әртүрлі тәсілдермен шешуге болады, олардың бірі стандартты емес сабақтарды қолдану. Бүгінгі таңда мұндай сабақтардың өзектілігі, ең алдымен, біз көріп отырған қоғамның өзгеруінің жылдамдығымен анықталады. Сондықтан ойындарды немесе интерактивті технологияларды қолдана отырып, стандартты емес немесе дәстүрлі емес сабақтар өте маңызды. География мектеп бағдарламасындағы пән ретінде бұл тұрғыда стандартты емес сабақтарды қолдану үшін өте қызықты пән.

Стандартты емес география сабағы - бұл дәстүрлі емес құрылымы бар оқу сабағы. Мұндай сабақтардың бірегейлігі оқушылардың географияға деген қызығушылығын қалыптастырып қана қоймай, олардың шығармашылық тәуелсіздігін, зияткерлік белсенділігін дамытуға, кейде ерекше білім көздерімен жұмыс істеуге үйретуге мүмкіндік береді. Сабақты ұйымдастырудың өзі оқушыларды зерттелетін құбылыстарды шығармашылық бағалау қажеттілігіне әкеледі, бұл қоршаған табиғатқа оң көзқарасты дамытуға ықпал етеді. Оқытудың дәстүрлі емес түрлерін қолдану мұғалімнің іс-әрекет аясын едәуір кеңейтуге, оқушылардың басқарылатын танымдық іс-әрекетінің әртүрлілігі мен тиімділігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Тәжірибе көрсеткендей, келесі критерийлер географияның дәстүрлі емес сабақтары шарттардың сақталуын болжайды:

- оқытудың ұжымдық формаларын (топтар) пайдалану;
- оқушылардың қуатты танымдық іс-әрекетінің дағдыларын дамыту, шығармашылық ізденіске ұмтылу;
- оқушылардың танымдық іс-әрекетін жандандыру;
- оқушылардың ұжымда, командада жұмыс істеу дағдыларын меңгеруі;
- тыңдау, талдау, шешімдер ұсыну, дауласу, сендіру, өз пікірін қорғау, өзгелердің пікірін тыңдау, жағдайдан шығудың жолын табу;

- шығармашылық ынтымақтастық қатынастарының қалыптасу.

Стандартты емес сабақтың функциялары бөлінеді:

- оқу – есте сақтауды, зейінді дамыту, әр түрлі сипаттағы ақпаратты қабылдау;
- қолайлы атмосфераны құру, сабақты қызықты іс-әрекетке айналдыру;
- коммуникативті-сыныпты біріктіру, жағымды эмоционалды байланыстар;
- дамытушылық-жеке қасиеттердің үйлесімді дамуы;
- тәрбиелік-шартты (ойын) жағдайда жеке тұлғаның көрінісін психокоррекциялау және эмоционалды шиеленісті жеңілдету.

Қазіргі қоғам бүгінде ғаламтор желісіне өте тығыз интеграциялануда. Бұл оның өте ыңғайлылығы мен пайдалылығына байланысты болатын процесс. Білім беру процесі де шетте қалмайды. Ғаламтор желісі күн сайын білім беруге байланысты көптеген ресурстармен толықтырылуда. Әрбір мұғалімнің маңызды міндеті-бұл жүйені меңгеруді үйрену, өйткені ол сабақтың өзіне де, оқушыларға да зиян келтірместен уақыт бойынша сабақ дайындау процесін айтарлықтай жеңілдетуге қабілетті. Стандартты емес сабақтарды жүзеге асыру мүмкіндігін іздеудің маңызды ресурсы ғаламтор желісі болуы мүмкін. Ол қажетті ақпарат көзі ретінде әрекет ете алады. Сонымен қатар, ғаламтор желісінде ерекше интерактивті құралдарға қол жеткізуді қамтамасыз ететін бірқатар қызметтер бар. Бүгінгі таңда интерактивті технологиялар элементтерімен сабақ ұйымдастыруға мүмкіндік беретін бірқатар қызметтер бар. Бұған, мысалы, интерактивті тақтамен бірлесіп жұмыс істеу, шығармашылық тапсырмаларды шешу, балалар ғаламтордың арқасында, тіпті компьютерлерді пайдаланбай, тек мобильді құрылғыларының көмегімен оқу жобаларында бірлесіп жұмыс істей алады.

Интерактивті технологияларды қолдана отырып, стандартты емес сабақтарды құрудың жеткілікті пайдалы құралы *padlet* интерактивті тақтасы бола алады. Ол белгілі бір жағдайларда қолдануға мүмкіндік беретін бірқатар ерекшеліктерге ие. Бұл интерактивті тақтада жұмыс жасамас бұрын оның бірқатар шаблондарын таңдап алуға болады: таспа, сюжеттік тақта, динамиктер, әңгімелер, карта, кенеп, хронология. Бұл үлгілердің барлығында мұғалімге өзі ойлаған идеяға сүйене отырып, белгілі бір сабақты жүзеге асыруға мүмкіндік беретін бірқатар ерекшеліктер бар. География мұғалімдері үшін бұл құралда карта үлгісі де өте пайдалы. Онда мұғалім белгілерді қоя алатын карта жасайды, ал оқушылар, мысалы, тапсырма бойынша географиялық нысанның не екенін табуы керек. Бірақ, әрине, бұл интерактивті тақтаны қолданудың бір ғана мүмкіндігі. Интерактивті тақталар болып табылатын веб-құралдардан басқа, кейбір жұмыс дизайнерлері де бар. Осындай құралдардың бірі *Kahoot* деп аталады. Бұл ыңғайлы конструктордың көмегімен жеке тестілік тапсырмаларды ғана емес, сонымен қатар оқушыларға өз құрылғыларының көмегімен сабақта тікелей өтуге мүмкіндік береді. Оқушылардың жауаптарының барлық статистикасы мұғалімнің құрылғысына жіберіледі. Осылайша, дәстүрлі және стандартты емес сабақтарда интерактивті технологияларды қолдана отырып, қызықты тәуелсіз жұмыстарды ұйымдастыруға болады.

Жоғарыда келтірілген интерактивті құралдардың мысалын қолдана отырып, олардың саны мен қол жетімділігі жыл сайын артып келеді деп айтуға болады және осы құралдарды сабақтарда қолдануды үйрену өте пайдалы болуы мүмкін. Әрине, бұл құралдар көбінесе қашықтықтан оқыту режимінде оқуға арналған. Дегенмен, оларды мектептегі сабақтарда әдеттегі уақытта қолдану мүмкіндігі де бар.

Осы жұмысты қорытындылай келе, стандартты емес немесе дәстүрлі емес сабақтардың айрықша ерекшелігі мен маңыздылығы туралы айтуға болады, бұл олардың ерекше құрылымынан тұрады, бұл мектептегі сабақ аясында оқушылар үшін де, мұғалім үшін де ерекше тәжірибе жасауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, стандартты сабақтарда толық ашылмайтын көптеген оқу құралдарының әлеуетін ашуға мүмкіндік береді, мысалы, әртүрлі веб-ресурстарды, ғаламтор кеңістігінде оқу процесін ұйымдастыруға мүмкіндік беретін арнайы құралдарды пайдалану. Жоғарыда айтылғандардың барлығы стандартты емес сабақтарды өткізудің өте пайдалы түрі ретінде сипаттайды, бұл бізге оқу процесіне көптеген қызықты тәжірибелер әкелуге, сонымен қатар жаңашылдық әсерінде ойлауға және оқушының жеке басының жан-жақты дамуына ықпал етуге мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Гакаев Р.А., Чатаева М.Ж. Преподавание географии в школе и его значение как междисциплинарного учебного предмета // Научное мнение. – 2014. – № 4. – С. 156–159;
2. Давлетмирзаева Ф.А. Нестандартные уроки в преподавании географии в условиях современной школы / Ф. А. Давлетмирзаева // Актуальные вопросы современной педагогики: материалы VII Междунар. науч. конф. (г. Самара, август 2015 г.). – Самара: ООО "Издательство АСГАРД", 2015. – С. 71-74.

**КГУ "Каменская общеобразовательная школа" отдела образования района Бәйтерек
управления образования акимата Западно-Казахстанской области
Учитель физической культуры
Карсаков Айдос Есенбайевич**



ЗНАЧЕНИЕ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЛЯ СОХРАНЕНИЯ ЗДОРОВЬЯ

В настоящее время каждый учитель должен знать, что обучение, воспитание и здоровье - это категории, которые тесно связаны и влияют друг на друга.

Урок физической культуры является основной формой организации физического воспитания учащихся, поэтому важно правильно организовать «здоровьесберегающий», «активный» урок, так как он обеспечивает всем участникам процесса сохранение и повышение их жизнеспособности от начала до конца урока, а также позволяет самостоятельно использовать полученные навыки во внеурочной деятельности и в дальнейшей жизни.

Здоровье человека-главная ценность человека, а основа здорового мышления и поведения личности в закладывается школьном возрасте. И значение физической культуры и спорта высоко значимо как для каждого отдельно взятого человека, так и для общества в целом. Тенденции, складывающиеся в современном обществе, приводят к значительному снижению двигательной активности. Физкультурно-спортивная деятельность обладает высоким потенциалом для подготовки конкурентоспособного специалиста, социализации, гармоничного развития молодежи, повышения уровня развития физических качеств, психофизической подготовки, формирования здорового образа жизни, сохранения и укрепления здоровья.

Физическая активность очень важна для здоровья человека, она помогает формировать сильный и здоровый организм, а недостаток физической активности снижает работоспособность, приводит к различным заболеваниям костно-мышечного аппарата, а также влияет на нервную систему.

Регулярные занятия физической культурой, или любой другой вид посильных нагрузок, улучшает не только мышечный каркас, но и всю костную систему. Помимо этого, улучшается обмен веществ. Под влиянием регулярных тренировок кости становятся значительно крепче, повышается их устойчивость к нагрузкам и травмам. Если образ жизни человека не предусматривает регулярных нагрузок, организм понимает, что нет необходимости в наращивании мышц, и перестает снабжать отдельные участки энергией. Вследствие этого ухудшается питание мышц, уменьшается эластичность, сократительная способность, исчезает излишек мышечных волокон. Организм адаптируется к имеющимся нагрузкам, оставляя лишь то количество мышц, которое необходимо.

Двигательная активность дошкольников стимулирует не только физическое, но и умственное развитие. Дети, которые с раннего возраста лишены физической активности, растут больными и слабыми.

И поэтому стимуляция здоровья и здоровый образ жизни должны занимать центральное место в процессе обучения и воспитания подростков. Обращаясь к научным источникам, можно заметить, что развитие мотивации к двигательной активности В. И. Загвязинского, Б. П. Беспалько, Ю. М. Орлова и других ученых делает актуальной необходимость обеспечения ориентации личности на здоровый образ жизни. Поощряя здоровый образ жизни подростков, можно понять процесс, который является его результатом:

- понимание сочетания физического, психического, духовного;
- понимать необходимость соблюдения норм, правил поведения, необходимых для здорового образа жизни.

Это требует обеспечения определенных условий для процесса развития мотивации подростка к здоровому образу жизни. В качестве таких условий можно выделить:

- первое условие-контроль положительных изменений функционального состояния здоровья в результате занятий физической культурой и, как следствие, развитие мотивации подростков к двигательной активности;

- второе условие-придерживаться дифференцированного и индивидуального подхода к организации физкультурного занятия, что означает:

- а) с учетом гендерных и возрастных особенностей;

- б) учет уровня состояния здоровья подростков;

- в) внедрение различных методов обновления мотивации подростков к здоровому образу жизни;

- третье условие-создание среды, раскрывающей ценности здоровья и здорового образа жизни, предусматривающей формирование необходимой базы знаний о здоровом образе жизни, ценностях здоровья.

Основным средством обеспечения процесса развития мотивации к двигательной активности в процессе физического воспитания подростка является:

- на примере выдающихся спортсменов, где можно наблюдать волевые проявления личности в сохранении здоровья и поддержании здорового образа жизни;

- воспитание подростков в сфере здорового образа жизни;

- внедрение нетрадиционных методов в структуру урока физической культуры;

- контролировать не только целенаправленное воздействие на организм человека, но и формирование мотивации к здоровому образу жизни.

Форма организации процесса развития мотивации подростков к двигательной активности через дисциплину физической культуры связана с традиционными формами и включает в себя: лекции о здоровье, спортивные беседы, диспуты и дискуссии, мероприятия на свежем воздухе, пешие прогулки, оздоровительный путь, упражнения, динамические часы, занятия-конференции, тематические вечера.

Организуя мероприятия по развитию мотивации к двигательной активности в процессе физического воспитания через дисциплину физической культуры, следует учитывать, что здоровье подростка следует понимать и определять как один из важнейших ресурсов достижения добра. Поэтому выбор способов и средств обеспечения этого процесса реальными оздоровительными мероприятиями неизбежен. Поэтому в школе среди учащихся и педагогов принято проводить массовые спортивные мероприятия, спортивные праздники: спортивную неделю, праздничные мероприятия, связанные со спортом. Занятия на свежем воздухе в сочетании с созданием эмоционально – положительного фона благотворно влияют на эмоционально – умственную сферу.

Таким образом, понятие двигательной активности и спорта является одним из важнейших факторов формирования отношения подрастающего поколения к здоровому образу жизни. Кроме того, спорт является важным фактором преодоления противоположных тенденций, т. е. склонности подростков и молодежи к наркомании, алкоголизму и другим проявлениям здорового образа жизни.

Использованные литературы:

1. Физическая культура и спорт в жизни современного человека / Сопнева Д.А., Уколова Г.Б. // За нами будущее: взгляд молодых ученых на инновационное развитие общества. Сборник научных статей Всероссийской молодежной научной конференции: в 4 томах. – 2020. – С. 302-304;

2. Колпакова Е. М. Двигательная активность и её влияние на здоровье человека. Науч.- период. журнал «Здоровье человека, теория и методика физической культуры и спорта». – 2018. – № 1 (8). – С. 94–109. URL: <https://clck.ru/ZNuMs>.

**Маңғыстау облысының білім басқармасының Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің
"№16 С.Мұқашев атындағы жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік
мекемесінің география пәні мұғалімі
Жұмашова Жанерке Мұратбекқызы**



ГЕОГРАФИЯ САБАҚТАРЫНДА МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУЫ

Қазіргі таңда отандық білім беру стандарттары белсенді, шығармашылық және танымдық қызметіне, шығармашылық қабілетін дамытуға баса назар аудара отырып, мектептің географиялық білім беру сапасына жаңа талаптар қояды. Себебі қоғам жеделдетілген қарқынмен дамып келеді және мектеп түлектері шығармашылық ойлау қабілеттерін қалыптастырып, жағдайға стандартты емес шешімдер қабылдау қажет.

Сондықтан да мұғалімнің міндеті-өскелең ұрпақты өзгермелі өмір сүру жағдайларына дайындау, дұрыс шешім табуға көмектесу, өз таланттары мен шығармашылық әлеуетін көрсетуге мүмкіндік беру. Ғылыми педагогикалық әдебиетте шығармашылық тапсырмалар бойынша жұмыстың әдістемелік аспектілерін көрсететін көптеген жұмыстар бар. Қазіргі қоғамдағы оқушылардың шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыру мәселесі өзекті және оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту құралдарын іздеуді талап етеді. Оқу іс-әрекетінің мазмұны мен ұйымдастырылуы оқушының өз міндеттеріне шығармашылық қарым-қатынасын анықтау арқылы ғана дұрыс бағалауға мүмкіндік береді.

Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау шығармашылық іс-әрекет қиялдың жұмысы, белгілі бір болжам, мақсатқа жетуді іздеу деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Сондықтан шығармашылықтың белсенді процесі балаларға жағымды эмоциялар әкеледі. Тиісінше, шығармашылық қызметті білім беру мазмұнының ерекше құрамдас бөлігі ретінде қарастыру қажет.

Шығармашылық қызмет тәжірибесін дамытудың негізгі құралы-танымдық тапсырмаларды қолдану. Олар оқушылар үшін субъективті маңызды және олар үшін қол жетімді деңгейге ие болуы керек. Сонымен, оқушыларды танымдық мәселелерді шығармашылық шешу процесінде шығармашылық қызмет тәжірибесіне үйрету үшін ерекше әдістемелік жағдайларды ескеру маңызды.

Атап айтқанда, география сабақтарында шығармашылық қызмет тәжірибесін дамытуда келесі әдістемелік шарттарды бөліп көрсетуге болады:

- білім алушыларды ақыл-ой әрекетінің әдістерімен қаруландыру;
- оқуға деген ынта мен қажеттілікті сақтау;
- мәселені өз бетінше шешуге бағытталған оқытудың ерекше ұйымын пайдалану;
- эмоциялар мен ізденіс әрекетін қалау.

География сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту оқу үдерісіндегі құрылымдық буын болып табылады, мұнда басты міндет оқушының тұлғааралық және әлеуметтік коммуникацияда өзін-өзі жүзеге асыру және өзін-өзі көрсету үшін оларды интеллектуалды және танымдық іс-әрекетке қосу арқылы бастапқы шығармашылық әлеуетін дамыту болып табылады. Сондықтан, осы кезеңде (оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай) оқушының сыртқы әлемге бейімделу дәрежесін анықтау маңызды.

Әдістемелік әзірлемелер жан-жақты дамыған және заманауи тұлғаны дамыту мақсатында оқушылармен белсенді және мақсатты жұмысты талап етеді. Интеллектуалды-танымдық іс-әрекет жұмыстың әртүрлі формаларымен үйлесуі керек және оқыту, даму және денсаулықты сақтау мәселелерін шешуге міндетті. Қалыптасқан жағымды эмоцияларға сабақ жасай отырып, оқу іс-әрекеті

процесінде қолайлы психологиялық климат оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытуға ықпал етеді.

География сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін ойдағыдай дамытудың негізгі мақсаты-белсенді әлеуметтік және білім беру қызметіне бейімделу арқылы жеке бейімділік пен сараланған тәсіл негізінде жеке көрініс жағдайларын жүзеге асыру. Оқушылардың шығармашылық қызметінде бірлескен атмосфераны құру оқу процесінде оқушылардың шығармашылық дамуын қалыптастырудың маңызды шарты болып табылады. Осылайша, сыныпта маңызды шарт қалыптасады, бұл адамның шығармашылық қабілеттеріне шығармашылық әсер етеді-оқу процесінде қауіпсіз және сенімді қарым-қатынас.

География сабақтарында шығармашылық қызметті нығайту және дамыту мотиві мұғаліммен және осы сынып оқушыларымен жеке қарым-қатынас болуы мүмкін. Содан кейін оқушы өзінің әлеуетін бағалай алады және өз әрекеттерін реттей және үйлестіре алады.

География сабақтарында шығармашылықты ұйымдастыру құрылған іс-қимыл алгоритміне негізделген. Жетілген шығармашылық жұмыс үшін тәуелсіз және сыни ойлау қабілетін игеру, құбылыстар мен процестердің мәнін түсіну, оқу іс-әрекетінің өнімділігін не қамтамасыз ететінін сұрау қажет.

Шығармашылық тапсырмаларды пайдалану кезінде оқушылардың жеке тәжірибесіне ерекше назар аудару керек және олардың қызметі сәттілікке бағытталуы керек. Әрбір сабақ балалардың шығармашылығын тексеруге ынталандыру болуы керек және олардың шығармашылық тұлғаны қалыптастыруға ішкі қажеттілігі болады. Танымдық қызығушылықтарды дамыту оқушыларға өздерінің шығармашылық жетістіктерін өзін-өзі бағалау және жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру деңгейінде көрсетуге мүмкіндік береді.

Географияны оқытуда мәселелік оқытуды пайдалануға болады. Дидактиканың ережелеріне сәйкес мәселелік оқыту келесі әдістерді қолдану арқылы жүзеге асырылады: ішінара іздеу немесе эвристикалық, мәселелік, баяндау, зерттеу.

Мәселелік жағдайды шешуде оқушылар келесі кезеңдерді ажырата алады: мәселені білу, қарама-қайшылықтарды ашу; осы шарттар негізінде гипотезаны құрастыру; гипотезаны дәлелдеу; жалпы қорытынды.

Мәселені шешу үшін оқушылар оқу іс-әрекетінің байланыстардағы алшақтықты табу, гипотезаны алға тарту, сұрақтың талаптарын қайта құру, гипотезаның жалпы ұстанымын жеке әдістерге қолдану, себеп-салдар кешенін құру сияқты әдістерін пайдаланады. Бұл әдіс-тәсілдерді оқушылардың біртіндеп меңгеруі мәселелік жағдайларды шешу қабілетінің қалыптасуына әкеледі.

Географияны оқытуда мәселелік немесе шығармашылық тапсырмалардың бірнеше түрі қолданылады:

Мәселелік сипаты бұрын игерілген білім мен тапсырманың (немесе сұрақтың) талабы арасындағы алшақтыққа байланысты тапсырмалар. Мысалы, физикалық географияның бастапқы курсына оқушылар күн жылуының мөлшері ендікке байланысты екенін біледі: ендік неғұрлым аз болса, соғұрлым жылу көп болады және керісінше. Келесі курста Африканы зерттеу кезінде олар тропикалық белдеуде жазғы температура (+32C) экваторлық (+24c) температурадан жоғары екенін біледі. Бұл факт бұрын үйренген тәуелділікке қайшы келеді және проблемалық тапсырманы қалыптастыруға негіз болады: "Атласпен жұмыс жасай отырып, Африканың тропикалық және Экваторлық белдеулеріндегі жазғы және қысқы температураны салыстырыңыз. Неліктен тропикалық белдеуде шілденің температурасы жоғары?"

Көп мәнді себеп-салдар байланысын орнату тапсырмалары. География зерттейтін объектілер мен процестердің ерекшеліктері әдетте себептер кешеніне байланысты болады және салдарлар кешенін тудырады. Сондықтан мұндай тапсырмалар түрі оқытуда ең кең тараған. Егер бір мезгілде оқушылар өз бетінше кең ауқымды білімдерді әртүрлі тәсілдермен тандап, қолдануы керек. Басқа оқу пәндерін қоса алғанда, тапсырма мәселелік болып табылады, мысалы, «Америка Құрама Штаттарының әлемдегі жетекші державаға айналуына қандай факторлар әсер етеді?» (Кем дегенде 5 себепін атаңыз).

Оқушылардың шығармашылық іс-әрекетінде бірлескен атмосфераны құру оқу процесінде оқушының шығармашылық дамуын қалыптастырудың маңызды шарты болып табылады. Осылайша, сабақта жалпы адамның шығармашылық қабілеттеріне шығармашылық әсер етуді қамтамасыз ететін маңызды шарт қалыптасады.

География сабағында шығармашылық белсенділікті нығайту және дамыту мотиві мұғаліммен және осы сынып оқушыларымен жеке қарым-қатынас болуы мүмкін. Сонда оқушы өз мүмкіндігін бағалай алады және өз іс-әрекетін реттеп, үйлестіре алады.

География сабақтарында шығармашылықты ұйымдастыру құрылған іс-қимыл алгоритміне негізделген. Жетілген шығармашылық жұмыс үшін тәуелсіз және сыни ойлау қабілетін игеру, құбылыстар мен процестердің мәнін түсіну, оқу іс-әрекетінің өнімділігін не қамтамасыз ететінін сұрау қажет.

Шығармашылық тапсырмаларды пайдалану кезінде оқушылардың жеке тәжірибесіне ерекше назар аудару керек және олардың қызметі сәттілікке бағытталуы керек. Әрбір сабақ балалардың шығармашылығын тексеруге ынталандыру болуы керек және олардың шығармашылық тұлғаны қалыптастыруға ішкі қажеттілігі болады. Танымдық қызығушылықтарды дамыту оқушыларға өздерінің шығармашылық жетістіктерін өзін-өзі бағалау және жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру деңгейінде көрсетуге мүмкіндік береді.

**Қостанай облысы, Наурызым ауданы, Дәмді ауылы
«Дәмді жалпы білім беретін мектебі» КММ
Тәрбиеші
Культабина Альбина Талгатовна**



БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ ЕРТЕГІЛЕРДІҢ РӨЛІ

Жас ұрпақты рухани-адамгершілікке тәрбиелеу – білім беру жүйесінде қазіргі таңда өмірдің өзі алға қойған бағыт.

Ұлттың мәдени-интеллектуалдық деңгейінің құлдырауы құндылықтардың дәстүрлі рухани-адамгершілік иерархиясын жаңғыртуды талап етеді. Моральдық бағыттардың жоғалуы, ар, ұят, борыш сияқты категориялардың құнсыздануы қоғамдағы келеңсіз салдарға: әлеуметтік жетімдікке, балалар арасындағы қылмыстың артуына, қаңғыбастыққа, кәмелетке толмағандар арасындағы нашакорлыққа, оқуға деген қызығушылықтың төмендеуіне және ата-ананың жауапсыздығы мен немқұрайлылығына әкеп соқты. Қоғамымыздағы осындай келеңсіз құбылыстардың астарында руханияттың жоқтығы көірніс тапты.

Рухани-адамгершілік білім берудің жаңа технологияларын пайдалану осындай қажетті өзгерістерге жаңа серпін беріп, оларды қоғамда тезірек бекітуге көмектеседі. Мұндай технология ертегі терапиясы болып табылады.

Үш жастан алтыға дейінгі жас баланың әр нәрсені білуге ұмтылатын танымдық кезеңі екені белгілі. Біздің заманымызда баланың ақыл-ойын, жан-дүниесін тәрбиелеуге, адамгершілік-рухани дамытуға ұмтылуда, онсыз барлық жинақталған білімнің түкке тұрғысыз болуы толықтай мүмкін.

Балалардың шығармашылығы еліктеуге негізделген, ол баланың дамуының, атап айтқанда, оның көркемдік және шығармашылық қабілеттерінің маңызды факторы ретінде қызмет етеді. Мектепке дейінгі жаста баланың көркемдік-шығармашылық іс-әрекетінің негізі қаланады, ол оны жоспарлау және жүзеге асыру қабілетінің дамуында, білімі мен идеясын ұштастыра білуінде, сезімін шынайы жеткізуде көрінеді.

Балаларды қазақ ауыз әдебиеті шығармаларымен таныстыруда даладағы қазақ ойындары, ертегілер, мақал-мәтелдер, жұмбақтар мен айтыстар (ақын-жыраулардың жыр мүшәйралары) қолданылады.

Демек, барлық фольклорлық жанрлардың ішінде ертегі – балалардың ең сүйікті жанры.

Ертегі терапиясы – бұл қиялдағы жағдайдың әрекеттері белсенділікке, дербестікке, шығармашылыққа, баланың өзінің эмоционалдық күйлерін реттеуге бағытталған нақты қарым-қатынаспен байланысты кешенді әрекет; бұл ертегідегі метафоралық ресурстарды пайдалана отырып, балалардың өзін-өзі тануына, өзін-өзі ұстауына, басқалармен ерекше сенімді, тығыз қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді. Ертегілер болмыстың қуанышпен қабылдануын, абыройын қорғай білген адал адамның тағдырын білдіреді. Ертегі балаларды қатыгездікке бағынбауға, қиындық туындағанда берілмеуге, қиыншылықтармен батыл күресуге, оларды жеңуге үйретеді.

Жануарлар туралы ертегілердің антропоморфизммен ерекшеленуі, яғни жануарларға адам сияқты ойлау, сөйлеу, әрекет ету қабілетін беру эмоционалды әсерді күшейтеді.

Балаларды халықтың мәдениетімен таныстыратын, олардың ойын, сезімін, мұратын жеткізетін, өмір туралы ой-өрісін кеңейтіп, балалардың қуанышына бөлейтін - ертегі. Ертегінің жарқын, нақты тілі тыңдаушылардың сөздік қорын байытады. Жұмыс тәжірибесінде ертегілер балаға мұғалімнің мәнерлеп оқуы немесе әңгімелеуі, сонымен қатар оқушылар қатысатын сахналық қойылымдар ұйымдастыру арқылы бейнеленген кейіпкерлерге эмоционалдық түрленуіне кең мүмкіндік алады.

«Ауызша мәдениетті қабылдау ұжымдық сипатқа ие және ұжымдыққа психологиялық және эстетикалық серпін береді. Ауыз әдебиеті – адамдарды біріктірудің, олардың көңіл-күй бірлігін қамтамасыз ететін неғұрлым тиімді құрал, бытыраңқылықты женудің, әрбір адамның рухани дүниесін дара оқшаулаудың құралы». Ол жоғары көңіл-күйді, жағымды көзқарасты, шабыт пен шығармашылық белсенділікке табиғи қажеттілікті алуға ықпал етеді.

Оқушылардың көркемдік-шығармашылық іс-әрекетін халық ертегілері арқылы дамыту – оқушылардың шығармашылық әлеуетін өзектендірудің ең жақсы тәсілі, дүниені көркемдік-бейнелі түрде тану негізі мен әдісі. Балалардың көркем шығармашылығы айналадағы шындыққа жоғары назар аударудан басталып, жарқын әсерлерге, бейнелерге, тәжірибелерге, ассоциативті қиялға негізделген өз туындыларын жасау қажеттілігін тудырады.

Халық ертегілері арқылы көркемдік-шығармашылық белсенділікті дамытудың мазмұнын таңдау критерийлері: қазақ халқының дәстүрлі мәдениетіне негізделген халық педагогикасының идеялары; моральдық аспект; балалар мен оқушылардың жас ерекшеліктерін; көптеген нұсқалары бар шығармашылық сипаттағы логикалық тізбектерді толықтыру және дамыту мүмкіндігі; шығармашылықта күтпеген және стереотиптік емес ұқсастықтар мен ассоциацияларды дамыту.

Шығармашылық топтарға арналған кешенді тапсырмалар, эксперименттік оқу бағдарламалары, сабақ әзірлеу, сахналық қойылымдардың сценарийлері және т.б., яғни оқушыларды олардың шығармашылық әрекетіне ықпал ететін көркемдік және шығармашылық іс-әрекетке қосуға бағытталған оқу сабақтарын ұйымдастыруға арналған барлық дидактикалық материалдар әзірленді.

Оқушылардың көркемдік-шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін халық ертегілерінің тартымдылығы мынада:

а) ертегілерде әрбір баланың басынан өткеретін жағдайлар мен мәселелер (кедергілерді жеңу, ата-анасынан айырылу, таңдау жасау қажеттілігі);

ә) ертегінің басты кейіпкері – ұжымдық бейне, ал бала онымен оңай танылады, ертегі оқиғасына қосылады, өзін кейіпкер ретінде сезінеді;

б) ертегіде, әдетте, баланың «өмір сүруге», эмоционалдық өңдеуге, «сәйкестендіруге» және шынайы өмірге көшуге мүмкіндігі бар әртүрлі жағдайларда мінез-құлықтың көптеген үлгілері бар.

Тыңдау, оқу процесінде ертегілер кейіпкерлерге эмпатия бере отырып, балалар мінез-құлық мотивтерін, сезімдерін түсінуге үйренеді, мінез-құлықтың басқа ықтимал тәсілдері туралы түсінік алады, жеке эмоцияларды көрсетуге ғана емес, сонымен қатар оларды басқа адамдардың эмоцияларымен салыстыруға мүмкіндік алады. Эмоциялар мен тәжірибелердің толықтығы балалардан оларды әңгіме, поэзия, ән айту, би, суреттер, сахнадағы ертегі кейіпкерлерінің бейнесі түрінде көрсетуді талап етеді.

Ертегі терапиясының элементтері бар сабақтар баланың жайлылығына, оның психикалық қауіпсіздігіне, мұғаліммен эмоционалды қарым-қатынас қажеттілігіне бағытталған. Мен сыныптардың әртүрлі құрылысын ұсынамын: бір жағдайда бұл ертегі ойыны болса, екіншісінде спектакль-сабақ. Мұндай сыныптардағы балалар спектакльдің көрермені де, қатысушылары да болады. Сыныптардың мұндай құрылысы балалардың тұрақты зейініне қол жеткізуге, сабақ бойы олардың қызығушылығын

сақтауға мүмкіндік береді. Бұл балалар үшін, олардың психикалық және эмоционалдық жағдайы тұрақсыз, жұмыс қабілеті төмен әрі жиі шаршайтын болғандықтан, өте маңызды.

Сабақтарға ертегі терапиясының элементтерін қосу әртүрлі мәселелерді шешуге көмектеседі:

- тілдің лексикалық және грамматикалық құралдарын жетілдіру;
- айтылу, қабылдау және мәнерлілік саласында сөйлеудің дыбыстық жағын жетілдіру;
- баланың әрбір сөзі мен мәлімдемесінің коммуникативтік бағыттылығы;
- диалогтік және монологтік сөйлеуді дамыту;
- көру, есту және қозғалыс анализаторларының байланысы;
- қолайлы психологиялық атмосфераны құру, баланың эмоционалды-сенсорлық саласын байыту;
- мәдениетіміздің өткені мен бүгінімен, фольклорымен таныстыру.
- руханилыққа, адамгершілікке, мейірімділікке, зейінділікке, жауапкершілікке, патриоттыққа тәрбиелеу.

Осы орайда балаларды тәрбиелеудегі батырлық жырлардың да рөлін айта кеткім келеді. «Қазақтың батырлар жырлары» көптеген ғасырлар бойы халықтар арасында монументалды поэтикалық жыр түрінде өмір сүрді, оның әуезді ырғағы прозалық шегіністермен астасып жатты.

Қазақ батырлардың рухы, олардың аңыз-әңгімелерде жырланған тектілігі, күш-қуаты мен ақыл-парасаты тірілердің көшпелі қосын мәңгілік серік етіп, киелі жер-су кеңістігін күзетіп, ұрпақтарының тыныштығын сақтайды деп киелі сенген.

Қазақтың батырлық аңыздары, «Ер Тарғын», «Алпамыс батыр», «Қобыланды батыр», «Қамбар батыр», «Ер Төстік», «Керкұла атты Кендебай», «Қайым батыр» және т.б. балалардың ең сүйікті аңыздары, халықтың ұлттық нақышын, жауынгерлік рухын, ата-бабасының жерін қорғауға деген берік ниетін жеткізеді.

Тұрмыстық ертегілер басты кейіпкерлердің керемет әрекеттерімен байланысты. Оларда қарапайым адам өзінің тапқырлығымен, моральдық төзімділігімен қарсыластарынан басым түседі. Бұл ертегілер күнделікті істер мен отбасылық қарым-қатынастар туралы әңгімелейді, адам болмысының адамгершілік аспектілерінен хабардар етеді. Мұндай ертегілердің сюжетіне афоризмдерді, халық даналығын, мақал-мәтелдерді өрнектеп салуға болады. Ертегі кейіпкерлері жұмбақтарды тауып, шындықты байқампаздықпен ашады, дауларды әділ шешіп, жақсы кеңес береді, тапқырлықпен жарысады. Бұл ертегілер даналық пен ақылдың әділетсіздіктен артықшылығын көрсетеді.

Адамгершілік қарым-қатынас туралы ертегілерде бақытты өмір жолындағы кедергілерді жеңу, әділдік пен берекеге жету туралы әңгімелер жетекші орын алады. Басты кейіпкерлер батыл әрекеттер жасайды, ал қарсыластар патша мен сарбаз, бай мен кедей, саудагер мен қаңғыбас, молда мен қарапайым халық т.б. болуы мүмкін. Ертегінің оқиға желісіндегі тартымды шиеленіс сынақтардың сәтті нәтижесін, қуғынға ұшыраған адамның келеңсіз оқиғаларын баяндау арқылы жүзеге асады. Ертегілер мен нақыл сөздерде жоғары адамгершілік қасиеттер (еңбекқорлық, мейірімділік, үнемшілдік, үлкенді сыйлау, сөзге адалдық) бекітіледі. Халық даналығы әділетсіздікті, қатыгездікті, алдауды және басқа да құмарлықтарды айыптайды.

Қорытындылай келгенде, халық ертегілерінің тәрбиелік әлеуеті оқушылардың көркемдік-шығармашылық белсенділігін дамытуға барынша ықпал етеді. Мектепке дейінгі ұйымдарда ертегілер апталығын жиі өткізіп отыру және ертегімен байланысты жүргізілген жеке және ұжымдық жұмыстар, топ арасында оң көзқарас, шебер ұйымдастырылған шығармашылық орта құрып, балаларды көркемдік және шығармашылық жұмыстарға ынталандырады.

Алматы облысы Талғар ауданы Бесағаш ауылы
№45 мектеп-гимназиясы
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-шебер
Мукашева Жазира Кыдырмолдановна



БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ

Қазіргі уақытта қазіргі білім беруде болып жатқан барлық өзгерістер мұғалімдерден білім берудің мақсаттарын, міндеттерін, нәтижелері мен мазмұнын өзгертуді талап етеді. Қазіргі оқушылар функционалды сауатты болуы керек.

Функционалды сауаттылықтың негізі бастауыш мектепте қаланады. Ал баланың бойында жеке тұлғаның ұлттық және әлемдік мәдениетке кірігуін қамтамасыз ететін белгілі бір құзыреттіліктер кешенін, өзін-өзі дамыту мүмкіндіктерін қалыптастыруға қамқорлық жасау мұғалімнің мойнына жүктеледі. Мұғалімнің сабақта қолданатын жұмысының барлық формалары мен әдістері танымдық, ақыл-ой әрекетін дамытуға бағытталуы керек, бұл өз кезегінде әрбір оқушының білімін дамытып, байытуға, оның функционалды сауаттылығын дамытуға бағытталған.

"Функционалды сауаттылық" ұғымы әлеуметтік қатынастар жүйесінде әр адамның толыққанды жұмыс істеуін қамтамасыз ете алатын белгілі бір дәрежеде білімнің және дағдылардың болуын білдіреді. Демек, қазіргі білім беру оқушылардың өмірлік тәжірибесіне назар аударып, күнделікті өмірге жақын болуы керек. Бастауыш сынып оқушысының функционалды сауаттылығы оның оқу іс-әрекетін өз бетінше жүзеге асыра алатындығын және алған білімдерін мен дағдыларын әртүрлі жағдайларда іс жүзінде қолдана алатындығын көрсетеді.

Бастауыш сыныптардағы оқу пәндері арқылы функционалды сауаттылықты қалыптастыру және дамыту процесі пәндік білімге, дағдыларға сүйене отырып, ойлау дағдыларын қалыптастыру негізінде жүзеге асырылады.

Оқытудың бастапқы кезеңінде ең бастысы-талдау, синтез, салыстыру, жалпылау, жіктеу, қорытынды, жүйелеу, теріске шығару, шектеу сияқты логикалық әдістердің көмегімен әр баланың ойлау қабілетін дамыту.

Бастауыш сынып оқушыларының функционалды сауаттылығының негізгі түрлерін қарастырсақ:

- сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін меңгеруді білдіретін коммуникативтік сауаттылық; біреудің ауызша және жазбаша сөйлеуін түсіну мүмкіндігі; өз ойларын ауызша және жазбаша түрде білдіру;
- сөйлеудің ауызша және жазбаша жақтарының белгілерін біріктіретін компьютерлік сауаттылық;
- оқулықтарда, энциклопедияларда және басқа да анықтамалық әдебиеттерде қажетті ақпаратты, сондай-ақ ғаламдық Интернет желісінен және оны қайта өңдеу және жүйелеу арқылы басқа көздерден ақпарат алу мүмкіндігін көздейтін ақпараттық сауаттылық;
- іс-әрекет сауаттылығы ұйымдастырушылық дағдылардың болуы ретінде, яғни іс-әрекеттің мақсатын, оның міндеттерін тұжырымдау, іс-әрекеттің барысын жоспарлау, өзін-өзі бақылау және өзін-өзі түзету.

Бастауыш сынып оқушыларының функционалды сауаттылығын сапалы қалыптастыру үшін мұғалім келесі шарттарды орындауы керек:

- оқытудың белсенділік сипатын сақтау;
- оқушылардың өзіндік іс-әрекет дағдыларын қалыптастыру;

- оқушылардың жаңа материалды белсенді зерделеуі;
- оқушыларға олардың қызметінің нәтижелері үшін жауапкершілік деңгейін жеткізу;
- оқу процесінің оқушылардың өмірімен байланысы;
- барлық оқушыларға педагог талаптарының анықтығы мен қолжетімділігі;
- әр оқушының жеке білім беру траекториясын жүзеге асыру;
- топтық жұмыстың өнімді түрлерін қолдану.

Сонымен қатар, қазіргі мұғалім өз қызметінде келесі білім беру технологияларын қолдануы керек:

- ұйымдастырушылық және зияткерлік дағдыларды қалыптастыруға көмектесетін жаңа білімді игерудің мәселелік-диалогтік технологиясы;
- дұрыс оқу іс-әрекетін қалыптастыру технологиясы, соның арқасында коммуникативті дағдылар дамиды;

- оқушыларда әмбебап оқу іс-әрекеттерінің барлық түрлерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін жобалау-зерттеу қызметі;

- білім беру міндеті балалардың іс-әрекетін тудыратын жағдайларды ұйымдастырудан тұратын "оқу жағдайларын" қолдану;

- оқушылардың өз шешімдерін қабылдауға және өз көзқарасын білдіруге құқығы бар оқытудың көп деңгейлі саралану технологиясы;

- ақпараттық-коммуникативтік технологиялар, соның арқасында оқушылар белгілі бір зияткерлік дағдыларды қалыптастырады;

- оқушылардың оқу жетістіктерінің деңгейін бағалау технологиясы.

Мен өз сабақтарымда логикалық әдістердің жоғары деңгейіне сәйкес тапсырмаларды қолданамын. Сонымен қатар, оқушылардың функционалдық сауаттылығының дамуында келесі шарттарға көп көңіл бөлемін:

- оқыту формалары мен әдістері;
- оқушылардың оқу жетістіктеріне диагностика және бағалау жүргізу;
- қосымша білім беру бағдарламалары және сабақтан тыс жұмыстар;
- оқыту процесінің барлық қатысушыларының сенімі мен ынтымақтастығына негізделген жайлы білім беру ортасын құру;

- ата-аналардың оқу-тәрбие процесіне қатысуы.

- оқушының сабақтағы жұмысын мақұлдау;

- жақсы бағалауға бағытталған іс-шаралар;

- сыныпта мұғалім мен оқушылар арасында сенімді қарым-қатынас құру;

- мінез-құлықты емес, қызметті ұйымдастыру;

- орындалған жұмыстар бойынша оң бағаларды ынталандыру.

Функционалдық сауаттылық құзыреттіліктермен тығыз байланысты, яғни мәселені көру және оның шешімін іздеу, ол үшін әртүрлі технологияларды қолдану және өмір бойы жаңа нәрселерді үйренуді жалғастыру. Осыған сүйене отырып, бастауыш сынып мұғалімінің бірқатар құзыреттері оның функционалдық сауаттылығын және соның салдарынан оқушыларында функционалдық сауаттылықты қалыптастыру мүмкіндігін көрсете алады. Олардың ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады:

1. Сабақтарды жоспарлау мен дайындаудағы құзыреттілік. Мұндай құзыреттілік мұғалімнің жоғары жұмыс қарқынына төтеп беруге, оқушылардың назарын аударуға және ауыстыруға, материалды (фото, видео, аудио материалдар) ұсынудың әртүрлі формаларын қолдануға дайын екендігін көрсетеді.

2. Сыныпты басқарудағы құзыреттілік. Бұл барлық оқушыларды білім беру процесіне барынша қосу, сонымен бірге жұмыстың әртүрлі формалары мен әдістерін қолдану, мұғалім мен білім алушылар арасындағы ынтымақтастықты қамтамасыз ету қабілетінен тұрады.

3. Білім алушылардың барынша белсенділігі мен дербестігін қамтамасыз ететін жағдайлар жасау мен нысандарды, әдістерді таңдаудағы құзыреттілік. Бұл оқушыларды оқу процесіне эмоционалды түрде тарту және оқушылардың өздері арасындағы қарым-қатынасты құру мүмкіндігі.

4. Білім алушылардың қажеттіліктеріне барынша сәйкес келу үшін өз қызметін жоспарлаудағы құзыреттілік. Ол тапсырмаларды күрделілігі мен көлемі бойынша саралау, шығармашылық тапсырмаларды пайдалану, кері байланысқа назар аудара отырып, балалармен жеке жұмыс жүргізу мүмкіндігін қамтиды.

5. Бағалаудың әртүрлі әдістерін қолдану құзыреттілігі. Әр түрлі бағалау құралдарын қолдана білуді, серіктестік бағалауды, топтық және жеке, өзін-өзі бағалауды ұйымдастыруды қамтиды.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әрбір білім беру саласы, әрбір оқу пәні контекстінде шешілуі мүмкін екенін ұмытпауымыз керек. Ол үшін мен осы бағыт бойынша әдістемелік материалдармен жұмыс істеймін. Материалдар барлық компоненттер бойынша функционалдық сауаттылықты бағалаудың негізгі тәсілдерін, диагностикалық жұмыстардың демонстрациялық нұсқаларын, тапсырмалардың сипаттамаларын және бағалау жүйесін қамтиды.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру-бұл күрделі, көпжақты, ұзақ процесс. Қажетті нәтижелерге әр түрлі заманауи білім беру педагогикалық технологияларын үйлестіре отырып, шебер, сауатты түрде қол жеткізуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Практическая реализация компетентностного подхода в процессе обучения младших школьников / Н. В. Кузнецова, С. В. Маслова, О. И. Чиранова, А. А. Кадомцева // Начальное образование. 2018. Т. 6, № 5. С. 13—19;
2. Губанова М.И. Функциональная грамотность младших школьников: проблемы и перспективы формирования [Текст] / М.И. Губанова, Е.П. Лебедева. // Начальная школа плюс До и После. — 2009.
3. Хижнякова О.Н. [Текст] / Современные образовательные технологии в начальной школе. – 2016. – 107

**Абайская область Жарминский район село Шуак.
КГУ "Жарминский технологический колледж"
Мастер производственного обучения
Тусупжанов Жандос Алтынбекович**

УНИВЕРСАЛЬНЫЕ ПРИВОДЫ

Тема учебного занятия: Универсальные приводы

Тип занятия: Урок изучения и первичного закрепления

1.3 Межпредметные связи: Организация производства предприятий питания

2. Цели : для формирования профессиональных компетенций в ходе изучения безопасной эксплуатации универсальных

Задачи:

1. Проанализировать достоинства и необходимость использования универсальных приводов на предприятиях общественного питания
2. Познакомиться с разнообразием сменных механизмов, входящих в комплект универсальных приводов
3. Содействовать в ходе урока воспитанию настойчивости в учебе, трудолюбия

Перечень ожидаемых результатов и (или) профессиональных умений, которыми овладеют обучающиеся в процессе учебного занятия:

Следит за системами стандартов безопасности труда.

Результаты обучения: знать особенности деятельности предприятий питания;

Критерии оценки: Выбирает наиболее рациональные способы и средства осуществления деятельности

3. Оснащение занятия презентация малогабаритного технологического оборудования кафе; каталог сменных механизмов; стенд «Сменные механизмы», техническая характеристика приводов;

3.1 Учебно-методическое оснащение, справочная литература

Радченко Л.А. Организация производства на предприятиях общественного питания. Учебник. - Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 352

.Назначение данного оборудования

На предприятиях общественного питания наряду с машинами пред назначенными для выполнения одной какой-либо операции применяются универсальные приводы с набором сменных механизмов, выполняющих целый ряд операций по обработке продуктов. Универсальные приводы используют преимущественно в небольших предприятиях общественного питания, в мясных, овощных, кондитерских цехах, а так же в холодном цехе.

Универсальным приводом называется устройство состоящее из электродвигателя с редуктором и имеющее приспособление для переменного подсоединения различных сменных механизмов. Он состоит из электродвигателя с редуктором, на котором могут закрепляться и попеременно работать различные по назначению съемные механизмы: мясорубка, взбивалка, овощерезка, мясорыхлитель и другие сменные механизмы. Отсюда привод получил свое название - "универсальный".



2. Классификация оборудования

На больших предприятиях общественного питания, где имеется цеховое деление, используют специализированные универсальные приводы:

1. Привод ПМ-1,1 специализированный для мясо-рыбного цеха выпускается в односкоростном или двухскоростном варианте, с частотой вращения вала 170 или 1400 об/мин и мощностью двигателя 1,1 кВт. Он имеет комплект сменных исполнительных механизмов, которые могут быть использованы только в мясо-рыбных цехах предприятия.

2. Привод ПХ-0,6 специализированный для холодных цехов.

3. Привод ПГ-0,6 специализированный для горячих цехов, состоит из односкоростного привода П-0,6 и комплекта сменных исполнительных механизмов, которые могут быть использованы в горячих цехах.

4. Привод ПУ-0,6, который может быть использован в любом цехе. Сменные механизмы (СМ)- мясорубка МС2-70 МС2-150 .

МС6-10 фаршемешалка

МС8-150 протирочный механизм

МС7-100 овощерезательный механизм

МС для нарезания вареных овощей МС18-160 МС22-160 Многоцелевой механизм МС4-7-9-20 МС4-7-8-20 МВП-11-1

Механизм для перемешивания салатов МС25-200

Механизм для нарезки свежих овощей МС27-40 ,

Например МС-4-7-8-20. Это обозначение свидетельствует о многоцелевом назначении механизма:

4 — взбивать продукт, 7 — протирать продукт, 8 — перемешивать фарш, 20 — емкость бачка.

Привод универсальный специализированный для холодных цехов ПХ-0,6. К приводу ПХ-0,6 прилагаются следующие механизмы: МС 3-40 - соковыжималка; МС 25-200 - механизм для перемешивания салатов и винегретов; МС 27-40 - механизм для нарезки свежих овощей; МС 18-160 - механизм для нарезки вареных овощей; МС 4-20 - механизм для взбивания продуктов; МС 6-10 - для приготовления мороженого.

3. Устройство и принцип работы данного оборудования: ПУ-0,6

Привод универсальный ПУ-0,6 с комплектом сменных механизмов предназначен для механизации основных процессов переработки пищевых продуктов на предприятиях общественного питания.

В комплект входят:

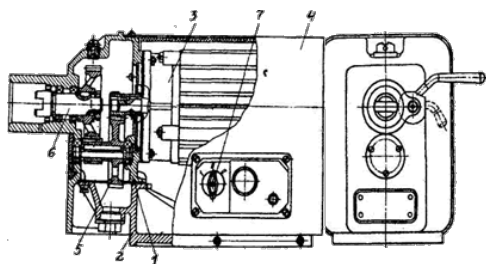
привод П-0,6 для приведения в действие сменных механизмов;

МС2-70 мясорубка для приготовления мясного и рыбного фаршей;

МС4-7-8-20 многоцелевой механизм для взбивания кондитерских смесей, картофельного пюре, замешивания жидких видов теста, перемешивания различных фаршей;



МС19-1400 рыхлитель для рыхления и смешивания порционных кусков мяса; МС18-160 механизм для нарезания вареных овощей для салатов, винегретов и гарниров;
 МС10-160 механизм для нарезки сырых и вареных овощей;
 МС28-100 механизм для нарезки сырого картофеля на брусочки



а - общий вид: 1 - двигатель; 2 - кожух; 3 - пакетный переключатель;
 4 - горловина; 5 - редуктор;



Подготовку к работе универсального привода проводит повар, закрепленный за данной машиной, который перед началом работы обязан выполнить требования техники безопасности и соблюдать при работе с машиной безопасность труда. Вот поэтому перед началом работы проверяется правильность установки универсального привода, исправность сменного механизма и правильность его сборки и крепления с помощью винтов-зажимов. При установке корпуса сменного механизма в горловине привода контролируют, чтобы конец рабочего вала механизма попал в гнездо привода вала редуктора универсального привода. Проверяется наличие ограждающих устройств, заземления или зануления. Убедившись в исправности сменного механизма и привода, производят пробный пуск на холостом ходу. Привод должен работать с небольшим шумом. В случае неисправности привод останавливают и устраняют причину неисправности. Регулировать скорость вращения в процессе работы разрешается только при наличии вариатора в конструкции машин. Приготовленные продукты загружать в сменные механизмы нужно только после включения универсального привода, исключение составляет только взбивательный механизм, у которого сначала загружают в бачок продукты, а затем включают универсальный привод. При работе запрещается перегружать сменный механизм продуктами, так как это приводит к ухудшению качества или порче продуктов, а так же к поломке машины. Особое внимание нужно уделить строгому соблюдению правил безопасности при работе с универсальным приводом, т.к. неосторожность приводит к травмам обслуживающего персонала. Категорически запрещается работать на машине без наличия соответствующих предохранительных устройств, а также подталкивать продукты в горловину сменного механизма руками. Осмотр универсального привода и установленного сменного механизма, а так же устранение неполадок разрешается проводить только после выключения электродвигателя универсального привода и его полной остановки. После окончания работы универсальный привод выключают и отключают от электросети. Только потом можно снимать сменный механизм для разборки, промывки и сушки. Профилактический и текущий ремонт универсального привода и сменных механизмов проводят специальные работники согласно заключенного договора.

Механизм для нарезки вареных овощей МС18-160

Механизм входит в комплект универсального привода ПУ-0,6 и предназначен для нарезки вареных овощей ломтиками и кубиками. Он состоит из привода, корпуса, ножа, ножевой рамки и крышки с загрузочным бункером. Привод состоит из электродвигателя и конического редуктора с вертикальным

рабочим валом, на котором крепится плоский нож с двумя режущими лезвиями. Верхняя часть механизма представляет собой тарелку с двумя разгрузочными отверстиями. Одно из них предназначено для выгрузки нарезанных овощей, другое — для удаления крошек, прилипших к ножу. Овощи загружаются в бункер, прижимаются к решетке массой толкача. Нож отрезает от клубня ломтик и продавливает его через лезвие решетки. Правила эксплуатации. Перед началом работы проверяют правильность сборки овощерезательного механизма, а так же надежность крепления отдельных узлов и механизма в целом. После выполнения техники безопасности и правил безопасности труда проводят проверку, наладку и осмотр механизма при включенном электродвигателе привода. Устранив замеченные неисправности, закладывают продукты, производят обработку их.

4. Соблюдение техники безопасности при работе на данном оборудовании

Приготовленные продукты загружать в сменные механизмы нужно только после включения универсального привода, исключение составляет только взбивательный механизм, у которого сначала загружают в бачок продукты, а затем включают универсальный привод. При работе запрещается перегружать сменный механизм продуктами, так как это приводит к ухудшению качества или порче продуктов, а так же к поломке машины. Особое внимание нужно уделить строгому соблюдению правил безопасности при работе с универсальным приводом, т.к. неосторожность приводит к травмам обслуживающего персонала. Категорически запрещается работать на машине без наличия соответствующих предохранительных устройств, а также подталкивать продукты в горловину сменного механизма руками. Осмотр универсального привода и установленного сменного механизма, а так же устранение неполадок разрешается проводить только после выключения электродвигателя универсального привода и его полной остановки. После окончания работы универсальный привод выключают и отключают от электросети. Только потом можно снимать сменный механизм для разборки, промывки и сушки. Профилактический и текущий ремонт универсального привода и сменных механизмов проводят специальные работники.

Тест.

1. Определить привод горячего цеха:

1. ПУ-0,6
2. ПГ-0,6
3. ПМ-1.1

2. Загружать МС необходимо только при выключенном двигателе:

1. Да
2. Нет

3. В состав ПУ не входит следующий механизм:

- | | | |
|---------------|-------------|---------------------|
| 1 – двигатель | 4-горловина | 6 –режущий механизм |
| 2 – кожух | 5-редуктор | |

4. Определить специализированный привод:

1. ПХ-0,6
2. ПУ-0,6
3. ПШ-1.1

5. К ПХ-0,6 относятся следующие МС:

1. Соковыжималка
2. Размолочный механизм
3. Механизм для нарезки сырого картофеля
4. Фаршемешалка
5. Протирочный механизм

6. В МС 18-160, МС28-100, МС 2-70, значения 160, 100, 70 означают:

1. Габариты
2. Функциональное значение
3. Производительность

7. Отверстия на поверхности привода необходимы для:

1. Охлаждения двигателя
2. Насыщения кислородом корпуса машины
3. Проветривания деталей

**"БҚО әкімдігі білім басқармасының Бөрлі ауданы білім беру бөлімінің
"Жас туристер станциясы" КММ
Қосымша білім беру педагогы
Ералиев Тлек Кайыргалиевич**



ШАҢҒЫ ТУРИЗМІ ТЕХНИКАСЫНЫҢ ЭЛЕМЕНТЕРІН ҮЙРЕНУ

Аннотация. Мақалада шаңғы туризмі техникасының элементтерін үйрету әдістері қарастырылады. Туризмнің бұл түрі тек спорттық ғана емес, сонымен қатар дене тәрбиесі мен табиғатты зерттеуге бағытталған кешенді қызмет саласы болып табылады. Шаңғы туризмінің негіздері, оны меңгеру әдістері мен педагогикалық тәсілдер қарастырылып, қосымша білім беру педагогтері үшін ғылыми негізделген ұсынымдар беріледі. Сондай-ақ, туристер станциясында оқыту барысында шаңғы техникасын тиімді меңгертудің әдістемелік ерекшеліктеріне назар аударылады.

Кілт сөздер: шаңғы туризмі, туристік техника, педагогика, қосымша білім беру, шаңғы даярлығы, маршруттық қозғалыс, қауіпсіздік шаралары, табиғат жағдайлары, дене шынықтыру.

Қазақстан табиғи-рекреациялық ресурстарға бай елдердің қатарына жатады. Ел аумағының үлкен бөлігі таулы аймақтармен қамтылған, бұл шаңғы туризмін дамыту үшін қолайлы жағдай жасайды. Әсіресе, Алматы облысындағы Іле Алатауы, Шығыс Қазақстандағы Алтай таулары, Түркістан облысындағы Қаржантау және Тянь-Шань таулары туристер үшін тартымды орындар болып табылады. Бұл аймақтар қысқы спорт түрлерін дамытуға, экотуризмді қалыптастыруға және халықаралық деңгейде туристерді тартуға зор мүмкіндік береді.

Қазақстанда шаңғы туризмінің әлеуетін анықтайтын басты факторлардың бірі – климаттық жағдай. Қысқы маусым ұзақтығы мен қар жамылғысының сапасы әлемдік стандарттарға сәйкес келеді. Мысалы, Шымбұлақ тау-шаңғы курорты қар сапасы мен ауа райы тұрақтылығы бойынша көптеген еуропалық курорттардан кем түспейді. Бұдан бөлек, елімізде шаңғы туризміне қызығушылық танытатын туристер саны жыл сайын артып келеді, бұл сұраныстың жоғары екенін көрсетеді.

Алайда, Қазақстанда шаңғы туризмін дамытуда белгілі бір қиындықтар бар. Біріншіден, инфрақұрылымдық даму жеткіліксіз деңгейде. Қазіргі таңда Алматы қаласында орналасқан Шымбұлақ курорты мен Нұр-Сұлтан маңындағы Бурабай шаңғы базалары кең танылғанымен, өзге аймақтарда тау-шаңғы туризмінің әлеуеті толықтай игерілмеген. Тау инфрақұрылымының, лифтілер мен тасымалдау желілерінің жетіспеушілігі туристер үшін басты кедергілердің бірі болып отыр.

Екіншіден, шаңғы туризмі саласында білікті кадрлар тапшылығы байқалады. Туристік нұсқаушылар, спорттық гидтер, шаңғы инструкторлары және сервистік қызмет көрсетушілердің кәсіби деңгейін арттыру қажеттілігі туындап отыр. Бұл мәселені шешу үшін арнайы оқыту бағдарламаларын енгізу, халықаралық тәжірибені зерттеу және туризм мамандарын даярлайтын оқу орындары арасында серіктестік орнату маңызды.

Үшіншіден, шаңғы туризмінің дамуына инвестиция көлемінің жеткіліксіздігі кедергі келтіреді. Қазақстанның туризм саласына бөлінетін қаржы көлемі әлемдік стандарттармен салыстырғанда төмен. Бұл шаңғы базаларының, қонақ үйлер мен жол инфрақұрылымының жетілдірілуін тежейді. Туристер үшін сапалы қызмет көрсету деңгейін арттыру мақсатында мемлекет пен жеке кәсіпкерлер арасындағы ынтымақтастықты нығайту маңызды.

Қазақстандағы шаңғы туризмінің болашақта даму перспективалары жоғары. Еліміз Орталық Азиядағы туристік орталыққа айналуы мүмкін, егер бірнеше негізгі бағыттар бойынша даму

стратегиясын жүзеге асырса. Біріншіден, шаңғы базаларының санын арттырып, аймақтық туристік кластерлерді қалыптастыру қажет. Алматы, Шығыс Қазақстан, Түркістан және Ақмола облыстарында шаңғы туризмін дамыту арқылы ішкі және халықаралық туристер ағынын ұлғайтуға болады.

Екіншіден, экологиялық таза туризм бағытында арнайы бағдарламалар әзірлеу маңызды. Қазақстандағы тау-шаңғы курорттары экотуризммен үйлесімді түрде дамуы тиіс. Бұл қоршаған ортаны қорғау мәселелерін ескере отырып, шаңғы курорттарының экологиялық стандарттарға сәйкестігін қамтамасыз етеді.

Үшіншіден, Қазақстанда халықаралық спорттық іс-шаралар ұйымдастыру арқылы шаңғы туризмін ілгерілетуге болады. Мысалы, Азия немесе әлем чемпионаттары, қысқы спорттық фестивальдер өткізу елдің туристік брендині күшейтеді және инфрақұрылым дамуына серпін береді.

Мемлекет тарапынан қолдау көрсету, инвестициялық жобаларды жүзеге асыру және халықаралық ынтымақтастықты кеңейту арқылы Қазақстан шаңғы туризмі саласында айтарлықтай жетістіктерге жете алады. Бұл туризмнің экономикалық тиімділігін арттырып қана қоймай, еліміздің халықаралық аренада танымалдығын арттыруға септігін тигізеді.

Шаңғы туризмі – қысқы кезеңдегі табиғи жағдайларда қозғалысты жүзеге асырудың тиімді тәсілдерінің бірі. Ол спорттық белсенділік пен табиғатты танудың үйлесімділігі арқылы ерекше сипатталады. Шаңғы туризмімен айналысу адамның физикалық және психологиялық дайындығын нығайтады, сондай-ақ, қоршаған орта жағдайына бейімделу қабілетін дамытады. Сондықтан шаңғы туризмінің техникасын меңгеру – қосымша білім беру жүйесіндегі маңызды бағыттардың бірі болып табылады.

Шаңғы туризмін үйретудің басты мақсаты – қатысушыларға қажетті қозғалыс техникасын меңгертіп, оларды маршруттық қозғалысқа дайындау. Бұл үдеріс туристер станциясында арнайы дайындалған оқу-жаттығу бағдарламалары арқылы жүзеге асырылады. Мұндай бағдарламаға шаңғыны басқару, кедергілерден өту, биіктікке көтерілу және төмен түсу, қарда қозғалу техникасы, қауіпсіздік шаралары және бағытты бағдарлау дағдылары кіреді.

Туристік шаңғымен қозғалу техникасын үйретудің алғашқы қадамдарының бірі – шаңғының құрылымын және оның пайдалану ерекшеліктерін түсіну. Шаңғы құрал-жабдықтары бірнеше негізгі элементтерден тұрады: шаңғы, таяқтар, бекітпелер, арнайы аяқ киім және қорғаныс киімдері. Әрбір құралды дұрыс таңдау мен қолдану қауіпсіздік пен қозғалыс тиімділігін қамтамасыз етеді.

Шаңғы қозғалысының техникасын меңгеру барысында ең алдымен тегіс жерде қозғалу әдістері оқытылады. Жаттығулардың бастапқы кезеңінде дене тепе-теңдігін сақтау, сырғанауды меңгеру және шаңғымен қозғалысты үйлестіру дағдылары қалыптастырылады. Бұл кезеңде туристер станциясының педагогі шаңғының дұрыс қолданылуын, аяқ пен дене қимылдарын үйлестіру әдістерін түсіндіреді.

Маршруттық қозғалысты меңгерудің маңызды кезеңдерінің бірі – әртүрлі бедерлерде шаңғымен жүру әдістерін үйрену. Таулы, орманды, ашық кеңістіктегі қарлы жерлерде қозғалу кезінде шаңғы техникасы әртүрлі болады. Тегіс жолда сырғанау қозғалысы қолданылса, еңіс және кедір-бұдыр жерлерде арнайы шаңғы техникасы қажет болады. Осыған байланысты туристер станциясында оқытудың барысында маршруттық дайындыққа ерекше көңіл бөлінеді.

Шаңғы туризмі техникасының элементтерін үйрету кезінде қауіпсіздік шараларын сақтау маңызды. Қар көшкіні қаупі бар аймақтарда, мұзды жерлерде және қалың ормандарда қозғалу кезінде туристерге арнайы ережелер түсіндірілуі қажет. Бұл жағдайда қосымша білім беру педагогі қауіпсіздік дағдыларын қалыптастырып, төтенше жағдайларда дұрыс әрекет ету жолдарын үйретеді.

Туристік топпен қозғалу кезінде тәртіп пен үйлесімділік басты назарда болуы тиіс. Бұл үшін шаңғы туризмі техникасын үйретуде топтық жаттығулар өткізіледі. Бірлескен қозғалыс кезінде топ мүшелері бір-бірімен байланыс орнатып, белгіленген жылдамдық пен бағытты сақтауы қажет. Сондай-ақ маршруттық қозғалыс кезінде белгі беру және коммуникация әдістерін меңгеру маңызды.

Шаңғы туризмінің тағы бір ерекшелігі – бағытты бағдарлау. Қарлы жерлерде компас, карта және GPS құрылғыларын пайдалана отырып, қозғалысты дұрыс жоспарлау қажет. Бұл дағдыларды меңгеру туристер станциясында оқытудың негізгі міндеттерінің бірі болып табылады. Сонымен қатар, ауа райы



жағдайларын ескеру, қар қабатының құрылымын талдау, табиғи нысандар арқылы бағдарлау әдістерін білу маңызды рөл атқарады.

Шаңғы туризмінің техникалық элементтерін үйретуде тиімді әдістердің бірі – практикалық жаттығулар. Теориялық білім беру шаңғы техникасының негіздерін түсінуге көмектескенімен, оны толық меңгеру үшін тәжірибелік сабақтар қажет. Сондықтан туристер станциясында шаңғы туризмі бойынша сабақтар қысқы маусымда ашық алаңдарда және арнайы дайындалған жаттығу базаларында өткізіледі.

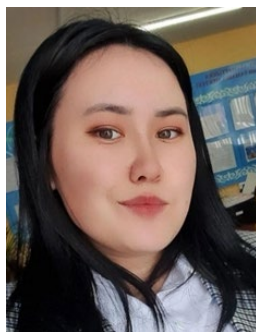
Қорытындылай келе, шаңғы туризмінің техникасын үйрету – туристік дайындықтың маңызды бөлігі. Бұл үдеріс қатысушылардың физикалық дайындығын нығайтып қана қоймай, олардың экстремалды жағдайларда әрекет ету дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. Қосымша білім беру педагогтері үшін шаңғы туризмі техникасының элементтерін үйрету барысында жүйелі әдістемелерді қолдану, қауіпсіздік ережелерін сақтау және тәжірибелік сабақтарға баса назар аудару маңызды. Туристер станциясында ұйымдастырылған дайындық сабақтары арқылы шаңғы туризміне қатысушылар қажетті дағдыларды меңгеріп, табиғат аясында белсенді демалыс өткізуге мүмкіндік алады.



Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Платонов В.Н. *Спортивная подготовка: теория и методика*. – Москва: Советский спорт, 2017.
2. Максютлов А.А. *Основы лыжного туризма*. – Санкт-Петербург: Олимп, 2016.
3. Қазақстан Республикасы Туризм индустриясын дамыту мемлекеттік бағдарламасы (2019-2025 жж.).

**"БҚО әкімдігі білім басқармасының Бөрлі ауданы білім беру бөлімінің
"Жас туристер станциясы" КММ
Қосымша білім беру педагогы
Куанышева Арайлым Жанболатовна**



ТУРИЗМ ТҮРЛЕРІ МЕН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация: бұл мақалада туризмнің мәні, оның қоғамдағы рөлі және әртүрлі түрлері қарастырылады. Туризм тек демалыс пен саяхат құралы ғана емес, сонымен қатар мәдени, экономикалық және әлеуметтік дамуға ықпал ететін маңызды сала ретінде сипатталады. Оның тәрбиелік, танымдық, экологиялық және коммуникативтік маңыздылығы ерекше атап өтіледі. Сондай-ақ, туризмнің жастардың жеке дамуына, олардың көшбасшылық қасиеттерін қалыптастыруға, жаңа дағдыларды меңгеруге және әртүрлі мәдениеттерді құрметтеуге тигізетін әсері қарастырылады. Туризмнің әртүрлі формалары мен оның қоғамға тигізетін ықпалы кеңінен талқыланады.

Кілт сөздер: туризм, демалыс, саяхат, мәдениет, экология, білім, әлеуметтік даму, туризм түрлері, жастар, тәрбиелік маңызы.

Туризм – көпқырлы құбылыс, оның әртүрлі анықтамалары бар және ол әр адам үшін әрқалай түсініледі. Ең алдымен, туризм – бұл белсенді демалыс, өз тұрғылықты жерінен тыс аймаққа уақытша саяхат жасау. Мұндай сапарлар еңбек қызметімен немесе тұрақты мекенжайын өзгертумен байланысты

болмайды, керісінше, демалу, танымдық мақсаттар, мәдени-тарихи мұраларды зерттеу, сауықтыру немесе ойын-сауық бағытында жүзеге асырылады. Сонымен қатар, туризм – экономиканың маңызды салаларының бірі болып табылады. Ол туристік сапарларды ұйымдастыруға, инфрақұрылымды дамытуға, қонақ үйлер, көлік, тамақтану орындары мен мәдени нысандарды қамтамасыз етуге бағытталған. Туризм саласы халықтың жұмыспен қамтылуына, өңірлік және халықаралық ынтымақтастықтың дамуына ықпал етеді.

Туризмнің негізгі функциялары мен оның қоғамға әсері. Туризм адамның өміріне жан-жақты ықпал ететін маңызды сала болып табылады. Ол тек демалыс пен ойын-сауық емес, сонымен қатар әлеуметтік, мәдени және экономикалық дамуға ықпал ететін көпқырлы құбылыс. Туризмнің негізгі әлеуметтік-гуманитарлық функцияларына мыналар жатады:

1. Танымдық-ағартушылық функция – табиғи құбылыстар туралы жаңа білім алу, әртүрлі халықтардың мәдениеті мен тұрмысымен танысу, тарихи-мәдени мұраларды зерттеу, шет тілдерін меңгеру.

2. Коммуникативтік функция – жаңа адамдармен танысу, әлеуметтік байланыстарды кеңейту, халықаралық достық қарым-қатынасты нығайту.

3. Сауықтыру-реабилитациялық функция – ағзаның физикалық және психикалық денсаулығын қалпына келтіру, шаршаудан арылу, жаңа әсер алу арқылы эмоционалдық жағдайды жақсарту.

4. Тәрбиелік функция – қоршаған ортаға деген сүйіспеншілік пен құрмет сезімін қалыптастыру, табиғатты аялау дағдыларын дамыту.

5. Спорттық функция – дене белсенділігін арттыру, физикалық шыдамдылықты жақсарту, салауатты өмір салтын насихаттау.

Сонымен қатар, туризм әлеуметтік-экономикалық маңызды қызметтерді атқарады. Ол халықтың бос уақытын тиімді пайдалануға, жергілікті тұрғындардың жұмыспен қамтылуын арттыруға және олардың өмір сүру деңгейін жақсартуға ықпал етеді. Кейбір елдерде туризм – негізгі табыс көзі болып, жаңа жұмыс орындарын құруға және экономиканы дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен бірге, туризмнің дамуы инфрақұрылымның жетілуіне, аймақтық және халықаралық серіктестіктің нығаюына ықпал етеді. Осылайша, туризм жаһандық деңгейде елдер мен халықтардың өзара байланысын нығайтатын әлеуметтік-экономикалық маңызды сала ретінде қарастырылады.

Туризмнің мәдени және педагогикалық құндылықтары

Туризм – тек демалыс пен саяхат құралы ғана емес, сонымен қатар мәдени және рухани дамудың маңызды бөлігі. Оның құндылығын әртүрлі аспектілер бойынша қарастыруға болады: халықаралық және ішкі туризм, жоспарлы және әуесқойлық зерттеулер, танымдық экспедициялар, сауықтыру шаралары мен спорттық іс-шаралар. Туризмнің әр түрінің эстетикалық маңызы оның қандай мәдени және табиғи құндылықтарды қамтуына байланысты анықталады.

Туризмнің мәдени және гуманистік маңыздылығы адамдардың саяхатқа деген қызығушылығы, құндылық бағдарлары және көзқарастарымен тікелей байланысты. Белсенді туристер түрлі шаралар ұйымдастырып, туризмді мәдени-танымдық мақсатта пайдаланады. Осылайша, саяхат тек жаңа орындарды көрумен шектелмей, адамның рухани және интеллектуалдық даму құралына айналады.

Спорттық-әуесқойлық туризм – адамның физикалық және рухани үйлесімді дамуына ықпал ететін ерекше сала. Мұндай туризм аясында аудандық, қалалық және өңірлік деңгейлерде түрлі жиындар өткізіледі. Бұл шаралар туризм техникасы бойынша жарыстармен, өнерге қатысты байқаулармен толықтырылады, осылайша, спорт пен өнер спорттық туризм аясында тығыз байланыста болады.

Туризмнің дамуында педагогикалық факторлар ерекше рөл атқарады. Туристік қызметтің әртүрлі формалары мен бағыттары адамның дүниетанымын кеңейтіп, жаңа білім алуына жағдай жасайды. Туризмнің негізгі педагогикалық аспектілері мыналарды қамтиды:

- Танымдық даму – жаңа мәдениеттермен, дәстүрлермен және тарихпен танысу арқылы жеке тұлғаның өрісін кеңейту.
- Экологиялық сана қалыптастыру – табиғатты қорғауға және экотуризмді дамытуға ынталандыру.
- Әлеуметтік дағдыларды дамыту – адамдармен қарым-қатынас орнату, топтық жұмыстарға бейімделу.
- Дене шынықтыру мен психологиялық тұрақтылықты қалыптастыру – спорттық туризм арқылы физикалық және эмоционалдық төзімділікті арттыру.

Осылайша, туризм тек демалыс саласы ғана емес, сонымен қатар адамның жан-жақты дамуына ықпал ететін кешенді әлеуметтік-мәдени құбылыс болып табылады.

Туризмнің көптеген түрлері бар, олар мақсаттарына, ұйымдастырылу тәсілдеріне, географиялық ауқымына және саяхатшылардың қажеттіліктеріне байланысты жіктеледі.

1. Туризмнің мақсаттық түрлері:

- Рекреациялық (демалыс) туризм – денсаулықты қалпына келтіру, демалу және бос уақытты тиімді өткізу үшін жасалатын сапарлар (курорттар, жағажай демалыстары).
- Экологиялық туризм – табиғи ортаны зерттеу және қорғауға бағытталған туризм (қорықтарға, ұлттық саябақтарға сапарлар).
- Мәдени-танымдық туризм – тарихи және мәдени ескерткіштермен, дәстүрлермен, өнермен танысуға арналған саяхаттар (музейлер, тарихи қалалар, этноауылдар).
- Спорттық туризм – белсенді демалыс пен спорттық іс-шараларға қатысу мақсатында жасалатын саяхаттар (тау шаңғысы, альпинизм, дайвинг, марафондар).
- Емдік-сауықтыру туризмі – санаторийлер мен медициналық орталықтарда ем алу немесе денсаулықты нығайту мақсатындағы саяхаттар.
- Экстремалды туризм – ерекше әсер алу және адреналин деңгейін арттыру мақсатындағы саяхаттар (рафтинг, парашютпен секіру, үңгірлерді зерттеу).
- Іскерлік (бизнес) туризм – конференциялар, семинарлар, көрмелер және іскерлік кездесулерге қатысу мақсатында жасалатын сапарлар.
- Гастрономиялық туризм – белгілі бір елдің немесе аймақтың ұлттық тағамдарымен танысу мақсатында жасалатын сапарлар.
- Діни (зиярат) туризм – қасиетті орындарға, діни орталықтарға бару мақсатындағы саяхаттар.

2. Туризмнің ұйымдастырылу тәсіліне қарай түрлері:

- Жоспарлы (ұйымдастырылған) туризм – туристік агенттіктер мен компаниялар арқылы алдын ала жоспарланған маршруттар бойынша саяхаттау.
- Өзіндік (жеке) туризм – саяхатшының өзі ұйымдастыратын және бағыт-бағдарын өзі анықтайтын саяхаттар.
- Агротуризм (ауылдық туризм) – ауылдық жерлерде демалу, ауыл өмірімен танысу және табиғат аясында уақыт өткізу.
- Круиздік туризм – су көлігімен (кемелермен, лайнерлер

Туризм жеке тұлғаны қалыптастыруда, жастардың жан-жақты дамуы мен білім алуында маңызды рөл атқарады. Бұл тек әлемді танудың тәсілі ғана емес, сонымен қатар жасөспірімдер мен жастарға жер бетіндегі түрлі мәдениеттер, дәстүрлер, тарих және табиғаттың әсемдігімен танысуға мүмкіндік беретін бірегей құрал. Туризм өзін-өзі дамытуға, өмірлік тәжірибені байытуға және әртүрлілікке құрметпен қарауға ықпал етеді.

Біріншіден, саяхат жас ұрпақтың таным көкжиегін кеңейтіп, оқулықтардан тыс әлемді көруге мүмкіндік береді. Әртүрлі мәдениеттер мен әдет-ғұрыптарды зерттеу, басқа ұлт өкілдерімен қарым-қатынас жасау арқылы жастар әлемнің көптүрлілігін түсіне бастайды. Бұл өз кезегінде олардың төзімділігін арттырып, өзге ұлттардың дәстүрлеріне, өмір салтына құрметпен қарауға үйретеді.

Екіншіден, туризм жасөспірімдердің тәуелсіздік пен жауапкершілік сезімін дамытуына көмектеседі. Саяхат барысында олар түрлі қиындықтарға тап болып, оларды шешуді үйренеді – бағытты жоспарлау, күтпеген жағдайларда шешім қабылдау, қауіпсіздікті сақтау. Мұның бәрі көшбасшылық қабілеттерді дамытып, командада жұмыс істеуге және қиын жағдайларда тез шешім қабылдауға дағдыландырады.

Үшіншіден, туризм экологиялық мәдениетті қалыптастыруға ықпал етеді. Табиғи саябақтарға, қорықтарға және экологиялық аймақтарға саяхаттау арқылы жастар қоршаған ортаны қорғаудың маңыздылығын түсініп, табиғатқа ұқыпты қарауға дағдыланады. Бұл олардың экологиялық санасын нығайтып, экотуризмнің дамуына септігін тигізеді.

Сонымен қатар, туризм мәдениаралық қатынасты жақсартудың бірден-бір жолы болып табылады. Ол елдер мен халықтардың мәдени ерекшеліктерін түсінуге және құрметтеуге үйретеді. Дегенмен, мәдениетаралық қарым-қатынаста тепе-теңдікті сақтау маңызды, яғни мәдени ассимиляция мен стереотиптерден аулақ болып, жергілікті дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарға құрметпен қарауды үйрену қажет.

Қорытындылай келе, туризм – тек саяхат емес, сонымен қатар жеке тұлғаның жан-жақты дамуы мен тәрбиесіне әсер ететін күшті құрал. Ол жастарға жаңа білім мен өмірлік дағдыларды игеруге, өздігінен шешім қабылдауға, табиғат пен мәдени әртүрлілікті құрметтеуге мүмкіндік береді. Осылайша, туризм болашақ ұрпақтың білімді, саналы және толерантты азамат болып қалыптасуына ықпал етеді.

**Алматы облысы Іле ауданы Ақши ауылы
"№8 орта мектеп" мемлекеттік коммуналдық мекемесі
Көркем еңбек пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Таджимагамбетова Алмагул Валиевна**



ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ ТАҒАМДАРЫ

Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі: 7.4.А Тамақтану мәдениеті	Мектеп: «№8 орта мектеп»МКМ
Сынып: 7а	Қатысушылар саны: Келмегендер:
Мерзімі:	
Мұғалімнің аты-жөні:	А.Таджимагамбетова
Сабақ тақырыбы	Қазақтың ұлттық тағамдары
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	7.2.4.2 Әлем халықтарының және ұлттық тағамдардың жасалу технологияларын зерделеу және қолдану.
Сабақтың мақсаттары:	- Әлем халықтарының және ұлттық тағамдардың жасалу технологияларын зерделеу және қолдану. Қазақтың ұлттық тағамдарын талдау Сұрақтарға жауап беру
Құндылықтарды дамыту	Өз мәдениеті мен тілін құрметтеу, зерттеп жатқан материалдарға шығармашылықпен қарау арқылы оқуға деген ынта-талап.

Сабақ барысы

Сабақ кезеңі/ Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Қызығушылықты ояту.	Ұйымдастыру кезеңі: 1.Оқушылармен амандасу, түгіндеу. 2. Ынтымақтас-тық атмосферасын қалыптастыруда шаттық шеңбері жүзеге асырылады. 3. Оқушыларды топтарға біріктіру.	Топқа кітап, дәптер құралдарының суреттері бар кима қағаздар беріледі. Әр оқушы кима қағаздарды таңдау арқылы ұқсас құралдармен 2 топқа бірігеді. 1 топ: Кітап 2 топ: Дәптер		Оқулық, жұмыс дәптерлері Кітап, дәптер, қалам суреттері бейнеленген кима қағаздар топтамасы
Ортасы	« Миға шабул » әдісін қолданып, сабақтың тақырыбына шығу. 1. Қалай ойлайсыздар, бүгінгі сабақтың тақырыбы қандай? 2. Қандай қазақтың ұлттық тағамдарын білесіздер? 3. Тамақ жайында қандай мақал-мәтелдерді немесе жұмбақтарды білесіздер? 4. Бұл тағамдарды дайындау барысында қандай негізгі азық-түліктерді қолданады, атап шығыңыздар?	Тәжірибелік жұмыс кезінде қауіпсіздік техникасын сақтау: - Мұғалім нұсқауы бойынша ғана әрекет ету; - Жұмыс кезінде бір-біріңізге бөгет жасамау; - Сабаққа қажетті бояулар, қарындаш және т.б материалдармен абайлап пайдалану; - Рұқсатсыз жұмыс орнын қалдырмау; - Жұмыстан кейін өз жұмыс орынын тазалау; Дискриптер :3 бал	Өзін-өзі бағалау Өзара бағалау	

	5. Қазақтың ұлттық тағамдарының адам денсаулығына тигізер әсері туралы не білесіңдер? 3. Жаңа тақырыппен танысу. Сабақтың тақырыбы мен мақсатымен таныстыру. 4. Бейнебаянды көрсету: Қазақ халқының ұлттық тағамдары. Қазақтың ұлттық тағамдары. Қазақ халқының дәстүрлі тағамдары негізінен ет пен сүттен құралды. Көшпелі тұрмыс салтын ұстанған қазақ халқы жылқы еті мен қой еті, биенің қымызын, түйенің шұбатын, қой мен сиырдың сүтін және сүттен жасалған алуан түрлі тағамдарды жыл он екі ай азық етті. XV ғасырда қазақ жерінде егіншілік дами бастады да, ас мәзірі құрамында бидай, тары, қарабидай, арпа, сұлыдан жасалған тағамдар пайда болды. Қазақтың тағамдарын шартты түрде ет, сүт, және ұн тағамдары деп бөлуге болады. Додэкаэдр әдісін қолдану Практикалық жұмыс Жентті үйде әзірлеудің қарапайым рецепті 1.Қарапайым үгілмелі печенье (100г) қант қосып, ұнтақтайды;; 2.Оған талқан және қалауынша мейіз немесе жаңғақ қосады 3.Еріген майға(1 қорап) бал (2ас қасық) және тосап (1 ас қасық) қосады; 4.Барлық қоспаны бір ыдысқа құйып, біркелкі болғанша араластырады. 5.Белгілі бір пішінге келтіріп, тоңазытқышқа қояды	Қазақтың ұлттық тағамдарын біледі 1бал Мақал-мәтелді айта алады 1 бал Азық түлік түрлерін қолдана алады 1 бал Тәжірибелік жұмыс: Оқушылардың топтық жұмысы. Оқушылар кітап, журнал немесе интернет ресурстарын пайдаланып, шағын топтарда Қазақ халқының ұлттық тағамдары туралы зерттеу жүргізеді (азық-түліктің құрамы мен олардың үйлесімділігі, дәмдік ерекшеліктері, осы тағамдардың адам ағзасына тигізетін пайдасы мен зияны). Өз зерттеулерін әдемі безендіріп постер жасайды • Нан тағамдар - 1 топ • Сүт тағамдар – 2 топ. Дискриптор 3 бал Қазақтың ұлттық тағамдарын біледі -1 бал -Қазақтың ұлттық тағамдардың, адам денсаулығына әсерін зерттейді -1 бал -Қазақтың ұлттық тағамдарының ерекшеліктерін сипаттайды және салыстырады-1 бал 6. Тәжірибелік жұмысты қорғау. Оқушылар топта жасаған постерлерін іліп қойып, өз жұмыстарын қорғайды. Регламент – әр топқа 2минут беріледі. Дискриптор 3 бал Жентке қажет азық -түлікті таңдай алады-1 бал Женттің жасалу жолын біледі -1 бал Әрлеп ұсына біледі-1бал	Сонымен балдық жүйе бойынша мұғалімнің қорытынды балдық бағалауы жүргізіледі.	https://youtu.be/BKaOoudU40A
Сабақтың соңы 5мин. 	Кері байланыс Оқушылар рефлексиясы: «Алма ағашы» әдісі. • Жасыл түсті алма – мен бүгін бәрін жақсы орындадым, сондықтан көңіл-күйім көтеріңкі. • Сары алма – мен тапсырманы толықтырамын, көңіл күйім орташа. • Қызыл түсті алма - мен тапсырманы орындай алмадым, көңіл –күйім жоқ.	Оқушылар бүгінгі сабақты қандай деңгейде түсініп, білгендерін алманы таңдағандары бойынша білемін. Жасыл алманы бәрін жақсы түсінген оқушылар тандаса, сары алманы кейбіреулерін дұрыс түсінбеген, толықтырамын деген оқушылар тандаса, қызыл алманы тапсырманы орындай алмаған, түсінбеген оқушылар таңдайды. Бүгінгі сабақтағы білім деңгейінің көрсетеді	Мұғалім оқушыларды мадақтау әдісі арқылы бағалайды.	Қағазға салынған қызыл, сары және жасыл алма суреттері

Астана қаласы
І.Жансүгіров атындағы №58 мектеп-гимназия
Математика пәнінің мұғалімі
Жүсіпбекова Айгерім Дүйсенбайқызы

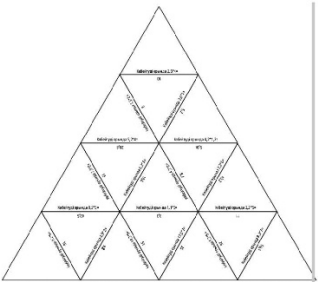


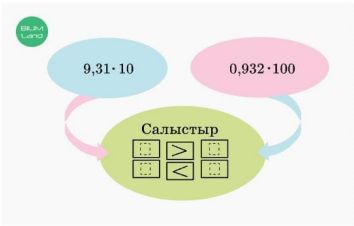
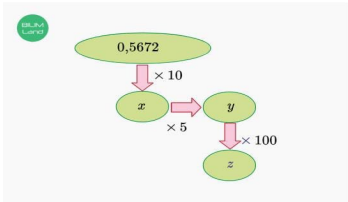
ОНДЫҚ БӨЛШЕКТІ НАТУРАЛ САНҒА КӨБЕЙТУ. ОНДЫҚ БӨЛШЕКТЕРДІ КӨБЕЙТУ

Білім беру ұйымның атауы	І.Жансүгіров атындағы №58 мектеп-гимназия	
Қысқа мерзімді сабақ жоспары		
Сабақ тақырыбы:	Ондық бөлшекті натурал санға көбейту. Ондық бөлшектерді көбейту	
Бөлім	Ондық бөлшектер және оларға амалдар қолдану	
Педагогтің Тегі, Аты, Әкесінің аты	Жүсіпбекова А.Д	
Күні		
Сынып 5 «Ә»	Қатысқандар саны	Қатыспағандар саны
Сабақ негізделген оқу мақсаты	5.1.2.28 ондық бөлшекті натурал санға және ондық бөлшекке көбейтуді орындау;	
Оқу нәтижелері	ондық бөлшектерді көбейту туралы білім, білік дағдыларын толықтыра отырып, оқушылардың білімін тереңдете түсу, ондық бөлшектерді көбейту ережелерін есеп шығаруда дұрыс қолдану машығын қалыптастыру. Ондық бөлшектерді көбейту тақырыбында есептер шығарту арқылы тақырыпты пысықтау; Ондық бөлшектерді көбейтуді меңгерту.; Есеп шығару барысында кездескен қиындықтарды шеше білуге үйрету.	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі	Педагогтың әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Басталуы 5-минут	Атмосфералық жағдайды қалыптастыру. Сыныпта атмосфералық ахуал орнату. Оқушылармен амандасу, түгендеу, сыныптағы оқушылардың сабаққа даярлықтарын анықтау. Сабақ мақсатымен таныстыру. Оқушыларды топқа бөлу «Шаңырақ» әдісі арқылы Үй жұмысын тексеру. «Принтер» әдісі арқылы үй жұмысын тексеремін. №856 Есепте 1) $18,3 \times 0,5 - 5,81 \times 0,5 = 6,245$ 2) $2,07 \times 0,7 + 2,07 \times 7,2 = 15,353$	Амандасады, сабаққа дайындалады. «Жақсы сөз жан азығы» Сен ақылдысың! Керемет оқушысың! Сен лидерсің! Сен көркемсің! Сен батырсың! Сен тәртіпті оқушысың! «Шаңырақ» әдісі арқылы топқа бөлінеді.		ДК экраны 5-сынып оқулығы. Жұмыс дәптерлері. Слайд.

	3) $38,6 \times 1,8 + 1,8 \times 2,7 = 61,95$ 4) $10,27 \times 5,1 + 8,3 \times 5,1 = 94,707$	Оқушылар экрандағы дұрыс жауапты көру арқылы үй тапсырмасының дұрыс бұрыстығын тексереді. Дұрыс жауаптарды тақтадан көру арқылы тексереді.	ҚБ «Бірін бірі бағалау»	
Ортасы 30 минут	«Банкомат» әдісі жеке жұмыс 1) $3,5 \times 2 = 7$ 3) $8,1 \times 4 = 32,4$ 2) $6,2 \times 5 = 31$ 4) $7,6 \times 2 = 15,2$ 5) $9,5 \times 4 = 38$ 6) $8,7 \times 3 = 26,1$ 7) $10,9 \times 10 = 109$ 8) $13,8 \times 5 = 69$ 9) $6,7 \times 10 = 67$ 10) $5,2 \times 2 = 10,4$ «Практикалық тапсырма» Топтық тапсырма «Тарсия» әдісі  «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі арқылы жұптық тапсырмаларды орындайды. 1-тапсырма Өрнекті жазып, оның мәнін тап. 6 және 1,95 сандарының айырмасы мен 4,8 санының көбейтіндісі. Жауабы: . 2-тапсырма Есептеулерді орында. Бос торкөздерге жауаптарға сәйкес келетін әріптерді жазып, жасырылған сөзді тап. $1,5 \div 3 = \square$ $370 \div 0,01 = \square$ $0,008 \cdot 25 = \square$  Жауабы: .	Экранда көрсетілген есептерді шешу арқылы оқушылар тапсырмаларды орындап шығады. Оқушылар практикалық бөлімде топтық жұмыс жасау арқылы берілген функционалдыты дамыту тапсырмаларын біргелікте орындайды. Қағаз қиындыларын құрастыру арқылы фигураны дұрыс жинайды. Оқушылар бұл кезеңде жұптық тапсырмаларды орындайды. Берілген уақыт аралығында шығарып, Панел тақтадағы жауаптармен тексереді. Қатіліктер бойынша бағыт алады. Шешуі: $(6 - 1,95) \times 4,8 = 19,44$ Шешуі: $1,5 \div 3 = 4,5$ 4,5Қ $370 \times 0,01 = 37$ 37А $0,008 \times 25 = 0,2$ 0,2Б	Дескриптор: *Ондық бөлшектерді көбейтеді *мәнін табады «Домбыра» әдісі арқылы ҚБ «Бірін бірі бағалау» Дескриптор: *Ондық бөлшектерді көбейтеді *фигураны құрастырады «Домбыра» әдісі арқылы ҚБ «Бірін бірі бағалау» Дескриптор: *Ондық бөлшектерді азайтады *Ондық бөлшектерді көбейтеді «Домбыра» әдісі арқылы ҚБ «Бірін бірі бағалау»	ДК экраны 5-сынып оқулығы. Жұмыс дәптерлері. Слайд. Презентация Слайд Интернет ресурстары

	3-тапсырма Өлшем бірліктерін сантиметрге айналдырып, көбейтуді орында. $0,312 \text{ м} \cdot 4,8 \text{ дм}$ 14,976 см² 1,4976 см² 1497,6 см² 149,76 см² 4-тапсырма Есепте және бөлшектерді салыстыр:  Жауабы: . 5-тапсырма Егер ойлаған санды 100-ге бөлсе және бөліндіге 0,52-ні қосса, онда 1,63 шығады. Ойлаған санды тап. 222 215 84,76 111	Шешуі: $0,312$ $\text{м} = 0,312 \times 100 = 31,2$ $5,8 \times 10 = 58$ $31,2 \times 48 = 1497,6 \text{ см}^2$ Шешуі: $93,1 < 93,3$ Шешуі: $1,63 - 0,52 = 1,11$ $1,11 \times 100 = 111$ Жауабы: 111	Дескриптор: *Ондық бөлшектерді көбейтеді *Мәнін табады. «Домбыра» әдісі арқылы ҚБ «Бірін бірі бағалау» Дескриптор: *Ондық бөлшектерді көбейтеді *мәнін табады Дескриптор: *Ондық бөлшектерді көбейтеді *Ондық бөлшектерді салыстырады Дескриптор: *Ондық бөлшектерді азайтады *Ондық бөлшектерді көбейтеді	
Аяқталуы Қортындылау (Жинақтау+ бағалау) Үйге тапсырма 10-минут	«Семантикалық карта» әдісі арқылы алған білімді бекіту. X, Y, Z мәндерін тап:  Дұрыс жауап саны: 3 28,36 2,836 5,672 2836 0,05672 56,72	Үй тапсырмасы № Оқушылар семантикалық картада берілген есептерді шығару арқылы сәйкестендіреді. Рефлексия «Бағдаршам» әдісі арқылы «Жасыл түс» сабақты жақсы түсіндім, сабақ қызықты болды. «Сары түс» сабақты түсіндім, бірақ кейбір есептерді шығаруда көмек қажет болды. «Қызыл түс» Сабақ мен үшін түсініксіздеу болды және маған көмек қажет.		Слайд. Үлестіріме парақтары

Талдықорған қаласы
Талдықорған жоғары политехникалық колледжі
Физика пәнінің оқытушысы
Агибаева Эльмира Калиевна



ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТИІМДІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Мақсаты: инклюзивті білім беруде АКТ мен ойын технологиясын қолданудың артықшылықтары мен тиімді тұстарын сипаттау.

Міндеттері:

- инклюзивті білім беруді әлеуметтік-педагогикалық құбылыс ретінде сипаттау;
- АКТ түсінігі мен ерекшеліктерін қарастыру;
- инклюзивті білім беруде ойын технологиясын қолданудың артықшылықтарын сипаттау;

Мүмкіндігі шектеулі білімгерлерге сапалы білім беру - қазіргі таңдағы ең өзекті мәселелердің бірі. Қазіргі таңда инклюзивті білімгерлерге білім алуға барлық мүмкіндіктер жасалуда. Инклюзивті оқыту - ерекше қажеттіліктері бар білімгерлердің білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Бұл оқытудың тиімділігі білімгерлердің оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады және мүмкіндігі шектеулі білімгерлердің адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті білім берудің қолжетімділігі мен сапасын қамтамасыз ету үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданудың маңызы зор. Білім беру қызметі шеңберінде субъектілердің жоғары сапалы қашықтықтан өзара әрекеттесуіне мүмкіндік беретін технологиялар (АКТ).

АКТ қолданудың кейбір салаларын қарастырайық.

Жүйелік есептерді шешу үшін АКТ технологияны пайдалану, көмекші құрылғы ерекше қажеттіліктері бар білімгерлерге оқуға белсенді қатысуға мүмкіндік береді.

Коммуникациялық дағдыларды дамыту және жақсарту үшін көмекші технологияларды пайдаланудың бір тәсілі кері байланыстың болуын қамтамасыз етеді. Субтитрлер сияқты ауызша сөйлесудің әртүрлі баламаларын пайдаланады. Заманауи АКТ оқытушыларға субтитрлері бар аудиовизуалды материал жасауға мүмкіндік береді.

Байланыс мәселелерін шешу үшін АКТ технологиялар ерекше қажеттіліктері бар білімгерлердің қарым-қатынас процесінде делдал рөлін атқара алады. Байланыс процесінде қиындықтарға тап болған пайдаланушылардың әрбір санаты үшін арнайы көмекші құрылғылар мен бағдарламалық қамтамасыз ету таңдалып, бейімделуі керек. Оларға кірістірілген компьютерлер жатады, мүгедектер үшін теңшеу функциялары; қол жетімді деректер пішімдері. Қол жетімді аппараттық және бағдарламалық құралдарды пайдалану білімгерлердің білім алуда оң нәтижеге қол жеткізуіне септігін тигізеді. Білімгерлердің білім алу қажеттіліктерін ескере отырып, оқытушы тікелей әзірлеген және интернет ресурстары мен веб-сайттарында орналастырылған электрондық оқу құралдарын пайдаланалана отырып сапалы білім беруіне қол жеткізе алады.

Ойын технологиялары – педагогикалық жұмысты ойын түрінде ұйымдастырудың әдістері мен тәсілдерінің жиынтығы.

Ойын – оқу үрдісіндегі оқытудың әр формасы, әрі әдісі ретінде дербес дидактикалық категория.

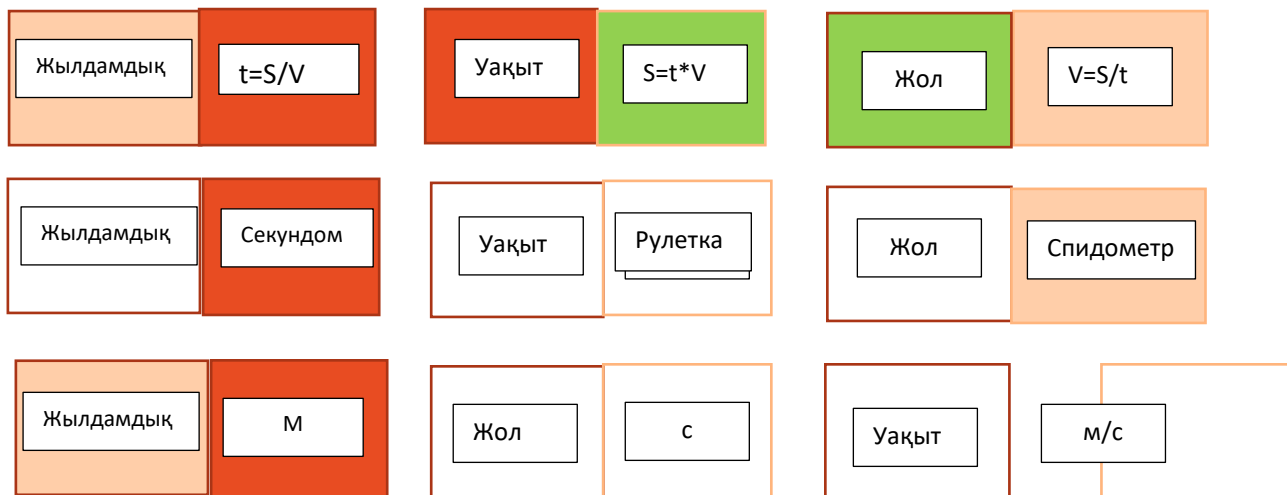
Ойын технологиялары

Физика сабақтарында мүмкіндігі шектеулі білімгерлердің оқу мотивациясын дамыту үшін үлестірмелі материалдар: лото; домино; логикалық ойындар: «Үшіншісі артық», «Түймедақ», физикалық кроссвордтар және т.б ойын түрлерін қолданамын.

Олардың кейбіреулерін қарастырайық.

«Физикалық лото» ойыны. Бұл ойынды тақырыпты қайталау және бекіту бойынша жұптық және жекелей тапсырма беруде қолдануға болады. Бұл ойында түстері сәйкес келетін қосымша көмекші түстер бар, кейбір карталар боялмаған және студенттің өзі қалаған шаманы, формуланы, өлшем бірлігін немесе өлшеу құралын табуы керек. Қабілетіне байланысты студенттерге, оқытушы әртүрлі карточкалар санын ұсына алады және түрлі-түсті белгілердің санын өзгерте алады.

Физикалық лото



«Ортақ нәрсені тап» ойыны

Үстелде екі жиынтыққа бүктелген 10 зат бар.

Әрбір білімгер жеке-жеке үстелге келіп, әрқайсысына ортақ белгісін анықтап, оны қағаз бетіне жазады.

1. Мензурка, таразы, сызғыш, термометр, динамометр, құм сағат.
2. Шыны, шыны түтік, пробирка, таяқша, колба.

Жауап: 1) өлшеу құралдары; 2) шыны зат.

Жекеленген оқыту технологиясы

«Архимед заңы» тақырыбын бекіту кезінде студенттер тиісті деңгейдегі тапсырмаларды таңдай алады, әр тапсырманың өзіндік деңгейі бар сондықтан жақсы баға алу үшін әртүрлі дәрежедегі тапсырмаларды орындау керек.

Бастапқы деңгей (бір тапсырманың бағасы 10 ұпай)

1. Қандай суда жүзу оңай және неліктен: теңіз немесе өзен?
2. Бірінші сынып оқушысы мен оныншы сынып оқушысы суға сүңгіп кетті. Су кімді қатты итереді?

Неліктен?

3. Жұмыртқа тұщы суда батады, бірақ тұзды суда қалқып жүреді. Неліктен?
4. Неге жанып жатқан керосинді үстіне су құйып сөндіруге болмайды?

Орташа деңгей (бір тапсырманың бағасы 20 ұпай)

1. Екі денеге бірдей Архимед күші әсер ете ме?
2. Бірдей үш дененің қайсысына Архимед күші көбірек әсер етеді етеді?
3. Суға түсірілген екі денеге бірдей Архимед күші әсер ете ме?
4. Қандай денеге (1 немесе 2) көбірек Архимед күші әсер етеді?

Жоғары деңгей (бір тапсырманың бағасы 30 ұпай)

1. Гранитті кесек суға толығымен батырылған кезде ол 0,8 м суды ығыстырса, әсер ететін ығыстырушы күшін есептеңдер.
2. Өлшемі $3,5 \times 1,5 \times 0,2$ м болатын темірбетон плитасы толығымен суға батырылған. Плитаға әсер ететін Архимед күшін есептеңдер.
3. Суда қалқып жүрген ағаш бөлігі 0,5 литр суды ығыстырады. Ағаш кесегінің салмағы қанша?

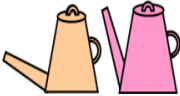
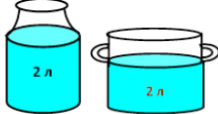
Мәтінді қалпына келтіру

Мәтінді қалпына келтіру тапсырмасы (психикалық дамуы тежелген білімгерлер қиналса оқулықты пайдалана алады; көру қабілеті нашар білімгерлер үшін шрифті үлкейту керек).

1. Дененің Жерге тартылу күші _____ деп аталады.
2. Ол _____ әрпімен белгіленеді.
3. Және _____ өлшенеді.
4. Заттарды құрайтын бөлшектер қалай аталады? _____.
5. Молекулаларды құрайтын бөлшектер қалай аталады? _____.
6. Жуу кезінде ақ дымқыл матаны түрлі-түсті матаның жанына қоюға болмайды, себебі _____.

Сапалық тапсырмалар. Тапсырмалар тек ситуациялық сипатта болмауы керек қызықты, суретпен (сурет) сүйемелдеуімен, сонымен бірге үлес қосады.

Мүмкіндігі шектеулі студенттерге арналған сапалы тапсырмалар

Тапсырма 1 Шайнектер қалай ерекшеленеді? Физика тұрғысынан шайнек дегеніміз не? Қай шайнекті пайдалану ыңғайлы?	
Тапсырма 2 Екі ыдыстың суретіне мұқият қараңыз. Оларда ортақ не бар? Олар қалай ерекшеленеді? Осы ыдыстардың түбіндегі қысым бірдей ма?	
Тапсырма 3 «Неге суды бір стаканнан екінші стаканға суюға болады? – деп оқытушы студенттерден сұрады? Азамат айтады «Су сұйық, сондықтан оңай ағып кетеді», ал Әйгерім «Сұйықтыққа ауырлық күші әсер етеді және ол төмен қарай жылжиды, сондықтан оны қуюға болады», - деп жауап берді.	
Теңіз жануары кальмарға шабуыл жасағанда қара көк түсті ол оның жасыратын қорғанысы. Неліктен біраз уақыттан кейін су қайта тұнық болады.	

Қорытынды

Қорытындылай келе, мүмкіндігі шектеулі балаларды қоғамға табысты бейімдеудің және интеграциялаудың ең оңтайлы жолдарын, құралдарын, әдістерін табу – әр адамның міндеті екенін атап өткім келеді. Өйткені, «ерекше баланың» ақ-қара әлемін анық және ашық түстермен толтыруға көмектесу тек бірлескен күш-жігер арқылы жүзеге асады.

Шымкент қаласы
"№60 жалпы орта білім беретін мектебі" КММ
Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары
Сариева Мадина Сатановна



XXI ҒАСЫРДАҒЫ БАЛАЛАР МЕН ЖАСӨСПІРІМДЕРДІ АЗАМАТТЫҚ-ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕЛЕУ АДАМНЫҢ ЖЕКЕ ДАМУЫНЫҢ РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ

Балалар мен жасөспірімдерді азаматтық-патриоттық тәрбиелеу мәселесі біздің қоғамның қазіргі адамның рухани-адамгершілік даму процесін жетілдіру қажеттілігіне байланысты өзекті болып отыр. Балалар мен жасөспірімдерді азаматтық-патриоттық тәрбиелеу қазіргі заманғы мемлекеттік әлеуметтік-экономикалық саясаттың басым жобасына айналууда.

Азаматтық-патриоттық тәрбие-бұл күрделі, көп қырлы, көп деңгейлі, интеграцияланған процесс, онда оң нәтижеге адамның құндылық бағдарларын дамыту, олардың Отан, ұлт, дәстүр, азамат, патриот, адам сияқты ұғымдардың маңыздылығын түсіну, шығармашылық қызметке қосу арқылы қол жеткізіледі.

Осы тұрғыда білім берудің, жалпы алғанда, әсіресе, мұғалімдердің алдында қазіргі уақытта маңызды стратегиялық міндет – қазіргі өмірдің алуан түрлілігі жағдайында өскелең ұрпақтың бойында әлеуметтік құнды азаматтық ұстанымды саналы дербес таңдау қажеттілігін қалыптастыру, өзінің тұрақты азаматтық ұстанымына ие болу мүмкіндігі; өз халқына, оның тарихына, салт-дәстүрлеріне деген патриоттық сезімін дамыту міндеті тұр.

Қазіргі заманғы әлеуметтік-экономикалық, саяси оқиғалар XXI ғасырда жас ұрпақты жасампаз тұлға ретінде азаматтық-патриоттық тәрбиелеудің маңыздылығы артып келе жатқанын, қазіргі балалар мен жастардың адамгершілігіне, руханиятына, патриотизміне, азаматтығына оң әсер ететін тәрбиелеу ортасын құратын білім беру ұйымдары мен мекемелерінің тәрбиелік әлеуетін дамыту процесі өзекті болып отырғанын дәлелдейді.

Қазіргі білім беру ұйымдары өз қызметінде балалар мен жасөспірімдерді азаматтық-патриоттық тәрбиелеу мәселесін шешуді басымдық деп санайды. Бұл тұрғыда білім беру ұйымының білім беру ортасының ресурстары кеңінен қолданылады. Білім беру ұйымының тәрбие ортасы балалар мен жасөспірімдерді азаматтық-патриоттық тәрбиелеу ресурсы ретінде – жеке тұлғаның субъективті өзін-өзі жүзеге асыруының орынды ұйымдастырылған кеңістігі, онда рухани құндылықтар, жеке адамгершілік мағыналар жүйесі қалыптасады, адамның азамат және патриот ретіндегі өмірлік өзін-өзі анықтау бағыты қалыптасады.

XXI ғасырдағы балалар мен жасөспірімдерді азаматтық-патриоттық тәрбиелеу үдерісінің өзіндік стратегиясы бар, оның басымдықтары: әлеуметтік-бағдарлы тұжырымдама; өсіп келе жатқан тұлғаның өз өмірінің ортасын белсенді және өз бетінше меңгеруге қабілетті субъект ретінде тұлғалық-белсенділік және құндылық-семантикалық дамуы.

Қоршаған ортаны баланың жеке тұлға болып қалыптасу процесін басқару арқылы тұлғаны дамыту құралы ретінде С.Т. Шацкий қарастырып, педагогикалық процесті әлеуметтік тәртіптің күрделі құбылысы ретінде бір немесе басқа бағытқа бағыттайды, оған байланысты сапалық немесе сандық жағынан өзгереді деп есептеді. Д. Дьюидің айтуынша, біз тікелей емес, қоршаған ортаның көмегімен тәрбие береміз, осы мақсаттар үшін ортаны арнайы қалыптастырамыз. А.П. Пинкевичтің түсінігінде қоршаған орта тұлғаны қалыптастырудың объективті факторы ғана емес, сонымен қатар педагогикалық

әсер ету объектісі болып табылады, соның нәтижесінде қоршаған орта тәрбие құралына айналады: «... педагогикалық ықпал ету мақсатында құрылады».

XXI ғасырдағы балалар мен жасөспірімдерді азаматтық-патриоттық тәрбиелеу стратегиясында білім беру ұйымының мақсатты түрде қалыптасқан білім беру ортасы маңызды болып табылады, онда оқу үдерісінің субъектілері арасындағы қарым-қатынас үйлеседі, дағдарыстық жағдайлардың жағымсыз әсерлері және факторлар теңестіріліп, балалар мен жасөспірімдерді ұлттық, мемлекеттік, әлеуметтік-мәдени құндылықтармен таныстырады, бұл Отанымыздың тарихы мен салт-дәстүрін өз бетінше білу тәжірибесін алуға және жинақтауға, білім алмасу мақсатында жағымды қарым-қатынасқа түсуге, әлеуметтік белсенді шығармашылықпен айналысуға мүмкіндік береді. Мұның барлығы үйлесімде балалар мен жасөспірімдерді азаматтық-патриоттық тәрбиелеудің табыстылығына әсер етеді.

Қазіргі білім берудің теориясы мен практикасын жалпы талдау көрсеткендей, XXI ғасырдағы балалар мен жасөспірімдерді азаматтық-патриоттық тәрбиелеу процесін жетілдіру қажет:

➤ біріншіден, балалар мен жастардың Отанымыздың тарихы, өз халқының дәстүрлері, өз отбасының тарихы және өзін қоғам субъектісі ретінде кеңейту қажеттіліктерін жан-жақты зерттеу және мақсатты түрде қалыптастыру үшін;

➤ екіншіден, басқа адамдардың, өз Отанының, өз отбасының игілігі үшін әлеуметтік бағдарланған қызметті белсенді және дербес игеру үшін;

➤ үшіншіден, өзінің азаматтық-патриоттық сезімдерін оқиғаларға жауап беруге, жанашырлық танытуға, қатысуға қабілетті бей-жай қарамайтын адам ретінде дамыту үшін маңызды.

Бұл тұрғыда тәрбие беру ортасының дамып, жетілдірілуі маңызды. Бұл орын алады, егер:

- мектепте білім беру ортасының кеңістіктері кәсіби түрде үлгіленген және біріктірілген болса;
- балалар мен жасөспірімдерді рухани-адамгершілік тәрбиелеу мен дамытудың мақсатты түрде жүзеге асырылатын үлгілері мен бағдарламалары болса;

- білім беру технологиялары, тәжірибелері, іс-әрекет формалары жүйеленіп, жетілдірілген болса;
- оқушылар мен мұғалімдердің негізгі іс-әрекеттерін біріктіру (сабақтағы және мектептен тыс) жүзеге асырылса;

- танымға, қарым-қатынасқа, белсенділікке құндылық-бағдарлы көзқарас қалыптасса;
- жетістіктер тіркеліп, оқушылардың тұлғалық даму перспективалары анықталса;
- оқушыларды тәрбиелеудің оң тәжірибесі жинақталған болса;
- ұйымдасқан жеке-топтық әлеуметтік өзара әрекеттестік және ынтымақтастық орын алған жағдайда мүмкін болады.

Балалар мен жасөспірімдерді рухани-адамгершілік дамуындағы білім беру ұйымының тәрбиелік ортасының ресурстары әр түрлі педагогикалық стратегияларды қолдана отырып жүзеге асырылады:

- құндылыққа бағытталған стратегия (білім беру ұйымының тәрбиелік ортасының басты мақсаты мен құндылығы ретінде жеке даму);

- когнитивті-рефлексивті стратегия (жеке тұлғаның нәтижесі ретінде когнитивті жетістіктерді оқыту);

- рефлексия -коммуникативтік-креативті стратегия (жеке даму құралы ретінде қарым-қатынас және креативті өзара іс-қимыл);

- тиімді-практикалық стратегия (іс- іс-әрекет жеке дамудың шарты ретінде).

Осылайша, балалар мен жасөспірімдердің азаматтық-патриоттық тәрбиесін зерделеудің даму стратегиясы мен келешегі білім беру ұйымдарының білім беру ортасының қуатты ресурсы пайдаланылған жағдайда практикалық нұсқауларды күшейту бағытында табысты жүзеге асырылады. «Білу, түсіну, әрекет ету» триадасында шоғырланған тұлға мен қоғамдық дамудың жалпы процестеріне әсер ететін нақты шығармашылық азаматтық-патриоттық қызметте іске асыру белсендіріледі. Дәл осы процесс XXI ғасырда балалар мен жастарға азаматтық-патриоттық тәрбие беруді табысты жүзеге асыру үшін өзекті болып табылады.

Шымкент қаласы
"№60 жалпы орта білім беретін мектебі" КММ
Педагог ұйымдастырушы
Турсымбаева Айгул Пернебекқызы



БАЛА - БІЗДІҢ БОЛАШАҒЫМЫЗ

*Тәрбиелеу дегеніміз – адамның бойына білімге негізделген
этикалық құндылықтар мен өнер қуатын дарыт*

Әл – Фараби

Бала тәрбиесі қай заманның, қай қоғамның болсын, ойшылдары мен зиялыларын толассыз толғанысқа, үздіксіз ізденіске түсіргені күмән туғызбайды. Шығыстың ғұлама ғалымы Әл - Фараби: «Жас жеткіншектеріңізді көрсетіңіз, мен сіздердің болашақтарыңызды айтып берейін»-деген екен. Ал тәрбие дегенге М. Жұмабаев: «Тәрбие - адам баласын кәміл жасқа толып, өзіне - өзі қожа болғанша тиісті азық беріп өсіру»- деген екен. Сонда бала тәрбиесі ана сүтінен басталып, біреудің біреуге ықпалы арқылы қалыптасатын күрделі іс. Бала қамын ойлаған бабаларымыздың айтқандарынан түйгеніміз - қай қоғамның болсын көтерген мәселесі – бала жанына ізгілік дәнін егу. Себебі бала - өмірдің жалғасы, мәні мен сәні. Сондықтан да халық баланы көңілдің гүлі, көздің нұры деп ұққан. Кезінде ұрпақ тәрбиесі, ел тағдыры жөнінде елеулі еңбектер жазып, аталық ақыл айтқан ғалым - профессор Б. Кенжебаев: «Бала – біздің болашағымыз. Болашағына немқұрайлы халықтан ештеңе күтуге болмас еді. Қазақта «Ұяда не көрсө ұшқанда соны ілер» - деген мәтел бар.

Балапан қыран болу үшін оны самғатып ұшыратын ата да қыран болу керек»- деп отбасы тәрбиесіне ерекше тоқталған. Себебі отбасы бала үшін - алтын бесік. Бала тәрбиесі мен барлық адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуы негізінен отбасында жүзеге асады. Олай болса балаға өз шаңырағында, өз табалдырығында дұрыс тәрбие берілуі - тәрбиенің ең басты шарты. Ата мен әженің, әке мен шешенің балаға беретін үлгісінің құдіреттілігін мойындап, өз ұлтының ертеңін елжірей ойлап, ұлттық тәрбие тағлымын байыптай да батыл айтқан батыр бабамыз Бауыржан Момышұлының «... Кейде менің өнеге алған, тәлім үйренген, дәріс оқыған ұстаздарымды еске түсіріп, ойға бататыным бар. Сондай шырын шақтарда ең алдымен ата - аналарымның бейнесі елестейді. Өйткені өзімнің әжемдей, әке - шешем мен ауылдың ақсақалдарындай өсиет айдынына жүздіре алған ешкім жоқ.» -деп балалық шағын тебірене еске алуы тегін емес.

Тәрбиенің алғашқы бастамасын бала жанұяда алады. Бала жанұя аясында түлеп өседі, оң - солын таниды. Өмірдің базарын бала деп білген халқымыз «Жаста берген тәрбие жас қайыңды игендей.» - деген. Иә, қазақ халқында сонау ежелгі заманнан бері өзіндік тәрбие мектебі, қалыптасқан дәстүрі болған. Ал сол дәстүр отбасында басталып, мектепте берілетін тәрбиемен қабысады.

Алтын бесік - отбасы болса, алтын ұя – мектеп. Екеуі де қасиетті, әрі қастерлі. Өйткені отбасы Адамды дүниеге әкеліп, қалыптастырып, дамытып, жетілдіріп жатса, мектеп арқылы білімі толысқан, жан - жақты жетілген, өз бетімен өмір сүруге бейім, толыққанды адам етіп тәрбиелеп шығарады. Бұл екі ортаның да мақсат - мүддесі ортақ, міндеті - біреу.

Педагогикалық іс – өте нәзік, қасиетті іс. Балаға тән азығы – тамақ қандай қажет болса, жан азығы - жылулық, сүйіспеншілік сондай қажет. Ал оның қажетін қанағаттандырмай түпкі мақсат ешқашан орындалмайды.

Әр кәсіптің өз жемісі бар. Біздің жемісіміз – алдымыздағы шәкірттер. Олар – біздің бүкіл ұстаздық өміріміздің гүлі, мәні мен сәні десек артық айтпағандық болар. Қазақта «Ана мейірі мен ұстаз мейірі егіз» деген тамаша мәтел бар.

Біз мейірбан адамдар болып, балаларды қаз - қалпында сүйуге тиіспіз, шолжаңды да, тіл алғышты да, ақылдыны да, жалқауды да бірдей жақсы көруіміз қажет. Өзіміздің жан - шуағымызды балаларға алаламай тең үлестіруіміз керек. Балаға деген мейрімділігіміз бен махаббатымыз педагогикалық қызметіміздің ең басты дәлелі болуы тиіс. Балаларға деген сүйіспеншілік пен мейірім олармен дөрекі сөйлесуге, олардың жеке басымен намысына тиюге, ұрсып, қорқытуға жол бермейді.

Біз баланы түсіне білуіміз керек. Балалар өздеріне әрдайым көмекке келетін, табыстарына қуанатын, сәтсіздікке ұшыраған сәтте көңілдерін көтеретін мұғаліммен қарым - қатынас жасау соншалықты қызықты екенін сезінуі тиіс. Балаларды түсіну дегеніміз - оларға өктемдік көрсетпей, олардың бүгінгі тіршілігін тірек ете отырып, ертеңгі тіршілігінің өркенін жаю деген сөз. Баланың көңіл құбылысын, жүрек тебіренісін, оның сезімі мен талпынысын түсіне отырып, педагог баянды тәрбиеге қол жеткізе алады.

Ұлт болашағын, еліміздің келешегі - жас ұрпақты тәрбиелеп отырғанымызды әсте ұмытпаған жөн. Ұстаз – жас ұрпақтың рухани сәулеткері, қоғам, халық өзінің үміті мол болашағын тапсыратын сенімді өкілі. Біз сол сенімді ақтай отырып, зерделі де зерек, парасатты, ұлттық және азаматтық құндылықтарды бойына дарытқан тұлғаларды тәрбиелеуіміз қажет.

Біздің жастар елімізді, жерімізді, тілімізді бүкіл әлемге паш етсін десек, жаңа заманға лайық етіп тәрбиелейік. Шәкірттеріміз көзге ғана емес, көңілге де қуаныш сыйлап, өміріміздің гүліне, мәні мен сәніне айналсын. Біз тәрбиелеген ұрпақ тәрбиелі де тәртіпті, ақылды да өнегелі, рухани адамгершілігі мол Қазақстанның беделді азаматы болады деп сенемін.

**Солтүстік Қазақстан облысы, Жамбыл ауданы
«Благовещенка жалпы орта білім беретін мектебі» КММ
Директордың тәрбие орынбасары, педагог-психологы
Калабаева Айнагуль Еслямовна**



АРТ-ТЕРАПИЯ: «ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ ЭМОЦИЯЛАРДЫ ТАНУ ЖӘНЕ РЕТТЕУ»

Мақсаты:

- Балалардың ұлттық құндылықтарға қызығушылығын арттыру.
- Эмоцияларды тану және көрсету дағдыларын дамыту.
- Ұсақ моториканы жақсарту және шығармашылық қабілеттерді арттыру.

Қатысушылар:

Балабақша балалары (ортаңғы және ересек топ).

Қажетті құралдар:

- 1.Ұлттық ою үлгілері (жартылай боялған, жартылай бос).

- 2.Түрлі-түсті қарындаштар, бояулар немесе фломастерлер.
- 3.Эмоциялар карточкалары (қуаныш, реніш, таңғалу, қайғы, мақтаныш).
- 4.Үлкен лабиринтті көрсететін плакат немесе интерактивті экран.
- 5.Балалар отыратын жұмсақ кілем немесе үстелдер.

Іс-шара мазмұны

1. Ұйымдастыру бөлімі

- Балалар шеңбер жасап отырып, психолог оларға бүгінгі тақырыпты таныстырады:
“Бүгін біз ұлттық оюларды бояу арқылы көңіл-күйімізді білдіреміз және эмоциялардың лабиринтінен өтеміз. Әр түстің өз мағынасы бар. Өз эмоцияңды дұрыс таңдап, оны бояу арқылы жеткізсең, лабиринттен өтіп, шынайы достықтың кілтін табасың.”

2. Негізгі бөлім:

1. Эмоцияларды таныстыру (3-5 минут):

- Балаларға түрлі эмоцияларды (қуаныш, реніш, қорқыныш, таңғалу, ашу) суреттер арқылы көрсету.
- Әр эмоцияның сипаттамасын ұлттық құндылықтармен байланыстыру:
- Қуаныш – мерекелік дастарқан басындағы қуаныш.
- Реніш – достармен татуласу маңыздылығы.
- Қорқыныш – батырлық пен ерлікке ұмтылу.

2. «Ұлттық оюды бояу» жаттығуы:

- Әр балаға ұлттық ою бейнесі беріледі.
- Балаларға оюды бояу тапсырылады, бірақ олар өз эмоциясына сәйкес түсті таңдауы керек.

Түс таңдау нұсқаулығы:

- Қызыл – қуаныш.
- Сары – мақтаныш.
- Жасыл – тыныштық.
- Көк – таңғалу.
- Қара – реніш.

Жаттығу барысы:

- Балалар оюды бояп болған соң, өз таңдауларын түсіндіреді.
- Мысалы: «Мен жасыл түсті таңдадым, себебі өзімді тыныш сезінемін»

3. «Әжемізге көмек» эмоциялар лабиринті ойыны:

Барысы:

- 1.Балалар лабиринтке кіріп ішіндегі әр нүктеде өз эмоцияларын көрсетеді.
- 2.Лабиринттің әр нүктесінде сұрақтар беріледі:
 - «Қуанышты қалай көрсетесің?»
 - «Ренішті қалай жеңуге болады?»
 - «Досың саған көмектессе, қандай эмоция сезінесің?»
- 3.Балалар сұрақтарға жауап бере отырып, лабиринттің соңына жетеді. Соңында барлық балалар өздерін мақтан тұтатын сәтпен бөліседі.

3. Қорытынды бөлім

- психолог барлық балаларды мақтап:
«Сендер бүгін эмоцияларды керемет түсініп, оларды дұрыс жеткізе алдыңдар. Ұлттық оюлар мен лабиринт арқылы біз бір-бірімізге жақын бола түстік.»

**Маңғыстау облысының білім басқармасының Қаракия ауданы бойынша білім бөлімінің
«Құрық балалар өнер мектебі» жедел басқару құқығындағы МКҚК
Сольфеджио пәні мұғалімі
Коптлеуова Аида Маратқызы**



«ИНТЕРВАЛ»

Сабақтың мақсаты:

А) Білімділік: Оқушылардың музыкалық білімін жетілдіру. Оқушыларға интервалдар туралы мағлұматтар бере отырып музыкалық танымдарын кеңейту.

Ә) Дамытушылық: Музыкалық сөздік қорларын байыту, көркемдік талғамындамыту. Музыканы түсінебілу және жан-жақты ой-өрістерін кеңейту.

Б) Тәрбиелілік: Оқушыларды бірін-бірі тыңдай білуге тәрбиелеу. Музыка өнерінің әсемдігі мен музыкалық мұраларын түсіне білуге үйрету.

Сабаққа қажетті құралдар мен көрнекіліктер: ноутбук, слайд, көрнекілік.

Сабақтың жүрісі

1. Ұйымдастыру. Журнал бойынша оқушыларды түгендеу, оқу құралдарын тексеру.

2. Үйге тапсырмасын тексеру. 10'

Үй тапсырмасын тексеру мақсатында оқушыларға сыни тұрғыда ойлау әдісін қарастыру. «Ара» әдісі арқылы оқушы үй тапсырмасына арналаған сұрақтарды слайдтан оқиды. Келесі оқушы ара жеткенше жауап беріп үлгеруі тиіс. Қойылған сұрақтардың жауабы бірінен соң бірі слайдтағы бағандар бойына қойылады. Бағандағы сөзжұмбақты шешсе жаңа сабаққа арқау болатын сөз шығады. (*Жауабы – интервал*)

1. Жарты тонға жоғарлайтын альтерация белгісі. *диез*
2. Музыкалық дыбыстарды не деп атаймыз. *нота*
3. Бір ауыр үлестен келесі ауыр үлеске дейінгі аралықты не дейміз.

такт

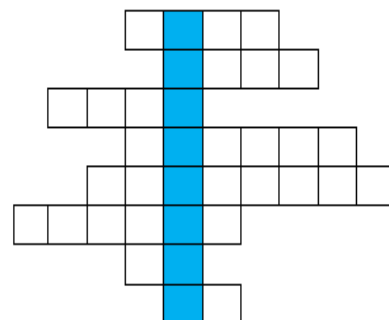
4. Жарты тонға төмендейтін альтерация белгісі. *бемоль*
5. Нота ұзақтығы 1и 2и-ге саналатын нота. *ширектік*
6. Бірінші дыбыстың сегізінші дыбыста қайталануы. *октава*
7. Бас кілті немесе *фа*
8. Нота қатарының алтыншы дыбысы. *ля*

3. Жаңа сабақ. 20'

1. Тақырыпты слайд/көрнекілік арқылы түсіндіру.

Интервал

Интервал – дегеніміз екі дыбыстың арақашықтығы. Екі дыбыс бір мезгілде естілсе гармониялық, бірінен соң бірі естілсе әуендік болады. Интервалдың сандық құрамы мен сапалық құрамы болады. Сандық құрамы екі дыбыстың арасындағы сатылардың мөлшерін анықтайды. Олар араб сандарымен белгіленеді. Сапалық құрамы деп екі дыбыстың арасындағы тондық мөлшерін айтамыз. Интервалдың 8 түрі болады. Олар прима, секунда, терция, кварта, квинта, секста, септима, октава. Оның ішінде таза, кіші, үлкен бөлінеді. Төменде: 1. Барлық жай интервалдар сандық қасиеті тұрғысынан беріліп отыр:





2. Интервалдардың сапалық (тондық) қасиеті.

Интервал аттары	Белгіленуі	Тондық құрамы
Таза прима	T1	0т
Кіші секунда	K2	0,5т
Үлкен секунда	Y2	1т
Кіші терция	K3	1,5т
Үлкен терция	Y3	2т
Таза кварта	T4	2,5т
Таза квинта	T5	3,5т
Кіші секста	K6	4т
Үлкен секста	Y6	4,5т
Кіші септима	K7	5т
Үлкен септима	Y7	5,5т
Таза октава	T8	6т

2. Слайдтан клавиатура арқылы құрып көрсету. Әр интервалды тыңдату.

1

 Прима деп бір дыбыстың қайталануын атаймыз

2

 Секунда қатар тұрған екі дыбыстың аралығы

3

 Терция бірінші және үшінші дыбыстың аралығы

4

 Кварта бірінші және төртінші дыбыстың аралығы

5

 Квинта бірінші және бесінші дыбыстың

6

 Секста бірінші және алтыншы дыбыстың аралығы

7

 Септима бірінші және жетінші дыбыстың аралығы

8

 Октава бірінші және сегізінші дыбыстың аралығы



4. Қорытынды. 5'

Слайдта «Кім жылдам» ойыны. Ойынның шарты: топқа бөлу, әр топқа бір жаттығудан беріледі. Топтағы оқушылар сол жаттығудың ішінен соғұрлым көп интервал табу керек. Көп тапқан топқа қызыл карточка беріледі.

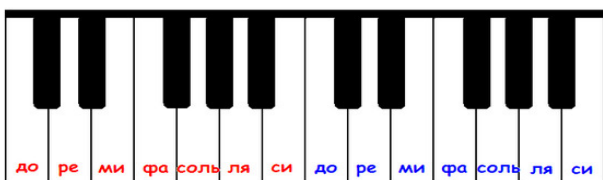
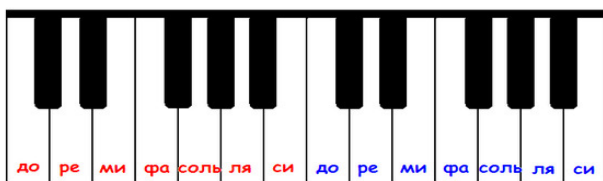


5. Бағалау. 1'

Екі топтан жеңімпаз топты анықтау. Сабаққа белсене қатысқаноқушыларды бағалау.

6. Үй тапсырмасы. 2'

Кесте бойынша до дыбысынан кварта, квинта, секста және септима интервалдарын нота дәптерге құру, түсінік айтып келу.





Күні: Сынып: 7	Мектеп: Бөгенбай батыр атындағы ООРММИК мектебі	Қатысқан оқушылар саны:22
	Мұғалімнің аты – жөні: Канафина Балгуль Қуандыковна	Қатыспағандар:0
Сабақ тақырыбы:	М.Әуезов. «Көксерек» әңгімесіндегі көтерілген мәселенің әлеуметтік рөлі.	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	7.2.4.1 шығармадағы оқиға желісін өзіндік көзқарас тұрғысынан дамытып жазу ; 7.3.2.1 әдеби жанр түрлерінің даму барысына, жаңашылдығына заманауи тұрғыдан баға беру.	
Сабақтың мақсаты	Барлық оқушылар: шығарма мазмұнын талдау, сұрақтарға дәлелді жауап беру; Көпшілігі: шығармадағы оқиға желісін өзіндік көзқарас тұрғысынан дамытып жазу; Кейбір оқушылар: шығармадағы оқиға желісін өзіндік көзқарас тұрғысынан дамытып жазу, шығарманың жаңашылдығына заманауи тұрғыдан баға беру.	

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 5 мин	Ұйымдастыру кезеңі. Оқушыларды түгендеп, назарын сабаққа аудару. Жағымды психологиялық ахуал. (Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру, сабаққа дайындығын пысықтау) I. Қызығушылықты ояту: Ой қозғау (фильмнен эпизод көрсетіледі) 1 минут https://www.youtube.com/watch?v=EeU8sXNK7A8 Осы фильм мен шығарма арасында қандай байланыс бар? Міне, осындай өнер туындыларының бізге айтар ойы, көтерген мәселесі қандай? Біз не ұқтық? Осы сауалдарға жауап іздеу, ой қозғау – яғни шығармадағы түйінді ой, негізгі проблеманы анықтап, кейіпкерлер әлемін болжау, топ болып бірлесіп талдау жасау – бүгінгі сабағымыздың мақсаты деп білеміз. Әуезовтен бізге жетті көп дерек, Тұтқын бопты Құрмашжанға Көксерек. Шуылдасып ауылдың бар иттері Жабылыпты Көксерекке көп төбет Алдыңғы сабақта өткенді қайталау: • Шығарманың жанры:	Оқушыларды түгендеп, назарын сабаққа аудару. Оқушылар сауалдарға жауап іздеп, ой қозғау – яғни шығармадағы түйінді ой, негізгі проблеманы анықтайды, кейіпкерлер әлемін болжайды. Сабақтың тақырыбы мен	Қалыптастырушы бағалау  - төмен жауап;  - жақсы жауап;  - тамаша жауап!	7-сынып «Қазақ әдебиеті» оқулығы https://www.youtube.com/watch?v=EeU8sXNK7A8

Сабақтың ортасы	• Тақырыбы: • Идеясы: • Шығарманың жазылуына не себеп болды? Дескриптор: 1. Шығарма мазмұнын толық түсінеді; 2. Әдеби шығарманың жанрын анықтайды; Сабақтың тақырыбы мен мақсатын анықтау. II. Мағынаны тану. «Коллаж әңгіме»  I-тапсырма. Түрлі-түсті суреттері бар журналдардан әртүрлі суреттерді қиып алып, жабыстырып, тақырыпқа қатысты әңгіме құрастырыңыздар. 1. Шығарманың жаңашылдығы неде? деген сұраққа жауап беріңіздер. <i>Күшік асырап, ит еттім, Ол балтырымды қанатты. Біреуге мылтық үйреттім, Ол мерген болды, мені атты.</i> (Абай). Дескриптор: • Тақырыпқа қатысты әңгіме құрастыра алады; • Шығарманың жаңашылдығы неде екенін анықтай алады. ҚБ 2-тапсырма. «Ыстық орындық» әдісі «Ыстық орындыққа», шығарма авторы, басты кейіпкер, Құрмаш пен әжесі, шақырылады. Қалған оқушылар қоятын сұрақтарын талдап алады (әр кейіпкерге әр топтан бір-бір сұрақтан. Сонда 4 кейіпкерге 4 сұрақ дайындайды). Үлгі сұрақтар 1. Авторға: «Шығарма атауының сырын түсіндірсеңіз» 2. Құрмашқа: «Сіз ауыл адамдары мен әжеңіздің ескертпесіне неге құлақ аспадыңыз?» 3. Көксерекке: «Сіз неге Құрмашты өлтірдіңіз?» Дескриптор: • Берілген тақырып шеңберінде жеке көзқарастарын білдіре алады; • Сұрақтарды жүйелі құрастыра алады; талқылауға белсенді қатысады. ҚБ Бекіту. «Соңғы сөзді мен айтайын...». Оқушылар шығарма туралы ойларын қорытындылайды.	мақсатын анықтау.	Түрлі-түсті суреттері бар журналдардан әртүрлі суреттерді қиып алып, жабыстырып, тақырыпқа қатысты әңгіме құрастырыңыздар	«Ыстық орындыққа», шығарма авторы, басты кейіпкер, Құрмаш пен әжесі, шақырылады. Қалған оқушылар қоятын сұрақтарын талдап алады (әр кейіпкерге әр топтан бір-бір сұрақтан. Сонда 4 кейіпкерге 4 сұрақ дайындайды).	Оқушылар шығарма туралы ойларын қорытындылайды.
Қалыптастырушы бағалау	 - төмен жауап;  - жақсы жауап;  - тамаша жауап!	Қалыптастырушы бағалау	 - төмен жауап;  - жақсы жауап;  - тамаша жауап!		
Әдебиет хрестоматиясы					
Соңы 5 мин	Кері байланыс. Бүгінгі сабақ несімен ұнады? Оқу мақсатына жеттім деп ойлайсыз ба? Қай тапсырма сізге көбірек ұнады? Үйге тапсырма:«Адам және табиғат» шағын шығарма жазу.				

**Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Күршім ауданы бойынша білім бөлімінің
«Марқакөл балалар саз мектебі» КМҚК
Домбыра сыныбының оқытушысы
Кусаинова Әсем Қайратқызы**



ДОМБЫРА - АСЫЛ ҚАЗЫНА

Қазақтың дәстүрлі музыкалық аспаптары халқымыздың тұрмыс тіршілігінен, дүниетанымынан, салт-дәстүрінен хабар бере отырып, бүгінгі таңда қазақ тарихындағы бірегей заттық мұрасына айналды деуге болады. Қазақтың дәстүрлі ұлттық музыкалық аспаптары-еліміздің рухани мәдени басты байлығы. Ол этникалық өзін-өзі танушылық белгілермен үзбей байланыста бола отырып, әлеуметтік қарым - қатынастардың барлық жақтарын қамтитын зор маңызға ие тарихи мұраға айналып отыр. Осы тұрғыдан алғанда кейбір музыкалық аспаптар бүгінде ұлт тарихымен, өнерімен қатар ұрпақ тәрбиесіне қызмет етіп келе жатыр. Солардың ішінде бүгінге жеткен нұсқалары көп. Солардың бірі қазақтың ұлттық бас аспабы, асыл қазынасы- домбыра.

Домбыра -қазақтың музыкалық мәдени тарихында негізі ертеден пайда болған халық арасында кеңінен таралған көне аспаптардың бірі. Қазақ халқы қашанда домбыраны қастерлеп төрге ілген.

Қазақ дүниетанымы бойынша домбыра бойында қолөнер, орындаушылық, күйшілік секілді танымдық құндылықтар жинақталған, адам көкірегіне нұрын құятын қасиетке ие аспабымыз біздің тарихи құндылығымыз. Пішіндері әр түрлі болып келетін бұл аспаптың, жасалу жолдары тым ұқсас болып келеді. Бізге жеткен сан ғасырлық тарихы бар бұл музыкалық аспап қазақ халқының музыкалық мәдениетінің пайда болуының және оның дамуының куәсі болып табылады.

Қазақ даласының әр өңірінде кездесетін домбыралар жергілікті жер жағдайына, тұрмыс-салты мен дәстүріне, ән, жыр, күй мектебі мен әр өнерпаздың орындаушылық мәнеріне, шеберлердің ісмерлігіне байланысты әртүрлі пішімде жасалып, өзгеріске ұшырап отырған. Қазіргі кезде домбыраның алуан түрлері бар. Атап айтатын болсақ: үшем домбыра, желбезекті домбыра, бүктемелі домбыра, үш ішекті домбыра т.б. Негізінен қазақ халқының тұрмысында анағұрлым кең таралған музыкалық аспап екі ішекті домбыра болатын. Қазақтың көне музыка мұраларын зерттеген сайын, біздің ұлттық мәдениет тарихымызда жаңа дерек, жаңа мәліметтермен толыса түспек. Ондай деректерді үнемі іздей түсу, қауым болып қолға алатын келелі мәселе.

Қазақ пен домбыра егіз ұғым. Күмбірлеген домбыраның үні қашанда батырларымызға рух, ақындарымызға шабыт берген. Домбыра- әрбір қазақтың рухын көкке көтеретін құнды қазына десек, бүгінгі таңда негізгі мақсат қазақтың қоңыр құнды қазынамыздың үнін одан әрі жандандыру. Себебі – біздің ұлттық бояуы қанық қоңыр үніміз де мәдени мұраның бір тарауы. Әр үйдің төрінде ілулі тұратын ұлттық аспабымыздың күмбірлеген үні бүгінде алыстап бара жатқандай. Өйткені, қазіргі таңда ұлттық музыкалық аспаптың құндылығын ұлықтап, босағаға биік ілетін отбасын сирек кездестіреміз.

Әйтсе де, қасиетті домбырамыздың қадірі ешқашан түспек емес. Қашанда қазақ барда домбыра бар. Өрине қазақ пен домбыра ұғымы қашанда қос ішектей егіз, қос ішектей бірге болып қала бермек!

Ұлттық жадымызда жатталып қос ішектен төгілген қоңыр әуен – халқымыздың үні, еліміз үшін айрықша мақтанышы бола бермек. Өйткені ол – Қазақтың жаны, қазақтың домбырасы!

Қолданылған әдебиеттер:

1. Акатаев С. Тарихы терең домбыра // Алматы ақшамы 1998ж, 18 июль 3, № 14, 36-39бб
2. Әсемқұлов Т. Домбыраға тіл бітсе // Жұлдыз 1989ж, №5, 15-25бб
3. Ж.Нәжімеденов. Домбыраның қоңыр үні. Алматы «Өнер» баспасы. 2007ж

ШҚО, Марқакөл ауданы
"Қарашілік негізгі орта мектебі" КММ
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
Касымова Умит Касымовна

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ

Баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуының негізгі шарттарының бірі, бірқатар танымал ғалымдардың пікірінше (Л. С. Выготский, А. В. Запорожец, А. Н. Леонтьев, С. Л. Рубинштейн, Д. Б. Эльконин және т. б.), коммуникативті дағдылар болып табылады. Бұл басқа адамдар арқылы өзін тану мен бағалаудың маңызды факторларының бірі. Т. В. Драгунова, А. А. Леонтьев және М. И. Лисина сияқты ғалымдар қарым-қатынасты ерекше қызмет ретінде қарастырады.

Қазіргі білім беру процесі жүйелі және белсенді тәсілге негізделген. Бұл мұғалімнен оқушыға білім беруді қайта құру қажеттілігін білдіреді. Қазіргі кезеңдегі мұғалімнің міндеті-оқушыны оқу іс-әрекетіне қосу, оқушылардың жаңа білімді өз бетінше игеру процесін ұйымдастыру, алған білімдерін танымдық, оқу-практикалық және өмірлік жағдайларды шешуде қолдануға үйрету.

Қарым – қатынас-бұл коммуникативті қызмет, бірлескен іс-әрекеттің міндеттерін тиімді шешуге ғана емес, сонымен бірге жеке қарым-қатынас орнатуға және басқа адамды тануға бағытталған бетпе-бет нақты байланыс процесі.

Бастауыш мектеп жасындағы қарым-қатынас пен баланың коммуникативті қасиеттерін қалыптастыру маңызды тәрбиелік және білім беру әлеуетіне ие. Қарым-қатынас арқылы бала қоршаған әлемді біледі, жақсылық жасауды және зұлымдыққа қарсы тұруды үйренеді. Қарым-қатынаста бала өзінің ақыл-ой қабілеттерін арттырады, бұл кейінірек бастауыш сынып оқушысының тұлға ретінде қалыптасуына әсер етеді. Сондықтан балада қарым-қатынас процесін жеңілдетуге және баланың сұхбаттасушысын түсінуіне көмектесетін осы коммуникативті қасиеттерді дамыту қажет.

Коммуникативті қасиеттер - бұл күрделі және саналы коммуникативті әрекеттер (коммуникативті іс-әрекетке негізделген), олардың мінез-құлқын дұрыс құру, қарым-қатынас міндеттеріне сәйкес басқару қабілеті.

Коммуникативті қасиеттер-бұл жалпы мағынаны, берілетін және қабылданатын ақпаратты әзірлеу арқылы өзара әрекеттесу субъектілері арасында байланыс орнату әрекеті мен процесі. Кеңірек философиялық мағынада коммуникативті қасиеттер "Қарым-қатынасқа, ойлармен, ақпараттармен, идеялармен және т.б. алмасуға немесе мазмұнды бір санадан екіншісіне символдық жүйелер арқылы беруге байланысты әлеуметтік процесс" ретінде қарастырылады.

Бастауыш сынып оқушысының жеке басының коммуникативті қасиеттері деп субъектілердің тұлғааралық өзара әрекеттесуінің тәуелсіз процесі ретінде қарым-қатынасқа ықпал ететін жеке қасиеттерді түсінеміз, олардың әрқайсысы белсенді іс-әрекеттің тасымалдаушысы болып табылады және оны серіктестерінде қабылдайды.

Бастауыш сынып оқушысының коммуникативті қасиеттерін қалыптастыру процесі күрделі және қарама-қайшы. Бірақ барлық зерттеушілердің тұжырымы бойынша, тұлғаның коммуникативті қасиеттері басқа адамдармен қарым-қатынас кезінде қалыптасады және дамиды. Сондықтан баланың жақын ортасының оның болашақ тұлғасын қалыптастыруға әсері өте маңызды.

Білім беруді жаңғырту процесі оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруды көздейді. Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті дағдыларының даму деңгейіне мектеп өмірінің барлық кезеңдерінде оларды оқыту мен тәрбиелеудің тиімділігі ғана емес, сонымен қатар олардың кәсіби және жеке өміріндегі барлық болашақ өмірі де байланысты.

Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті дағдыларын дамыту бір сапалы деңгейден келесі деңгейге өтуімен сипатталады. Бұл деңгейлер оқушылардың бақыланатын қарым-қатынас жағдайына сәйкестік дәрежесімен анықталады.

Мектепке барған бала бұрынғыға қарағанда әлдеқайда көп адамдармен қарым-қатынас жасай бастайды (мұғалім, сыныптастары). Ол іс жүзінде басқа жастағы оқушылармен байланысқа түспейді.

Барлық алуан түрлі білім беру технологиялары белгілі бір жасқа және жас даму логикасына бағытталған және әдетте әртүрлі жастағы оқушылардың өзара әрекеттесу мүмкіндігіне әсер етпейді.

Дәл әртүрлі жастағы топтарда баланың жеке, әлеуметтік және психикалық дамуы үшін кең әлеуетті мүмкіндіктер жасалады.

Бастауыш сынып оқушысы өзінен үлкен оқушылармен сөйлескенде өзін ыңғайсыз сезінбеуі немесе басқа да оқушылармен қарым-қатынас жасағанда өзінің тұлға ретіндегі артықшылығын сезінбеуі керек, ең алдымен, ол өзінің әңгімелесушінің мүмкіндігі мен әлеуметтік жағдайы жағынан өзіне тең адам екенін түсінуі керек. Мұғалімнің міндеті – қазіргі мектепте осы мәселені шешудің жолдарын табу.

Ол үшін мұғалім бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті қасиеттерінің дамуына әкелетін көптеген жағдайларды жасауы керек. Бірақ, әдетте, туындаған жағдайлар білім алушылардың өз жасындағы балалармен өзара әрекеттесуіне әкеледі, және бұл білім беру тәжірибесі көрсеткендей, бастауыш сынып оқушысының жеке басын сәтті әлеуметтендіру және дамыту үшін жеткіліксіз. Мұғалім өзінің тәрбие жұмысы барысында бастауыш сынып оқушыларының қоршаған қоғаммен өзара әрекеттесуінің барлық спектрін қамтуы керек. Сондықтан тәрбие процесін ұйымдастырған кезде бастауыш сынып оқушыларының әр түрлі жастағы топтарын құру қажет.

Сабақтарда коммуникативті дағдыларды қалыптастыру үшін мен коммуникативті қарым-қатынасты ұйымдастырудың әртүрлі формаларын қолданамын: топтық, жеке-топтық, өйткені олар оқушылар арасында да, оқушылар мен мұғалімдер арасында да өнімді қарым-қатынас жасауға жағдай жасайды.

Коммуникативтік құзыреттілікті дамыту тұлғаға бағытталған оқыту технологияларын пайдалану арқылы жүзеге асырылуы тиіс. Оларда мұғалім мен оқушы тең құқылы серіктестер ретінде әрекет етеді. Мұндай жағдайда оқушылар тыңдауға тырысады, талқыланатын тақырып бойынша белсенді сөйлейді, қателесуден қорықпай өз нұсқаларын ұсынады. Мен оқушылардың жеке көзқарастарын білдіруге үлес қосуым керек. Сабаққа дайындық кезінде оқу мақсаттарына бағынатын қарым-қатынастың барлық мүмкін түрлерін, оқушылар арасындағы ынтымақтастықтың барлық түрлерін алдын-ала жобалау қажет.

Жобалық қызмет-бұл ортақ мақсаты, ортақ нәтижеге қол жеткізуге бағытталған келісілген әдістері мен тәсілдері бар оқушылардың бірлескен оқу-танымдық, шығармашылық қызметі. Сабақтан тыс жұмыста жоба әдісін қолдану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, терең білім алуға ықпал етеді, шығармашылық ойлау қабілетін дамытады. Мен әрқашан өз жобасымен жұмыс істейтін балаларды жоба материалында сыныптан тыс іс-шара немесе ойын-сауық сабағын әзірлеу және өткізу қажет екеніне бағыттаймын, бұл пәнді оқуға басқа оқушыларды да тартады.

Оқушылардың әртүрлі шығармашылық сайыстарға қатысуы олардың шығармашылық қабілеттері мен әлеуетін дамытудың қажетті шарты болып табылады. Оқушыларды шығармашылық қызметтің осы түріне қатысуға ынталандыру қажет деп санаймын. Мен әрқашан жеке тұлғаның ресурстарын, сондай-ақ әр оқушының дамуының максималды мүмкіндіктерін ескеремін. Мен осы мүмкіндіктерді ашуға тырысамын, оқушы өзінің маңыздылығы мен қажеттілігін сезінуі үшін сәттілік жағдайын жасаймын. Шығармашылық іс-әрекеттің тәжірибесімен білім мен дағдыларды дайын түрде жеткізе отырып, дами алмайтын жеке тұлғаның белгілі бір қасиеттерін қалыптастыру мүмкіндігі байланысты деп санаймын: бастамашылық, икемділік, ойлау еркіндігі, басқаларға ұқсамау.

Бастауыш сыныптарда оқушылардың коммуникативті дағдыларды меңгеруі басқа адамдармен, қоршаған әлем объектілерімен және оның ақпараттық ағындарымен қарым-қатынас жасау, ақпаратты табу, түрлендіру, топта және ұжымда әртүрлі әлеуметтік рөлдерді орындау қабілеттерін қалыптастыруға және дамытуға ғана емес, сонымен қатар олардың болашақ ересек өмірінің тиімділігі мен әл-ауқатының ресурсы болып табылады.

Коммуникативті қасиеттердің қалыптасуы балаға белгілі бір өмірлік бағдар, негізгі өмірлік құндылықтар туралы түсінік, өзін-өзі бағалау және баланың өмір салтының нақты сипаттамасын береді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Как проектировать Универсальные учебные действия в начальной школе. От действия к мысли. [под ред. А.Г. Асмолова]. – 2-е изд. Просвещение-2010;
2. Батырева С.Г. Дидактические основы формирования коммуникативной компетенции младших школьников: дис. ... канд.пед.наук.:13.00.01/ С.Г. Батырева;БОУВПО МО «Академия социального управления», -Москва: 2014.-С.201;
3. Василькова Василькова Т.А. педагогика / Ю.В. Т.А. Василькова. – М.: 2013. – 420с;
4. Жуков Петровская Л.А., П.В. Диагностика и компетентности в общении / Жуков, Л.А. П.В. Растянников. - М.: 2016. – 120с.

ШҚО, Марқакөл ауданы
"Қарашілік негізгі орта мектебі" КММ
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-модератор
Мақсатқызы Мақпал



АКТ-НЫ ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНУ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫ ФАКТОРЫ

Қазіргі қоғамда ақпарат пен ғылыми білім шешуші рөл атқаратын ақпараттық қоғамға қарай эволюцияның бұлтартпас процесі байқалады. ХХІ ғасырдағы әлемдік қоғамдастықтың дамуын анықтайтын негізгі факторлардың бірі-ақпараттық және коммуникативтік технологиялардың қарқынды дамуы. Осы тұрғыда қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда ақпараттық технологияларды қолдану ажырамас қажеттілікке айналады.

Ақпараттық технологиялар бізге практикалық дағдыларды жетілдіруге, өз бетінше тиімді жұмыс істеуге және оқу процесін дараландыруға кең мүмкіндіктер береді. Олар сонымен қатар пәндерге деген қызығушылықты арттырады және оқушылардың танымдық белсенділігін ынталандырады.

Осы таңда біздің міндетіміз-балаларға білім беру ғана емес, сонымен қатар оқушылардың өздерін білімді іздеуге және өз бетінше игеруге үйрету. Бүгінгі таңда ақпаратты өңдеу мүмкіндігі өте құнды байлық болып табылады. АКТ қазақ тілі мұғаліміне осы мақсатқа жетуге қалай көмектесе алады? АКТ дегеніміз не? Біріншіден, бұл әртүрлі көздерден, соның ішінде ғаламтордан ақпаратты іздеуге, өңдеуге және игеруге мүмкіндік беретін технологиялар. Екіншіден, бұл компьютердің өзін, әртүрлі бағдарламаларды пайдалану.

Ақпараттық технологиялар әр оқушының қажеттіліктері мен ерекшеліктерін ескере отырып, оқу процесін дараландыруды қамтамасыз етеді. Арнайы бағдарламалық жасақтаманы, онлайн ресурстарды және интерактивті тапсырмаларды пайдалану арқылы мұғалім оқушылардың әртүрлі білім деңгейлері мен қызығушылықтарын ескере отырып, оқу материалдары мен тәсілдерін бейімдей алады. Сабақты мұндай жекелендіру қазақ тілі мен әдебиетін оқуға деген қызығушылықты арттыруға ықпал етеді, сондай-ақ оқушылардың танымдық белсенділігін жандандырады.

Ақпараттық технологияларды қолдану оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуға да ықпал етеді. Сандық құралдар мен мультимедиялық ресурстардың көмегімен білім алушылар презентациялар, бейнелер, аудиожазбалар және т.б. қоса, өз жобаларын жасай алады. Бұл олардың шығармашылық қабілеттерін дамытып қана қоймай, оқу процесіне қатысуды күшейтеді.

Сонымен қатар, ақпараттық технологиялар сабақтың сапасын жақсартуға ықпал етеді. Олар зерттелетін тақырыптардың көкжиегі мен тереңдігін кеңейте отырып, желіде қол жетімді әртүрлі оқу ресурстарын пайдалануға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, интерактивті форматтарды, соның ішінде веб-квиздерді, ойындарды және білім беру қосымшаларын пайдалану сабақты оқушылар үшін тартымды әрі қызықты етеді.

АКТ оқушы үшін әртүрлі функцияларды орындайды: оқытушы, жұмыс құралы, оқу объектісі, ынтымақтастық ұжымы, ойын ортасы. Мұғалімнің қызметінде компьютер оқу ақпаратының көзі болып табылады (мұғалім мен кітапты ішінара немесе толығымен алмастырады); көрнекі құрал (мультимедиялық және телекоммуникациялық мүмкіндіктері бар сапалы жаңа деңгей); жеке ақпараттық кеңістік; жаттығу аппараттары; диагностика және бақылау құралдары.

Қазақ тілін оқытуда ақпараттық технологияларды қолдану жаңа материалды визуализациялау және интерактивті түрде ұсыну үшін кең мүмкіндіктер ашады. Заманауи компьютерлер мәтіндерді, графиканы, дыбысты, анимацияны, бейнеклиптерді және жоғары сапалы фотосуреттерді бір бағдарламада біріктіруге мүмкіндік береді, бұл ақпараттың көрнекі және тартымды көрінісін қамтамасыз етеді.

Жаңа материалды ұсыну кезінде білімді визуализациялау үшін ақпараттық технологиялардың әртүрлі құралдарын қолдануға болады. Электрондық сөздіктер, энциклопедиялар және анықтамалықтар сияқты демонстрациялық энциклопедиялық бағдарламалар білім алушыларға әртүрлі тілдік және әдеби ресурстарға жылдам және оңай қол жеткізуге мүмкіндік береді. Олар ақпаратты интерактивті және көрнекі түрде ұсынады, бұл тақырыпты тереңірек зерттеуге мүмкіндік береді.

Тапсырмалардың әртүрлілігі сабақты есте қаларлық, қызықты, динамикалық етуге деген ұмтылыспен түсіндіріледі. Көбінесе сабақтың тақырыбы, тілдік материал, мазмұнға, сондай-ақ қойылған міндеттер мен мақсаттарға барынша жауап беретін форманы іздеуді қажет етеді. Көптеген тапсырмалар суреттермен суреттелген, олардың қосылуы осы жас санатындағы балалардың психологиялық ерекшеліктерімен, сондай-ақ көптеген тапсырмалардың ойын-сауық формасымен негізделген. Көбінесе сурет оқушының алдына қойылған тапсырманы шешуге көмектеседі. Мұндай жұмыс түрлері оқушылардың ережелерді үйренуге деген ынтасын арттырады, зейінін, жылдамдығын, командада жұмыс істеу қабілетін дамытады. Оқушының нақты қабілеттерін жеке оқытуға ықпал етеді: зейін, есте сақтау, ойлау.

Оқушыларды мультимедиялық презентациялар арқылы сабақ өткізудің жаңашылдығы қызықтырады. Мұндай сабақтар кезінде сыныпта шынайы қарым-қатынас атмосферасы қалыптасады, онда оқушылар өз ойларын өз сөздерімен жеткізуге тырысады, олар тапсырмаларды ықыласпен орындайды, оқылтын материалға қызығушылық танытады, ал оқушылар қорқыныш сезімін жоғалтады. Оқушылар тақырып бойынша оқу, анықтамалық және басқа әдебиеттермен өз бетінше жұмыс істеуге үйренеді. Олар жоғары нәтиже алуға қызығушылық танытады, қосымша тапсырмаларды орындауға дайын және ынталы болады. Презентацияларды қолдану оқушылардың үлгерімін жақсартады. Практикалық әрекеттерді орындау кезінде өзін-өзі бақылау көрінеді.

Презентация арқылы оқу сабақтарын әсіресе қызықты етуге болады. Жазушылардың портреттері, олар өмір сүрген жерлер, шығармалардан жекелеген эпизодтарды сахналау, жоспар құру, сөздік жұмыстарды қолдану сабақты қызықты етеді.

Интерактивті оқыту – оқушылардың бірлескен іс-әрекеті формасында жүзеге асырылатын таным тәсілі. Оқушылардың бойында берік білім, білік, дағдыларды қалыптастыру – сабақтағы басты міндеттердің бірі. Оны шешуге оқушыларды оқытудың инновациялық және дәстүрлі әдістерін біріктіруге мүмкіндік беретін интерактивті тақтаның мүмкіндіктері ықпал етеді.

Интерактивті тақта – өзінің жаңашылдығымен оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып, оятатын қуатты құрал. Мысалы, енді оқушылармен сабақта ғана емес, сонымен қатар үй тапсырмасын дайындау кезінде де жеке жұмыс жасауға болады.

Сол себепті заманауи мектеп тақтасы интерактивті болуы керек – мектептегі білім беру үдерісін ұйымдастыру мен ақпараттық қамтуға үнемі өсіп келе жатқан талаптарға тап болған әрбір адам осындай қорытындыға келеді. Практикада интерактивті тақталар дәстүрлі тақтаға немесе проекторларға қарағанда әлдеқайда тиімді. Материалдың интерактивті режимде берілуіне байланысты оқушылармен коммуникативті қарым-қатынас айтарлықтай жақсарады, бұл оларға ақпаратты тезірек және тиімдірек жеткізуге мүмкіндік береді. Сәйкесінше білім сапасы да артады.

Осылайша, қазіргі оқу процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) білім беру сапасын арттыруға жәрдемдесетін ажырамас бөлікке айналады. Мұғалім оқушының негізгі құқықтарының бірі - сапалы білім алу құқығын қамтамасыз ету үшін жаңа оқу құралдарымен жұмыс істеу дағдыларына ие болуы керек. Бұл ретте ақпараттық-білім беру ресурстары педагогикалық әдістер мен әдістемелерді алмастыруға арналмағанын түсіну маңызды. Олар шығындарды оңтайландыру құралы ретінде қызмет етеді және жеке, шығармашылық жұмыстарға көбірек көңіл бөлуге мүмкіндік береді.

Северо-Казахстанская область, район имени Габита Мусрепова, село Ялты
КГУ «Ялтинская средняя школа»
Учитель информатики, педагог-модератор
Ажибаева Алима Какымбековна



ВОЗМОЖНОСТИ КЕЙС-МЕТОДА В ОБУЧЕНИИ ИНФОРМАТИКЕ В СТАРШИХ КЛАССАХ

Современное состояние общества, проникновение информационных технологий во все сферы деятельности человека ставят перед образованием новые задачи. Современный образовательный процесс напрямую связан с применением инновационных и информационных технологий. Сегодня существует множество методов, использующих инновационный подход в образовании. Одним из методов инновационных технологий, активно использующих информационные технологии, является кейс-метод.

Кейс-метод (case-study) или метод конкретных ситуаций - метод активного проблемного ситуационного анализа (решение кейсов), основанный на обучении путем решения конкретных задач-ситуаций. Кейс-метод относится к активным методам обучения, не похожим на игровые, и позволяет акцентировать внимание на решении той или иной задачи из обучения готовым знаниям. В результате применения Кейс-метода быстрее формируются знания и навыки учащихся, а также развиваются определенные навыки профессиональной деятельности.

Использование кейс-технологий показывает учащимся, что они столкнулись с проблемной ситуацией, которую необходимо решить. Часто ситуационная задача имитирует какой-то процесс будущей профессиональной деятельности выпускника. Кейс-метод позволяет развивать умение работать самостоятельно, обрабатывать большие объемы информации, что, в свою очередь, позволяет учащимся принимать нестандартные решения в будущей деятельности и формировать мышление будущего специалиста и его профессионализм. Технология кейс-метода заключается в разработке модели конкретной ситуации и составлении алгоритма ее решения. Изучив задачи кейса, учащиеся разрабатывают план решения, который можно использовать в аналогичных ситуациях.

Цель применения кейсов- формирование компетенций будущих выпускников школы. Для их формирования учащиеся используют активные и интерактивные формы обучения в современных условиях на различных видах занятий: лабораторных и практических занятиях.

Кейс-технологии позволяют перевести самостоятельную работу учеников на новый уровень овладения методами познания, а именно:

- при решении ситуационной проблемы перед учениками возникает необходимость проанализировать имеющуюся у них информацию и выбрать из всего количества информации, необходимой в настоящее время для решения проблемной ситуации;
- определение алгоритма достижения цели на основе имеющейся информации;
- для реализации алгоритма достижения цели перед учениками возникает необходимость выбора методов и средств, с помощью которых можно достичь цели;
- с помощью выбранных методов и средств учащиеся должны обрабатывать информацию и поэтапно реализовывать алгоритм решения ситуационной задачи. На данном этапе идет основная работа по разрешению дела;
- анализ полученного результата и проверка правильности полученного результата. В случае сомнений в правильности решения, необходимо найти, где были допущены ошибки, и приступить к их устранению. Вы также можете исправить исходные данные, если это необходимо.

При использовании Кейс-метода учитывается специфика всех знаний. При изучении предмета "Информатика" с использованием кейсов повышается активность. При этом кейсы ориентированы на приобретение практических навыков и способствуют формированию необходимых профессиональных компетенций будущих специалистов.

Кейс-метод включает в себя специально подготовленные учебные материалы и специальную технологию (методы) использования этих материалов в учебном процессе. В этом случае обучающийся сталкивается с необходимостью: то есть определить проблемы, их типологию, особенности, последствия и способы решения проблем; проанализировать взаимосвязь и структуру ситуации с окружающей средой и внутренней средой (системный анализ); выявить причины, приводящие к возникновению этой ситуации и возможным последствиям (для причинно-следственных связей); обсуждение проблемы в малой группе и путей ее решения в процессе коллективной работы (коммуникативная деятельность, использование критического мышления); прогнозирование возможного и желаемого будущего (интеллектуальный анализ); разработка планов и программ действий при решении данной ситуации (целевой анализ); демонстрация процесса решения проблем.

Технологические аспекты кейс-метода:

- формирование дидактических целей дела, ситуаций с планируемыми результатами обучения;
- распределение проблемной ситуации по делу;
- написание проекта (программы) по делу, содержащего текст основных положений дела;
- поиск институциональной системы, связанной с проектом по делу (организация, организационная ситуация и др.);
- сбор необходимой информации в институциональной системе;
- формирование или выбор модели ситуации, отражающей деятельность организации, проверка ее реальности;
- тестирование примера в классе, проверка его эффективности для выполнения данного задания;
- подготовка окончательного варианта решения;
- внедрение решения в практику обучения и оценка его применения;
- подготовка инструкций по использованию ситуации, ее опубликованию.

Исходя из вышеизложенного, можно сделать вывод, что в обучении информатике необходимы фундаментальные и прикладные отношения. Этот вывод стал первой основой для совершенствования существующих кейс-технологий в сторону комплексности. Комплексность разработанной кейс-технологии состоит из различных аспектов:

- сложная структура процесса, включающая последовательные этапы;
- возможность использования разделов общей информатики при обучении;
- содержание со сложной структурой.

В общей структуре разработанной комплексной кейс-технологии выделяют три этапа: подготовительный, основной и заключительный. Подготовительный этап состоит из работы по осмыслению и построению дела. Основной этап реализует репродуктивный, продуктивный, поисковый и творческий уровни обучения. Сам этот этап имеет сложную структуру и делится на четыре этапа: информационно-познавательный, вычислительно-моделирующий, исследовательский и творческий. Необходимость последнего этапа определяется обобщением деятельности исследователя и решением основной ситуационной задачи.

Основная цель ученика- логическое мышление, построение математических моделей, приобретение экспериментальных навыков и знаний по общему курсу информатики по изучаемой теме. Кроме того, при решении важных проблем важно достичь осознанности в принятии решений, что, в свою очередь, необходимо для формирования навыков. В заключение следует отметить, что структура этой комплексной кейс-технологии помогает реализовать принцип фундаментального и прикладного единства в обучении информатики. Отдельные составляющие дела отражают основные физические закономерности изучаемого раздела и в то же время приближают ситуационную задачу к решению.

Таким образом, сама ситуационная задача является системообразующим фактором в содержании дела и в то же время способом сохранения интереса учащихся к изучению предмета. Апробация разработанной модели в процессе педагогического эксперимента показала эффективность методики обучения информатике на основе комплексной кейс-технологии.

**Түркістан облысы, Шардара ауданы
"Сырдария" жалпы білім беретін мектебі
Мектеп директоры, ағылшын тілі мұғалімі, педагог-зерттеуші
Алекенова Гаухар Шарапхановна**



DIFFERENTIATED INSTRUCTION IN ENGLISH CLASSES: MEETING DIVERSE LEARNER NEEDS

Differentiated instruction is a teaching approach that tailors learning experiences to meet the diverse needs of students. In English language teaching, differentiation ensures that learners of varying proficiency levels, learning styles, and backgrounds receive instruction that maximizes their potential. This article explores the principles of differentiated instruction, practical strategies for English classes, and the benefits of implementing differentiation in language learning.

Introduction

English classrooms often consist of students with different learning abilities, backgrounds, and interests. Traditional one-size-fits-all teaching methods may not effectively support all learners. Differentiated instruction provides a framework that allows teachers to modify content, process, product, and learning environment to accommodate individual student needs.

Key Principles of Differentiated Instruction

1. Student-Centered Learning – Instruction should be tailored to meet the needs, strengths, and interests of each student.
2. Flexible Grouping – Students work in different group configurations based on their skill level, interests, or learning preferences.
3. Ongoing Assessment and Adjustment – Regular formative assessments help teachers monitor progress and adjust instruction accordingly.
4. Varied Instructional Methods – Using multiple teaching strategies ensures that students engage with the content in meaningful ways.

Practical Strategies for Differentiation in English Classes

1. Content Differentiation
 - Provide texts at different reading levels to match students' language proficiency.
 - Use multimedia resources (videos, podcasts, infographics) to present information in multiple formats.
2. Process Differentiation
 - Use tiered activities where students complete different tasks based on their proficiency level.
 - Incorporate choice boards, allowing students to select activities that align with their learning preferences.
3. Product Differentiation
 - Allow students to demonstrate their understanding in various ways (oral presentations, essays, creative projects, role-plays).
 - Provide rubrics that outline expectations but allow flexibility in how students present their learning.
4. Learning Environment Differentiation
 - Create quiet spaces for individual learning and collaborative areas for group work.
 - Use technology to support self-paced learning and provide additional support where needed.

Benefits of Differentiated Instruction in English Classes

- Increased Student Engagement: Students are more motivated when learning activities are relevant and appropriately challenging.
- Improved Language Proficiency: By catering to different proficiency levels, students make steady progress at their own pace.
- Enhanced Confidence and Participation: Learners feel more comfortable engaging in class when instruction meets their individual needs.
- ****Better Retention and Application****: Differentiation helps students understand and apply language skills in real-life contexts.

Conclusion

Differentiated instruction is a powerful approach that ensures all students have meaningful learning experiences. By implementing flexible strategies, English teachers can create inclusive classrooms where every student can thrive. Ongoing reflection and assessment will further enhance the effectiveness of differentiation, leading to improved language learning outcomes.

Түркістан облысы, Шардара ауданы
"А. Иманов атындағы жалпы білім беретін мектеп" КММ
Ағылшын тілі мұғалімі, педагог-зерттеуші
Игамбердиева Лаура Орынбайқызы



FLIPPED CLASSROOM IN ENGLISH TEACHING: ENGAGING STUDENTS BEYOND THE CLASSROOM

Abstract The flipped classroom model has gained popularity as an innovative approach to teaching. This method reverses the traditional learning process by delivering instructional content outside the classroom, allowing for active and student-centered learning during class time. This article explores the benefits, challenges, and practical applications of the flipped classroom in English language teaching, highlighting its impact on student engagement and learning outcomes.

Introduction Traditional teaching methods often rely on in-class lectures followed by homework assignments. However, the flipped classroom model transforms this approach by introducing new content before class through videos, readings, and online resources. As a result, class time is dedicated to interactive activities, discussions, and language practice, fostering deeper understanding and engagement.

Benefits of the Flipped Classroom in English Teaching

1. **Active Learning**: Students engage in collaborative tasks, role-plays, and discussions that enhance their language skills.
2. **Personalized Learning**: Learners progress at their own pace by reviewing materials before class, which supports differentiated instruction.
3. **Increased Student Engagement**: Interactive activities create an immersive learning experience, making English lessons more dynamic.
4. **Enhanced Speaking and Writing Skills**: Classroom time is used for practicing communication skills rather than passive listening.
5. **Better Retention and Understanding**: The combination of pre-class content and in-class activities reinforces learning.

Challenges and Solutions

- **Access to Technology:** Some students may lack internet access. Providing offline resources or blended approaches can help.
- **Student Preparation:** Not all students may review materials in advance. Encouraging accountability through quizzes or discussion prompts can ensure engagement.
- **Teacher Training:** Educators need to be familiar with digital tools and strategies to implement the flipped classroom effectively.

Practical Strategies for Implementing a Flipped Classroom

1. **Creating Engaging Pre-Class Content:** Use short videos, podcasts, and interactive readings to introduce topics.
2. **Incorporating Technology:** Platforms like Google Classroom, Edmodo, or Moodle can help manage assignments and discussions.
3. **Facilitating In-Class Activities:** Design collaborative projects, debates, and problem-solving tasks to reinforce learning.
4. **Assessing Student Progress:** Use formative assessments such as quizzes, peer feedback, and reflective journals.

Conclusion The flipped classroom model enhances English language teaching by fostering active participation, improving student engagement, and promoting deeper learning. While challenges exist, careful planning and effective strategies can maximize its benefits, making English classes more interactive and student-centered.